356 1718

אויסגעוועהלטע שריפטען

פון

דר. י א. הורוויטש

(יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי)

אין פיער בענדער

ארויסגעגעבען פון
„יצחק אייזיק הורוויטש'ס פובליקאציאנס קאמיטעט"
ניו־יארק, 1917.

1569

אויסגעוועהלטע שריפטען

פון

דר. י. א. הורוויטש

(יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי)

דריטער באנד

ארויסגעגעבען פון

„יצחק אייזיק הורוויטש'ס פובליקאציאנס קאמיטעט"

ניריארק, 1917.

Copyright, 1916
by
Dr. Isaac A. Hourwich Publication Committee

1718

פארעדע.

דער נאנצער מענטשלאכער פארטשריט שטאמט דערפון, וואס דער מענטש איז אונצופרידען. וואס עס געפעלט עם ניט ווי עס איז, וואס ער קריטיקירט. כל זמן דער מענטש גלויבט, אז אלץ איז שוין אזוי גוט, אז מ׳ דארף נאר ניט בעסער, דארף מען נע־ווענטלאך ניט בעסער. דאס איז דער נייסט פון קאנסערוואטיזם. אין דער היינטיקער ווייסענשאפט האט דער קאנסערוואטיזם קיין פלאץ ניט. עס איז ניטא קיין אייניציקע ווייסענשאפטליכע טעאריע וואס מ׳זאל וועגען איר קענען זאגען, אז אלץ איז שוין אין איר פאלקאמען באוויזען און עס איז שוין אין איר ניטא וואס צו קריטי־קירען. די היינטיקע ווייסענשאפט ענטוויקעלט זיך נאר דורך שטענדיקע קריטיק. די אלטע פילאסאפיע האט געזוכט דעם „אב־סאלוטען אמת", דעם „אייניציקען אמת"; די היינטיקע פילאסאפיע האט זיך ענטזאגט פון דער אויפנאבע. נעמט יעדע נאטור־ווייסען־שאפט און איר וועט נעפינען, אז צו יעדער צייט זיינען פארען צוויי־דריי פארשידענע טעאריעס, וועלכע ערקלערען דיזעלבע ער־שיינונג אף פארשיעדענע אופנים. עס איז זעהר שווער צו נעפינען א פראגע, אין וועלכער אלע נעלערנטע זאלען זיין איינשטימיק. וועז עס טרעפט זיך אמאל, קען מען זיך אף דעם אויך ניט פארלאז זען. די היינטיקע נאטור־פארשער זיינען גרויסע עזות־פניטער, זיי האבען אפילו פאר די נאטור־ווייסענשאפט אויך קיין דרך ארץ ניט. פאר זיי איז קיין הייליקייט ניטא: מ׳ צוהאקט היינט אף פיץ ברעקלאך די טיפזיניקסטע טעאריע, וואס די געלערטע וועלט האט נעכטען אלגעמיין אנערקענט פאר ריכטיק. אט האט מען אופגע־בויט א נייעם וויסענשאפטליכען סיסטעם, צעהנדליקע מענטשענלע־בענס זיינען געווידמעט געווארען צו דער ארבייט; עס זעט אוים שעהן, אקוראטע, הארמאניש. מיט אמאל קומט א יונגאטש, וואס קיינער קען עס ניט און קיינער וויים עס ניט, און מאכט ערגעץ א לאך אין דעם הארמאנישען סיסטעם; נאכדעם קומט אן אנדערער, און אזוי געהט עס כסדר. ביז וואנען עס איז געבליבען פון דעם פיין אויפגעבויטען סיסטעם א חורבן. עס נעמט נאר א מורא, וואס

1718

דר. י. א. הורוויטש

(יצחק אייזיק כן אריה צבי הלוי)

שטרייט פראגע פון סאציאליזם

ערסטער טייל

ניו־יארק, 1917.

זיי עס ניט אויסזאגען, אוֹן די דיסציפּלין ווערט אזוי גוט אופּגע־
האלטען, אז קיין מענטש וואס צאלט ניט קיין דיום האט נאך ביז
היינט ניט געקענט דערגרעהן וואס איז סאציאליזם. איר מיינט, איר
קענט קויפען א סאציאליסטישען בוך אוֹן אליין אויסגעפינען וואס
איז סאציאליזם? דארפט איר וויסען, אז אלע סאציאליסטישע בי־
כער זיינען געשריבען בלשון קבלה, אוֹן אז איר קענט ניט די סא־
ציאליסטישע גמטריא. מענט איר זיך לייענען די ווערטער, איר
זייט אבער בשום אופן ניט מסוגל צו וויסען, וואס זיי באדייטען.
די אינציקע זאך וואס בלייבט, איז צו פארלאזען זיך אף די סא־
ציאליסטישע כלי קודש: וועט זיי זאגען אף א געווייסע זאך אז
דאס איז סאציאליזם, איז דאס סאציאליזם, אוֹן דער היפוך דערפוֹן
איז ניט סאציאליזם.

דער סאציאליזם האט היינט־צו־טאג אפיציעלע דאגמאטען.
וועלכע ווערען אנגענומען אף די פארטיי קאנגרעסען, פונקט ווי די
קריסטליכע רעליגיאן האט אירע דאגמאטען, וועלכע זיינען אנגענו־
מען געוואָרען אף קאנגרעסען פון קריסטליכע גלחים. ווער עס קרי־
טיקירען די דאגמאטען פון דער קריסטליכער רעליגיאן, קען ניט
זיין קיין מיטגליד פון דער קריסטליכער קירכע. ווער עס קריטי־
קירט די דאגמאטען פון דעם אפיציעלען סאציאליזם, קען ניט זיין
קיין מיטגליד פון דער סאציאליסטישער פארטיי. דער גייסט פון
דעם אפיציעלען סאציאליזם איז דער גייסט פון א רעליגיעזער סעק־
טע. שלום צווישען קירכע אוֹן וויסענשאפט איז אונמעגלאך. מ' מוז
באקעמפען דעם קירכליכען גייסט אין דעם סאציאליזם, וועט מ'
וויל, דער וויסענשאפטליכער סאציאליזם זאל געהען פארווערטס.

פרעגט אן אמעריקאנער ארטאדאקסיש־מארקסיסטישער אר־
טאריטעט א קשיא: וועט איר קריטיקירט דעם מארקסיזם אוֹן באַ־
וויזט רק אז דאס איז פאלש אוֹן יענץ טויג ניט, טו למאי רופט איר
זיך נאך סאציאליסטען? זייט זיך מודה אפען, אז איר האט זיך אפ־
געזאגט פון דעם סאציאליזם, אז איר זייט געגנער פון דעם סאציא־
ליזם. איז דער תירוץ, אז דער וואָרט „סאציאליזם" האט א באַ־
שטימטע באדייטונג אין דער סאציאל־וויסענשאפט, אוֹן ווער עס
האלט פון יענע זאכען וואס מ' רופט סאציאליזם, איז ווילענדיק,
ניט ווילענדיק, א סאציאליסט. איך מיין ניט יענעם סארט „וויסען־
שאפטליכען" סאציאליזם, וואס ווערט באשלאסען מיט א מאיאר־

II.

וועט בלייבען פון דער גאנצער וויסענשאפט. אבער די נעלערנטע מענטשען שרעקען זיך ניט.

מען האט גאר קיין רעספעקט ניט פאר די גדולים פון דער ווי־סענשאפט. נאטירליך, א מענטש בלייבט א מענטש; די „אונ־שטערבליבע" זיצען זיך גרויסארטיק אין זייערע אקאדעמישע שטו־לען און קערען זיך אפ מיט פראכטונג פון א דארווינ'ען; די טע־אריע לאבאטשעווסקי'ס, דאס גרעסטע מאטעמאטישע ווערק פון דעם נייַנצעטען יארהונדערט, ערקלערט מען פאר א משוגעת. אבער די וויסענשאפט געהט פארוועדס און קימערט זיך ניט איבער אקא־דעמישע מומיעס.

אז איר ווילט אלזא זוכען דעם „אייַנציקען אמת", טו מוזט איר זיך וועגדען צו דער רעליגיאן: אין דער רעליגיאן איז פאראן אן „אייַנציקער גאט", אן „אמת'ער גאט", אן „אייביקער גאט". פון דער וויסענשאפט איז דער „איין אייַנציקער אמת" אוועק.

אויב דער סאציאליזם איז א וויסענשאפט, קען ער ניט זיין קיין אויסנאהם. דער סאציאליזם איז א סאציאלאניש טעאריע. די סאציאלאגיע איז א וויסענשאפט פון דער מענטשלאכער געזעל־שאפט, די מענטשלאכע געזעלשאפט שטעהט ניט אף אן ארט, זי ענטוויקעלט זיך. די וויסענשאפט פון א געזעלשאפט וואס ענט־וויקעלט זיך קען ניט בלייבען שטעהן אף אן ארט. דער סאציאליזם מוז זיך אלזא ענטווילקלען. ווי אזוי אבער קען ער זיך ענטווילקלען, וואן אלץ איז שוין אין עם אזוי פאלקאמען, אז מ' טאר שוין אין עם קיין אות ניט בייטען, אקוראט ווי אין תורת משה? אז איר זעהט אלזא מענטשען שפייען פלאם און פייער געגען די קריטיק פון א וואלטה־טעאריע, טו איז דאס א זיכערער סימן, אז מיט דער וויסען־שאפט זיינען זיי קנאפע מחותנים.

ווי עס איז אין מארקסעם צייטען אויסגעוואקסען א „וואלגא־דע" פאליטישע עקאנאמיע, אזוי איז שוין היינט פאראן ברוך השם א וואלגארער סאציאליזם, — דאס איז דער אפיציעלער סאציא־ליזם פון דער פארטיי־פרעסע און פון די פארטיי־מיטינגען. אין וואס ער באשטעהט, איז א סוד, וואס, ס'וויזט אויס, ווערט מיטגעטיילט נאר צו גוטשטעהענדע מעמבערס פון דער סאציאליסטישער פאר־טיי, און דאס הפנים בתנאי, אז פאר קיין זייטיקען מענטשען טארען

אן ארבייטער קען זיך היינט טרויסטען אין זיין אונגליקלאכער לא־
גע. מ׳ הארוועט זיך אנעט דעם גאנצען טאג, מ׳ ליידט זיך אנעט
פון דעם באם און פון דעם פארמאן, מ׳ קומט אהיים אין דעם עלענ־
דען טאפ פלאר, און די אויסגעמאטערטע נשמה רוט אפ אין דעם
געדאנק, אז עם וועט אמאל קומען א גליקלאכע צייט פאר די לייד־
דענדע מענטשהייט. אין מיטען פאל איך אריין און פארשטער דעם
זיסען חלום.

אן אלטע מעשה! דיזעלבע טענות האבען אונדזערע זיידעם גע־
האט צו די אפיקורסים, וואס האבען אפגעלאכט פון דער אידישער
אמונה.

אין דער אמת׳ן, איז דען די רעליגיאן ניט דער אייניציקער
טרויסט פאר מיליאנען פון מענטשען אין זייער אונגליקלאכער לא־
גע? די צוויי טויזענט יאר, וואס דער איד איז אין גלות, מיט וואס
האט ער זיך געהאלטען, ווען ניט מיט זיין רעליגיאן? זיין גלויבען,
אז די אידען זיינען דער געליבטער פאלק פון גאט, האט דעם ארע־
מען און צוגעשלאגענעם אידען געגעבען כח צו טראגען זייער קיי־
טען. און ווען נאך א גאנצער וואך פון מאטערינס פלעגט קומען
דער הייליקער שבת, האט די שכינה גערוט אין דער עלענדער כא־
לופקע, און די זאמד מיט וואס די פאדלאגע איז געווען באשאטען,
האט געלויכטען שבת׳דיק.

היינט קומט דער אפיקורום און נעמט דערצעהלען פאר דער
וועלט, אז עם איז ניטא קיין רבונו של עולם, אז די מעשה ווען
משיח׳ן איז א בילד פון דער פאנטאזיע, — וואס פאר א טרויסט
בלייבט פאר דעם ארעמאן אין זיין אייביקען עלענד?

די אפיקורסים פון פאר פופציק יאר האבען גארנישט ניט גע־
האט וואס צו געבען דעם אידען אנשטאט דעם רבונו של עולם, אבער
שוין מיט דעם וואס זיי האבען צוריסען די קייטען פון אבערגלוי־
בען, האבען זיי געגעבען דעם פריי־געוואנענעם אידען די מעגלאכ־
קייט ארויסצוקריכען פון דער געטא אין די ברייטע וועלט. און ווען
דער אידישער ארבייטער האט געעפענט די אויגען, איז ער מיד גע־
ווארען צו ליידען און האפען אף דעם אויבערסטען.

די פאנאטיקער פון פאר פופציק יארען האבען נעציטערט אז

IV.

טעט אף א קאנגרעס ארער אף א קאנוועגשאן, נאך ספיטשעס פון פינף מינוטען מיט „שלום דער דעבאטע". איך מיין טאקע די אמת'ע ווייסענשאפט, פאר וועלכע די דעבאטע קען קיינמאל ניט געשלאסען ווערען, ביז וואנען עס איז פאראן נאך א מיינונג, וועלכע איז נאך ניט אויסגעשפראכען געווארען.

דעם אנהויב פון „רעוויזיאניזם", ד. ה. פון דער באוועגונג, וואס האט זיך געשטעלט צום צוועק איבערצוקוקען (רעווידירען) דעם וויסענשאפטלעכען סאציאליזם, האט געמאכט עדוארד בערנשטיין. עס איז אבער א פראסטע זאך, אז די ארטהאדאקסען זיינען אלע מאל אייניק — פארקערט ווען מ' נעמט קריטיקירען די תורה. טו האט יעדער פראטעסטאנט א באזונדערע טענה און אייגער איז ניט ערב פאר דעם אנדערען.

איך קען רייזען נאר פאר זיך אליין. איך באטראכט די סאציאלע פראגע אין גאנצען פון מיין אייגענעם שטאנדפונקט, און איך וויל דא נעבען צו פארשטיין, ווי אזוי איך שטעל זיך פאר דעם פארטשריט פון דער נעזעלשאפט, און וואס איז די פראקטישע ארבייט פאר א פרייגעזאנגענעם סאציאליסט.

איך פרעטענדיר דערמיט ניט, אז איך האב אויסגעקלערט עפעס נאנץ נייעס: „נאר דער ערסטער שניידער האט זיך ביי קיינעם נישט נעלערנט, און דערפאר איז ער טאקע געווען א פארטאטש", ווי פראשקא דער שניידער זאגט אין פאן־וויזין'ס באריממטער קאמעדיע.

דעם מאטעריאל פאר דיזע ארבייט האבען געליפערט א רייהע ארטיקלען, וואס האבען זיך געדרוקט, אנהויבענדיק מיט דעם יאר 1902, אין דעם „פארווערטס", דער „ווארהייט", דעם „טאג", דער „פרייער ארבייטער שטימע", דעם „צייטגייסט", דער „צוקונפט", דער „פרייער געזעלשאפט", א. אז. וו. די אלע ארטיקלען זיינען אבער איבערגעארבייט געווארען פון דאם ניי און זיי בילדען איין גאנצעם.

מ'האט אף מיר שטענדיק פאריבעל געהאט, וואס איך קום ארויס פאר'ן פובליקום מיט מיין סקעפטיציזם. מען האט זיך באקלאגט, אז מיט מיינע ארטיקלען הרג'ע איך אוועק אלעס, מיט וואס

אינהאלט :

ערסטע אפטיילונג.

קאפיטעל : זייטע :

פאַרעדע — — — — — — — — — — — — — — — — — — I.-VI.

I. וואָס איז דער טייטש פון סאָציאליזם? — — 1—19

II. קאמוניזם אין דער פאר-קאפיטאליסטישער צייט — 20—30

1. פלאטאן — 20

2. דער קלויסטער קאמוניזם — 23

3. מאר'ס „אוטאָפּיא" און קאפּאנעלא'ס „שטאָט פון דער זון" — 25

4. דער יעזואיטישער שטאָט אין פּאראגוואי — 27

III. די פראנצויזישע רעוואָלוציע — 31—40

IV. די אוטאָפּיסטען — 41—52

1. סען־סימאן — 41

2. פוריע —47

V. קארל מארקס — 53—71

1. די טעאָריע פון עקאָנאָמישער עוואָלוציע — 53

2. די ווארען־ווירטשאפט — 57

3. דער איבערגאנג פון ווארען־ווירטשאפט צו סאָציאליזם — 61

4. דער איבערגאנג פון קאפיטאליזם צו סאָציאליזם 67

VI.

וועז מ׳ וועט אופהערען צו גלויבען אין די הייליקע תורה, וועט די וועלט אונטערגעהען. דער אויסזעהען פון דעם פּאַנאַטיקער האָט זיך געביטען: ער גאָלט די באָרד און עסט אום יום כּפּור, אבער דער פּאַנאַטיזם איז געבליבען. הייַנט ציטערט ער, אז וועז מ׳וועט אופּהערען צו גלויבען אין זיין וואולגארען סאַציאַליזם, וועט דאָס „שאַדען דער ארבייטער באוועגונג".

איך האָלט מיט דעם רוסישען פּובליציסט פּיסאַריעוו, וועלכער האָט געזאָגט, אז זיין ארבייט איז ארבאַצוריסען די פּארפוילטע פּאַסטראַיקע, כדי צו מאכען פּלאַץ פּאר אַנדערע, וואָס וועלען נאָך עם קומען אוז בויען אפּ׳ן ריינעם גרונט. דיזעלביקע ארבייט מוז איצט פּאַרגענומען וועדען מיט דעם סאַציאַליזם. מען מוז זיך באַפּרייען פון דער פּראַזע, ווי דער אלטער ליעבקנעכט האָט זיך אויסגעדריקט: די פּראַזע פּארצאמט אונדז די ליכט ווי א פּארקאַן.

האָט גאָר קיין מורא ניט: וועז דער ארבייטער וועט פּארלירען דעם גלויבען אין א סאַציאַליסטישען גן עדן אף יענער וועלט, וועט ער זיך נעמען טראכטען, ווי אזוי אביסעל ערטרעגליכער צו מאכען דעם גהינום, אין וועלכען דער מענטש, וואָס ארבייט, מאטערט זיך אף ד ע ר וועלט.

יצחק אייזיק הורוויטש.

ניו־יאָרק, 14טען אוגוסט 1916.

X. די ענטוויקלונג פון די טראָסטס — — — — 150—213

1. וואָס איז א טראָסט ? — — — — — — 150
2. די אייזענבאנען און די טראָסטס — — — 155
3. טראָסטס און פּרייזען — — — — — — 159
4. די פּאראייניקונג פון טראָסטס — — — — 163
5. דער גרעלט־טראָסט — — — — — — — 167
6. די ממשלה איבער די טראָסטס — — — — 179
7. דער טראָסט און דער מארק — — — — — 183
8. וואו ליגט דער כוח פון מאָנאָפּאָליע ? — — 187
9. דער קאמפף נעגען די טראָסטס — — — 189
10. די קאָפּיטאָליסטישע עפענטליכע מיינונג — 197
11. דער שטאט און די טראָסטס — — — — 202

XI. דער פּלאץ פון די טראָסטס אין דעם מארק־סיסטעם — — — — — — — 214—227

1. דער אריינוואקסען פון דעם קאפּיטאָליזם אין סאציאליזם — — — — — — — 214
2. דער סאָציאליזם לאָזט זיך ניט אויס־פירען דורך א רעוואָלוציאן — — — — — 218

XII. דער שטאָם־סאָציאליזם — — — — — — 228—239

VI. סאציאליזם אלס שטאטס-רעפארמע — — — — 73—78

1. קארל ראדבערטוס — — — — — — — — 73
2. העגרי דושארדוש — — — — — — — — 75

VII. קריזיסען און דער „צוואמענברוך" פון קאפיטאליזם — — — — — — — — — — — — 79—108

1. די טעאריע פון אונטערקאנזומפציאן — — — 79
2. צירקולאציאן פון וואַרען און צירקולאציאן פון קאפיטאל — — — — — — — — — 80
3. די „אונטערקאנזומציאן" און דער האנדעל מיט אויסלאנד — — — — — — — 90
4. דער באלאנס פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט — — — — — — — — — 96
5. די אורזאכען פון קריזיסען — — — — — 105

VIII. דער ווידערשפרוך צווישען דער טעאריע פון דער „סאציאלער רעוואלוציאן" און דעם היסטארישען מאטעריאליזם — — — — 109

צווייטע אפטיילונג.

עקאנאמישע ענטוויקלונג :

IX. דער וואוקס פון קאמוניזם אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט — — — — — — — 121

1. קאמוניזם אמאל און היינט — — — — — 121
2. קאמוניזם דער פראדוקט פון דער היינטיקער טעכניק — — — — — — — — 122—213
3. די סטאטיסטיקע פון דעם קאמוניסטישען פארברויך — — — — — — — — — — 127
4. די באדייטונג פון שטאטס-סאציאליזם — — 147

ערסטע אפטיילונג:

די ענטוויקעלונג פון דער טעאָריע.

ערסטער קאפיטעל:

וואס איז דער טייטש פון „סאציאליזם"?

דער וואָרט „סאציאליזם" קומט פֿאר צום ערסטן מאל אין 1834 אין א ווערק פון פיער־לערו, א שילער פון סען־סימאן. אין יענעם ווערק ווערט דער וואָרט „סאציאליזם" געברויכט צו באצייכענען דעם הפֿך פון „אינדיווידואליזם". דער קאפּיטאליסטישער סיסטעם ווערט אויסגעלייגט פון זיינע ערסטע טעאָרעטיקער אלם געגרינדעט אף'ן פרינציפּ: „יעדער פאר זיך און נאָט פאר אלעמען". אף דעם זאָגען די ערסטע קריטיקער פון קאפּיטאליזם אז פערלאָזען זיך אף נאָט טויג ניט; אנשטאָט נאָט, פארלאנגען זיי די געזעלשאפט זאל זארגען פאר אלעמען. דער וואָרט „סאציאליזם" ווערט אלזא געברויכט, אום צו באצייכענען א פרינציפּ, א ריכטונג אין דעם געזעלשאפט־לעבען, — ניט אלם סיסטעם. די פארשידענע פֿלענער, ווי אזוי צו פארווירקליכען דעם סאציאליסטישען פרינציפּ, זיינען ביז יענער צייט באקאנט געווען אונטער דעם נאָמען „קאָמוניזם". דער וואָרט „סאציאליזם" איז באלד פאפולער געוואָרען און איז אנגענומען געוואָרען פון פארשידענע „רעפארמאטארם", וועלכע זיינען ניט איינפארשטאנען געווען מיט די יעמאלדיקע קאָמוניסטישע פראַיעקטען. קארל מארקס און פרידריך ענגעלס באקענען זיך צום „קאָמוניזם" און שרייבען דעם „מאניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פארטיי". אין וועלכען זיי קריטיקירען זעהר שארף די „סאציאליסטען". דער נאָמען „סאציאליזם" ווערט אנגענומען אלם אן אלגעמיינע באצייכענונג פאר אלע סאציאליסטישע סיסטעמען נאר נאך דער רעוואלוציע פון 1848.

היינט צו טאג ווערט נאך די באצייכנונג „קאָמוניסט" געברויכט פון איין פלינגל פון די אנארכיסטען, וועלכע אונטערשיידען זיך דאדורך פון די אנדערע, די „אינדיווידואליסטישע אנארכיסטען".

אין דער היינטיקער ליטעראטור ווערען „סאציאליזם" און „קאָמוניזם" אפט געברויכט אלם גלייכבאדייטענדע באגריפֿע. דאך אבער איז פארצוישען זיי א דאפעלטער אונטערשיד. ערסטענס, א היסטארישער: אונטער קאָמוניזם זיינען באקאנט אלע

ניין, דער תירוץ איז קיין תירוץ ניט. לאמיר אלוא לאזען דעם חומש אן א זייט, און נעמען זיך צו דעם, וואס איז געשריבען פאר פראסטע מענטשען. ערסטענס, וועלען מיר נעמען די פלאטפארמע פון די הינע סאציאליסטישע פארטייען.

איך האב אויסגעקליבען די פארטיי־פלאטפארמעס דערפאר, וואס זיי זיינען „ס' פריילאזשעניעס קאזיאנאי פעטשאטי", און מען קען צו מיר קיין טענת ניט האבען.

די פלאטפארמע פון דער ס. ל. פ.*) פון 1904 און 1908 זאגט אז „די אמת'ע עקאנאמישע לערע איז אז די מיטלען פון פראדוקציאן מוזען באלאנגען צום פאלק און ווערען באטריבען און באלעבאטעווט פון פאלק בשותפות". זי פערלאנגט, אז די לאנד און אלע מיטלען פון פראדוקציאן, טראנספארט און דיסטריבוציאן זאלען איבערגענעבען ווערען צום פאלק אלס א קאלעקטיווע קערפערשאפט" און „יעדער ארבייטער זאל קענען פריי אויסאיבען זיינע פעהיקייטען און זאל קענען געניסען די גאנצע הכנסה פון זיי", ווי אזוי דער ארבייטער וועט באקומען די נעלענענהייט פריי אויסצואיבען זיינע פעהיקייטען, שטעט ניט אין דער פלאטפארמע; פראסט די סאציאליסטען ווילט זיך עס זאל זיין אזוי, און מען גלויבט, אז עס מוז אזוי ארויסקומען, אויב די מאשינערי פון פראדוקציאן וועט באלאנגען דעם גאנצען פאלק. דער עיקר פון סאציאליזם איז אלזא אין דערין אז „די מיטלען פון פראדוקציאן מוזען באלאנגען צום פאלק אלס א קערפערשאפט".

וואס הייסט פראדוקציאנס און דיסטריבוציאנס מיטלען? פראדוקציאנס מיטלען איז לאנד, קוילען־נרובען, פאבריקען, מאשינערי א. ז. ו., דיסטריבוציאנס מיטלען איז זעהר אן אונבאשטימטער באגריף. ביי קארל מארקס'ן וועט איר דאס ניט געפינען. אין דער בורזשואזנער פאליטישער עקאנאמיע ווערט דער אויסדרוק אויך קאם געברויכט. אונטער דיסטריבוציאנס מיטלען קען מען אריינרעכענען אייזענבאנען, שיפען, טעלעגראפען און טעלעפאנען. הגם על פי מארקס ווערען זיי נערעכענט אין פראדוקציאנס מיטלען. ווייטער מוז מען אהער מסתמא אריינרעכענען באנקען, קרא־

*) ס. ל. פ. מיינט „סאשאליסטישע לעיבאר פארטי", די סאציאליסטישע ארבייטער פארטיי.

אוטאָפּיסטישע סיסטעמען ביז אַן ערך דעם מיטען פון נייַנצענטען יאָרהונדערט. צווייטענס באשטעהט נאָך א פּרינציפּיעלער אונטערשיד, אַז וועלכען קאוטסקי מאכט אופמערקזאם אין דעם ערסטען באנד פון דער „נעשיכטע דעם סאָציאַליזמוס", נעמלעך: דער היינטיקער סאָציאַליזם באשעפטיקט זיך מיט פּראָדוקציאָן, ער ווייל איבערבייטען די פּראָדוקציאָנס־פּראָצעסען; דער קאָמוניזם ווייל אלזא איבערבייטען די גאנצע היינטיקע פירונג אין פּריוואט־לעבען.

ווי זשע ווערט פּראָלעטאַריאַט דער וואָרט „סאָציאַליזם" אין אונדזער צייט?

מען זאָגט אז קאַרל מארקס האָט מחבר געווען דעם „חומש" פון „סאָציאַליזם". אז מען איז פּראָזאָרגט מיט א „חומש", איז דאָכט זיך שוין גוט? אויב עס איז ניט קלאָר אין חומש, אַף דערוף איז פּראָן די גמרא, און ווי עס איז דערגעהט מען שוין דעם דין.

מיט מארקסיזם איז אַבער א מאָדנע צרה: אלע גמרות זיינען פסול'ע. דער בארימטער רוסישער שרייבער מיכאילאָווסקי באמערקט גאנץ ריכטיק, אז איר קענט אפילע צוויי מארקסיסטען ניט צונויפּברענגען, וואָס איינער זאָל צוגעבען אז דער אנדערער האָט פּראָלעטאַנען מארקס'ן. דער מארקסיזם ס'וויזט אויס, איז אזא מין סאָרט קבלה, וואָס א פּראָפעסטער בשר ודם קען עס נאָר ניט פּראָלעטהען. ס'וערט אזש ביטער אופ'ן הארצען, וען מ' פּראָטראכט זיך אמאל, ווי אזוי דער סאָציאַליזם קען מקוים ווערען: אז נרויסע געלערנטע קענען דעם מאקסיזם ניט פּראָנעמען מיט זייער שכל, טו ווי אזוי קען מען עס דעם פּראָלעטאַריאַט ארבייטער אריינלעגען אין קאָפּ?

אויף דעם האָב איך אמאל נעהערט א תירוץ, אז דער ארבייטער פּראָלעטהט דעם סאָציאַליזם אינסטינקטיוו, ווייל ער ארבייט אין א פאַבריק — עס איז א סאָרט אינסטינקטיווער קלאָסען־באוואוסטזיין. וואָס איז אַבער דער מער מיט די ארבייטער, וואָס שטימען פּאָר טאמאני האָל? פּראָלעטהען זיי דען דעם סאָציאַליזם בעסער איידער די „אידעאָלאָגען", דאָס הייסט, די אינטעליגענציע?

סיסטעם פון „קאסטען" אין מצרים אדער אינדיע, די פארטרעטער־שאפט פון די פיר „שטענדע" אין דעם אלטען פינישען סעים (פריצים, גלחים, שטאטישע לייט און פויערים) — דאס זיינען אלץ פארמען פון אן אינדוסטריעלער ארגאניזאציע פון דעם שטאט. אבער א „שטאט" איז עס דאך, פונקט אזוי ווי דער „פאליטישער" שטאט, וואס איז כלומר'שט נעבויט, „נאר אף טעריטאריאלער פארטרעטערשאפט".

נעדענקט־זשע, די גמרא פון דער ס. ל. פ. זאגט, אז סאציאליזם באשטעהט דארין, דאס די מאשינערי פון פראדוקציאן זאל באלאנגען צום שטאט און דער שטאט זאל איר אליין באטרייבען.

די ערסטע פלאטפארמע פון דער סאציאליסטישער פארטיי, וואס איז אנגענומען געוואָרען אין 1901, ענטהאלט א בליק אף די גענעווארט, א פרינציפען ערקלערונג, און די „אימידיעיט דעמאנד", א „פראגראם מינימום"—דאס הייסט וואס מען פארלאנגט דערווייל, ביז וואנען משיח וועט קומען. די „אימידיעט דעמאנד" האט אן אינטערעסאנטע געשיכטע. זיי זיינען אנגענומען געוואָרען אין דער נאציאנאלער פלאטפארמע פון דער ס. ל. פ. צום ערסטען מאל אין 1892, וועז מען האט ארויסגעשטעלט דעם ערסטען קאנדידאט פאר פרעזידענט פון די פאראיניקטע שטאטען. דא איז געווען איבערגערעכענט „פאליק אונערשיפ" (קהל'שער אייגענטום) אף אייזענבאנען, מיונישיפאל אונערשיפ" (שטאטישער אייגענטום) פון נאוואָרק און דערגלייכען. צו יענער צייט איז דאס געווען כמעט אזא סטראשנע זאך דא הי, ווי היינט דער אנארכיזם. אבער זינט יענער צייט, האט זיך די עפענטליכע מיינונג איבערגעביטען, און די אידעע פון „פאבליק אונערשיפ" און „מיוניסיפאל אונערשיפ" איז געוואָרען אזוי פאפולער, אז ניט נאר פארשידענע רעפארם פארטייען, אפילע די פאליטישענס פון די אלטע פארטייען שטעלען זיך איין פאר דיזע רעפארמעס. דורך דעם זיינען די סאציאליסטען געשטעלט געוואָרען אין א שלעכטע פאזאשענע: וועז זיי זאלען וויייטער אגיטירען פאר דעם, וואס זיי האבען פריהער אליין פארלאנגט, וועלען זיי מיט דערמיט העלפען די „רעפארמערס" אדער די אלטע פארטייען. די פאליטישענס וועלען „גנב'ענען זיי־ער דונער", דער וואוטער וועט ביי זיך טראכטען: אויב „מיוניסיפאל אונערשיפ" פון נאז־וואָרק איז גוט און די דעמאקראטען אדער די רעפאבליקאנער זאגען עס צו אוז מענען עס אויספירען, בעת

מען, בירושעם א. ז. וו. אלזא דאם אלעם מוז באלאנגען צום פאלק. מיט דערמיט איז נאך אלץ ניט געזאגט, די קשיא איז : וועד אוז ווי אזוי וועט דאם אלעם פארוואלטען ?

די פלאטפארמע פון דער ס. ל. פ. זאגט, אז אן דער שטעלע פון דעם איצטיקען צושטאנד פון פלאנלאזער פראדוקציאן. אינדוס־טריעלען קריג אוז סאציאלע אונארדנונג", וועט אייננעפירט ווערען די קאאפעראטיוו קאמאנוועלט" (קאאפעראטיווע רעפובליק). אוז וואס איז די „קאאפעראטיוו קאמענוועלט" ?

דער אויסדרוק שטאמט פון לארענס נראנלאנד, וועלכער האט אונטער דעם טיטעל פארעפענטליכט א בוך אין 1884, דער אויס־דרוק איז אלגעמיין אנגענומען אין אמעריקע, צו יענער צייט, אז מען האט נאך מורא געהאט אויסצוריידען דעם וואָרט „סאציא־ליזם". אף'ן אמעריקאנער סאציאליסטישען לשון איז „קאאפעראטיוו קאמאנוועלט" אן אנדער וואָרט פאר סאציאליזם.

וואס־זשע איז „דאם פאלק אלס קערפערשאפט" ? דאם הייסט דער שטאט, אף ענגליש בעדייט דער וואָרט „פיפל" איינפאך „דער שטאט".

אין דער פלאטפארמע פון 1912 נעפינט איר די זעלבע אויס־דריקע, נאר עס וועדט געמאכט אן אונטערשיד צווישען דעם „פא־ליטישען שטאט" אין דעם „אינדוסטריעלען שטאט". דער אינדוסט־ריעלער" שטאט איז דאם זעלבע וואס דער „סאציאליסטישער שטאט", אדער די „סאציאליסטישע רעפובליק". דער אינדוסטריע־לער שטאט וועט נעבויט ווערען אף „דער פארטרעטונג פון אינ־דוסטריען", דאם הייסט פון „ניצליכע באשעפטיקונגען". דאם איז אבער ניט מער ווי אנאנדער פארמע פון שטאט. וואס איז א „ניצליכע" באשעפטיקונג, וועגען דעם האט יעדע צייט איר אייי־גענע מיינונג. עס איז נעווען א צייט ווען סאלדאטשינע איז נעווען פארראכטעט פאר זעהר א ניצליכע באשעפטיגונג. פאר א פרומען איד איז די באשעפטיגונג פון א רב זעהר ניצלאך. ווען מיר וועלען ניט מעסטען די ניצליכקייט פון א באשעפטיקונג מיט אונ־דזער היינטיקער מאס, נאר מיר וועלען באטראכטען די פארשידענע באשעפטיקונגען מיט א נעשיכטליכען בליק, טו וועלען מיר נעפינען אין דער וועלט נעשיכטע ביישפילען פון א שטאט, וואס איז נעבויט אף דער איינטיילונג פון דער נעזעלשאפט נאך אינדוסטריען. דער

מיט אן אלגעמיינער ערקלערונג פאר דעם פרינציפ פון קהל'שען אייגענטום. אין דערין מוז מען איינזעהן דעם איינפלום פון דער פרודאהנישער ריכטונג, וועלכע איז נאך צו יענער צייט געווען היבש שטארק אונטער די פראנצויזישע ארבייטער.

אין דער לעצטער צייט איז דער וואָרט „קאָלעקטיווויזם" אָנגענומען געוואָרען אין דער ענגלישער עקאָנאָמישער ליטעראטור, און דאָ אין אמעריקא האָט ראָזוועלט איהם געמאכט פאָפולער אין דער אלגעמיינער פרעסע.

דער טייטש פון „קאָלעקטיווער אייגענטום" איז אלזא „קהל'שער אייגענטום". קהל'שער אייגענטום „פון דעם נאנצען פאָלק" הייסט אָבער ניט אייגענטום פון פרייע אסאָציאציעס, ווי די אנאָרכיסטען פערשטעהען עס, נאָר אייגענטום פון דער אָרגאניזירטער געזעלשאפט.

אין דער פלאטפאָרמע פון דעם יאָר 1904 שטעהט אז „סאָציאליזם מיינט, אז אלצדינג פון וואָס דאָס פאָלק העננט אפ צוזאמען זאָל באלאנגען צו דעם פאָלק צוזאמען און זאָל באלעבאטעוועט ווערען פון דעם פאָלק צוזאמען". דער עיקר איז דערזעלביקער, ווי אין דער ערסטער פלאטפאָרמע, אָבער עס איז אויסגעדריקט אין דער פאָלקס־שפראך: אין דער אמת'ן, וואָס הייסט אז אלצדינג, אין וואָס דאָס פאָלק אלס נאנצעס נויטיקט זיך, זאָל באלאנגען צו דעם „פאָלק" צוזאמען און זאָל באלעבאטעוועט ווערען פון דעם „פאָלק" צוזאמען? ווי איך האָב שוין געזאָגט, איז דאָס ניט מער ווי אנאנדער וואָרט פאר דעם באגריף פון „שטאָט".

לאָמיר פארגלייכען די אמעריקאָנער פלאטפאָרמע מיט דעם ערפורטער פראָגראם פון דער דייטשער סאָציאל־דעמאָקראטישער פארטיי. לויט דעם פראָגראם, באשטעהט דער סאָציאליזם אין דעם „געזעלשאפטליכען אייגענטום" אף די „פראָדוקציאָנסמיטלען" און אין א „פראָדוקציאן וואָס ווערט באטריבען דורך די געזעלשאפט און פאר די געזעלשאפט".

וועז דער פראָגראם איז פאָרגעלעגט געוואָרען פאר'ן ערפורטער פארטיי־טאָג, האָט דער אלטער ליבקנעכט געזאָגט, אז נאָך זיין מיינונג איז דער אונטערשיד צווישען „געזעלשאפט" און „שטאט" — „אין רייניר וואָרט שטרייט".

די סאציאליסטען ווילען עס, אבער קענען ניט געווהלט ווערען, טו איז דאך גלייכער צו וואוטען פאר קאנדידאטען פון די אלטע פארטייען. צוליב דעם האט איין פליגעל פון דער ס. ל. פ. וואס האט זיך אפגעשפאלטען פון דער פארטיי, אויסגעמעקט אף זייער קאנוועניאן — אין ראטשעסטער אין יאנואר 1900, אלע „אימידיעט דעמאנדז„, די ס. ל. פ. האט דאס זעלבע געטאן שפעטער אף איר קאנוועניאן אין זומער 1900.

אז עס איז געקומען צו דער ערסטער פאראייניקונג פון דעם אפגעשפאלטענעם טייל פון דער ס. ל. פ. מיט דער דעבסיסטישער סאציאלדעמאקראטישער פארטיי האט די פאראייניגונגם קאמיטע אנגענומען די פלאטפארמע פון ראטשעסטער און צונעשטוקעוועט דערצו די „אימידיעט דעמאנדז" פון די „דעבעסיסטען". דאס איז געבליבען אזוי ביז דער 2טער פאראייניקונגס קאנווענשאן אין אינדיאנאפאליס אין 1901. דאדטען האבען די „רעוואלוציאנערען" נעמאכט א שטארקען קאמפף געגען די „אימידיעט דעמאנדז", אבער זיי זיינען מיט דערמיט דורכגעפאלען.

אז מען לעגט אוועק די פארערונגען אן א זייט, טו בלייבט נאר די ערקלערונג אז דער ציל פון דער סאציאליסטישער פארטיי איז „צו טראנספארמירען (איבערצומאכען) דעם היינטיקען סיסטעם פון פריוואט אייגענטום אף די פראדוקציאנס און דיסטריבוציאנס מיטלען אין קאלעקטיוון אייגענטום פון דעם גאנצען פאלק".

דער אויסדרוק „קאלעקטיוויזם" אייגענטום האט א גאנצע גענישטע אמאל האט ער גענלונגען אביסל אנארכיסטיש. צו דער ציים פון דעם ערסטען אינטערנאציאנאל, אז עס האט זיך געפירט דער קאמפף צווישען מארקס'ן און באקונין'ען האט מען די מארקסיסטען באצייכענט אלס קאמוניסטען, וויל זיי האבען פארלאנגט אז די פראדוקציאנס מיטלען זאלען באלאנגען צום „גאנצען פאלק". די אנארכיסטען פון דער אנדער זייט האבען זיך גערופען „קאלעקטיוויסטען", וויל זיי זיינען באשטאנען אף דעם, אז די פראדוקציאנס מיטעל זאלען זיין דער „קאלעקטיוויזם אייגענטום" פון פרייע אסאציאציעס, ניט פון שטאט. שפעטער האבען אין פראנקרייך די געדיסטען אנגענומען דעם נאמען „קאלעקטיוויסטען" אלס א בריטטערע באצייכנונג, וועלכע לאזט אפען די פראגע איבער די אייגענטומס פון דער צוקונפטיקער נעזעלשאפט, און באנוגענט זיך

נעדריקט אין א רערע, האָט עם געענטפערט א „ראדיקאל", אז דאָס איז פונקט דאָס זעלבע מיט וואָס די קאָנסערוואַטאָרס פֿערענטפערען די באשרייַנקונג פון שטימרעכט, (אָדער למשל ביי אונדז אין אמעריקע די באשרייַנקונג פון די רעכטע פון די נינערס). זייַ נעגנער האָט עס נאָך וויייטער אויפֿמערקזאָם געמאכט אז די אַלע פֿאָדערונגען שטעהען אין דער פּלאַטפֿאָרמע פון דער סאָשיאַל דעמאָקראַטיק פּעדעריישען. אָף דעם מאכט היינדמאן אזוי :

איך האָב ניט מער אכטונג פאר דעמאָקראַטי נאָר אלס דעמאָקראַטיע, איידער פאר זעלבסטפאַרוואַלטונג נאָר אלס זעלבסט־פאַרוואַלטונג, אָדער פאר פרויען שטימרעכט נאָר אלס פרויען שטימ־רעכט. דאָס אלעס איז נאָר א מיטל צום צוועק ; דער צוועק איז דער קערפּערלאכער, גייסטיקער און מאָראַליש־שער וואַלשטאַנד פון דעם נאנצען פאָלק. ווי באקונין זאָגט אלצדינג, וואָס פירט צו יענעם צושטאַנד וואָס רופט זיך סאָציאַליזם איז אסור אלצדינג יואָס האלט אָפּ זיין קומען איז מותר".

אויב, זאָגט ער, מיט א פּאָר שורות וויייטער, דורך דעם וואָס א מאסע אָפּגעלאָזענע, אונגעבילדעטע וואָטערס וועלען קרינען דאָס שטים־רעכט וועט זיך פּאַרציהען די אויסבילדונג פון דעם נאנצען פאָלק צו א פּאַרשטענדענים פון סאָציאַליזם, דאן זאָגט ער, איז ער נעגען אזא דעמאָקראַטיע.

„אויב אימיצער וואָלט מיר נעקענט אוספּירליך באווייזען אז מיר קענען מאכען מער פּאַרשריט אין דער ערציהונג פון פאָלק צום סאָציאַליזם אונטער א פעהיקען צעזאר (קיסר) אייידער אונטער א פאָלקאָמענער דעמאָקראַטיע, — דאן בין איך פאַרלויפיק א צעזאריסט, אונטער דער פּאַרבעדינגונג אז עס זאָל זיך נעפינען א פעהיקער צעזאר".

איך וואָלט זיך ניט אָפּגעשטעלט אף א צייטונגס ארטיקעל, אז ער וואָלט נאָר אויסגעדריקט די פערזענליכע מיינונג פון היינד־מאנען. אין דער אמת'ען אָבער ווידערהאָלט ער נאָר דעם גרונד נעדאנק פון דעם נאנצען אוטאָפּיסטישען סאָציאַליזם פון דער ערס־טער דריטל פון דעם 19טען יאָרהונדערט. דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם איז נעווען א רעאקציע נעגען דעם פּאָליטישען ראדיקא־ליזם פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע. דער הויפּט נעדאנק

די פּלאטפֿארמע, וואָס די אַמעריקאַנער סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט אָנגענומען אין 1912 ענטהאַלט א נייעם געדאנק, — אז „אַלע מיטגלידער פּאַר די פֿראַדוקציאָן און דיסטריבוציאָן פון קהל'שע נויטוועניקייטן" זאָלען ניט נאָר „געהערען צו דער געזעלשאפט", אָבער זיי זאָלען אויך „דעמאָקראטיש באַלעבאַטעווט ווערען".

אָן די פּאַרטיי פּאָדערט, איז דאָך ניט שייך. וועָן מען באַטראכט אָבער די זאך אין א וויסענשאפטליכען זין, שטעלט זיך די פראגע: איז דער סאָציאַליזם דוקא דעמאָקראטיש? איבער דעם האָט דער גרינדער פון דער ענגלישער אַרטאָדאָקסיש־מארקסיסטישער סאָשאַל־דעמאָקראטיק פעדערעישאָן היינדמאן געשריבען א זעהר בעמערקונגסווערטען ארטיקעל: „דעמאָקראטיע אָהן ערציהונג איז א דעאקציאנערע קראפט"*. היינדמאן ערקלערט, אז ער איז נאָר ניט נתפעל פון דעם פּרינציפּ פון דעמאָקראטיע. א דעמאָקראטיע וועלכע איז מעגלאָך היינט צו טאָג גיט דעם באַלאָט אין די הענט פון אן אונווויסענדע מאסע; אזא מאסע פּארשטעהט ניט די פּרינציפּען פון אן אמת'ער דעמאָקראטיע און ס'איז איר נאָר א קנאַפּע דאגה, צי די רעגירונג איז ערלאָך, צי ניט. אונווויסענדע וואוטערס זיינען ניט מער ווי א קארופּטער מאָב. פאר די לעצטע דרייסיק יאָר, זינט זיין באקאנט־שאפט מיט די פּראַיניקטע שטאטען, איז ער אי־מערצו געווען גלייכגילטיק צו דעמאָקראטישע פּאַרמען.

דאָס איז אין קורצען דער עיקר. איצט וועל איך ציטירען אייניקע כאראקטאריסטישע פּסוקים.

„בלויז דעמאָקראטישע פּאַרמען, אלגעמיינעם שטימרעכט, אין מאָן, אין וואוט, די אָפּשאפונג פון די הויס אוו לאָרדס, די שטיכ־וואָלען, געהאלט פאר פּארלאמענטס מיטגלידער, און דאָס איבערריקע וואָס מע מיינט אלגעמיין אז מע רעדט פון א פּאָלקאָמענער דעמאָקראטיע, קען זעהר מעגלאָך פּארהינדערן גיכער איידער העלפען דעם סאָציאַליזם און זאָגאר אין א געוויסען זין דעם פּאָליטישען פּראָגרעס. אונטער די עקזיסטירענדע אומשטענדע".

ער דערציילט ווייטער, אז וועָן ער האָט עס אמאָל אויס־

*) איבערגעדרוקט אין וויקטאָר בערגער'ס „סאָשיאל דעמאָקראטיק העראָלד" פון דעם 30־טען מארט 1901.

באלד נאכדעם פאראייניקט ביי דעם צוואמען פאר אין נאטא. ער לאכט אפ פון די דעמאקראטישע פאדערונגען פון דעם פראָ־יעקט און ערקלערט זיך פאר „די רעוואלוציאנערער דיקטאטור פון פראלעטאריאט". וואס איז אבער „די דיקטאטור פון פראלעטא־ריאט" ? קע זדער נאנצער פראלעטאריאט, מיליאנען מענטשען, זיין דיקטאטור, אן אונבאשרענקטער הערשער ? אין א מנין אפילו קען נאר איינער זיין א חזן, דער עולם קען נאר זאנגען „אמן", אלזו די רעוואלוציאנערע דיקטאטור "פון פראלעטאריאט" קען אין ווירקליכקן לעבען באדייטען נאר איין זאך : די דיקטאטור פון א נאציאנאל עקזעקוטיווע מיט א באס, אדער אהן א באס, — און וואס זיי וועלען טאן, אף דעם זאל „דער רעוואלוציאנערער פרא־לעטאריאט" — מסתמא ארגאניזירט אלס „פארטיי" — דורך א רעפערענדום זאגען : „באס". מיר האבען דעם פלאן געזעהען דא הי אין אמעריקע אין זיין פראקטישער ווירקונג, עס איז נאר כיט קיין חלום.

אף דעם איז דער תירוץ, אז דאס איז נאר „דערווייל", א שטייגער ווי משה רבינו האט געהאלטען די אידען במדבר פערציק יאר, איידער זיי זיינען אריינגעלאזען געווארען לארץ כנען.

אין דער אמת'ען, ווי לאנג זאל די דיקטאטור דויערען ? פארשטעהט זיך, ביסקעל וואנען דער „רעוואלוציאנערער פראלע־טאריאט" וועט איבערסטראיענען די גאנצע סאציאלע ארדענונג אף א סאציאליסטישען פלאן. נשקשה פון א פאדריאד.

מיר זעהען אלזו אז סאציאליזם און דעמאקראטיע זיינען צוויי פארשידענע זאכען. און אפילו וען זיי זיינען ביידע פארמאלנע פאראייניקט אונטער דעם נאמען „סאציאל־דעמאקראטיע", ווי ס' איז געווען איזדער פלאטפארמע פון דער ענגלישער סאשאל־דע־מאקראטיק פעדעראציאן, האט איר רבי די באטרעפענדע פונק־טען געהאלטען פאר „אן אלטע נארישקייט", („אלד נאנסענס"). היינדמאן'ס ארגומענט וועגען די געפאר פון אונווייסענהייט און דעמאראליזאציע פאר א דעמאקראטיע איז זעהר אלט. דאס האט נאך געזאגט מאנטעסקיע אין זיין „גייסט פון געזעץ" כמעט צוויי הונדערט יאר צוריק. א רעפובליק, מיינט ער, איז מעגלאך נאר דאן וען דער פאלק איז מאראליש ; פאר געוועלאכע מענטשען איז מער פאסענד א קאנסטיטוציאנעלע מאנארכיע. מאנטעסקיע'ס געדאנק האט פאר א נאנצען יאר־הונדערט צייט נעפונען א פראקטי־

פון דער פראנצויזישער רעוואלוציע איז געווען, אז אין א דעמא־קראטישער רעפובליק, וואו עס הערשט פרייהייט און גלייכהייט, מוז אלעמען געהן גוט. געגען דעם האבען ערקלערט די ערסטע סאציאליסטישע אוטאפיסטען, אז פאליטישע רעארגאניזאציע אליין איז ניט מער ווי „א העכסט פערעבענטליכע שארלאטאנסטווע" (איך נעם דעם אויסדרוק פון דעם זעלביקען ארטיקעל) ; ערסט ווען דער פאלק ווערט זיין עקאנאמיש פארזארגט ווערט אן אמת'ע פרייהייט זיין מעגלאך. כל זמן דער פאלק איז עקאנאמיש אונטער־יאכט, קען ער ניט זיין פאליטיש פריי. אגיטירען פאר פאליטישע רעפארמען איז דעסהאלב פשוט נארישׂ.

דאס האט באהויפטעט ראבערט אווען אין ענגלאנד און דערפאר האט ער ניט סימפאטיזירט מיט דער טשארטיסטישער באווע־גונג. ער האט אפילע ערקלערט, אז נאך זיין מיינונג נאך איז א דעספאטישע רעגירונג גיכער אים שטאנד איינצופירען דעם סאציא־ליזם, איידער א דעמאקראטישע. ער האט זיך אימער געווענדעט צו דער אריסטאקראטיע און דער קעניגליכער פאמיליע, זיי זאל־לען עם העלפען איינפירען זיין אידעאלע געזעלשאפט־ארדנונג. די־זעלבע מעשה איז געווען מיט די אנדערע אוטאפיסטען ווי צ. ב. סען־סימאן און פוריע. איר זעט אלזא אז וואס היינדמאן זאגט מיט אן אפשר, דאס האבען די ערסטע אוטאפיסטען אויסגעשפראבען ערנסט און פאזיטיוו.

פון דער אנדערער זייט איז די גלייכגילטיקייט צו פאליטישע איינריכטונגען פארמולירט געווארען אין א סיסטעם פון פרודא־נען, דעם פאטער פון אנארכיזם. באקונין האט די אידעען פון פרו־דאן געמאכט פאפולער ביי די בריטע מאסען. „די עקסטרעמען קו־מען צוואמען", ווי דער פראנצויז זאגט : היינדמאן און באי־קינין.

די פאליטישע אידעען פון די אוטאפיסטען און פון פרודא'ען האבען געהאט אן איינפלום אף קארל מארקס'ס אנשויאונגען אויף.

אין 1891 איז ערשינען אין דער „נייער צייט" (דעם דייטשען אפיציעלען פארטיי ארגאן) א בריף וואס קארל מארקס האט געשרי־בען אין 1874 איבער, דעם פראיעקט פון דער פלאטפארמע, אף וועלכער די צוויי דייטשע סאציאליסטישע פארטייען האבען זיך

ראָקראטיע דאָ, ווי דאָרטען. דער אונטערשיד איז דאָ ניט קיין אינדוסטריעלער, נאָר א פּאָליטישער. עס האנדעלט זיך נאָר אום דער פּאָרמע פון דעם שטאט.

וואו דער שטאט איז א ביוראָקראטישער, הייסט דאָס וועלען די אייזענבאָנען וועלן פערוואָלטעט „ביוראָקראטיש", וואו דער שטאט איז א דעמאָקראטישער, וועט פונקט דער זעלבער סיסטעם זיין „דעמאָקראטיש" ? עס איז גאנץ קלאָר, אז מיר האָבען דאָ צו טאָן מיט צוויי גאנץ באזונדערע זאכען : דער אינדוסטריאון דעם שטאט. די באוועגונג פאר די דעמאָקראטיזירונג פון דעם שטאט האָט זיך אָנגענהויבען לאנג פאר דער סאָציאליסטישער באוועגונג און האָט זיך נאָך אפילע היינט ניט צוזאמענגענאָסען מיט איר.

דאָס נייע וואָס דער סאָציאליזם האָט אריינגעבראכט איז נאָר די פּאָדערונג אז „די מיטלען פון פּראָדוקציאן און דיסטריביוציאן זאָלען באלאנגען צום כלל", דאָס הייסט צו דעם שטאט.

די ערסטע פלאטפאָרמע פון דער סאָציאליסטישער פּארטי פּרובירט צו מאכען אנאנדער אונטערשיד צווישען קהל'שען אייגענטום אף די מיטלען פון פּראָדוקציאן און סאָציאליזם, נעמליך, אין דעם פערטען פונקט וועלכער פערלאנגט אלס אן איבערנאנגפּאדערונג „די איינפירונג פון א סיסטעם פון עפענטליכע אונטערנעמונגען (פּאבליק אינדוסטרי), כדי צו פארזיכערען פאר די אר־בייטער דעם פולען פּראָדוקט פון זייער ארבייט".

לאָמיר די זאך באטראכטען פון צוויי זייטען : וואָס דיינקט פון דעם קארל מארקס און וואָס דיינקט די קאפּיטאליסטישע פּאָליטישע עקאָנאָמיע.

אין דעם בריף, וועלכען איך האָב פריהער דערמאָנט, פּרי־טיקירט קארל מארקס זעהר שארף דעם זאץ איבער „דאָס רעכט פון דער ארבייט אף דעם פולען ארבייטס־ערטראג", און באווייזט אז אונטער א סאָציאליסטישער פערוואלטונג קען דער ארבייטער בשום אופן דאָס ניט קרינען.

פון דעם גאנצען פּראָדוקט פון דער ארבייט נעהט אראָב עֶרס־טענס, איין חלק, וואָס ווערט ניט צוטיילט צווישען די ארבייטער : דאָס זיינען די מאטעריאלען פאר די פּראָדוקציאן פון נעקסטען יאָר,

שען אויסדרוק אין דער פּאליטיק פון דער גרויס־בורזשואזיע. זינט דעם שטורץ פון נאפּאלעאן דעם 3טען און זינט עס איז איינגעפירט געוואָרען דאָס אלגעמיינע שטים־רעכט אין דייטשלאנד, הערט מען שוין די פילאָסאָפּיע זעהר וועניק. די אמאליקע אפּניגונג פון די סאציאליסטען געגען די פּאליטיק, געגען פּאליטישע רעפּארמען איז אויך שוין לאנג פארגעסען.

דער היינטיקער לעזער אין אונדזערע דעמאָקראטישע צייטען קען זיך נאָר ניט פארשטעלען. אז עס איז אמאל מעגלאך געווען צו פארבינדען דעם סאציאליזם מיט דעם „אופּגעקלערטען אבסאָלוטיזם".

מיר נעפּעלט היינדמאן פאר דעם וואס ער זאגט אפּען וואס ער מיינט. אנדערע האָבען מורא פאר זיך אליין זיך מודה צו זיין, אז זיי זיינען געגען דעמאָקראטיע און געגען פרייהייט.

וועז די היגע סאציאליסטישע פּלאטפּארמע פאדערט, אז דער שטאט, וואס ווערט באלעבאטעווען איבער די פראדוקציאָנסמיטלען, זאל זיך פירען „דעמאָקראטיש", איז דאָס נאָר ניט אזוי קלאָר, ווי עס ווייזט זיך אויס, ווייל דער באגריף פון „דעמאָקראטיע" איז זעהר אונבעשטימט. ענגלאנד ווערט באטראכט פאר א „דעמאָקראטיע", הגם זי האָט אפילע א נעזעצלאָך פריוויליגירטע אריסטאָקראטיע, וואס האָט נאָך זעהר א שטארקע דעה אין דעם פארלאמענט. די סטעיטס אין די סויט באטראכטען זיך אויך פאר „דעמאָקראטיעס", הגם די שווארצע־ראסע האָט דאָרטען קיין רעכט ניט.

דעריבער וועז די פּלאטפּארמע דעט, צום ביישפּיל, וועגען „קאָלעקטיוועז אייגענטום אוז דעמאָקראטישע פארוואלטונג פון אייזענבאנען" א. אז. וו., בלייבט נאָך א פראגע: וואס הייסט א „דעמאָקראטישע" פערוואלטונג ? וועז דער פרעזידענט פון די פאראייניקטע שטאטען שטעלען אן עטלאכע קאמיסארען אוז זיי ארגאניזירען א גאנצע מחנה פון באמטע, איז עס א „דעמאָקראטישע" פערוואלטונג, וועז אבער דער רוסישער מיניסטער פון אייזענבאנען שאפט פונקט אזא ארגאניזאציע פון באמטע, איז דאָס ניט דעמאָקראטיש ? וואו איז אבער דער אונטערשיד ? איז דען פאראן ערגעץ אן אונטערשיד צווישען דער פערוואלטונג פון דער רוסישער פאטשט אוז פון דער אמעריקאנישער ? די זעלבע ביו־

מען וועט מיר אפשר זאָגען, אז דאָס איז היינט אין נאנצען א פּוסטע פראגע, א שטיקעל „צוקונפטס־מוזיק", ווי דער דייטש זאָגט: נאָר אוטאָפּיסטען באשאפטיקען זיך היינט־צו־טאָג מיט חלומות איבער די אינצעלהייטען פון דעם צוקונפטסשטאט.

איר האָט א טעות. וואָס וועט זיין, אז משיח וועט קומען אינטערסירט מיך גראדע ניט. עס הענדעלט זיך אָבער דאָ וועגען דעם, וואָס מיר האָבען צו טאָן היינט־צו־טאָג. וועז מען גלויבט אז בשעת דער סאָציאלער רעוואָלוציע וועט די זיגרייכע סאָציאליסטישע פּארטיי נאָר א געשריי טאָן: „שטאָטס־גראָס, מאַך מיר א לעטניק!" און די סאָציאליסטישע אַרדנונג וועט ארויסשפּרינגען בכישוף פּיקס און פּארטיק, — האָט מען איצטער ניט וואָס צי ברעכען זיך די קאָפּ וועגען אזעלכע פראגען. די הויפּט זאַך איז אופּצובויען א מעכטיקע רעוואָלוציאנערע פּארטיי, וואָס זאָל אים שטאנד זיין „איינצונעמען די ציטאָדעלען" די רעוויזיאָניסטען אָבער האָבען אפּגעשפּאט די „סאָציאלע רעוואָלוציע" אלס מיטעל אי־בערצומאכען די וועלט איבער נאָכט. זיי גלויבען, אז די געזעלשאפט וואקסט און דער סאָציאליזם מוז אויך אויסוואקסען.

אויב סאָציאליסטישע פארוואלטונג מיינט פארוואלטונג דורך קאָאָפּעראטיוון אסאָציאציעס, טו מוז מען די אסאָציאציעס אופּ־בויען, דאָס מוז נעמען א גערעמע צייט. צו וואָס זאָל מען די ארבייט אָפּלייגען בין משיח'ס צייטען?

אויב סאָציאליסטישע פארוואלטונג הייסט פארוואלטונג דורך אַרבייטער יוניאָנס, איז אפשר כדאי שוין היינט זיך נעמען צו אר־נאניזירען די יוניאָנס? דער אויפּבויען פון יוניאָנס ווייזט אוים פון דיזען שטאנדפונקט אלס דירעקטע סאָציאליסטישע ארגאני־זאציאנס - ארבייט.

אויב מען דיינקט אבער, אז דער אלמעכטיקער שטאט וועט אלץ באזאָרגען איז נאטירליך די אַרגאניזאציע פון יוניאָנס און איבעריקע טרחה. אָבער אפילע דאן איז שוין היינט גופע פּאראן וואָס צו טאָן.

וואָס פאר א שטאט? א שטאט וועלכער וועלט רעגירט פון א פּאָליטישער מאשין מיט פענראוז אָדער מוירפי אָדער וויקטאָר בערגער אלס באָס? מיינט איר אז אפילע דאָ אין אמעריקע האָט

נייע מאשינען, נייע אייזענבאנען, שיפען א. אז. וו. היינט צו טאג באלאנגט דאס אלעס צו די קאפיטאליסטען. אונטער א סאציאליסטישער פארוואלטונג מוז דאס אלעס בלייבען אין קהל'שע העגט. ווייטער, א חלק מוז אריינגענומען ווערען פאר אזעלכע זאכען, וועלכע ווערען שוין היינט באטראכט אלס קהל'שע : פארקס, בית עולם, הקדשים, ביבליאטעקען, מוזעאומס א. אז., וו., וואס ווערען באנוצט פון דעם גאנצען עולם, און מען פרענט ביי קיינעם קיין קשיות ניט, צי ער האט פארדינט זיין חלק דורך זיין אייגענע ארבייט צי ניט. נאר דאס וואס בלייבט איבער, קען צוטיילט ווערען צווישען די ארבייטער. אלזא קען דער ארבייטער ניט באקומען דעם פולען פראדוקט פון זיין ארבייט. אזוי זאגט קארל מארקס.

א קאפיטאליסטישער געלערטער, פראפעסאר קלארק פון קאלומביא יוניווערסיטי, באהויפטעט דאגעגען, אז היינט גופא, אונטער דעם קאפיטאליסטישען סיסטעם, קריגט דער ארבייטער אקוראט דעם גאנצען פראדוקט פון זיין ארבייט — וואס עס בלייבט איבער פאר דעם קאפיטאליסט, אז דער פראדוקט פון קאפיטאל, און די רענט, וואס דער לענדלארד באקומט, איז דער פראדוקט פון זיין לאנד.

אלזא ווען די סאציאליסטישע פלאטפארמע מיינט „דעם ארבייטער געבען דעם פולען פראדוקט פון זיין ארבייט", איז דאס פון דעם מארקסיסטישען שטאנדפונקט אן אונזין, פון דעם שטאנדפונקט פון דער קאפיטאליסטישער פאליטישער עקאנאמיע באדייטעט עס נאר, אז מען זאגט צו דעם ארבייטער ארענטלאכע שכירות (פעיר וועידשעם). ווער און ווי אזוי אבער וועט באלעבאטעווען איבער דעם קהל'שען נעשעפט ? בלייבט פארט א קשיא.

די מעשה איז, אז וועגען דעם איז מען נאר ניט אייניג אונטער די סאציאליסטען. איינע מיינען אז אין א סאציאליסטישער געזעלשאפט וועלען אלע געשעפטען געפירט ווערען דירעקט דורך דעם שטאט, ווי היינט צו טאג די פאטשט. אנדערע מיינען, אז עס וועט איבערגעלאזען ווערען צו פריוויליקע קאאפעראטיוון אסאציאציעס, אנדערע ווייטער זאגען, אז די פירונג פון יעדען געשעפט וועט איבערגענעבען ווערען אין די הענט פון ארבייטער יוניאנס. דער רעוויזיאניזם מיינט, אז עס וועט וואהרשיינליך אויסוואקסען א קאמבינאציע פון אלע דריי סיסטעמען.

זענבאנען, מיינס אוז פאבריקעס מאכט זייערע אייגענטומער פאר בעלי־בתים איבער די לעבענס פון זייערע מיטמענטשען".

בקצור, דער עצם פון סאציאליזם איז די פאדערונג מיט די אנגעווייזענע "באגרענצונגען, אז די מאשינערי פון פראדוקציאן זאל געהערען צום „כלל" און אז דער באטריב פון דער אינדוסטרי זאל אויף ליגען אין דער רשות פון כלל". דאס איבריקע בלייבט אן אפענע פראגע.

אויב אזוי, טו איז קענטיק דער סאציאליזם שוין באשטאנען אף דער וועלט, איידער די היינטיקע סאציאליסטישע פארטייען זיינען געגרינדעט געווארען. ניט זיי האבען דעם סאציאליזם אויסגעטראכט. אפילע קארל מארקס האט שוין דעם סאציאליזם גע־פונען פארטיקערהייט. ער האט איהם נאר אנדערס פילאזאפיש בעגרינדעט. די פארצייטיקע „קאמוניסטען" און די אוטאפיס־טישע סאציאליסטען פון דער ערסטער העלפט פון דעם נייניצעטען יאר הונדערט האבען אויסגעשפראכען א סך געראנקען וואס מען זעט ערסט איצטער זייער ריכטיקע באדייטונג.

מיר מוזען זיך נעמען באקענען מיט זייערע אידעען, אויב מיר ווילען האבען א קלארען בעגריף, וואס עס טוט זיך היינט צו טאג אין דער וועלט בכלל און טאקיע דא גופא אין אמעריקע.

מען שוין יידיש אן אמת'ע דעמאקראטיע? און מיינט איר, אז מען מוז ווארטען ביז דער „סאציאליסטישער רעוואלוציאן" מיט אזעלכע רעפארמען ווי צום ביישפיל, די איניציאטיוו און רעפערענדום, פראפארציאנאל וואלען, „סיווייל סערוויס רעפארם", האם רוב, א. אז וו.? איר זעט אליזא, אז עס האנדעלט זיך דא ניט פון דעם גע־פילטען לויתן מיט ראזינקעס.

ווייטער שטעלט זיך אנאנדער קשיא : ווער איז דער גרעניץ צווישען קאפיטאליזם און סאציאליזם ? ווען איר לעזט, ווען מען שרייבט אין דער סאציאליסטישער פרעסע בנוגע צו שטאטס־אייז־זענבאנען, שטאטישע טעלעפאנען און דערגלייכען, טו קומט אוים ניט אנדערס, אז ביז די סאציאליסטישע פארטיי וועט ערבערען די פאליטישע מאכט, וועט אלץ זיין קאפיטאליזם, און וויבאלד דער סאציאליסטישער פרעזידענט וועט אינסטאלירט ווערען אין דער ווייסער הויז, וועט זיך אנהויבען סאציאליזם. די נייע פלאט־פארמע פון דער סאציאליסטישער פארטיי ווען דארף נאך היינ־טיקען זומער (1916) אפגעשטימט ווערען דורך א רעפערענדום, מאכט נאנץ קלאר אז דער סאציאליזם מיינט נאר ניט מאכען אן ענד מיט א מאל מיט דער גאנצער פריוואט־אינדוסטרי.

„דער סאציאליזם פארלאנגט דעם פריוואט־אייגענטום און די אינדיווידועלע פערוואלטונג פון אלצדינג, געזעיץ, עקאנאמישע פרא־צעסען און פונקציעס, ווען זייער כאראקטער איז אן אינדיווי־דואליסטישער, צו גלייך מיט דעם קאלעקטיוועז אייגענטום און דעמאקראטישע פירונג און פערוואלטונג פון יענע ווען זייער כאראקטער איז א געזעלשאפטליכער אדער קאלעקטיווים־טישער".

לאמיר דאם אויסלענען פאר אייך אף פראסט מאמע־לשון. דער סאציאליזם פערלאנגט, אז אזעלכע ארבייטען און געשעפטען ווען דער יחיד איז בכח צו פירען אליין, זאלען בלייבען אין די הענט פון דעם יחיד, און אזעלכע אונטערעמונגען ווען נויטיגען זיך אין דער ארבייט פון א סך מענשען צוזאמען זאלען זיך נעפינען ברשות הרבים. דאם ווערט קלאר געמאכט מיט א משל :

„פריוואט־אייגענטום און פערוואלטונג פון הוילבאראום (מאמשקעס) שטעלט קיינעמ׳ס פרייהייט אדער וואויל־טאק ניט אין סכנה ; פריוואט־אייגענטום און פערוואלטונג פון אייי־

נאָר פֿלאטאָנס אנשויאונג נאָך, איז דער כלל געגליכען צו א גוף: א גוף האָט א קאָפּ צו דיינקען, הענט צו פארטיידיקן זיך און א מאָגען צו פיטערען דעם גאַנצען קערפּער, אזוי מוז אויך זיין אין א געזעלשאפט, וועלכע איז גוט איינגעריכטעט: דער שכל רעגירט, — דער שכל זיינען די פילאָסאפען (היינט זאָגט מען די פירער, די לידערס); דער שטאַרקער אַרעם, וואָס פערטיידיקט דעם גוף זיינען די יונים; דער מאָגען וואָס האלט אויף דעם גאַנצען גוף זיינען די בעלי מלאכות און די פּויערים.

די צוויי הערשענדע קלאָסען, די פילאָסאָפען און די קריגער לעבען אין קאָמוניזם: זיי האָבען קיין פּריוואט אייגענטום ניט. אלעם באלאַנגט צום שטאַט. זיי האָבען קיין אייגענע הייזער ניט, זיי לעבען צוזאַמען אין א קאזארמע און עסען צוזאַמען פון קעסעל. קיינער האָט פאר זיך קיין וויב ניט, די וויבער זיינען קהל'שע. און די קינדער זיינען אויך קהל'שע. זיי ווערען אויפגענאַדעוועט אין א סאַרט בית יתומים. די פילאָסאָפען ברייננען צונויף אלע שידוכים אף דעם זעהבען אופן ווי אף א קאַנסקי זאוואד: מען זאַרגט צו פארבעסערען דעם מין. נאָר נעזונטע קינדער ווערען אויפגעהאדעוועט, קרייגקלאָבע און ממזרים ווערען דערשטיקט, כדי עס זאל נאָר אויפוואקסען א נעזונטער און שטאַרקער דור. וואָס הייסט א ממזר אין אזא משפחה? פארשטעהט איר, מקוים זיין פרו ורבו איז א סאַרט סלוושבע. פון 30 ביז 50 יאָר מוז יעדער מאַנצביל גאָהן „דינען". מיידלאָך שטעלען זיך צום פריזיוו צו 20 יאָר און „דינען" דעם שטאַט ביז 40. פאר דער סלוושבע טאָר קיינער קיין קינדער ניט האָבען. און אויב עס ווערט נעבארען א קינד איז דאָס א ממזר.

דער קאָמוניזם אבער איז נאָר פאר די הערשענדע צוויי קלאָסען. די פּויערים, די בעלי מלאכות, די סוחרים מענען לעבען ווי זיי ווילען, מעגען האָבען אייגענס און פאמיליע, זיי מוזען אויפהאלטען די הערשער. פאר וואָס איז דער אונטערשיד? וויל דער קאָמוניזם איז נוטוועגדיק נאָר אויפצוהאדעוועז אן אידעאלען קלאָס מענטשען, וואָס האָבען קיין פערזענלאכען אינטערעס ניט אן קע־נען אוועקגעבען אלע זייערע נעראַנקען, זייער גאַנצען לעבען דעם שטאַט.

פון וואַנען זאלען זיך נעמען אבער פון אַנהויב די הערשער? אף דעם איז פאראן אזא פלאַן. דער פילאָסאף מוז געווינען פאר'ן

קאמוניזם אין דער פאר־קאפיטאליסטישער צייט.

1.

פלאטאן.

פרודאן באמערקט אין אייניעם פון זיינע ווערק, אז די קאמוניסטישע אידעע ציט זיך ווי א שנירעל דורך די גאנצע געשיכטע. די באמערקונג טרעפט צו ניט נאר אויף די קאמוניסטישע אידעע אליין, אבער אויך אופ'ן ווירקליכען לעבען: דער קאמוניזם איז ניט קיין חלום, דער קאמוניזם איז אזוי אלט ווי די וועלט. איך גלויב קאם אויב מען קען אנווייזען אזא צייט ווען דער קאמוניזם זאל נעווען זיין אין גאנצען אויסגענאנגען: א ברעקעל מער, אדער א ברעקעל ווייניקער, יערענפאלס, עפעס א שטיקעל קאמוניזם האט מען אלע מאל נעקענט ערגעץ אויסגראבען.

דער ערסטער ספר איבער קאמוניזם, וואס איז צו אונדז דערגאנגען, איז געשריבען געוואָרען פאר מער ווי צוויי טויזענט יאר צוריק פון דעם גריכישען פילאָסאָף פלאטאן.

פלאטאן איז געווען אן אריסטאקראט פון געבורט און איז אויפגעוואקסען אין אזא צייט, ווען די גאנצע געזעלשאפט איז געבויט געווען אויף שקלאפערי. ארבייט איז אין די אויגען פון א פארצייטיקען גריך געווען דאס זעלבע וואס שקלאפערי. אז מען דארף נעהן צו דער ארבייט איז מען ניט פריי. דערפאר איז נאר יענער א פרייער מאן, וואס איז פריי פון ארבייט. שקלאפערי ערניידריקט א מענטשען, דעריבער איז ארבייטען א שאנדע.

זייענדיק א מענטש פון זיין צייט, האט פלאטאן גאנץ נאטירליך געקוקט אף דעם בעל מלאכה, ווי אף א נידעריקע באשעפענעם, אפילע אין זיין קאמוניסטישען שטאט.

איר וועט פרעגען: וואס זשע, פאר א מחותן איז ער מיט'ן סאציאליזם? פארשטעהט איר, אמר רב קאוטסקי אין דער „געשיכטע דעם סאציאליזמום", אז פלאטאן איז א „פארלויפער דעם נויערן סאציאליזמום". א „פארלויפער" — דאס הייסט אן ערך ווי אברהם אבינו איז געווען א פארלייפער פון משה רבינו.

דוקציאנס־מיטלען וועט אויפהערען די קלאסען־הערשאפט און עס וועט אויפגעבויט ווערען א פרייע נעזעלשאפט, טו מען איר זיך בייזערען וויפיל איר ווילט און איך בין אייך פארט ניט מחויב צו גלויבען אויף אייערע נאמנות. אבי וועט איר מיר זאגען, מאלע וואס עס האט זיך פלאטאנען נע'חלומ'ט! אפילו צוגעבענדיק שוין, אז מיר זיינען מיט איהם א שטיקעל פערד־פוס־פאדקאוועס־אייני־קעל, איז ער דאך נעווען אן אוטאפיסט און מיר זיינען „וויסענ־שאפטליכע". היילט זיך ניט: ביז וואנען אייער משיח וועט אמאל נאך קומען, פלאטאנ'ס קאמוניסטישער אידעאל איז שוין דער־ווייל מקוים נעווארען אין דער נעשיכטע, דורך דאם קריסטענ־טום.

2.

דער קלויסטער־קאמוניזם.

איך ווייל דא ניט אריינגעהן אין אן אינטערזוכונג, אויב פלא־מאנס אידעען האבען נעהאט א דירעקטען אינפלוס אויף די ערס־טע קריסטלאכע קהילות. דער אנפאנג פון קריסטענטום איז אי־בערהויפט ניט נאנץ קלאר. מי ווייס, אז אן ערך ארום יענע צייט זיי־נען באשטאנען אין ארץ ישראל קאמוניסטישע סעקטען און האבען מיטנעהאלפען אויפצובויען דאס קריסטענטום. שפעטער זיינען צום קריסטענטום צוגעשטאנען פיל נעבילדעטע גריכען און רוי־מער. העכסט ווארשיינליך זיינען צוווישען זיי נעווען אזעלכע, וואס זיינען באקאנט נעווען מיט פלאטאנס פילאסאפיע. דאס איז אבער א נעבענזאך. אונטער די ערסטע קריסטען זיינען נעווען פילע פרושים, וואס זיינען מיט לייב און זעל איבערנעגעבען נעווען צו דער תורה. זיי האבען נעווארהנט אין שול, און כדי זיי זאלען זיך קענען אין נאנצען אפגעבען מיט דער עבודה, האבען זיי קיין איי־נענם ניט נעהאט און נעלעבט אלע צוזאמען פון נדבות. אזוי זיינען ענטשטאנען די ערסטע מאנאסטירען.

וועז די קריסטלאכע אמונה האט זיך אזוי פארבריימט אין די מאסען ביז זי איז אנערקענט נעווארען פאר א שטאטס־רעליגיע, איז די צאל פון פרושים נעווארען פארהעלטנימסמיסיק קלענער, און די נדבות האבען אנגעהויבען צו ווערען גרעסער. רייבע קריסטען האבען נעשיינקט אדער פארשריבען אין זייערע צוואות גרויסע מא־יאנטקעס אויף די קלויסטער. ביסלאכווייז זיינען די מאנאסטירען

קאמוניזם אן אויפגעקלערטען רעספּעקט און זיי ביידע פֿלויבען שוין אויס צוזאמען די בעסטע בירגער און נאזאטשען זיי פאר פילאסאפען אדער קריגער. ווייטער דארפען שוין די פילאסאפען אכטונג נעבען, אז די הערשער זאלען זיך מערען. אז עס זאל זיך טרעפען אן עילוי א אינגעל אין א משפּחה פון א פּויער אדער א בעל מלאכה אדער א סוחר, ווערט ער צוגענומען אין דעם הערשענדען קלאס און אויפגענהאדעוועט אויף קאזיאנע רעכענונג. איין זאך איז קלאר: קיין פרייהייט איז אין פּלאטאנס קאמוניסטישען שטאט ניטא, ניט אפילו פאר די פילאסאפען, קיין גלייכהייט אויך ניט, קיין דעמאקראטיע אויך ניט.

עס פרעגט זיך ווי אזוי איז ער געפאלען אויף אזא פּלאן? די מעשה איז, אז פּלאטאן האט זיין שטאט ניט אויסגעשפּונען פון קאפּ: עס איז ניט מער ווי אן אויסגעמאלטער בילד פון דער שטאט ספּארטא. ווי א בילד זעט עס אוים שענער אויידער ספּארטא האט אויסגעוועהען אין דער אמת'ן. דער ספּארטאנישער קאמוניזם איז אויך נעווען א קאמוניזם נאר פאר די הערשער. עס האט דאָרט עקזיסטירט שקלאפערייי. איבער דעם אורשפרונג פון דעם ספּארטאנישען שטאט מיט זיינע אייגנריכטונגען איז ווייניק ריכטיקעם באקאנט. עס איז אבער איצט אנגענומען אין דער וויסענשאפט, אז די פאר־צייטיקע האלב־ווילדע מענטשען האבען נעלעבט אין שטעמער. אי־נערהאלב יעדען שטאם איז נעווען א פּאלשטענדיקער קאמוניזם. עס איז נעווען ווי איין פאמיליע. עס איז אויך באקאנט, אז די ספּארטאנער זיינען נעקומען קיין ספּארטא פון אן אנדער לאנד און האבען אונטערוואכט דורך קריג די איינוואהנער. דער קאמוניזם האט אלזא איבערגעלעבט די צייטען, ווען די „קאמוניסטען" האבען נאך נעמוזט ארבייטען, אום צו מאכען א לעבען. אז זיי האבען נע־קראגען פּראנעם און שקלאפען, האבען זיי אויפגעהערט צו אר־בייטען און פון זייער קאמוניזם איז נעבליבען נאר דער קאמוניסטי־שער פארבריוף פון דעם וואס די ארבייטענדע קלאסען האבען פאר זיי באשאפען.

איר זעט אלזא, אז די קאמוניסטישע אידעע איז נעבאָרען ג־ווארען איינגעוויקעלט אין א הייבעלע פון דעספּאטיזם און קלא־פען־הערשאפט. על כן, וועז איר זאגט מיר צו אין אייערע פּלאט־פארמעס, אז דורך די אפשאפונג פון פריוואט־אייגענטום אויף פּרא־

האלטען די דיסציפלין פאר די נרעסטע מצוה.

די נעשיכטע פון דעם קלויסטער־קאמוניזם איז אינטערעסאנט דערפאר, ווייל מיר האבען דא צו טאן ניט מיט דעם אינסטינקטיוון קאמוניזם פון א פארצייטיקען רויבער־שטאם, ווי אין ספארטא, נאר מיט דער ענטוויקלונג פון קאמוניסטישע קהילות, וואס זיינען ביי זיך באוואוסט געווען פאר זייער קאמוניסטישען אידעאל, אויף וועלכען זיי זיינען אויפגעבויט געווארען. אין די ערסטע צייטען פון קריסטענטום זיינען די „ברידער" אין די מאנאסטירען געווען אזוי טריי צוגעטאן צו זייער אידעאל, ווי די נעסטארין אין דער ס. ל. פ. אין אירע יונגע יארען. די צרה, פארשטעהט איר מיך, איז די, אז די וועלט נעשיכטע ענטוויקעלט זיך ניט אקוראט ווי מיר מאלען אוים די צוקונפט אין אונדזער אידעאל. אונדז שטעלט זיך פאר, אז משיח וועט ארויספארען רייטענדיק אויף א ווייסען פערד, מיט וואיענע מוזיק, און צום סוף קען זיך נאר אויסלאזען, ער זאל קומען צופוס, אן פארארדע, אננעטאן פאר א פאליסמאן מיט א קלאב*) אין האנט.

3.

מאר׳ס, „אוטאפיא" און קאמפאנעלא׳ס „שטאם פון דער זון".

דער קלויסטער־קאמוניזם האט באקומען א קרעפטיקען קלאפ אין דעם 16טען יארהונדערט, צו דער צייט פון דער רעפארמאציע. די פראטעסטאנטען, לוטעראנער, קאלוואניסטען און א. ז. ו. האבען זיך איינשטימיק ערקלערט געגען מאנאסטירען און זיי אין גאנצען אפגעשאפט אין זייער רעפארמירטער אמונה. צו יענער צייט איז דייטשלאנד געווען צוברעקעלט אין א סך פיטשינקע מלוכות, און די פיטשינקע קעניגלאך זיינען געווען אויף א גרויסע צרות: יעדען איינעם האט זיך געוואלט פירען זיך אויף א גרויסען אופן און עס האט ניט געסטאיעט. פון דער אנדער זייט, א חוץ רוסלאנד, וואס איז דאמאלס נאך געווען א קלייניע מדינה, איז גאנץ איירלאפא געווען קאטאליש. די עטלאכע ארדענס פון מאנאכען זיינען פארשפרייט געווען איבער גאנץ איירלאפא. זייערע לענדער זיינען

*) א דובינקע.

געוואָרען די גרעסטע לאנד־אייגענטימער אין דער וועלט. אויף מאַנאסטירסקע ערד זיינען אויפגעבויט געוואָרען גאַנצע דערפער און שטעט, וועלכע האָבען געצאָלט צינזען אָדער געארבייט פֿאַנש־טשינע אויפֿ'ן מאַנאסטיר. צו יענע צייטען איז דער פּריץ אנערקענט געווען אויף זיין לאנד אזוי ווי א קיסר. ער האָט רעגירט. ער האָט אַרויסגעגעבען געזעצע, ער האָט גע'משפּט, קורץ געזאָגט, דער פּריץ איז געווען דער שטאָט. וואו די לאנד האָט באלאנגט צום מאַנאס טיר, איז דער מאַנאסטיר געווען דער שטאָט.

די מאַנאכען אליין האָבען געלעבט אונטער זיך אין קאָמוניזם ווי פארצייטען, אזוי ווי דער קריסטלאכער אידעאל האָט זיי גע־הייסען. פאר די פּויערים אבער, די בעלי מלאכות און די סוחרים, וואָס האָבען געוואָהנט אויף מאַנאסטירסקען גרונט, איז דער קריסטלאך־קאָמוניסטישער אידעאל באטראכט געווען צו הויך. די פֿרושים האָבען געלערנט תורה, געראוועט און געקליבען מצוות פאר'ן גאנצען עולם, און דער עולם האָט געצאָלט פּריון, אום אויפ־צוהאלטען דעם בית המקדש. אויב די מאַנאכען האָבען דערביי גע־לעבט א גוטען טאג, איז דאָס געווען, ווי די חסידים זאָגען „צוליב דעם רבי'נס וועגען". טעאָרעטיש איז דאָס ניט באטראכט געווען אלס אויסבייטונג לטובת פון די מאַנאכען פֿערזענליך, ווי ביי די איבעריקע פֿריצים.

די פאמיליען־פראגע האָט דער קריסטלאכער קאָמוניזם גע־לייזט כמעט אזוי ווי פלאטאָן. די קאטאָלישע קירכע האָט אויך בא־טראכט די פאמיליע אלס א מניעה צו אן אידעאלען לעבען. אן אי־דעאלער דינער פון דער קירכע, דאָס הייסט פון דעם גאָטעס־שטאָט, טאָר ניט האָבען קיין וויב און קינדער, ווייל א פאמיליע צווינגט דעם מאן צו זאָרגען מער פאר זיין אייגענעם געשעפט איידער פאר זיין אידעאל. די קאטאָלישע קירכע האָט אין גאנצען פארבאָטען אירע גלחים חתונה צו האָבען. דאָס איז געווען אין טעאָריע. אין דער פֿראקטיקע אבער האָבען זיי געהאט אומגאנג מיט קהל'שע ווייי־בער און האָבען געהאט קהל'שע קינדער.

אין דעם אינערען לעבען פון יעדען מאַנאסטיר האָט עקזיס־טירט נאָך א שטאַרקערע דיסציפלין איידער אין דער דייט־שער סאציאל־דעמאָקראטיע, אדער, דא אמאל, אין דער ס. ל. פּ. פונקט אזוי ווי די גענאסען באטראכטען די דיסציפלין אלס א הייי־ליקע פֿארטיי פליכט האָבען די „בריידער" אין קלויסטער איוך נע־

דעם זעלביקען פֿלאן ווי א בעל־הבית פון א שטאָל פון פערד: חתן־כלה האָבען דאָ גאָר נישט צו זאָגען. אויב עס טרעפט זיך אָבער אַ פּאָר זיינען שטאַרק פארליבט אין אַן אנדער און נאָכ'ן ראספּיסאַ־ניע קומט ניט אויס זיי זאָלען חתונה האָבען, מחמת זיי קענען ניט ברייגעז אין דער וועלט אָזעלכע קינדער ווי עס פּאָלאָנאיעט זיך, דאמאָלס פּאָזוואָלייאיעט מען זיי זיך צו שפּילען מיט איין אנדער, אָבער קיין קינדער טאָרען זיי ניט האָבען.

אן אוטאָפּיע באדייטעט היינט־צו־טאָג עפּעס וואָס איז ניט גע־שטויגען און ניט נעפלויגען. אין דעם זינן אבער איז ניט טהאָמאס מאָר'ס „אוטאָפּיע", און ניט קאָמפּענעלאָ'ס „שטאָט פון דער זון", נאָר קיין אוטאָפּיע ניט. טהאָמאס מאָר, וועלכער איז אמאָל געווען אן ענגלישער מיניסטער, איז געשטאָרבען אויפ'ן עשאָפּאָט אלס קא־טאָליישער מארטירער, וועז דער קעניג האָט ערקלערט די ענגלישע קירכע אונאָפּהענגיק פון פּאָפּסט. קאָמפּאָנעלאָ איז געווען א קאָטא־ליישער מאָנאָך. ביידע זיינען הויך געשעצט געווען פון דער קאָטאָ־ליישער קירכע. טהאָמאס מאָר'ס בוך האָט געהאט א גרויסען ער־פאָלג פּאָר זיין צייט און נאָך זיין טויט. אין 1537 האָט לאיאלא געגרינדעט דעם יעזואיטען־אָרדען צו באקעמפּפען דעם פּראָטעס־טאַנטיזם. דער אָרדען איז באלד געוואָרען א מאכט אין דער קא־טאָליישער וועלט. אין 1608 האָבען די יעזואיטען געגרינדעט א קא־מוניסטישען שטאָט אין פּאראָגוואיי אויף די זעלבע פּרינציפּען, וואָס קאָמפּאָנעלאָ האָט מיט א יאָר צוון שפּעטער פּאָפּולאריזירט אין זיין „שטאָט פון דער זון". איר זעט אלזאָ, אז די קאָמוניסטישע אידעען זיינען נעווען אין דער לופט.

4.

דער יעזואיטישער שטאָט אין פּאראָג־וואיי.

אין דעם יעזואיטישען שטאָט פון פּאראָגוואיי האָט איר א ביישפּיל פון א קאָמוניסטישער „טעריטאָריע" מיט 200,000 אייג־וואָהנער, וואָס איז קינסטלעך אויפגעבויט געוואָרען אין א צייט, וועז עס איז נאָך קיין קאפּיטאַליזם ניט נעווען, און האָט עקזיסטירט 150 יאָר נאָכאָנאנד; און צום ענד איז זי ניט צופּאלען נעוואָרען פון זיך

געווען פיעל גרעסער איידער א געווהנלאכע מלוכה און זיי זיינען אלע געווען פאראייניקט אונטער דעם שוץ פון דעם פאפסט, וועלכער איז געווען א קיסר איבער אלע קעניגע. נאטירליך זיינען די קלוים־טער געווען אן אונגעהייערע מאכט, און די ארעמע קעניגלאך האבען זיי גרייליך מקנא געווען. די נייע אמונה איז געווען פאר די קע־ניגלאך ווי צונעשיקט פון נאט: זי האט זיי געגעבען א געלעגנ־היים צו פארכאפען די מאנאסטירסקע לענדער פאר'ן שטאט.

מיט דער אפשוואכונג פון דער מאכט פון דער קאטאליישער קירכע האט דער קאמוניזם פארלאזרען זיין עקאנאמישע בעדייטונג.

אין נייצעיטען יארהונדערט ווערט דער קאמוניזם א גע־זעלשאפטליכע בעווענונג און נעווינט א נייעם עקאנאמישען פונ־דאמענט. פון דעם וועלען מיר רעדען אין די וויטערע קאפיטלען.

אין דער צוואוויישענציים האבען זיך נעגרינדעט א צאל פרא־טעסטאנטישע קאמוניסטישע סעקטען, און א קאטאליישער קאמונים־טישער שטאט אין פאראגואי, דיזע עקספערימענטען האבען אויך נעפונגען אן אפקלאנג אין דער ליטעראטור.

אין 1516, איין יאר איידער לוטער איז ארויסגעטראטען גע־גען דעם קאטאליזיזם, איז ערשינען טהאמאס מאר'ס בוך: „או־טאפיא". דער נאמען איז צונויפגעשטעלט פון צוויי גריכישע ווער־טער און באדייט: „ערגעץ ניט". עס איז א טאלאנטפאלע שיל־דערונג פון אן אידעאלען קאמוניסטישען שטאט.

זינט טהאמאס מאר'ס „אוטאפיע" זיינען ערשינען פילע אנ־דערע שילדערונגען פון קאמוניסטישע שטאטען, וועלכע ווערען אלע באציכענט אין דער נעשיכטע מיט דעם נאמען „אוטאפיע". איך ווילל נאר דערמאנען קאמפאנעלא'ס „שטאט פון דער זון", וועלכער איז ערשינען מיט הונדערט יאר שפעטער.

וועהרענד די „אוטאפיא" איז א דעמאקראטישער שטאט מיט א קעניג וואס ווערט אויסגעקליבען אויפ'ן גאנצען לעבען, איז דער „שטאט פון דער זון" רעגירט אן ערך אופ'ן שטייגער ווי די אידעען אונטער די שופטים (מע רופט עס „טעאקראטיע"). עס איז פארען אין דעם זאנענשטאט א כהן גדול, וועלכער האט אונטער זיך דריי מיניסטארען: א קריגס־מיניסטער, אן ערציהונגס־מיניסטער און אן ארט־נענעראל־שדכן. דער שדכן פארט צונויף אלע שדוכים אויף

האבען מורא נעהאט פאר די יעזואיטען און האבען זיי נעפאלגט. ווייטער, פארשטעהט א ווילדער פאלק ווייניק פון אבסטראקטע פרייהייט, ווי נעדאנקען־פרייהייט, רעדע־פרייהייט א. ז. וו. אפילו מער ציוויליזירטע מענטשען, ווי מיר ווייסען, זיינען אין דערין ניט נאנץ קלאר! די פרייהייט וואס א ווילדער פארשטעהט איז פרייהייט ניט צו ארבייטען און פרייע ליבע. דיעזע פרייהייטען האבען די יעזואיטען ביי זיי אווועקגענומען. וואס אנבאטרעפט ליבע, האבען די גוראנים בשתיקה די יעזואיטען גענארט. זיי פלענען אפט אנטלויפען מיט פרעמדע ווייבער, אדער מיט פרעמדע מענער און פלענען זיך יאווען אין אן אנדער קאמונע, ווען מען פלענט זיי מוזען צונעמען. פון ארבייט האבען זיי נאטירליך ניט נעקענט אנטלויפען, ווען זיי האבען נעוואלט עסען זאט. און זאט זיינען זיי נעווען. אזוי איז דער יעזואיטישער שטאט באשטאנען ביז 1752, ווען נאך א קריג צווישען שפאניען און פארטוגאל, איז פאראגוואיי אפגעטראטען געווארען צו פארטוגאל. די יעזואיטען האבען נעוואלט בלייבען אוניפהענגיק און האבען ארגאניזירט אן אויפשטאנד. זיי זיינען אבער אונטערדריקט געווארען. מען האט זיי פארטריבען פון פאראגוואיי. אן זיי זיינען זייערע קאמונעס באלד צופאלען, אלעס איז געגאנגען קאפויר און די גוראנים זיינען ווייטער האלב־ווילדע געווארען.

דער שטורץ פון דעם יעזואיטישען שטאט איז געווען ניט מער ווי א צופאל, אזוי ווי זיין גרינדונג איז געווען דער רעזולטאט פון צופעליקע אומשטענדע*). דאך אבער קען מען פון עם פיל לערנען. ערסטענס באווייזט ער, אז דער קאמוניזם איז גאנץ גוט פאראייניגבאר מיט דעם קריסטענטום, אפילו מיט דעם קאטאליציזם: ביז וואנען מיר וועלען נאך האבען א פרייגעזאנענע סאציאליסטישע „געזעלשאפט" (שטאט טאר מען דאך ניט זאגען), האבען שוין די יעזואיטען נעהאט א סאציאליסטישע „געזעלשאפט". ווייטער באווייזט דער יעזואיטישער שטאט, אז דער קאמוניזם קען גאנץ גוט אויסקומען אן פרייהייט, מיט א רעגירונג פון גלחים, ווי רוים בעפאר 1870.

---

*) אין דער עשיכטע, מיינע העררן, טרעפען זיך פילע זאכען, וואס זיינען ניט מער ווי א צופאל.

אליין, ווי עס האָט פּאַסירט נעווען־הנטלאך מיט אנדערע קאָמונים־טישע קאַלאָניעס, נאָר זי איז צושטערט געוואָרען פון א פיינדלי־כער ארמע.

די נעשיכטע פון פראַנוואיי איז העכסט אינטערעסאַנט. די יעזואיטען זיינען געגאַנגען אין אַמעריקע אלס מיסיאָנערען צו פאר־ברייטען די קריסטלאכע רעליגיע אונטער די ווילדע אינדיאנער. אין פראַנוואיי האָבען זיי אריינגעקראָגען אין זייערע הענט א גאַנצע לאַנד, גרעסער פאר ענגלאַנד. זיי האָבען אָפּגעשמד׳ט א האלב־ווילדען פאָלק, די גוראַנים, און האָבען אף יענער לאַנד געגרינדעט זייערע קאָמונעס. ווי אלע ווילדע, האָבען די גוראַנים קיין גרויסען חשק ניט געהאט צו ארבייטען. דורך מאַראַלישען דרוק האָבען די יעזואיטען זיי געצוואונגען צו נעמען זיך צו דער ארבייט. די יעזו־איטען האָבען זיי אויסגעלערנט אקערבוי און פארשידענע האנט־ווערק. אלע וואָס די גוראַנים האָבען געמאכט, איז געליפערט גע־וואָרען אין קהל׳שע וואַרען־הייזער. אלע האָבען געוואָהנט צוזאמען אין גרויסע הייזער, און יעדער האָט באקומען אלע וואָס ער האָט באַ־דאַרפט צום לעבען. אלע איז פאַרגעגנגען אונטער דער אויפזיכט פון די יעזואיטען, זיי זיינען געווען די רעגירונג. אין יעדען דאַרף איז געזעסען א יעזואיט, וואָס האָט זיך מיט אלעס ראספּאַראזשא־יעט. ער האָט געהאט אונטער זיך א קאַציק, וועלכער איז אויסגע־קליבען געוואָרען פון די איינוואָהנער פון דאַרף. די וואהל איז אָבער געווען אזוי פריי, ווי די וואהל פון בעאמטע אין דער וועסטערן פע־דעראציאָן אָדו מיינעסאָטע. אונטער דער הערשאפט פון דעם סאָציאַלים־טישען פּרעזידענט טאַיער, אָדער אין דער ס. ל. פּ. אין די גוטע אל־טע צייטען. יעדער יעזואיט איז נעווען א שטאָט־שדכן, ווי אין קאַמפּאַנעלאַ׳ס „שטאָט פון דער זון״: צו זעכצען יאָר האָט יעדער בחור געמוזט חתונה האָבען, יעדע מיידל צו 15 יאָר. צי חתן־כלה זיינען איינער דעם אנדערען געפעלען געווען, האָט מען ניט פּענרענט. די יעזואיטען האָבען די גוראַנים געלערנט לעזען, שרייב־בען און רעכענען. שפּאניש לערנען האָט מען ניט געטאָרט, כדי די גוראַנים זאָלען ניט באקאָנט ווערען מיט דעם איבעריקען טייל פון דער וועלט. די קאָלאָניעס זיינען בכיון נעגרינדעט געוואָרען טיף אין דעם אינערען טייל פון לאַנד, וויל ביים ים וואָלט מען דעם פאָלק ניט נעקענט איינהאלטען פון אומגאַנג מיט אנדערע מענ־טשען. קיין אויסלענדער האָט מען ניט אריינגעלאָזען. די גוראַנים

דריטער קאפיטעל:

די פראַנצויזישע רעוואָלוציע.

אום קלאָר צו פארשטעהן די ענטוויקלונג פון דער סאָציאליס־טישער אידעע אין דעם 19טען יאָרהונדערט, מוזען מיר זיך אפּ־שטעלען אויף דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

איינע פון די ריכטונגען אין דעם היינטיקען סאָציאליזם איז די סאָציאל־דעמאָקראַטיע, וועלכע איז ענטשטאַנען אַרום דער צייט פאר דעם וואוילטאָק פון די גוואַראַנים. קיין לוין־שקלאפערייַ איז פון דער רעוואָלוציע פון 1848 דורך א פארשמעלצונג פון דער פאַ־ליטישער דעמאָקראַטיע מיט דעם סאָציאליזם, און די ענט־וויקלונג פון דער פּאָליטישער דעמאָקראַטיע איז ענג פארבונדען מיט דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

אונטער די דיינקענדע מענטשען פון דעם אכצענטען יאָרהונ־דערט קען מען אונטערשיידען צוויי הויפּט ריכטונגען: די ליבעראַלע און די דעמאָקראַטישע. שפּעטער איז צוויישען די צוויי ריכטונגען נעמאַכט געוואָרען א קאַמפּראָמיס, — די ליבעראַל־דעמאָקראַטיע. זיי זיינען אַבער פאַרט גרונד פארשידען. היינט צו טאָג האָט זיך דער ליבעראַליזם ענטוויקעלט צום אינדיווידואַליסטישען אנארכיזם און פון דער דעמאָקראַטיע איז אויסגעוואקסען די סאָציאל־דעמאָקרא־טיע. דער קאָמוניסטישער אנארכיזם פרובירט היינט צו מאכען א קאַמפּראָמיס צווישען דעם סאָציאליזם פון דער סאָציאל־דעמא־קראַטיע און דעם זאָגענאַנטען „פּילאָסאָפישען אנארכיזם". פונקט אזוי ווי מיט א הונדערט יאָר צוריק האָבען זיינע פאָרגענגער פרו־בירט צו מאכען א קאַמפּראָמיס צווישען דעמאָקראַטיע און ליבע־ראַליזם.

יעדער חדר־אינגעל פון סאָציאליזם וועט אייך גאַנץ קלאָר דער־צעהלען, אז דער סאָציאליזם איז מיט'ן אנארכיזם ווי פייער מיט וואסער. דאָס איז אפשר ריכטיק און אפשר ניט, אַבער וועז יע, טו באווייזט דאָס נ ט ־ער, אז די דעמאָקראַטיע ליינט זיך ניט צוזא־מען מיט'ן ליבעראַליזם. פון די אלע ארגומענטען, וועלכע מען ברייַנגט היינט צו טאָג צו באווייזען, אז צוואויישען דעם סאָציאליזם און דעם אנארכיזם איז קיין קאַמפּראָמיס ניט מעגלאָך. — פון די

מיר הערען אויף יעדען שריט און טריט, אז די אורזאכע פון דער קלאסען־הערשאפט איז דער פריוואט־אייגענטום אויף די פראדוקציאנס־מיטלען. די אויסבייטונג און די לויז־שקלאפעריי. אז עס וועט אפגעשאפט ווערען דער פריוואט־אייגענטום אויף פראדוקציאנס מיטלען און די לויז־שקלאפעריי, מוז פארשווינדען פון זיך אליין יעדע קלאסען־הערשאפט און יעדע אונטערדריקונג און עס מוז קומען א צייט פון פרייהייט און גלייכהייט.

אין פאראנוואי איז דער פריוואט־אייגענטום אפגעשאפט נעווען. די יעזואיטען האבען ניט אויסגעבייטעט די גוראנים. קיינער באשולדיקט זיי אין דארין ניט. זיי האבען טאקע ערנסט געזארגט פאר דעם וואוילטאג פון די גוראנים. קיין לויז־שקלאפעריי איז דארטען ניט געווען, און פארט איז דארט באשטאנען א הערשענדער קלאס — די יעזואיטען גופא, עס איז זעהר ווערט דאס צו בטראכטען.

היינט שטעלט אריין אומעטום דעם וואָרט „פּאָלק" אנשטאט קיסר. וואָס וועט ארויסקומען? דער וויל‌ען פון פּאָלק איז געזעץ, דער פּאָלק אלזא קען ניט טאָן קיין רעה. ווי די מאכט פון קיסר איז אונבאשרייבלעך, אזוי איז די מאכט פון פּאָלק אונבאשרייבלעך. דער קיסר האָט דאָס רעכט איבער דעם לעבען און טויט פון זייַנע אונטערטאַנען — אזוי האָט אויך דער „סואוועראַנער פּאָלק" דאָס רעכט איבער'ן לעבען און טויט פון יעדען איינציקען. „סואוועראַנען" הייסט קיינעם ניט אונטערטעניק, דער קיסר איז „סואוועראַנען" אזוי אויך דער פּאָלק. דער סואוועראַניטעט פון קיסר איז אונטויל‌באר: דער קיסר קען ניט אפּטרעטען אימעצען א ברעקעל פון זיין מאַכט, ווייל ווען ער טרעט יא אפּ, איז ער דאָך שוין ניט קיין פּאָלנער קיסר, איז ער שוין אין געוויסע זאכען אונטערטעניק צו אן אנדערעם ווי‌ל‌ען. דאָס הייסט דער באגריף פון אן „אונבאשרייבלעך קיסר" ערלויבט ניט ער זאָל זיך מיט אימיצען צוטויל‌ען מיט זיין מאכט. אזוי איז אויך ביי רוסא דער „פּאָלקס־סואוועראַניטעט" אונטויל‌באר. דאָס הייסט עס איז ניטא קיין אינציקע זאך אין וועלכער עם זאָל ניט הערשען דער וויל‌ען פון פּאָלק.

איז פרייהויט מעגלאך אונטער דער אונבאשרייבלעך הערשאפט פון „פּאָלק?" רוסא ענטפערט אויף דעם: יע. ער באווייזט עס אף א זעהר נאאיוועז ארט. דער פּאָלק, מאכט ער, איז די רעגירונג, אלזא, דער פּאָלק רעגירט זיך אליין. על־כן וואלט דער פּאָלק געדארפט זיך אליין אונטערדריקען. נו, קען אימיצער זיך אליין אונטערדריקען? הייסט דאָס, אז א פּאָלקס־שטאַט איז נויטיקער־הייט א פרייער שטאט.

עס איז שוין א לאנגע צייט אווענק זינט די פּאָליטישע וויסענשאפט האָט איינגעזעהען די פאלשקייט פון דעם ארגומענט. עס האָט אבער באדארפט טייכען בלוט צו באווייזען, אז דעמאקראטיע און פרייהייט זיינען צוויי זעהר פארשידענע זאכען.

דער „פּאָלק" קען זיך אליין ניט אונטערדריקען. דאָס איז אמת, אבער ער קען אונטערדריקען דעם איינצעלנעם בירגער, אדער די מינאריטעט. און ביז אהער איז דער גאנצער פראגרעס שטענדיק געווען די ארבייט פון דער מינאריטעט. יעדע פראגרעסיווע אידעע ווי‌ל עפעס איבערבייטען, איינפירען עפעס נייעס אנשטאט פון דעם אלטען. פון אנהויב געפינט זיך נאר א קליין הייפעלע מענטשען וואס פארשפרייטען די נייע אידעע. די מאיאריטעט פון דער מענטשהייט

אלע ארגומענטען איז קיין אויסציקער ניט נייי: מען חזר'ט נאר אי־
בער די אלטע טענות פון דעם געגענזאץ צוואווישען ליבעראליזם און
פאליטישע דעמאקראטיע.

דער ליבעראליזם פארלאנגט אונבאשרענקטע פרייהייט פאר'ן
יחיד — „ווי וויים מעגלאך". ער רעכענט זיך מיט'ן פאקט, אז איין
מענטש וואלט דעם אנדערען אין א לעפעל וואסער דערטרונקען, און
דערפאר איז די געזעלשאפט געצוואונגען צו באשרייבען די פרייי־
הייט פון דעם יחיד. דאס איז אבער פון דעם ליבעראלען שטאנד־
פונקט א צרה, פון וועלכער מען קען דערווייל נאך ניט פטור ווערען.
דאך מוז מען פרובירען די צרה צו פארמינדערן ווי וויים עס לאזט
זיך. די בעסטע רעגירונג, זאגט דושעפערסאן, איז די וועלכע רע־
גירט וואס וויניקער. דער אידעאל איז אין גאנצען אויסצוקומען אן
א רעגירונג: „אן נאטשאלסטווע איז דאך פארט בעסער", ווי דער
רוסישער סאטיריקער סאלטיקאוו זאגט.

דער ליבעראליזם איז נעווען א פראטעסט געגען די אונבא־
שריינקטע מאנארכישע רעגירונג. די דעמאקראטיע אים נעגענטייל,
האט נאנרנישט ניט אויסצוועצען נעגען דעם פרינציפ פון א שטאר־
קע רעגירונג. זי פארלאנגט נאר עס זאל זיין א פאלקס־רעגירונג.
דער נביא פון דעמאקראטיע אין אכצעטען יארהונדערט איז געווען
רוסא, אין זיין ביכעל, „דער געזעלשאפטליכער קאנטראקט", בויט ער
די געזעלשאפטס־ארדנונג אף דער אונבאשרענקטער מאכט פון
שטאט, נאר אפ'ן פלאץ פון דעם קיסר שטעלט ער „דאס פאלק". די
תורה פון דער אונבאשרענקטער מאנארכיע איז, אז דער קיסר קען
ניט טאן קיין רעה. ביי רוסא קען „דאס פאלק" ניט טאן קיין רעה.
וואס הייסט אייגענטליך, אז „דער קיסר קען ניט טאן קיין רעה?"
דאס איז ניט קיין פראסטע חניפה: יעדער איינער פארשטעהט,
אז דער קיסר איז ניט מער ווי א מענטש און קען א מאל אויך טאן
אן עולה. אבער דא רעט מען ניט וועגען פערזענליכע האנדלונגען:
דער קיסר אלס קיסר קען ניט טאן קיין רעה. איז דער אמת'ן,
וואס הייסט א רעה אין דעם געזעצלאכען זין? דאס וואס איז געגען
דעם געזעץ. הייסט וואר מאכט דעם געזעץ? דער קיסר. דער געזעץ
איז דעם קיסר'ס וויללען. דאס הייסט, אז אלץ וואס ער טוט איז נע־
זעצלאך. און עס איז עס פשוט אונמעגלאך צו באגרייפן אן אונגעזעצ־
לאכע האנדלונג. אלזא איז דעם געזעצלאכען זינן קען ער ניט טאן
קיין רעה.

אין דערין איר זאָלט מעגען רייַדען און שרייבען און לאכען אויף דער שטאָט זאָל אייך אין נאנצען ניט משעפען.

דער נעגענזאץ צווישען פּאָלקס־הערשאפט און פרייהייט האָט זיך בולט ארויסגעוויזען, וועו די רעוואָלוציע האָט איבערגענג־בען די רעגירונגס־מאכט אין די הענט פון די תלמידים פון רוסאָ, און זיי האָבען זיך נענומען אָנצואוועגדען זיין טעאָריע אין דער פראקטיקע.

די גרויסע פראנצויזישע רעוואָלוציע איז א זעהר קאָמפּליציר־טע ערשיינונג. עס האָבען אין איר אנטייל נעגומען פארשידענע קלאסען פון דעם פראנצויזישען פּאָלק, פארשידענע מענטשען מיט פארשידענע אינטערעסען און נעדאנקען. אין א קורצער צייט פון עטלאכע יאר האָט מען איבערגעקערט קאפויר די נאנצע אלטע וועלט: רעליגיע, טראָן, יחוס, אייגענטום, נעזעץ, פּאָליטיק — אלץ. דריי הונדערט יאר האָט מען זיך נעקליבען, אז מען האָט זיך שוין אָבער צוגעקליבען, האָט מען אויסגעשאיערט דעם נאנצען ברוד מיט א מאָל, אין נעוועהנלאכע צייטען אין יעדער פארטאָן אין זיינע אייגענע נעשעפטען און וויניק ווער דאנה'ט איבער קהל'שע עסקים. פאמעלינקע שלעפט זיך דער מענטש ווי אן אקס אין אָך זיין נאנ־צען לעבען און פארזאָגט זיינע קינדער און קינדס־קינדער זיי זאָ־לען ווייטער שלעפען דעם יאָך ווי זייערע טאטעס און זייערע זיי־דעם האָבען נעשלעפט. און אזוי ציט זיך דאָס פון טאָג צו טאָג, מדור לדור. די „נעשיכטע" ווערט נעמאכט פון אויבען, אין די הויכע פענצטער. אין דער פראנצויזישער רעוואָלוציע אבער האָט זיך אויף א נאנץ קורצע צייט אויפגערודערט דער נאנצער עולם. אויף א ווי־לע האָט יעדערער נענומען א דעה אין קהלשע זאכען. און דערפאר האָט זיך פוזד ער רעוואָלוציע נעמוזט אויסלאָזען דאָס וואָס האָט ענטשפראָכען דעם שכל פון דעם נאנצען פּאָלק.

דער פּאָלק איז דאמאָלס נעווען „דער דריטער שטאַנד" (סאס־לאָוויע, אף רוסיש) — די ערסטע צוויי שטענדע זיינען נעווען די פריצים און די גלחים. דער דריטער שטאַנד איז באשטאַנען פון סוחרים און בעלי מלאכות און א קליין ביסעל קאפיטאליסטען. די פויערים האָט מען ניט נערעכענט, ווייל זיי זיינען ניט נעווען פרייַ, קיין פראָליטאריאט אין היינטיקען זין, דאָס הייסט קיין אר־בייטער־פראָלעטאריאט אלס א באזונדערער קלאס, האָט זיך נאָך ניט נעהאָט ענטוויקעלט. ס'איז נעווען א „לומפּען־פראָלעטאריאט", די

זיינען ענטוועדער צו פויל צו דיינקען, אדער זיי זיינען פשוט תמ'עוואטע. פון דער אנדער זייט זיינען אבער פאראן אזעלכע וואס וויל'ען קיין נייסען נית, וויל עם לוינט זיי ניט. די פויל'ען זיך ניט צו דיינקען, און הגם זיי זיינען אויך גרעסטענטיילס תמ'ע־ וואטע, האבען זיי אבער גענוג שכל צו שרייען „קאראל!" אין א דעמאקראטיע האט „דער פאלק", דאס הייסט די תמ'עוואטע מאיא־ ריטעט, דאס רעכט צו אונטערדריקען די פארטשריטלאכע מינאריי־ טעט. דעסהאלב קען א דעמאקראטיע זיין ניט נאר דעספאטיש, אבער אויך רעאקציאנער.

די ביסל פרייהייט וואס די מענטשהייט האט ביז אהער ער־ וואַרבען באשטעהט אין דערין, וואס דער שטאט טאר זיך אין נעווייסע זאכען ניט מישען.

רעליגיעזע פרייהייט הייסט אז דער שטאט נעמט זיך ניט אן פאר גאט'ס קריוודע: איר מענט דאוונען אדער ניט, עסען פליישיקס מיט מילכיקס, דער שטאט מישט זיך אין דערין ניט.

פרעס־פרייהייט הייסט, אז דער שטאט מישט זיך ניט אריין אין רעדאקציאנעלע זאכען: איר מענט זיין נעגען די פלאטפארמע פון דער רעפובליקאנישער פארטיי, אדער נעגען די טאקטיק פון דער דעמאקראטישער פארטיי, איר מענט ניט נאר קריטיקירען מיט דרך ארץ דעם פרעזידענט, אבער אפילו מאכען פון עם אש און בלאטע, דער שטאט שווייגט, עס איז ניט זיין דאגה.

רעדע־פרייהייט באשטעהט אין דערין, אז איר מענט אנריידען אויף דער רעגירונג כל דבר אסור, — דער שטאט האט קיין רעכט ניט איבערצוגעבען אף א רעפערענדום וואוט די פראגע, צי איר מענט זאגען אזעלכע זאכען און בלייבען א בירגער, אדער ניט.

צי דער שטאט איז א מאנארכיע אדער א רעפובליק מיט יחיד מגן טאן וויי עם נעפעלט און די נאטשאלסטווע טאר זיך ניט מישען. צי דער שטאט איז א מאנארכיע אדער א רעפובליק מיט א פארלאמענט אדער מיט א רעפערענדום וואוט, איז אלץ איינס: די פראגע איז ניט ווער וועט אייך נעמען פאר'ן קארק, א סישטשיק פון דער אכראנקע, אדער א סיסטשיק פון דעם רעוואלוציאנערען „קאמיטעט פון עפענטליכע זיכערקייט", — פרייהייט באשטעהט

קע, וואס האבען איבערגעלעבט די פארטיי, מחלקות פון די לעצטע צוואנציק יאר, דעם נענוזייטיקען האס די נעגענזייטיקע פעראכטונג און רכילות — וויפיל פון אייערע בעקאנטע זיינען ביז צו אזא גראד איינגעעקעלט נעוואָרען פון דעם שמוץ, אז זיי האבען זיך צוריקגעצויגען פון דער באוועגונג אין נאנצען? און סך הכל האט זיך דער נאנצער שטרייט נעפירט מיט'ן מויל. היינט שטעלט זיך פאר, וואס פאר אן עקעל עם האט נעדארפט נעמען די מענטשען וואס האבען בייגעוואהנט די פראנצויזישע רעוואלוציע וועו אנשטאט דער פאפירענער „זעג" (באזו'סא) פון דעליאן'ס פארטיי האט נעארבייט די גיליאטינע? די טאקטיק איז נעווען פונקט די זעלבע. אין נאמען פון פאלק, דעמאקראטיע, האט מען נעשניטען קעפ פון „פארעטער". צוויישען די „פארעטער" זיינען נעפאלען אונטער דער גיליאטינע די טרייסטע אנהיינגער פון דער רעוואלוציע, ווי קאמיל דעמולען וועלכער איז נעווען דער פירער פון דעם פאריזער פאלק אין דעם אויפשטאנד נעגען די מאנארכיע, אנארכ'ס קלאץ, א רייטשער ענטוזיאסט, וועלכען דער קאנווענט האט נעמאכט פאר אן ערזען־בירגער פון דער פראנצויזישער רעפובליק, עפער, איינער פון די ערסטע אנארכיסטען א. אז. וו.

פריהער האט מען נעקוילעט די נעמעסיקטע רעפובליקאנער, (די זשיראנדיסטען), דערנאך האט מען זיך נענומען איינער דעם אנדערען קוילענען, פונקט אזוי ווי אין דער ס. ל. פ. אימער האט אזא מערדער־פאליטיק ניט נעקענט דויערען. מארא, איינער פון די בלוטדורסטיקסטע ווילדע חיות פון יענער בלוטיקער צייט, איז נעפאלען דער ערסטער, דערשטאכען פון א נאבעלער מיידעל, שארלאט קארדעי, אן ענטוזיאסטישע רעפובליקאנערין, וועלכע האט אויפנעאפפערט איר יונגן לעבען צו באפריען דעם פאלק פון א טיראן. ראבעספיער, וועלכער האט אויסגעקוילעט אלע זיינע מיטהעלפער אין דעם קאפ־שניידער האנט־ווערק איז ענדלאך געקוילעט נעוואָרען פון זיינע נעוועזענע אנהיינגער. דער פאלק וואס האט נעמאכט א רעוואלוציע נעגען א דעספאטישע מאנארכיע, האט נעקראנען א דעספאטישע דעמאקראטיע מיט א רעוואלוציאנערען „רינג" און א רעוואלוציאנערען „באס" בראש. איין באס איז נעפאלען, אויך זיין שטעל איז אין קורצען נעקומען אנאנדערער — נאפאלעאן.

בעת איך בין נאך נעווען א חדר איינגעל און האב אנגענומען די אלע רעוואלוציאנערע פראזען פאר אן אמת'ע מטבעה, האט זיך

„סאנקולאטען", (די טרעמפס אף ענגליש, די באסע קאמאנדע, אף רוסיש). דאס זיינען געווען מענטשען, וואס האבען זיך אפגעשלאגען פון די פויערים און פון די מיעשטשאנעס „בורזשוא". און האבען זיך ערנעץ ניט צוגעשלאגען. זיי זיינען גוועז צונויפגעקליבען אין די גרויסע שטעט, זיי האבען געגומען אן אקטיוועז אנטייל אין אלע רעוואלוציאנערע קעמפפע, זיי האבען אויך געפאדערט און אונטערשטיצט די ווילדעסטע אכזריות פון דער רעוואלוציע. אבער דער פראלעטאריאט איז געווען סך הכל א קליינער הויפען. די פראלעטאריער האבען איינגענומען די פראנצויזישע פעטראפאוולאווסקי קרעפאסט, די באסטיליע, אבער דער פראלעטאריאט אלס קלאס איז נאך געווען צו קליין און אונבאדייטענד אום צו פראפיטירען פון דער רעוואלוציע. זי איז צוניץ געקומען דעם „מיטעלקלאס", דאס הייסט, ריכטיק געזאגט, די פויערים, די סוחרים און די קליין ביסעל קאפיטאליסטען וואס האבאלם עקזיסטירט. אז זיי זיינען באפרייט געווארען, זיינען זיי ווייטער שטיל געווארען, פון דעם קענינליכען און פעאדאלען (פריצישען) דרוק, און די רעוואלוציע איז געקומען צו אן ענד. די פויערים האבען אויסגעפירט, אז די לאנד פון זייערע פריהערע פריצים איז געבליבען ביי זיי און אין די שטעט האבען די קאפיטאליסטען באקומען א פרייע האנט. די נייע אדרענונג פון געשעפט און אייגענטום איז געזעצלאך פעסט־געשטעלט געווארען דורך נאפאלעאנ׳ס געזעצבוך, דאס איז דער באלאנס, וואס בליבט, אז מען באדעכענט די הכנסות און די הוצאות פון דער רעוואלוציע.

די פויערים אן וועלכע עם וואלט קיין מאל ניט געלונגען צו שטירצען די מאנארכיע זיינען געווען ניעגראמאטנע און האבען פון די אידעען פון רוסא נארנישט ניט געהערט, די קאפיטאליסטען האבען פון דיזע אידעען קיין מאל ניט געהאלטען, דער פאריזער פעבעל איז אזוי לייכט איבערנאנגען פאר הונדערט יאר צוריק פון „עם לעבע די רעוואלוציאן" צו „עם לעבע נאפאליאן", ווי היינט פאר אונדזערע אויגען. פון „עם לעבע די רעפובליק" צו „עם לעבע דער צאר".

פון די יעניקע וועלכע זיינען פון אנפאנג רעוואלוציע באניים־טערט געווען פאר „פרייהייט, גלייכהייט, ברידערלאכקייט", זיינען מערערע געווארען סקעפטיש און פעסעמיסטיש. פאר וואס? קוקט זיך ארום אונטער די עלטערע אידישע סאציאליסטען אין אמעי־

אומנליק איז באשטאנען אין דערין, וואס דאס זיינען אלץ נעווען אין פריוואט־לעבען ערלאכע לייט און האבען טאקע נעמיינט די טובה פון פאלק. די ערגסטע טיראנען זיינען אימער די איבערצייגטע פא־נאטיקער, וויל זיי שרעקען זיך ניט אף פאר קיין נידערטרעכטיקייט צוליעב זייער „אידעאל".

א בארעכטיקונג פאר זייער טאקטיק פון אונטערדריקונג האבען די רעוואלוציאנערען פון 1793 נעפונען אין דערין, וואס „די פארטיי פון דער רעוואלוציע איז א קעמפענדע פארטיי". אנט־קעגען איר שטעהען פערבונדען אלע שונאים פון פאלק. אין א קריג בארארף מען אייניקייט. אין דער צייט פון קריגס־צושטאנד קריטי־קירען די פירער אדער די פירונג פון קריג, הייסט אפשוואכען די ארמעע און העלפען דעם שונא. און דאס הייסט פעראט. נאך דעם קרינס־רעכט ווערט א פארעטער באשטראפט מיט'ן טויט.

משפט'ן היינט די רעוואלוציאנערען פון 1793 איז איבעריק. זיי זיינען שוין אלע לאנג טויט. אבער זייער טאקטיק און איר בא־נרינדונג לעבען נאך. דעם דעספאטיזם אין דער ס. ל. פ. האט מען פארענטפערט פונקט מיט די זעלבע תירוצים. די דיסציפלין אין דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטיע ווערט אויך ערקלערט דורך די זעלבע נרינדע: „די סאציאל־דעמאקראטיע איז א קעמפענדע פארטיי א. ז. ו." מען האט נעהערט די רייד אין 1891 אין דער אפאזיציע פון די „יונגע" אין דייטשלאנד און זינט דעם אלע מאל, ווען עם האט זיך אויפגעהייבען ערנעץ אן אפאזיציע אין דער פארטיי*). די צילען האבען זיך נעביטען. די סאציאל־דעמא־קראטיע פארפאלגט היינט צו טאג אנדערע צילען, ווי די רעוואלו־ציאנערען פון 1793. די פראנצויזישע רעוואלוציאנערען האבען זיך נעשטעלט אנאנדער אויפנאבע אויידער די פראנצויזישע מא־נארכיע, אבער אין אין פונקט זיינען זיי אלע איינשטימיק, נעמליך, אז אונטער נעווייסע אומשטענדען איז אונבאשרענקטע פרייהייט שעדלאך פאר די אינטערעסען פון פאלק, און מוז דעריבער באש־שרענקט ווערען. פון דעם שטאנדפונקט פון א בורגאן אדער א כיס־

---

*) דאס איז געשריבען נעווארען אין 1902, די לעצטע פא־סירונג אין דער סאציאל דעמאקראטישער רייכסטאגספראקציאן זיינען נאר קיין נייעם נים.

ביי מיר ניט געלעגט אין קאפ, ווי אזוי איז דאס נעקומען, אז דער זעלבער פאלק, וואס איז אזוי באגייסטערט געווארן פאר פריי־ היים, איז מיט דער זעלביקער באגייסטערונג געפאלען כורעים פאר נאפאלעאן. אבער, אז איך זעה ווי מער אדער ווייניקער אינ־ טעלינענטע מענטשען, וואס האלטען זיך פאר די גרעסטע דעמאקרא־ טען, בוקען זיך פאר א דעליאן, אדער א בראנדייס, וועלכער איז דאך ניט מער ווי א קארליק אין פארגלייך צו נאפאלעאנען, טו ווערט מיר די מעשה קלאר די פראנצויזען האבען אמת אנען, טו ווערט מיר די מעשה קלאר. די פראנצויזען האבען אמת געליבט נאפאלעאנען, ווי די דעליאניסטען האבען געליבט און גע־ אכטעט דעליאנען. אמת, נאפאליאן האט געטראטען מיט די פיס דעם פרינציפ פון דעמאקראטיע, אבער דאס זעלבע האט געטאן דע־ ליאן, און די ס. ל. פ. האט פאר עם אלע מאל געפונען א תירוץ. דער אמת איז, אז דער מענשהייט געפעלט נאך ער היום א מאנארכי. דער שטורץ פון איין מאנארכישער רעגירונג בריינגט אן אנדערע, אן דער שטעלע פון לודוויג דעם זעכצענטען קומט אן ראבעספיער אדער נאפאליאן, אן דער שטעלע פון דעם ענגלישען קעניג ווערט קעניג מוירפי פון טעמעני־האל. אן דער שטעלע פון קייזער ווילי־ העלם אדער דעם ליבאווועצער רבי'ן, קומט דניאל דעליאן, אדער לואי ד. בראנדייס.

עס איז נאך א גרויסע פראגע, אויב זינט נאפאלעאן איז ע־ ווארען אימפעראטאר איז אין פראנקרייך געווארען ווייניגער פריי־ היים איידער אונטער ראבעספיערען.

דער אונטערשיד איז באשטאנען נאר אין דערין, וואס אונטער נאפאליאנען האט דער דעספאטיזם ארויפגעווארפען די מאסקע פון רעפובליקאנער „אידעאלאגיע" דער ווארט אידעאלאגיע שטאמט טאקי פון נאפאלעאנען גופא. ער האט דעם ווארט אויסגעטראכט צו באצייכענען יעדע פאליטישע טעאריע, וועלכע האט פאראורטיילט זיין רעניערונגס־סיסטעם אים נאמען פון דעמאקראטישע פרינציפען. די „אידעאלאגיע" האט ער טיף פראכטעט און אים גרונד נענומען איז ער נעווען נערעכט. וואס האבען די פארטיידיקער פון די „פרינ־ ציפען פון 1793" נעקענט נעגען עם אויסזעצען? אין 1793 האט מען דך נעהאט אין מויל „פרייהייט, גלייכהייט, און בריידערלאכקייט", מען האט פארשפארט אין טורמע אים נאמען פון „פרייהייט", מען האט שפיאנירט און נע'מסר'ט אים נאמען פון בריידערלאכקייט, די גלייכהייט איז נעווען גלייכהייט פאר דער גילאטינע. דער גרעסטער

פערטער קאפיטעל:

די אוטאָפּיסטען.

סען־סימאן און די סען־סימאניסטען.

צווישען די „פערעטער", וועלכע זיינען פארשפארט געוואָרען אין טורמע אין פאריז אונטער דעם טעראָר פון 1793 האָט זיך נע־פונען דער צוקונפטיקער גרינדער פון דעם פראנצויזישען סאציא־ליזם, סען־סימאָן. אין וואָס איז בעשטאָנען זיין פארברעכען קעגן מען ניט דערגעהן פון דער געשיכטע. צו יענע צייטען ווי אין רוס־לאנד אונטער די נענעראל־גובערנאָטאָרס אין די צייטען פון דער רעוואָלוציע האָט מען געכאפט מענטשען רעכטס און לינקס, און עס איז נאָר קיין צייט ניט געווען צו פירען וועגען יעדען איינעם א סלידסטווע.

סען־סימאָן איז געווען א גראף, און האָט געשטאָמט פון דער קעניגלאכער פאמיליע. ער האָט אבער גהאט פאר לערער די פראנצויזישע אויפקלערונגס־פילאָסאָפען פון דעם אכצעטען יאָר־הונדערט און איז שוין פון קינדווייז אָן געווען אָפּאָזיציאָנעל גע־שטימט. אז ער איז געוואָרען דרייצען יאָר, האָט ער געוואָגט זיין פאָטער, אז ער גלויבט ניט אין דער קאטאלישער אמונה. זיין פא־טער האָט עם אריינגעזעצט אין טורמע, אבער ער איז פון דאנען אנטלאָפען. אז ער איז געוואָרען 16 יאָר האָט אמעריקע זיך ער־קלערט אונאָפּהענגיק (1776). אין 1778, אז עס איז געגאנגען דער נייגצענטער יאָר, איז ער אוועק מיט לאפאיעטען קיין אמעריקע און האָט פינף יאָר נעקעמפפט אלס וואָלאָנטיר פאר אמעריקאנער אונאָפּהענגיקייט. וועו עס האָט אויסגעבראכען די רעוואָלוציע אין פראנקרייך איז ער אלט געווען 29 יאָר. נאטירליך איז ער געווען באגייסטערט פאר דער רעוואָלוציע. ער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון זיין גראפסקען טיטול. דורך די רעוואָלוציע איז ער געוואָרען אן ארע־מאן, אבער ער איז נעבליבען איבערגעבען צו די דעמאקראטישע פרינציפען, און וועו זיינע געווועזענע פויערים, האבען עם געוואָלט ערווהלען פאר מעיאר, האָט ער זיך ענטזאגט מיט דער ערקלערונג, אז נאָך זיין מיינונג נאָך דארפען די פויערים קיין אריסטאָקראט ניט וועהלען פאר קיין אמט. דאָס אלעס אבער האָט ניט געשטערט דער רעוואָלוציאנערער רעגירונג עם צו אריסטירען אלס א שונא פון פאלק. וואָס פאר אן איינפלום דאָס האָט אויף עם געמאכט

מארק איז א שטארקע רעגירונג אונמעגלאך, וועז יעדער מענ איר פרייי בעאורטיילען. א יאקאבינער אדער א דייטשער סאציאל־דעמאקראט דיינקט אויך פונקט אזוי: א שטארקע ארגאניזאציע הייסט נאך זיין מיינונג נאך, אן ארגאניזאציע מיט א סאלדאטסקע דיסציפלין, וואו יעדער אויספאלניאיעט דעם פריקאז: „מאל־טשאט אי ניע ראסוזשדאט!".

צו דער זעלבער צייט שטעהט דער גלויבען אין קיין שום ווי־דערשפרוך ניט מיט דער דעמאקראטי פון רוטא: די מאכט פון „פאלק" איז אונבאשרענקט, וועז דער „פאלק" נעפינט פאר נייטיק איינצושרייבען די פרייהייט פון איינצעלנע פערזאנען. האט ער פאלקאם רעכט דאם צו טאן.

וואם עס איז ערלויבט א „קאמיטע פון עפענטליכער זיכער־הייט", וועלכע איז ערוועהלט פון א פארלאמענט, איז נאטירליך ערלויבט א צעזאר, וועלכער איז ערוועהלט געווארען דורך דעם וואוס פון פאלק. די יאקאבינער האבען אלזא, צוגעגרייט דעם גרונד פאר דעם באנאפארטיזם.

נאך דעם שטורץ פון די יאקאבינער האט מען אויפגעאטעמט אביסעל פרייער אין פראנקרייך: מען האט אויפגעהערט צו ציטע־רען פאר'ן לעבען, פאר רעוואלוציאנערע פיסקאלען, רעוואלוציא־נערע זשאנדארען, רעוואלוציאנערע תליונים, און די בעניסטערונג פאר דעמאקראטיע האט נעמוזט נעמען א סוף. מען איז נעווארען גלייכגילטיק צו אלע פארמען פון פאליטישע אינריכטונגען. צו דיזער צייט נעהערט דער אנהויב פון דער סאציאליסטישער באווע־גונג פון דעם 19־טען יארהונדערט. פארשטעהט זיך, האט זיך אין די סאציאליסטישע טעאריעס אפגעשפיגעלט די פאליטישע גלייכגילטיקייט פון יענער צייט.

טויט האָס ער געזאָגט צו זיין תלמיד ראַדריגעז: „מען האָט געדאכט אז רעליגיע מוז פארשווינדען, מחמת דער קאטאַליזיזם איז אלט נעוואָרען. דאָס איז א טעות: רעליגיע קען ניט פארשווינדען פון דער וועלט, זי בייט נאָר איבער איר נעשטאַלט. נעדיינקט: אום אויפצוטאָן גרויסע טאטען מוז מען זיין בעגיסטערט". זיין לעצטע ווערק הייסט „דאָס קריסטענטום". דאָרטען נעפינען זיך די גרונדלאגען פון דעם יעניקען סאָציאליזם, וועלכער שטיצט זיך אויף רער אידעע פון יושר. דאָס איז דער סאָציאליזם פון די רוסישע עס־ער־ען*), פון די אמעריקאנער קריסטליכע סאָציאליסטען, אוו פון די סאָציאליסטישע ארבייטער־מאסען אין דער גאַנצער וועלט, ביי וועלכע דער סאָציאליזם איז א רעליגיע אין דעם גוטען אוו אין דעם שלעכטען זין פון דעם וואָרט. זיי מעגען זיך אפילו רופען „מארקסיסטען" אָדער „וויסענשאפטליכע סאָציאליסטען", אבער ביי זיי איז די וויסענשאפט אויך אן אמונה: זיי גלויבען אין די וויסענשאפט ווי מען גלויבט אין גאָט, כאָטש מען האָט עס קיין מאל ניט געזעהן אוו מען באגרייפט עס ניט. אוו וען מען גלויבט אין עפעס, וואָס מען קען אליין ניט אוו פארשטעהט אליין ניט, מוז מען זיך נאטירליך פארלאָזען אף די תנאים, וואָס קענען אוו פארשטעהן. וואָס וויניקער מען פערשטעהט אליין אלץ פיינדליכער איז מען געגען יענעם וואָס קומט אוו וויל פארטייטשען די תורה אויף א נייעם אופן: אפשטרייטען זיינע ווערטער איז מען אליין ניט אים שטאנד, מען וויים נאָר, אז וען מען זאָל צוגעבען, אז ער איז נערעכט, פאלט איין די נאנצע אמונה. דערפאר מוז א פרומער מענטש האָסען א קריטיקער. דערפאר פארזאָגט דער אידישער פאנאטיקער דעם עולם אין נאנצען צו פילאסאפירען וועגען רעליגיע. מען מוז גלויבען, אוו דאָס איז נענוג. דערפאר האָט די קאטאַלישע רעליגיע פארבאָטען דעם עולם אפילו צו לייענען די תורה: אז מען לייענט ווערען נעבאָרען נעדאנקען אין קאָפּ, אוו די נעדאנקען קענען ניט זיין אויך איין פאסאן אין אלע קעפּ. וועו עס איז אבער פאראן איין אמת אין דער וועלט, טו מוז דאָך דער וואָס באשטרייט עם זיין אן אפיקורס.

דאָס איז דער גייסט פון רעליגיע אוו דאָס איז דער גייסט פון דער סאָציאליסטישער באוועגונג. סען־סימאָן איז נעווען נערעכט:

---

*) סאָציאליסטען רעוואָלוציאנערען.

בשעת־מעשה, וועגען דעם שווייגען זיינע ביאָגראפיעס. איין זאך ווייסען מיר אָבער, אז אין זיין סאָציאליסטישען סיסטעם ערשיינט ער אלם געגנער פון דעמאקראטיע און רעוואלוציאן.

סען־סימאן איז אינער פון די נרעסטע דיינקער פון דעם 19־טען יארהונדערט. נאָך היינט צו־טאָג, דא אין אמעריקע, קען מען זעהן ווי שארפזיניק איז געווען זיין בליק אין די צוקונפט. דעם גענשטאנד וועל איך נאָך באהאנדלען אין א ווייטערען קאפיטעל.

דער אינפלוס פון סען־סימאן־אף דעם גייסטיקען לעבען פון פראנקרייך אין דער ערסטער העלפט פון דעם נינצעהנטען יארהונדערט איז געווען ניט קלענער אויבער דער אינפלוס פון קארל מארקס וועהרענד די לעצטע פופציק יאר. די אידעע אויסצוגראבען די קאנאלען פון סועץ און פאנאמא שטאמט פון אים, און דער בארימטער פראנצויזישער אינזשיניער לעסעפס וועלכער האט גלאנט און אויסגעפירט די ארבייט ביי דעם ערסטען אוך געמאכט די פלענער אנצוהויבען די ארבייט ביי דעם צווייטען איז נעווען א סען־טימאניסט. דער קערען פון דער בארימטער „פאזיטיפער פילאסאפיע" געפינט זיך אין די ווערק פון סען־סימאן, און דער גרינדער פון פאזיטיוויזם אגיוסט קאנט, איז געווען א סענסימאניסט. דער קערענדעל פון דער טעאריע פון קלאסען־קאמפף גיפינט זיך אויך אין די ווערק פון סען־סימאן, און דער ערסטער היסטאריקער, וועלכער האט באטראכט די געשיכטע פון פראנקרייך אלם די געשיכטע פון קלאסען־קאמפף, — אגיוסטען טיערי — איז אויך געווען א סען־סימאניסט. סען־סימאן האט פארשטאנען די היסטארישע ראלע פון דעם קאפיטאליזם אלם א נויטוועניקע פארבאריטונגס־שטופע צום סאציאליזם. די אידעע האט שפעטער קארל מארקס נעמאכט צום גרונד־שטיין פון דעם ווייסענשאפטליכען סאציאליזם.

סען־סימאן איז אויך געווען דער ערסטער, וועלכער האט ערקלערט, אז די טרייבענדע קראפט פון דער נעשיכטע איז די עקאנאמישע ענטוויקלונג. אין דעהם איז ער א פארגענגער פון מארקסיזם. ער אנערקענט אבער די אידעאלע באשטרעבונגען,— דאס וואס ער רופט „רעליגיע", אויך פאר א זעלבסשטענדיקע קראפט אין דעם מענשליכען פראגרעס. אייניקע מינוטען פאר זיין

טע גלייכהייט, צו וועלכער די געזעלשאפט איז נאָר פעהיק".

די אנזיכטען פון סען־סימאָן איבער האַרמאָניע צווישען קאַפּיטאַל און ארבייט דאַרף מען ניט פארשטעהן אזוי ווי ביי עם וואָלט אויסגעקומען, אז יעדער קאפיטאַליסט איז היינט צו טאָג א בעל צדקה פון זיינע ארבייטער. ער האָט נאָר געמיינט, אז אונטער א ריכטיקער געזעלשאפטס־אָרדנונג קענען זיי זיין סאָלידאַריש. די אנזיכט איז נאָך היינט פארשפרייט צווישען פילע ארבייטער־פּי־רערס אין אמעריקע.

אין דער שפּעטערער ענטוויקלונג פון סען־סימאָניזם פאלט אַוועק די ראָלע פון דעם פריוואט־אונטערנעמער, וויל דער סען־סי־מאָניזם פאָדערט די אפשאפונג פון ירושה. דער גאנצער אייגענטום מוז אלזא אין איין דור איבערגעהן צום שטאט. דער שטאט בלייבט דער איינציקער אונטערנעמער. בראָש פון דער געזעלשאפט בלייבען אלזא די כהנים פון דער וויסענשאפט. די וויסענשאפט וועלט די רעליגיע פון דער מענטשהייט. אזוי ווי עס קען זיין נאָר איין אמת'ע וויסענשאפט, דאַרף אין דעם צוקונפט־שטאט נאָר זיין איין אמונה. פאָר פרייהייט פון גלויבען איז אין סען־סימאָן'ס אידעאל ניטא קיין פּלאַץ, — דאָס זאָגט ער בפרוש.

די נאָנצע געשיכטע צוטיילט ער אויף „ארגאנישע" עפּאָכעס און „קריטישע". די קריטישע עפּאָכעס קריטיזירען, צושטערען וואָס איז אלט געווארען אין דער געזעלשאפט, אָבער זיי זיינען נארנישט ניט אימשטאַנד אופצובויען. נאָך יעדער קריטישער עפּאָכע קומט אן ארגאנישע, וועלכע בויט אויף א נייע געזעלשאפטס־אָרדענונג. אין קריטישע עפּאָכעס הערשט ענאַרכיזם, מלחמה, אנארכיע. ארגא־נישע עפּאָכעס פארקערט צייכענען זיך אויס דורך דעם נייסט פון חברותא, סאָלידאריטעט און דיסציפּלין. דער אכצעטער יארהונדערט און די רעוואָלוציע זיינען געווען א קריטישע עפּאָכע. איצט איז ע־קומען אן ארגאנישע עפּאָכע. אין דער צוקונפט וועט דער נייסט פון חברותא וואקסען שטארקער פון דעם ענאַרכיזם. סען־סימאָן אליין האָט ניט ליב די קריטישע עפּאָכעס, זיינען סימפּאטיעס געהערען צו די „ארגאנישע".

סען־סימאן פראָטענדירט אלזא ניט, אז זיין סיסטעם איז גינס־טיק פאר פערזענלאכע פרייהייט, און אין דערין באווייזט ער מער דענקונגס־קראפט פאר די היינטיקע ארטאדאקסען, וואָס האָבען ניט

די רעליגיע איז ניט פארשוואונדען פון דער וועלט, זי האט נאר איבערגעביטען איר געשטאלט. בעת אבער די היינטיקע „וויסענשאפטליכע" ארטאדאקסען ווילט זיך דורכאוים אויסווייזען זיך פאר פרייגעזאנטע מענטשען, ערקלערט זיך דער סען־סימאניזם אפען פאר א טהעאקראטיע (אזא רעגירונג ווי ביי אידען אונטער די שופטים).

נאך סען־סימאן ווערט די רעגירונג צוטיילט אין צוויי מעכטע: די וועלטליכע און די נייסטליכע, פונקט ווי אין איראפא איז מיטעל־אלטער. אבער אנשטאט דער אריסטאקראטיע דארף די וועלטליכע מאכט באלאנגט צו די געשעפטס־לייט און די נייסטליכע מאכט — צו די כהנים אדער נלחים. ווי אין די צייטען פון קאטאליזיזם, שטעהט אין זיין אידעאלער נעזעלשאפט די מאכט פון די נלחים איבער דער וועלטליכער מאכט. דער נאמען „נלחים" נעבראויכט סען־סימאן אליין. אונטער דעם נאמען באצייכענט ער דעם נעלערנטען קלאס. עס זיינען אלזא „וויסענשאפטליכע" נלחים, וועלכע רעגירען אויף גרונד פון „וויסענשאפט". די „נעשעפטס־לייט" אדער דער „אינדוסטריעלער קלאס", באשטעהט ביי סען־סימאנען אליין פון די אונטערנעמער און די ארבייטער צוזאמען. די אינטערעסען פון די אונטערנעמער און פון די ארבייטער זיינען דיזעלבע, מיינט ער. די מיינונג ערקלערט זיך דורך דעם, זאנט דער רוסישער פראפעסאר טוגאן־באראנאווסקי, וואס צו יענער צייט זיינען נאך ווייט פארבארייט נעווען אין פראנקרייך קלייע אונטערנעמונגען, אין וועלכע די בעלי־בתים זיינען אליין נעווען בעלי מלאכות און ווייטער דורך דעם, וואס צו יענער צייט איז נאך שטארק נעווען די פעאדאלע אריסטאקראטיע און עס איז נאך אנגענאנגען א קאמפף צווישען איר און דעם אונטערנעמער־קלאס, אין וועלכען די ארבייטער זיינען נעווען פראלינטערעסירט, אז די אונטערנעמער זאלען אויספירען.

„איך גלויב", זאנט סען־סימאן „אז רייכע אונטערנעמער, יועלכע זיינען די בעלי־בתים איבער די ארבייטער און זייער טענלאכער ארבייט, זיינען דורך דעם די ראשי־הקהל פון וועלכען זיי זיינען אויך א טייל. עס פאלנט דערפון אז זיי זיינען די נאטירליכע נאטשאלניקעם פון דעם ארבייטענדען פאלק. איך גלויב, אז ווען מען זאל נעבען די אונטערנעמער א גרעסערען וואוס פאר אלעמען איבער די שטייערען (פאדאטקעם), וועט דורך דעם באשאפען ווערען די גרעם־

אוטאָפּיסטישען סאָציאַליזם. אין אייראָפּא הערט מען דאָס היינט נאָר ביי די אַנאַרכיסטען.

2

פּוריע.

פּוריע האָט אָנגעהייבען צו שרייבען איבער סאָציאַליזם נאָך פּריהער פּאר סען־סימאָנין, אָבער זיינע אידעען האָבען געפּונען צו־הערער נאָר נאָך דער אויפֿלויזונג פון די סען־סימאָניסטישע קירכען. מיט א יאָר צען שפּעטער איז שוין פון דעם פּוריעריזם אויסגעוואַקסען א גאַנצע באַוועגונג. אָט אין דער צייט (1843) איז מארקס אַוועק קיין פּאַריז. ער איז דאָמאָלט געווען א יונגער מאן פון 25 יאָהר און איז געקומען פון דייטשלאַנד מיט ראַדיקאַלע רעמאָקראַטישע אידעען. מיט'ן סאָציאַליזם איז ער באַקאַנט געוואָרען אין פראַנקרייך. די אידעען פון פּוריע האָבען אויף אים געהאַט א גרויסען אינפֿלוס. איך וועל זיך דאָ אָפּשטעלען נאָר אויף איין וויכטיקען פונקט, פון וועלכען מען קען דאָס זעהען באַשיינפּערלאָך.

זינט דעם ענגלישען עקאָנאָמיסט אַדאָם סמיט איז די גאַנצע פּאָליטישע עקאָנאָמיע אויפגעבויט געווען אויף דעם פּרינציפּ פון אַרבייטס־טיילונג. די אַרבייט, וועלכע מען באַדארף אויף אויפֿצוהאַלטען די נעזעלשאפֿט, וועלכע צוטיילט אין פּארשידענע פּאכטן, אין יעדען פּאָך וועלכע זי וויטער איינגעטיילט אין פּארשידענע ספּעציאַליטעטען: צו ם ביישפּיל, פּרויען־שנייַדער וועלכע צוטיילט אויף קלאָוק־מאכערס, סקוירטס־מויקערס, וויסט־מויקערס און אזוי וויטער. אבער דאָס איז נאָך אלץ ניט דער סוף: די קלאָוק־מאכערס וועלכע צוטיילט אין שנייַדער, אפּעריישטאָרס, פּרעסערס, א חוץ דעם זיינען נאָך פּאראן דעזיינערס און קאטערס און באַטאַנ־האַל־מויקערס א. אז. וו. אין אנדערע פּאכטן וועלכע די אַרבייט צוטיילט נאָך וויטער, אין פּיצינקע ברעקלאָך*). די פּאָליטישע עקאָנאָמיע באטראכט דאָס פּאר א גרויסען פּאַרטשריט: די אַרבייט וועלכע גיכער געמאכט, מען קען פּארקויפען די סחורה וועלוועלער און דאָך בלייבט פּאר'ן פּאבריקאַנט א גרעסערער פּראָפּיט. א חוץ

---

*) אין דער אמעריקאַנער שנייַדעריי איז דאָך פּיספּעם באקאַנט אונטער דעם נאָמען „פּעקשאַן־ארבייט".

דעם מוט פאר זיך אליין מורה צו זיין, אז זיי זיינען געגען פרייע קריטיק, אז זיי פארלאנגען העכסטענס פרייהייט פאר זייער אייגענע אמונה. דאס הייסט נאטירליך, פאר די „אמת'ע וויסענשאפט". מיט דעם בליק פון א נביא האט סען־סימאן ריכטיק דערקענט דעם גייסט פון דער באוועגונג, וואס האט געזאלט קומען נאך זיין צייט.

די סען־סימאניסטישע באוועגונג האט אויך א קורצער צייט צונעצוויגען צו זיך טויזענטער פון די געבילדעטע קלאסען אין פראנקרייך. זיי האבען נעגרינדעט סען־סימאניסטישע קירכען אין פילע גרויסע שטעט, מיט א הויפט־קירכע אין פאריז. די קירכע האט נעהאט צוויי כהנים־גדולים, באזאר און אפאנטען. שפעטער איז אין דער קירכע נעווארען א שפאלטונג און עס איז געבליבען נאר איין כהן גדול, אנפאנטען. זיין אפיציעלער טיטול איז געווען „פאטער פון דער מענטשהייט". ביי די סען־סימאניסטען איז די פירונג ניט נעשטאנען אין קיין ווידערשפרוך מיט דער טעאריע: זיי האבען געמאכט א כהן גדול, וועלכע זיי האבען אנערקענט די קירכליכע ארגאניזאציע אין פרינציפ. זיי האבען ניט נעדארפט אפנארען זיך אליין און די וועלט, אום אפצולייקענען, אז זיי האבען א „באס": דער באס איז געווען א טייל פון זייער סיסטעם.

דאס „נייע קריסטענטום" האט נעהאפט צו באזיגען די וועלט מיט דער זעלבער טעאדע ווי דאס אלטע, — דורך פראפאגאנדא. די קראפט פון'ם אמת איז נענוג מיט דער צייט צו איבערצייגען, אפילו די רייכע, אז אונטער דער נייער ארדנונג וועט דאך רייכטום פון דער נעזעלשאפט אזוי אויסגעווואקסען, אז אלעמען וועט זיין בעסער, ווי היינט. דער סען־סימאניזם איז אלזא ניט נעווען רעוואלוציאנער. ער איז ערשינען אלס א נעגענזאץ צו דעם פאליטישען ראדיקאליזם און ליבעראליזם פון זיין צייט, און האט זיך איבערהויפט נעהאלטען גלייכגילטיק צו יעדער פאליטיק. די פאליטישע ריכטונגען זיינען נאר אן אויבערפלעכליכע פארמע. דער עיקר איז די סאציאלע ארגאניזאציע, דאס איז נאך א צייט לאנג נעבליבען דער גרונד־נעדאנק פון דער סאציאליסטישער באוועגונג. דא איז אמעריקע האט זיך די סאציאליסטישע באוועגונג נאך ער היום פון עם ניט באפרייט. וועו די ניו־יארקער סאציאליסטען ערקלערען, אז די אויסרייניגונג פון דעם טאמאני־שמוץ איז א זאך, וואס געהט נאר די ארבייטער ניט אן, — איז דאס נאך אן אפקלאנג פון דעם

גרינדען סאציאליסטישע קאלאניעס, כדי צו ווייזען דער וועלט א ביישפיל. אונדז ווייזט דאס איצט אויס קינדיש, אבער פאר אוטאָפיסטישע סאציאליסטען האט די אידעע אויסגעוואהנט זעהר פראקטיש. דאס ערקלערט זיך דורך דעם וואס ניט אָוון אוז ניט פוריע האבען ניט באגרינדעט זייערע פלענער אויף קיין רעוואלוציע. זיי האבען געהאפט אז דער סאציאליזם מוז זיגען, ווייל דער עולם וועט מוזען איינזעהן, אז ער לוינט זיך פאר דער נאנצער געזעלשאפט. אוז דערפאר האבען זיי אלע רק געזוכט מיטלען אויפצובויען א קליינעם מאדעל פון א סאציאליסטישער געזעלשאפט, פונקט ווי אנדערע ערפינדער: אז מען וועט א קוק טאָן אופ'ן מאדעל אוז מען וועט זיך איבערצייגען אז עס גענהט גוט, וועט די וועלט נעמען פאבריצירען סאציאליסטישע קאמונעס מאסענווייז.

נאטריליך זיינען די מאדעלס ניט נעראטען געווארען. עס איז אבער א טעות צו דיינקען, אז די גאנצע ארבייט איז אוועק אין ניט וועז. ראבערט אוון איז געווען דער גרינדער פון דער קאאפעראטיוער באוועגונג אין ענגלאנד, מען האט אנגעהייבען מיט נארנישט אוז היינט זיינען די קאאפעראטיוון קראמען א מיליאנען געשעפט. נאך וויכטיקער אבער איז קאאפעראציע צווישען פארמערס. די באזוגונג איז נאך יונג, זי האט זיך אנגעהייבען ביי'ן ענד פון דעם נייצענטען יארהונדערט, אבער זי צעהלט שוין מיליאנען טיילנעמער פון פארשידענע קאאפעראטיוון פאראיינען אין דענעמארק, שווערען, פינלאנד, אירלאנד, דייטשלאנד, אין דער שווייז אוז דא אין אמעריקע.

4

דער איבערגאנג צום רעוואלוציאנערען סאציאליזם.

מיר ווייסען אלזא, אז דער סאציאליזם פון די ערסטע גרויסע אוטאָפיסטען פון דעם 19טען יארהונדערט, איז ניט געווען רעוואלוציאנער אוז ניט דעמאקראטיש. אויב איר מיינט אבער אז אין דערין איז די נפקא מונה צווישען דעם אוטאָפיסטישען סאציאליזם אוז דעם וויסענשאפטליכען סאציאליזם, טו האט איר א טעות. וועז מען רעט פון דעם וויסענשאפטליכען סאציאליזם, האט מען אין זינען פון איין זייט מארקס'עם לערע אוז פון דער אנדער די לערע פון ראדבערטוס'ן. פון ראדבערטוס'ן רעט מען נעווהנטלאך

דעם, וואָס פּראָסטער די ארבייט איז, אלץ שנעלער קען מען זי אויס־לערנען. אויסצולערנען זיך פּאר א שניידער נעמט עטלאכע יאר און אויסצולערנען זיך צוואמענצושטעפּען אן ארבעל נעמט א פּאר וואכען. נאטירליך באצאלט מען דעם ארבייטער דערפּאר ווייניקער אוּן דאָס איז ווייטער א נעווינס פּאר'ן קאפּיטאל.

אז מען נעמט אָבער באטראכטען די זאך פון דעם שטאַנדפּונקט פון דעם בעל מלאכה, זעט דאָס אויס גאָר אנדערש. וואָס מער די ארבייט ווערט צוטיילט ווערט דער ארבייטער רק מער ווי א מאשין. ארבייטען צען שעה א טאָג איז שוואר, אבער ווען מען מאכט א נאנ־צען בנד, האָט כאָטש הנאה ווי א קינצלער. עס מאכט ניט אויס וואָס פּאר אן ארבייט, יעדער מענטש פילט זיך שטאָלץ, אז ער בריינגט ארויס א פיינע שטיקעל מלאכה. ווען אבער א מיידל זיצט א גאנצען טאָג און נייט איין קנעפּלאָך, וואָס פּאר א פארגעניגען קען זי האָבען פון איר ארבייט? אז זי וועט אריינייגען דעם קנעפּל קרום וועט מען איר הייסען איבערנייגן, אז זי וועט עם אבער אריינייגן אקוראט ווי מען באראף, וועט זי אליין פון דעם האָבען א קנאפּען נחת אוּן קיין אנדערער וועט פון דערפון אויך נתפּעל ניט ווערען.

אלזא, וואָס ווייטער אלץ אונאנגענעמער ווערט די ארבייט, פון בעלי מלאכות ווערען ארבייטס־פיה. ווען דאָס איז נייטיק פאר'ן פּאָרטשריט פון דער געזעלשאפט, טו ווערט דער פּאָרטשריט נע־קויפט דורך די פאקריפּלונג פון דער גרעסערער העלפט פון דער געזעלשאפט.

געגען אזא איינטיילונג פון ארבייט ווענדעט זיך פוריע. א מענטש האָט הנאה פון ארבייט, זאגט ער. יעדע ארבייט איז אינטע־רעסאנט ביז וואנען זי ווערט ניט דערעסען. דער ציל פון א ריכטיקער געזעלשאפטס־ארדענונג איז אויסצובילדען אלע פייהיקייטען פון יעדען מענטשען, און דערצו דארף מען יעדען איינעם געבען א נע־לעגענהייט אפּט איבערצובייטען די ארבייט. דאָס איז דער גרונד־שטיין פון פוריערזיכ און דעם נעראנק געפינען מיר אויסגעארבייט אף אן אנדער אופן איז דער ציל פון קארל מארקס.

3

ראָבערט אָוען.

ראָבערט אָוון האָט אויך אָנגעהויבען זיין מעטיקייט אלס סא־ציאליסט פריהער פאר סען־סימאָנען. פון עם שטאמט די אידעע צו

דאָס קלינגט אפילו גאנץ גוט „מאטעריאליסטיש", דער חסרון איז נאר וואָס עס איז ניט ריכטיק. דער ארבייטער קלאָס האָט מיט דער סאָציאל־רעוואָלוציאנער ריכטונגען צו יענער צייט געהאט אזוי וויניק צו טאָן, ווי פריהער מיט דער פרידלאך־סאָציאליסטישער פראָפאָגאנדע.

די סאָציאל־רעוואָלוציאנערען האָבען אויך באלאנגט צו דעם מיטעל־קלאָס פונקט אזוי ווי די פרידלאכע אוטאָפיסטען. די אר־בייטער פון פאריז, ליאָן און אנדערע גרויסע שטעט, זיינען געווען רעוואָלוציאָנער, זייערע פאָדערונגען אבער האָבען זיך גאריכטעט אף ריין פאָליטישע פראָגען וועלכע זיינען נעווען פארבונדען מיט זייערע טענלאכע אינטערעסען: פאראיינס־פרייהייט, דאָס הייסט דאָס רעכט צו גרינדען יוניאָנס, דאָס רעכט אויף ארבייט, דאָס הייסט ארבייט פאר יענע, וואָס געהען ארום לויזיק, וויל עס איז שטיל אין זייער פאך, דאָס אלנעמיינע שטים־רעכט, פארזאמלונגס־פרייהייט, רעדע־פרייהייט א. אז. וו. אין די אלע פאָדערונגען האָבען די ארבייטער געהאט די אונטערשטיצונג פון דעם קליינעם מיטעל־קלאָס, און ביז א יאר צען נאָך דער גרינדונג פון דער איצטיקער רע־פובליק, האָבען נאָך די פראנצויזישע ארבייטער געהאלטען צוזאמען מיט דער ראדיקאָלער בורזשואזיע. אפילו אין דער פאריזער קאָמונע פון 1871 האָט נאָך דער סאָציאליזם געשפילט א זעהר קליינע רא־ליע. די סאָציאליסטישע באוועגונג איז געווארען אן ארבייטער־באוועגונג אין פראנקרייך זינט אן ערך 1881. אלזו קען דער רע־וואָלוציאָנערער כאראקטער פון סאָציאליזם פאר דער רעוואָלוציע פון 1848 ניט שטאמען פון דעם ארבייטער־קלאָס.

מיר קענען איצט דעם פונדאמענט אויף וועלכען עס איז אויפ־נעבויט דער וויסענשאפטליכער סאָציאליזם. איצט זיינען מיר פאר־טיק צו באטראכטען וואָס איז וויסענשאפטליכער סאָציאליזם.

נארנים אין דער פארטיי לִיטעראטור — און איך בין זיכער אז פון הונדערט סאציאלִיסטישע לעזער, האט קאם איינער געהערט דעם נאמען. דאס איז דערפאר וואס ער איז געווען א מאנארכיסט. ראד־בערטום האט פארעפנעטליכט זיין ערסטען בוך אין 1842, דאס הייסט אן ערך ארום יענער צייט וועלכע מיר באטראכטען דא. ער האט אנגענומען דע סאציאלִיזם, אזוי ווי ער האט עם געפונען ביי די אוטאפיסטישע סאציאלִיסטען פון יענער צייט. ער האט עם וויסענשאפטליך באארבייט פון דעם עקאנאמישען שטאנדפונקט. פאליטיש אבער איז ער געבליבען ביי די אידעען פון די אוטאפיס־טען. זיין פאליטישע פלאטפארמע האט ער אויסגעדריקט אין דעם שפרוך: „קריסטליך, מאנארכיש, סאציאל".

די פארבינדונג פון סאציאליזם מיט רעוואלוציע און דעמאקרא־טיע פון דער אנדערער זייט, שטאמט ניט ערסט פון דעם וויסען־שאפטליכען סאציאליזם: קארל מארקס האט זי שוין געפונען פאר־טיקערהייט ביי די פראנצויזישע סאציאלִיסטען. די פאראיניקונג פון סאציאליזם מיט רעוואלוציאנערע דעמאקראטיע איז געקומען פראקט דורך דעם, וואס די רעוואלוציאנערע דעמאקראטען זיינען פעוואראן סאציאלִיסטען. עס האט דערצו געמוזט קומען, ניט מחמת דער עיקר פון דעם וויסענשאפטליכען סאציאליזם איז כלומר'שט „די סאציאלע רעוואלוציאן", אבער ווייל די פאליטישע אומשטענ־דען זיינען געווען אזעלכע צו יענער צייט אין פראנקרייך.

אין דער אמת'ן וואר האט זיך נעקענט אינטערעסירען מיט'ן סאציאליזם צו יענער צייט? נאטירליך די אונצופריד־ענע, יענע אל־זא וואס האבען שטענדיק צוגענרייט דעם שטורץ פון דער מאנאר־כיע. פון זיי שטאמט די „סאציאלע" רעוואלוציע אלס צוזאץ צו דער פאליטישער רעוואלוציע, די „סאציאלע" דעמאקראטיע אלס צו־זאץ צו דער פאליטישער דעמאקראטיע.

איך קען זיך לייכט פארשטעלען אן ארטא־אקסישע עדקלע־רונג פון דער עדערונג: וועהרענד די ערסטע אוטאפיבטישע כא־ציאלִיסטען האבען באלאנגט צו דעם מיטעל־קלאס אין האבען דער־פאר נעהאט „מיטעל־קלאס אידעען", איז די רעוואלוציאנער־דעמא־קראטישע ריכטונג ארויס אויפ'ן פארדער־גרונד דעמאלט וועז עם האט זיך נענומען צום סאציאליזם אלס אויסדרוק פון זיינע קלאסע־אינ־טערעסען. ביי עם איז אלזא קאמפראמים אומגלאך.

קאַרל מארקס.

1.

די טעאָריע פון עקאָנאָמישער עוואָלוציאָן.

צו יעדער צייט זיינען פּאראן אין דער וועלט א פּולע עלויים און משכלים אין יעדען פּאך: געלערטע, פּאָעטען, גלאט שרייבער, פּאָליטישענס, רעוואָלוציאָנערען, אינזשינערען, געשעפּטס־לייט א. אז. וו. אָבער אמת'ע גאונים, וואָס דער נוי רופט א זשעני, ווערען געבאָרען ניט מער ווי עטלאכע אין א יארהונדערט. די צוויי גרעסטע מענטשען וואָס האָבען אויף דער וועלט נעהאט דעם גרעסטען איינפלוס אין דער צווייטער העלפט פון דעם נייַנצעטען יארהונדערט זיינען געווען טשארלס דארווין און קארל מארקס. ביידע האָבען צו דער זעלבער צייט אריינגעבראכט אין דעם שכל פון דער וועלט דעם זעלביקען גדאנק: דאָס די וועלט ענטוויקעלט זיך. מען רופט דאָס די „עוואָלוציאָן". יעדער האָט אויסגעארבייט זיין גדאנק, ניט ווייסענדיק פון דעם אנדערען. קארל מארקס'עס „מאניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פּארטיי"*) איז ערשינען מער ווי צען יאָר פריהער פאר דארווין'ס ערסטען בוך, אָבער דארווין האָט נאָטירליך פון דעם מאניפעסט נארנישט געוואוסט.

אנדערע גדאנקען וואָס זיי האָבען אויסגעשפּראכען וועלען זיך

---

*) דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט איז גע'חת'מעט פון ענגעלס'ען אויך. איך וויים אָבער אין דער אמת'ן ניט פאר וואָס מען רעט רק פון מארקס'ן און ענגעלס'ן, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען אוינם און דאָס זעלבע. וואָס ענגעלס האָט בייגעטראגען און וואָס מארקס האָט בייגעפראגען צום „מאניפעסט" קען מען נאָטירליך ניט זאָגען, אָבער אַ חוץ דעם האָבען אי מארקס אי ענגעלס געשריבען באזונדערע ווערק, פון וועלכע מען קען אייניזעהן, אוינערזייטס אז מארקס איז געווען אַ גרעניאלער מענטש, און אנדערזייטס, אז ענגעלס איז געווען אַ גוטער שרייבער, ניט גרעסער אָבער פון אַנדערע בארומטע סאָציאליסטישע שרייבער.

א גלייבער, דאָס הייסט, אויב ער געפעלט דעם עולם, לאָזט זיך נאָר אויס אז מיר זיינען געפאלען אף דעם פּלאַן נאָר דערפאר, וואָס אלץ אין אונדזער גאנצער פירונג האָט אונדז געבראכט אויף דעם ענ־דאנק. דאָס הייסט, מאכט מארקס, אז די מענטשהייט שטעלט זיך אלע מאל אזעלכע אופגאבען, וועלכע זי קען אויספירען, וואָרים אז מען זאל נאָר באטראכטען, זעט מען, אז די זאך קומט צום פאָרשלאג נאָר דעמאָלט וען אלץ איז שוין אין פאראיוס צוגעגרייט דערצו.

די וויכטיקייט פון דעם געדאנק פאר די געשיכטע פון סאָ־ציאליזם קען מען נאָר דאן פארשטעהן, אז מען דערמאָנט זיך אז דעם צושטאנד פון דער סאָציאליסטישער באוועגונג צו דער צייט ווען מארקס איז ארויסגעקומען מיט זיין תורה. אין פראנקרייך זיינען באשטאנען פארשידענע קלייזלאך פון סאָציאליסטען. יעדער קלייזל האָט געהאט זיין אייגענע תורה און האָט באטראכט אלע אנדערע סאָרטען סאָציאליזם פאר ניט קיין עכטען סאָציאליזם. יעדער קלייזל איז ארוים פון די כלים צו באַ־וויזען מיט ארגומענטען אז זייער פּלאן איז דער בעסטער, אבער אין די אנדערע קלייזלאך האָט מען געלאכט פון יענע „אויך ־ מיר־ ארגומענטען". נו, וען די אייַנפירונג פון סאָציאליזם וואלט גע־דארפט אפהיינגען אן דעם, אז מען זאל איינשמועסען דעם עולם אז דער סאָציאליזם איז א גלייבע זאך, וואלט די מעשה אויסגעזע־הען זעהר טרויעריק: אז איין קלייזל האָט דעם אנדערען קלייזל ניט געקענט איבערצייגען, טו וואָס רעט מען שוין פון דער זייטיקער זועלט, וועלכע האָט זיך פּראָסט אויסגעלאכט פון אלע קלייזלאך און זיי אלעמען גערופען „אוטאָפּיסטען".

דאָ קומט מארקס און זאָגט, אז די אייַנפירונג פון סאָציאליזם וועט ניט דורך דעם קומען וואָס די סאָציאליסטען וועלען דרש'ענען סאָציאליזם, פונקט פארקערט: דאָס וואָס מען דרש'ענט פאר סאָציאליזם איז א סימן אז די ענטוויקלונג פון דער וועלט האָט שוין געבראכט צו אזא פונקט, אז דער סאָציאליזם קומט באלד. דער סאָציאליזם איז אלזא ניט קיין „אוטאָפּיע", ניט קיין חלום.

וואָס זשע הייסט „די ענטוויקלונג" וואס פירט צום סאָציא־ליזם? דער ענטפער אויף די קשיא, פארטייטש אין פּראָסט אידיש, לויטעט אזוי:

א מענטש דארף עסען, טרינקען, קלייַדער, א דירה, א בית המדרש, א מחזור, א לולב א. אז. ו. דאָס דארף מען אלץ מאכען.

אפשר אויסווייזען פאר ניט ריכטיק, אנדערע וועלען שפעטערע גע־לערטע אויסבעסערען, אבער דער געדאנק פון עוואלוציע וועט בלייבען. דארווין האט עם אריינגעבראכט אין די באטראכטונג פון דער נאטור און קארל מארקס אין די באטראכטונג פון דער מענטשלא־כער געזעלשאפט.

די וועלט שטעהט ניט אויף איין אָרט: די מינים פלאנצען, די מינים חיות וואס איר זעט היינט זיינען ניט געווען פאר הונדערטער טויזענטער יאָרען צוריק, און זיי וועלען מסתמא ניט בלייבען אזוי, ווי זיי זיינען היינט, אין הונדערטער טויזענטער יאָרען ארום. און אין דער מענטשלאכער געזעלשאפט איז אויך אזוי. אזעלכע זאכען וואס וווייזען זיך אונדז אוים נאטירליך, אז דער שכל קען נאָר ניט פארשטעהן, ווי עס קען זיין אנדערש, זיינען אויך ניט אימער געווען אין דער וועלט און וועלען אויך ניט אייביק בלייבען ווי זיי זיינען. למשל „מיינע — דיינע"; אז מען וויל באווייזען מיט'ן „פראסטען שכל" דעם משוגעת פון סאציאליזם, גיט מען דעם משל אז אפילו א קליין קינד וואס קען נאך ניט רעידען, פארשטעהט שוין צו שרייען „מיינע", אז מען וויל ביי עם אפנעמען א צצקע. א פראפעסאר פון פאליטישע עקאנאמי נעמט אן אז יעדער מענטש דאגה'ט נאָר פאר זיך אליין. אן א פערזענלאכען אינטערעס וואלט די גאנצע וועלט געלעגען אופ'ן אויוועז, ווי יענע צוויי פוילאקעס וואס האבען זיך געפוילט אויפצוהויבען א האנט, כדי צו דערלאנ־גען דעם בייגעל, וואס איז געהאנגען איבער זייערע מיילער. און אזוי ווייטער. אז מען נעמט אבער שטודירען די פארצייטיקע פי־רונג נעפינט מען נאָר אז עס זיינען געווען טויזענטער יאָרען וואס מען האט פון „מיינע—דיינע" כמעט ניט געוואוסט, אז דער קרע־מערשער גייסט אי זניט דער איינציקער טריב פון דער געזעלשאפט, — עס זיינען געווען צייטען וועז פערזענלאכע אינטערעסען זיינען געווען אונטערגעארדענט צו די אינטערעסען פון דעם שבט, פון דער אמונה, פון דעם שטאט.

די וועלט האט זיך געביטען און אז מען קוקט זיך איין זעט מען ווי זי בייט זיך אימער. און ווייטער ווערט נאָרנישט ניט גע־מאכט מיט אמאל: די וועלט וואקסט פאמעלאך און דער מענטש קען זי ניט איבערמאכען אף גיך נאָך זיין אייגענעם פאסאן. עס דוכט זיך אונדז אז מיר זיינען געפאלען אויף א גלייכען פלאן ווי איבערצוקערען די וועלט קאפויר. אויב אבער דער פלאן איז טאקע

לאנטערנעם און מוזיק־האלם. און אין דערין קענען ניט העלפען די חטאים־זוכערס.

איר זעט אלזא ווי עס בייט זיך די מאראל, וועז עס בייט זיך די אייניריכטונג פון מלאכה.

קארל מארקס שילדערט די געשיכטע פון די לעצטע עטלאכע הונדערט יאר און ווייזט, ווי עס האט זיך געביטען די גאנצע אייניריכטונג פון פראדוקציאן און ווי אזוי די דאזיקע ענדערונג פירט צו סאציאליזם. ניט מחמת דער סאציאליזם איז אזא ווינאדנער אדער אזא פיינער, ארעגטלאכער פלאן, אבער ווארים עס קומט אויס אזוי, מען קען כמעט זאגען: עס איז „באשערט" אזוי.

.2

די וואראן־ווירטשאפט.

קארל מארקס הויבט אן פון יענער צייט ווען עס איז שוין באשטאנען א געזעלשאפט מיט פריוואט־אייגענטום, מיט האנדעל מיט בעלי מלאכות און אזוי ווייטער. עס איז געווען אמאל א צייט ווען דאס אלץ איז נאך אויך ניט געווען, אבער וועגן יענער צייט דערמאנט מארקס נאר א פאר מאל פארבייגעהענדיק. ווי אזוי עס איז געקומען צו יענעם צושטאנד, מיט דעם האט ער זיך ניט באשעפטיקט. ער האט באשרענקט זיין אויפנאבע אויף דעם, ווי אזוי עס איז פון דער געזעלשאפט פון קליינע סוחרים געווארען א קאפיטאליסטישע געזעלשאפט, וואס איז איצטער מעוברת מיט דער סאציאליסטישער געזעלשאפט.

אז מען נעמט ענגלאנד אדער פראנקרייך אין דעם 17טען יארהונדערט, דייטשלאנד און אמעריקע אין דעם 18טען און רוסלאנד בין דער באפרייאונג פון די פויערים אין 1861, איז נאך דארטען קיין קאפיטאליזם ניט באשטאנען. עס זיינען געווען רייכע קופצעס, עס זיינען אפילו געווען א פאר פאבריקעס, אבער אין גאנצען גענומען האט זיך ניט אויף זיי געהאלטען די געזעלשאפט. דער גרונט פון אלעמען איז געווען דער פויער. נאך מיט א הונדערט און פופציק יאר צוריק איז אפילו אין ענגלאנד דער גרעסטער טייל פון פאלק באשטאנען פון פויערים. אין ענגלאנד, אין פראנקרייך, אין רוסלאנד, אומעטום וואו די ערד האט זיך אפילו נערעכענט אז זי באלאנגט צום פריץ, האט ער פאר זיך געהאלטען נאר א חלק, דאס איבעריקע

ניט ריידענדיק וועגען אזעלכע וואכעדיקע זאכען ווי ברויט, א קאפּאטע, א כאלופּע, — דעם בית המדרש דארף מען אויסבויען, דעם מחזור דארף מען דרוקען, אויף דערויף באדארף מען א דרוקערייַ, א פאפּיר פאבריק, טינט, א. אז. וו. דעם לויב מוז מען פון ערגעץ ברייַנגען צופּירען. מען דארף עס איינפּלאנצען, אויפהאדעוועז, אויף דערויף באדארף מען א גערטנער און א בעל עגלה. אלזא אפּילו אז מען וויל זייַן א פּרוש און מען וויל גאר ניט וויסען פון קיין שום זאך ניט, א חוץ גאטס־זאכען, מוז מען פּאַרט האבען אימיצעז וואָס וועט טאָן די ארבייט, אָן וועלכער מען קען אפּילע דעם אויבערסטען אויף ניט דינען וויי די הייליקע תורה הייסט. אָט די אלע מלאכות צוזאמען הייסען „פּראָדוקציאָן". יעדערער וויים אז היינט צו טאָג וועלט די ארבייט אנדערס געמאכט ווי פארצייטען. די וועלט לעדענט זיך מאכען די ארבייט רק בעסער. פארשידענע נייע סאָרטען ארבייט וועלען רק אריינגעבראכט אין דעם מענטשלאכען לעבען. דורך דעם וועלט די גאנצע פירונג געביטען. לאָמיר נעמען נאָר איין משל.

וועז איך בין געווען א אינגעל איז ביי אונדז אין מינסק, איז וויילנע, און נאָך אין אנדערע שטעט, געווען הנטלאך א שניידער געווען ענטוועדער א מייסטער פאר זיך אליין, אָדער ער האָט זיך נאָר געלערנט פאר א שניידער. וועז מען פלעגט אוועקגעבען א אינגעל צו א בעל מלאכה, איז ער ביי עם געווען אין שטוב און האָט געגעסען צוזאמען מיט'ן בעל הבית. דעם עסען דארף מען אבער אויסקאכען, אין שטוב דארף מען וועז ניט איז אויפראמען. — אויף דערויף דארף מען א ווייב. על כן האָט יעדער בעל מלאכה געמוזט חתונה האבען. היינט טוט א קוק אבער ווי עס פירט זיך די שניידערייַ דאָ אין אמעריקע. דער באָם דינגט א שאָפּ און נעמט אָן אַרבייטער. דער ארבייטער עסט אין א רעסטאָראן, דעם שאָפּ ראָמט מען געווענטלאך נאָר ניט אויף. דער ארבייטער, וועז ער וועלט ניט קיין קאפּיטאליסט (און דאָם טרעפט ניט הויפיק), בלייבט ער זיין נאנצען לעבען אן ארבייטער. נו, צו וואָם דארף דער באָם א ווייב? און דערפון קומט אז דער שניידער בלייבט א בחור ביז א יאָר 25—30. נאטירליך עס וועלען געבאָרען כמעט אזוי פיל מיידלאך ווי אינגלאך, אלזא מוז פאר יעדען בחור א מיידל בלייבען זיצען ביז א יאָר 25-30. דערפון קומט אז פארצייטען האבען די אידען געפירט א ריינעם פאמיליען־לעבען און היינט זיינען פאראן רויטע

נרויסען דאַרף. די איינוואָהנער פון דאַרף זיינען געווען פויערים. עס פלעגען זיך צוזוויף פאַרען פויערים פון פארשידענע נעהענטערע געגענטען און מען פלעגט פארקויפען איינער דעם אנדערען. קיין גרויסע שטעט ווי היינט איז צו יענע צייטען ניט געווען. ניו־יאָרק איז בשעת דער רעוואָלוציע געווען א שטאָט פון אן ערך 30.000 אייוואָהנער. אין די ווייניקע שטעט וואָס זיינען געווען האָבען געוואָהנט קרעמער, סוחרים, בעלי אכסניא'ס, שיינקער און בעלי מלאכות וואָס האָבען געארבייט אויף שטאָטישע קונדען און אביסעל אויף אויף פּריצים, ווי זייגער־מאכער, ויאוועלירען און נאָך אזעלכע. אָבער אפילע די שטאָט האָט נאָך אויך אויסגעזוהען ענלאך צו א דאַרף. פילע פון די בעלי הבתים האָבען געהאט אייגענע בהמות, ציגען, אַדער חזרים, ווי נאָך דער אמונה נאָך. מען האָט געהאט אייגענע מילך און סמעטענע, און צוואראך און פוטער, מען האָט געהאלטען אייגענע מילך, און סמעטענע, און צוואראך און פוטער, מען האָט געהאלטען הינער, געגרז, קאטשקעס, ענדיקעס, מען האָט געבאקט ברויט אין דער היים. כמעט יעדערער האָט געהאט א גארטען. מען פלעגט פארזייען קרויט, באב, רעטאך, חריין, אוגערקעס, ברוצקע, אלץ וואָס מען באדארף אין הויז. כמעט יעדערער האָט געהאט א פערד און פילע פלעגען קאסיען גראז פאר'ן פערד ערגעץ אונטער'ן שטאָט. אנדערע האָבען אפילו געהאט א שטיקעל ערד און פארזייעט תבואה.

היינט נעמט דעם פריץ'ס הויף. אין יעדען מאיאנטעק איז געווען אפגעשטעלט א געוויסער חלק, אויף וועלכען די פויערים האָבען געארבייט פאנשטיזנע. מיט דערמיט איז דער פריץ געווען פארזארגט מיט תבואה פאר זיין אייגענעם הויף. צו דערצו האָט ער געהאט זייגע בהמות, זיינע הינער און אז. וו. ווייטער־צו האָבען די פויערטעס געמוזט ברייגען אין הויף ליוועלנט און נאָך פארשידענע אזעלכע זאכען. א חוץ דעם האָט יעדער גרויסער פריץ געהאלטען ביי זיך אין הויף הונדערטער פויערים און שיקסעס, וואָס זיינען געווען אויסגעלערנט אלערליי מלאכות: שניידער, שוסטער, סטאליארעס, מוליארעס, אפילו מוזיקאנטען און אקטיארען.

איר זעט פון דערפון, אז פילעס פון דעם וואָס מיר קויפען היינט אין מארק אדער אין קראָם פלעגט מען אין יענע צייטען מאכען אין דערהיים. די אלע זאכען זיינען ניט געווען קיין סחורה. די ארבייט איז נאָך געווען זעהר ווייניק צוטיילט אין פארשידענע פאכען און

איז געווען צוטיילט צווישען די פּויערים. יעדע פאמיליע האָט געהאט איר אייגענעם שטיקעל פעלד, אירע אייגענע פערד און בהמות. איר אייגענע סאָכעס, בארָאָנעס, א. אז. וו. און יעדער האָט פאר זיך באַרבייט זיין שטיקעל ערד. דעם פּריץ'ס ערד האָבען געאַקערט די זעלביקע פּויערים מיט זייערע פערד, מיט זייערע סאָכעס א. אז. וו. דער גאנצער אקערבוי האָט זיך אלזאָ געפירט אף א קליינעם אופן. אין ווינטער אין פּאַראָן ווייניק וואָס צו טאָן ארום דעם פעלד. די צייט פלעגט יעדער פּויער באנוצען צו פאריכטען די סאָכע, דעם וואָגען, דעם פּארקאָן, מען האָט געהאקט האָלץ אין וואלד, וואו מען האָט געמעגט איז מען געגאנגען אויף פּאָלייוואניע אויף ווילדע חיות און מען האָט פארקויפט די פעלען. יעדערער האָט געקענט זיך ארומ־געהן מיט א האָק. אז מען האָט געדאַרפט עפּעס א שטיקעל פּאָטשינ־קע אין הויז, האָט דאָס דער פּויער אליין איספּראַווען און אפילע אז מען האָט געדאדפט בויען א שטוב פון דאָס ניי, האָט מען דאָס נע־ווהנטלאָך געמאכט אליין. די ווייבער האָבען אין ווינטער נעשפּונען פלאָקס און וואָלען, געווענט לייוענט און טוך, נעניים קליידער און גרעט פאר די גאנצע געזינד. די פּויערים האָבען געפלאָכטען לאפּ־ציעס אליין. יעדער פּויער האָט געקענט א פּולע פארשידענע מלאכות, וואָס ווערען הייַנט צו טאָג געמאכט פון האַנט־ווערקער אדער פאבריק־ארבייטער. א חוץ דעם איז אין דאָרף נעווען א מיהל א קוזניע און בכלל אזעלכע בעלי מלאכות, וואָס דארפען או איינגע־ארדענטען פלאץ פאר ארבייט און פיל געצייג. יעדער פון זיי איז אבער צו דער זעלבער צייט נעווען א פּויער, ער האָט געהאט זיינע אייגענע עדר און האָט זי באַרבייט פאר זיין אייגענעם געברויך. זיין ווייב האָט געבאקט ברויט, געשפּונען, נעווענט, נעניים, ווי ביי אלעמען האָט זיך געפירט. עס זיינען ווייטער נעווען נאָך אנדערע בעלי מלאכות, למשל ווי קירזשנער, וואָס פלעגען ווינטער־צייט ארומגעהן פון הויף צו הויף און ארבייטען ביי דעם קונד אין הויז, אויף זיינע קעסטן. זיי זיינען אבער גרעסטען טיילס אויף נעווען פּוי־ערים, זיי האָבען געהאט זייערע ערד און זי באַרבייט זומער צייט. עס זיינען ווייטער נעווען נאָך אנדערע פּויערים, וואָס פלעגען מאכען זייער סחורה אין דאָרף, למשל, ציגעל, טעפּ, היצערנע שיסלען און לעפעל און נאָך אנדערע זאכען, און פלעגען זיי דאָס פירען אין מארק אדער אויפ'ן יריד פארקויפען.

דער מארק אדער דער יריד איז נעווען גרעסטען־טיילס אין א

אליין דער קירזשנער. איר טרעפט זיך איינער מיט'ן אנדערען פּראָסט ווי אַ קויפער און אַ פּאַרקויפער. אין מארק איז יעדער אַ סוחר, אַ בעל מלאכה טרעפט אָן אַ בעל מלאכה אין מארק, נאָר ווי איין סוחר דעם אנדערען. און אַ חוץ ווי אין מארק האָבען זיי איינער מיט'ן אנדערען קיין נעשעפטען ניט.

אָלזאָ אין אַ וואַרען־גענאָלשאפט איז די ארבייט איינגעטיילט אין הויז און איינגעטיילט אין כלל; די נפקא מינא איז אז אין הויז איז די ארבייט איינגעטיילט אויף אַ געוויסען פּלאַן: דער טאטע שנייט צו, דער בחור נייט צוואמען, דער אינגעל ציט ארויס די פּאסטרויגעס, די מאמע קאָכט וואַרעמעס, די טאָכטער פּיטערט די בהמה, — אין דער גאנצער געזעלשאפט אָבער איז די ארבייט ניט איינגעטיילט געוואָרען אויף קיין פּראָויסגעזוהענעם פּלאַן, מען האָט ניט געמאכט קיין מאָסמיטינג מיט רעזאָלושאָנס: „אין אַנבעטראכט וואָס דורך די טיילונג פון דער ארבייט אונטער פּארשידענע פּאַרטייט קען די מלאכה צוגעהן בעסער און גיכער, זיי עס באשלאָסען: צו ערוועהלען אַ צעכאָוו אופּראָוו מיט אַ סטראָסטע, זיי זאָלען צוטיילען דעם גאנצען עולם אויף שניידער, שוסטער, קירזשנער און אז. וו. זיי עס וויטער באשלאָסען: אז די שניידער, שוסטער, קירזשער א. אז. וו. זאָלען איינער דעם אנדערען פּארקויפען זייער סחורה אין מארק". ניין, אזוי איז דאָס נראד ניט צוגעגאנגען. די ארבייטס־טיילונג איז אויסגעוואקסען, ווי עס רעט זיך „מיט דער כאטור". איינער איז געוואָרען א שוסטער, דער אנדערער א שניידער און איינער האָט פון אנדערען ניט געוואוסט ביז וואנען זיי האָבען זיך ניט געטראפען אין מארק וויי סוחרים. אין א פּאר הונדערט יאָר ארום איז געקומען אן ענגלישער געלערענטער אדאם סמיטה, און האָט געגעבען צו פּארשטעהן, אז די אלע סוחרים זיינען ניט מער ווי בעלי מלאכות און אז דאָס הייסט „ארבייטס־טיילונג".

3.

דער איבערגאנג פון וואַרען־ווירטשאפט. צו קאָפּיטאַליזם.

עס איז שוין א לאנגע צייט זינט די נאנצע וועלט איז געוואָרען א וועלט פון סוחרים: יעדערער מוז עפעס פּארקויפען און יעדערער מוז עפעס קויפען. פּאר א יאָר הונדערט — צוויי הונדערט

אין יעדען פֿאַך האָט יעדער בעל מלאכה געארבייט פֿאר זיך, נע־ווען־נטלאַך מיט זיינע קינדער, אָפּט מיט איינעם אָדער א פּאָר נע־זעלען. קיין גרויסע פֿאבריקעס ווי היינט איז ניט געווען.

פֿאר פּילע ארבייטען פֿלעגט דער פּויער באצאָלען מיט תבואה, מיט אייער און דערגלייכען, למשל דעם שמיד פֿאר אונטערקאָווען דעם פּערד, דעם קאָנאָוואל פֿאר הייזען דעם פּערד, דעם ציניינער פֿאר פֿאררייַדען ציינער אָדער בויך וועהטאָק (קיין דאָקטויירים, איז אין די מערסטע רוסישע דערפֿער נאָך היינט אויך ניטאָ). אפילו דאָ אין אמעריקע מיט א יאָר הונדערט צוריק פֿלעגט דער פֿארמער צא־לען די סאָבסקריפּשאָן פֿאר די צייטונגען מיט תבואה, מיט טויר־קיס און נאָך אזעלכע זאכען.

אזא פּירונג באצייכענט מען אין דער פֿאָליטישער עקאָנאָמיע מיט דעם נאָמען „נאטוראל־ווירטשאפֿט". אָבער אז איר ווילט נוט באטראכטען, וועט איר זעהען אז אין דער נאטוראל־ווירטשאפֿט גופא זיינען נעווען אזעלכע וואַרצלען פון וועלכע עס האָט געוואָלט אויפֿגעהען און אויסוואקסען „א געלט־ווירטשאפֿט". וואָס רופֿט מען א געלט־ווירטשאפֿט? עס איז אזא פּירונג וואָס אלץ ווערט געשאצט אף געלט. און וען ווערט אלץ געשאצט אף געלט? וען אלץ ווערט נעקויפֿט און פֿארקויפֿט. דאָס טרעפֿט איר נאָר אין א הויך ענטוויי־קעלטער, קאָפּיטאָליסטישער געזעלשאפֿט, אָבער דעם אָנפֿאנג פון דעם זעט איר שוין אין דער נאטוראל־ווירטשאפֿט. געווייסע זאכען, אמת ניט פּיל, ווערען שוין פֿארקויפֿט און נעקויפֿט, דאָס הייסט זיי זיינען שוין געוואָרען א סחורה, אָדער אויף טייטש „וואָרע". דערי־בער באצייכענט מארקס דעם צושטאנד מיט דעם נאָמען „וואָרען־ווירטשאפֿט". נעמט די אלע סאָרטען סחורה וואָס בייטען הענט אין מארק אָדער אויף א יריד; אין יעדע איז אריינגעלעגט א שטיקעל מלאכה, אלע צוזאמען מאכען זיי אויס די מלאכה פון דעם גאנצען כלל. אז איר האָט צייט און א קאָפּ צו פּילאָסאָפּירען, קענט איר זיך דאָס פֿארשטעלען אזוי ווי די גאנצע מלאכה פון דעם כלל וואָלט נע־וען איינגעטיילט צווישען די פֿארשידענע בעלי מלאכות. די פֿאָלי־טישע עקאָנאָמיע רופֿט דאָס מאקע אזוי — „ארבייטס־טיילונג". אין דער אמת'ן אָבער איז דאָס ניט מער ווי א וויסענשאפֿטליכער באַ־גריף, אז איר זיינט א שנייידער און געהט „צווישען די קראָמען" קוי־פען פֿאר זיך א יארמילקע, מעלדעט איר ניט דעם פֿארקויפער אז איר זיינט א שנייידער, און איר פרענט אפילו ביי עם ניט, אויב ער איז

בעלי מלאכות וואס נעהען ארבייטען פאר אן אנדערען. דער מוליאר וואס נעהט מאכען אן אויוועג ביי'ן קורזשנער אין שטוב, דינגט דער קירזשנער צו זיך אין שטוב אויפנייען א פיזימענעם פוטער. היינט איז דער קירזשענער דער „בעל הבית" און דער מוליאר איז דער „ארבייטער", מאַרגען איז דער מוליאר דער „בעלי הבית" און דער קירזשנער דער „ארבייטער", ווער איז דאָ דער „לאָהנ־שקלאף" ? אָט אזוי ווערט פאַמעלאך איינגעפירט אז מען דינגט ארבייטער און אזוי לאנג ווי מען באצאָלט דעם ארבייטער וואס מען האָט זיך בעדונגען, הייסט דאָס מען האָט עם באצאָלט פאר זיין ארבייט וויפיל זי איז ווערט.

היינט ווען איך בין א מוליאר און גיה ארבייטען פאר יעדען איינעם, וואס דינגט מיך, טו וואס מאכט מיר אוים צי דער וואס דינגט מיך איז א קירזשנער אדער אליין א מוליאר, אבי ער באצאָלט מיר מיין פרייז ? אָט אזוי קומט עס צו דערצו אז א בעל מלאכה דינגט אנאנדער בעל בלאכה פון דעם אייגענעם פאך צו ארבייטען אף שבירות, און ביידע באטראכטען עס פאר יושר. עס שטעלט זיך אָבער א קשיא : פאר וואס זאל למשל איין שניידער גיהן ארבייטען פאר אן אנדערען און ניט פאר'ן קונד גופא ? אז איר וועט זיך ארומקוקען און דערמאָנען זיך ווי אזוי עס זיינען ביי אונדז אין מינסק, אדער ביי אייך אין קאוונע גיוואָרען „מויר־משענט־טעילאָרס", ווען איר דאָס לייכט בייגרייפען. פאר א יאר פופציק צוריק זיינען גיוועזן גיוועזן די גראָניקעס מענער שניידער שמעון איז גיוועזן אזוי זיך א שניידער, ווי גראניקעס אָבער זיינען גיוועזן „ערסטער קלאס". אזוי זיינען צו זיי ביסלאכווייז איבערגע־גאנגען שמשעון'ס קונדען. די גראָניקעס האָבען שוין ניט גיקענט פארטיק ווערען אפ'ן אלטען אופן מיט אלע ארבייטען וואס זיי האָבען גיהאט. מען האָט גימוזט איינטיילען די ארבייט אין שאפ : איינער האָט גימאכט נאָר הויזען, דער אנדערער נאָר קאמיזעלקעס. איינער האָט נאָר גיפרעסט און אזוי כסדר. דורך דעם איז גע־גאנגען די ארבייט גיכער און מען האָט זיך גיקענט באנוצען אפילע מיט ניט קיין זעהר גוטע שניידער. און אגב אז אזא שמעון אדער אברהם לייב האָט אנגיוואָרען זיינע בעסטע קונדען האָט ער זיך באטראכט : איידער ארומגיהן לידיק, ווועט ער בעסער גיהן ארבייטען צו די גראָניקעס און ער ווועט ביי זיי נאָך אפשר מאכען מער ווי פאר זיך.

צוריק זיינען דאָס נעווען גרעסטענטיילס קלייניע סוחרים. יעדער בעל מלאכה איז נעווען א סוחר. א באָנדער וואס האָט געבראכט עמער פארקויפען אפ'ן מארק, א קירזשנער וואָס האָט געבראכט היטלען, האָבען זיך איינע די אנדערע באטראכט ווי סוחרים. יעדערער פון זיי האָט זיך נעדונגען אף וואָס די וועלט שטעהט, כדי אפצודינגען פון דעם אנדערען א צענערל. האָט איר וועז עס איז נעהערט א קירזשנער זאָל זאָגען עס איז אן עולה אפצודינגען א פאָר גראשען פון דעם באָנדער? אזא נעדאנק האָט קיינעם נאר ניט נעקענט איינפאלען. יעדער בעל מלאכה האָט נעארבייט שווער און ביטער פאר זיינע פאָר גראשען, און פאר וואָס קומט עס, דער באָנדער זאָל איבערצאלען דעם קירזשנער, אדער דער קירזשנער דעם באָנדער? נעווהנלאך, אז מען האָט זיך שוין באדונגען וועגען דעם מקח, דעמאָלט ניט באצאלען וואָס מען האָט זיך באדונגען — איז א שווינדעל. אבער אזוי לאנג ווי איין סוחר באצאלט דעם אנדערען וואָס מען האָט אפגערעט, זיינען ביידע ארעמטלאכע לייט.

ניט אלע מלאכות קען מען בריינגען פארטיקערהייט אף'ן מארק אדער אין קראָם אריין. היטלען קען מען פארקויפען פארטיקע, אז מען דארף אבער מאכען אז אויוועז, מוז מען דינגען א מוליאר ער זאָל קומען צו אייך אין שטוב און מאכען די ארבייט. אז מען דארף אונטערקאָווען א פערד, מוז מען געהן צום שמיד. א קאפאטע קען מען אפילע קויפען אין טאנדעט, אבער אז מען וויל א רעכטען שבת'דיקען בגד קויפט מען די געוואנט און מען גיט אף א שניידער, ער זאָל מאכען צו דער מאָס. היינט לאָמיך אייך פרעגען: איז דאָ עפעס פאראן א נפקה מינה פון קויפען א היטעל א פארטיקע און דינגען א מוליאר ער זאָל אייך אריינשטעלען א הרובקע אין חדר? אויב אינם איז רעכט, איז דאָס אנדערע אויך יושר. אדער קען מען זאָגען אז וועז אין קויף א קאפאטע אין טאנדעט, בין איך א קויפער און דער טאנדעטניק א פארקויפער; אז איך באדינג זיך אבער מיט'ן שניידער דריי רובעל פאר אויפנייען בין איך הייסט דאָס דער „עקספלואטאטאר" און ער „דער שניידער, איז דער „עקספלואטירטער"? אזא נעדאנק קען אין יענע צייטען קיינעם נאר ניט איינפאלען, נאר פראסט מחמת יעדען איינעם קומט אוים צו דינגען דעם אנדערען צו טאָן א שטיקעל ארבייט.

אלזא עס איז א וועלט פון קלייניע סוחרים, אונאפהענגיקע בעלי מלאכות. פון הערפון לאָזט זיך אוים אבער, אז עס זיינען פאראן

א סך ארבייטער אונטער וועלכע די ארבייט איז אייגנעטיילט אין שאפ גופע. אזא שאפ רופט מארקס „מאנופאקטור". פון דער מא־נופאקטור הויבט זיך אן די מאכט פון קאפיטאל איבער דער ארבייט, וואס מען רופט קאפיטאליסטישע פ ר א ד ו ק צ י א ן. עס זיינען נעווען נגדים פאר דעם אויך, אבער דאס זיינען געווען ענטוועדער פריצים און טשינאוניקעם וואס האבען געלעבט פון פאטשינע און פאראטקעם, אדער גרויסע סוחרים און מלוים, וואס האבען נעמאכט געלט הויפטזעכטליך ארום די פריצים אדער פון דער רעגירונג. פון וואנען שטאמט למשל דער רייכטום פון די גינצ־בורג'ס אין רוסלאנד ? עס וועלען זיך נאך אפשר געפינען צווי־שען די לעזער א פאר וואס נעריינקען די צייט פון דעם אטקופ פון אקציז. ביז מיט פופציק יאר צורוק פלעגט די רוסישע רע־גירונג אפגעבען דעם אקציז צו אן ארענדאטאר. דער אלטער גינז־בורג איז געווען איינער פון אזעלכע ארענדאטארס און אן דעם פלעגען זיי מאכען גאלדענע געשעפטען. נאטירליך, אזוי צי אזוי, פלעגט דער פראפיט סוף כל סוף קומען פון ארמאן, אבער אין דער ארבייט גופע האט זיך דער קאפיטאליסט ניט געמישט, אלזא די פראדוקציאן אליין איז ניט געווען קיין קאפיטאליסטישע.

נאר זינט עס ווערט איינגעפירט קאאפעראציע אין שאפ, הויבט זיך אן די מאכט פון קאפיטאל איבער דער ארבייט גופע. דער באלעבאס ארגאניזירט די קאאפעראציע. און, פארשטעהט זיך, ער ארגאניזירט זי פאר זיין איינגענעם תחלית. מאכט נאר ניט קיין טעות : איר האט מסתמא געהערט פון קאאפעראטיוער קרעמען, אבער דאס איז נאר אן אנדער סארט קאאפעראציע. ווען מארקס רעט פון „קאאפעראציע" מיינט ער דעם ארבייטען צוזאמען פון א סך מענטשען, וואו איינער קען אן דעם אנדערען ניט אויסקו־מען אין זיין ארבייט, ווי למשל אין א קלאוק שאפ, וואו דער אפ־רעיטאר קען ניט אויסקומען אן דעם פרעסער. א. אז. וו. אזוי רופט זיך דאס אין דער פאליטישער עקאנאמיע.

אלזא פון דעם ערסטען שריט אן באשטעהט דער כוח פון קאפיטאל אין דעם, וואס ער ארגאניזירט די ארבייט אף א געזעל־שאפטליכען פלאן. וואס מער עס וואקסט דער געשעפט, וואס מער באשטעלונגען דער פאבריקאנט קריגט, אלץ מער ווערט די ארבייט איינגעטיילט. דער באריטער עקאנאמיסט אדאם סמיטה דער־צעהלט ווי מען האט געמאכט שפילקעם פאר אן ערך הונדערט

וויטער, די נראניקעס האבען נעקענט באשטעהן צו באצאלען זייערע געזעלען בעסערע שכירות אידער שמעון און פאַרט אויסקומען בעסער פאר עם. וויל ביי זיי איז די ארבייט געגאנגען נישט כער, דורך דעם וואס זי איז געווען בעסער איינגעטיילט. שמעון האט ניט געקענט אזוי אייטיילען די ארבייט ביי זיך, וויל ער האט אפשר סך הכל געהאט איינעם אדער צוויי ארבייטער.

היינט לאמיר מאכען א חשבון. שמעון נעמט צוויי רובעל פאר אופנייען א פאר הויזען, און עס נערויערט ביי עם מיט אן אויסהעלפער א גאנצען טאג. ער באצאלט דעם אויסהעלפער זעקס רובעל א וואך, בלייבט עם אליין אויך זעקס רובעל א וואך, אז ער האט יערען טאג א פאר הויזען צו מאכען. ביי די גראניקעס איז די ארבייט אזוי צוטיילט, אז די זעקס פאר הויזען ווערען געמאכט, אין איין טאג און עס זיצען אף דעם זעקס ארבייטער. אז יעדער פון זיי באקומט א רובעל מיט א פערטעל א טאג מאכט דאס אויס אכטאלבען רובעל, בלייבט פאר'ן באלעבאס פינפטאלבען א טאג. אדער 27 רובעל א וואך. פארשטעהט איר דעם אונטערשיד? שמעון האט געמאטערט זיין אויסהעלפער פאר 6 רובעל א וואך און האט זיך אליין אויך ביי הערבי נעמאטערט פאר די אייגענע 6 רובעלס. גראניק צאלט זיינע אויסהילפער אכטאלבען רובעל א וואך און מאכט ביי דערבי 27 רובעל, און אלייע נייט ער שוין ניט אין געהט ארום ווי א פריץ. פון וואנען נעמט זיך די27 רובעל? לאמיר זאגען, ער קען אליין פארדינען אכטאלבען רובעל א וואך ווי דער ארבייטער, פון וואנען נעמט זיך די איבריקע נייצען רובעל? האט ער עפעס חלילה בארעבעווטע זיינע ארבייטער, וועז ער צאלט זיי מערער אידער שמעון דער שניידער קען מאכען פאר זיך, הגם שמעון איז אליין פאר זיך א בעלי הבית?

דער פראפיט קומט פון קאפערציע אין שאפ, פון דער אינטיילונג פון דער ארבייט אין שאפ. די גראניקעס האבען ארנאיזירט די ארבייט, זיי נעמען זיך דעם פראפיט. דער ארבייטער באקומט באצאלט אזוי פיל ווייפיל ער קען אליין מאכען פאר זיך. דאס איז דער ישר פון א וועלט פון סוחרים. דער ארבייטער איז אליין אויך א סחר און ער באטראכט דאס אויך פאר ישר.

אזוי ווערט פאמעלאך איינגעפירט ארבייט אף שכירות און עס וואקסט אוים פון א בעלמלאכה א קליינער קאפיטאליסט מיט

האָט אויסגעהייצט אין אויוועז מיט זיינע „אינסטרומענטען פון פראָדוקציאָן" אוז איז געגאנגען אין די פאבריק פון שיך ארבייטען פאר שכירות. אזוי איז ער ארונטער פון אן אונאבהענגיקען בעל מלאכה צו א פראָלעטאריער.

אָבער ניט נאָר יאנקעל דער שוסטער איז געווָארען א פראָלעטאריער, איר געדענקט פארצייטען האָט דער פויער געהאט א פילע ארבייטען א חוץ גאָספאָדארקע מיט וואָס ער פלענט אָנפילען זיין ווינטערצייט. זיין ווייב אוז זיינע טעכטער האָבען אויך נע־האט געגוג וואָס צו טאָן. היינט וועז מען האָט אינגעפירט מאשינען אין דער שפינערייי אוז אין דער וועבערייי, איז קאָלענקאָר אוז קארטוז געווָארען אזוי וואָלווועל, אז עס האָט זיך שוין פשוט ניט באצאָלט אנצוואווערען די צייט אין דער היים. דעם פארמערס טאָכטער איז אווען אין שטאָט ארבייטען אין א פעקטאָרי אוז דער פארמער אליין איז אויך געווָארען אף צרות, וואָרים ארבייטענדיק א האלב יאָר איז שווער אויסצוקומען א נאנץ יאָר. דעם פארמערס זון האָט אויך געמוזט געהן אין שטאָט זוכען ארבייט אין פעקטאָרי, אזוי איז אויסגעוואקסען דער פראָלעטאריער־קלאס.

4.

דער איבערגאנג פון קאפיטאליזם צו סאָציאליזם.

מיר האָבען געזעהען, ווי אזוי דער קאפיטאליזם איז געקומען אף דער וועלט. זיין וויטערע ענטוויקעלונג איז דער רעזולטאט פון דער אויסברייטונג פון מאשינערי אין אלע צווייגען פון דער אינדוסטרי. די אינפיהרונג פון רק נייע מאשינען האָט געבראכט מיט זיך קאָנקורענץ אונטער קאפיטאליסטען. דער גרעסערער קאפיטאליסט פארשלינגט דעם קלענערען, ביז וואנען עם בלייבען נאָר עטלאכע פאבריקאנטען אין יעדען געשעפט.

דער „מיטעלקלאס" וועלט רק קלענער אוז די נאנצע געזעל־שאפט צופאלט זיך, וואָס ווייטער, רק מערער, אין צוויי קלאסען: דעם קאפיטאליסטישען קלאס אוז דעם ארבייטער קלאס, צום סוף מוז קומען אזא צייט, אז עס וועלען בלייבען נאָר צוויי קלאסען, דער מיטעלקלאס וועט אין נאנצען נעלם ווערען. דאמאלס מוז עס קומען צו א סאציאלע רעווָאלוציאָן. דער ארבייטער קלאס, דער גרע־סערער, וועט זאנען צו דעם קאפיטאליסטישען קלאס, דעם קלענע־

און פופציק יאר צוריק. די ארבייט איז געווען איינגעטיילט צוויישען עטלאכע צענדליק ארבייטער און יעדער האט געטאן נאר איין ספּעציעלע מלאכה. די גאנצע מאנופאקטור איז געווען ניט מער ווי א גרויסע לעבעדיקע מאשין וואס איז באשטאנען פון א סך לעבעדיקע שרייבפלאך און פעדאלאך, יעדער ארבייטער איז געווען ניט מער ווי א פיצינקער שרייבפל אדער א קליינינקע רעדעלע.

ווען די ארבייט איז געוואָרען אזוי איינגעטיילט, זיינען די נעצייג אויך געוואָרען איינגעטיילט אין פארשיעדענע סאָרטען. א פארציטיקער שמיד האט געניצט די זעלבעקע אבצוועננג פאר אלערלי מלאכות. ווען די ארבייט איז געוואָרען איינגעטיילט אין פיצ־ברעקלאך איז פאר יעדע שטיקל ארבייט נויטיג נעוואָרען א בעזאָנדערע אבצוועננג, און נאטירליך האט מען זיי געקענט בעסערצופאסען צום מאָס, ווי מען דארף פאר יעדע אר־בייט. דורך דעם איז דער אונטערשיד צוויישען א מאנופאקטור און א קליינעם בעל מלאכה געוואָרען נאך גרעסער. ווייטער, ווען די ארבייט איז געוואָרען אזוי אייגפאך, אז איינער האט נאר נעצוויגען דעם דראָט, דער אנדערער האט געשניטען, דער דרי־טער האט געשליפען דעם שפּיץ און אזוי כסדר, איז שוין זעהר לייכט געוואָרען פאר אזעלכע אייגפאכע ארבייטען אנשטאט לע־בעדיקע שרייבפלאך און רעדלאך אויסצוטראָכטען מאשינען. אייג־נע נאך די אנדערע זיינען זיי איינגעפירט געוואָרען אין יעדער אר־בייט און האבען באפעסטיקט די מאכט פון קאפיטאל. יאנקל דער שוסטער האט נאך ווי עס איז נעקענט אויסהאלטען געגען די וואר־שעווער שיך. או ס'שוין נעקומען זעהר שלעכט, איז ער געוועז צופרידען געווען צו מאכען די פאר שיך אונטערען מקח און עסען הערינג מיט בולבעס, אבי ניט נעהן איבער די הייזער. ווען עס איז אבער איינגעפירט געוואָרען די מאשין, איז פאר'ן שוסטער געקומען דער טויט. ווען מען מאכט היינט אין הייווערל שיך ביי די טויזענטער און מען פארקויפט אמת גוטע שיך פאר דרייפיר דאלאר א פאר טו ווי אזוי קען א שוסטער מאכען א לעבען? דער האווערל־ער קאפיטאליסט האט ביי יאנקל דעם שוסטער ניט אועקגענומען די קאלאדקעס, מיט דעם דרייפיסיקען בייג־קל, אף דעם קען איך שווערען ביין ארון קודש, אבער די קאלאדקעס מיט'ן ביינקל האבען אננעוואָרען דעם ווערט, און אזוי איז געוואָרען אין אלע צוויינען ארבייט. יאנקל דער שוסטער

דער מיינונג, אז אפשר אין ענגלאנד קען דער איבערגאנג פון קאפּיטאליזם צו סאציאליזם זיין א פרידליכער. ענגעלס האט אויסגעשפּראכען די מיינונג, אז אייניר פון די גרויסע וועלט־קריזיסען וועט זיך אויסלאזן מיט א „סאציאלער רעוואלוציאן". ניט די פּאליטישע, ניט די עקאנאמישע לאגע פון די קאפּיטאליסטישע לענדער אין דער צייט וועו מארקס איז ארויסגעקומען פאר דער וועלט מיט זיין טעאריע, האבען ניט געלאזט דענקען פון קיין אנדערען וועג אייניצופירען „סאציאלע דעמאקראטיע", ווי דעם וועג אף וועלכען מען האט געקעמפּפט פאר פּאליטישע דעמאקראטיע. אין 1847, וועו דער „קאמוניסטישער מאניפעסט" איז ערשינען. האט דער ארבייטערקלאס אין קיין איראפּאישען לאנד ניט געהאט קיין שטימרעכט אוו אין די פּאראיניקטע שטאטען האט נאך עקזיסטירט שקלאפערי. אין 1867, וועו „דאס קאפּיטאל" איז ערשינען, איז אין פראנקרייך געווען א מיליטעריישער דעספּאטיזם מיט אן אלגעמיינעם שטימרעכט, וואס האט געהאט אזוי פיעל באדייטונג ווי אין מעקסיקא אין דיאס'עם צייטען. אין ענגלאנד האט דער ארבייטער נאר קיין שטימרעכט ניט געהאט. וואס איז שייך די עקאנאמישע ענטוויקלונג, בשעת דער קאמוניסטישער מאניפעסט איז ערשינען, האט מען נאר אקאסט אנגעהויבען צו בויען אייזענבאנען אוו טעלעגראפען. וועו „דאס קאפּיטאל" איז ערשינען איז נאך קיין טעלעפאן ניט געווען, פון עלעקטרישע באלייכטונג, אייזענבאנען, עלעקטרישע קראפט אין דער אינדוסטרי האט מען נאך גארנישט ניט געוואוסט.

דער ערסטער טראסט, דער סטענדארד אויל טראסט, האט זיך ארגאניזירט אין 1882. אין א האלב־יאר איז קארל מארקס געשטאר־בען. די ענטוויקלונג פון די טראסטס האט ער שוין ניט געזעהען, אוו פון קאפּ האט מארקס קיין נביאות ניט געשפּונען. די סאציא־לע רעוואלוציאן האט זיך עם אויסגעווייזען פאר דעם אייניציקען וועג אייניצופירען דעם סאציאליזם. ווייל אין זיין צייט האבען זיך נאך ניט ארויסגעצייגט קיינע פאקטען, פון וועלכע מ'וואלט געקענט שליסען, ווי אזוי דער סאציאליזם קען זיך ענטוויקלען אף א פרידליכען וועג.

5.

די טעאריע פון מערווערט.

די גרעסטע באדייטונג פון מארקס'ען באשטעהט אין זיין טע־

רעז: „לך לך", קיין קלאם אין דער גאנצער וועלט־געשיכטע האט נאך ניט אפגעטראטען זיינע פריווילעגיעס פריוויליק, אן א קאמפף. דערביבער מוז מען זיך ריכטען אף אן אופשטאנד פון דעם פראלעטאריאט, אדער אף א „רעבעליאן (בונט) פון שקלאפען־האלטער", ווי אין דעם אמעריקאנער בירגער־קריג פון 1861—1865.

דיזע געדאנקען זיינען שוין געווען פארשפרייט אין פראנקרייך פאר מארקס'ן. ער האט זיי געפונען פארטיקערהייט און ער האט זיי געגעבען א פילאסאפישע ערקלערונג אין דעם „קאמוניסטישען מאניפעסט" און אין דעם „קאפיטאל".

איר געדענקט, אז דער סאציאליזם איז געווארען רעווא־ציאנער נאר דעמאלט, ווען ער האט זיך פארשפרייט צווישען די רעוואלוציאנערע דעמאקראטען אין פראנקרייך, א יאר צען פאר דער רעוואלוציע פון 1848. דער נאמען „סאציאל־דעמאקראטיע" שטאמט אויך פון יענע צייטען. פריהער האט מען פארלאנגט נאר פאליטישע דעמאקראטיע, איצטער האט מען צוגעלייגט דעם ווארט „סאציאל", צו וועמען אז אלץ מוז ווערען דעמאקראטיש, ניט נאר דער שטאט, אפילו די פאבריקען אויך. היינט איז אין דער פאבריקע דער באלעבאס אזוי ווי א קיסר, ער קען טאן וואס ער ווייל; אין א סאציאלער דעמאקראטיע טאר אין שאפ אויך קיין קיסר ניט זיין, אלע ארבעטן זיין גלייך, דער סופעראינטענדענט, די פארלייט דער־פען ערוועהלט ווערען פון פאלק, ווי די בעאמטע פון שטאט. נאטיר־ליך, וועלען די קאפיטאליסטען מיט גוטען דאם ניט דערלאזען. אן רעוואלוציע קען אלזא דער סאציאליזם ניט איינגעפירט ווערען.

היינטצוטאג, נאך כמעט פופציק יאר פון פארלאמענטארישער

טעטיקייט פון די סאציאליסטישע פארטייען אין אלע לענדער, רעדט מען שוין זעהר אפט פון א פרידליכען איבערגאנג פון קא־פיטאליזם צו סאציאליזם: וועלען די קאפיטאליסטען האבען שכל צו געהן מיט גוטען, וועט מען זיי נאך אפשר פארזארגען מיט שטע־לען פאר פארלייט, וואהרים זיי זיינען געניט אין געשעפט. וועלען זיי זיך אבער איינשפארען, וועט מען זיי מוזען אנכאפען פאר'ן קאל־נער און ארויסווארפען.

אבער ניט מארקס אליין און ניט ענגעלס האבען ניט געהאט קיין גרויסען בטחון אין א פרידליכע „סאציאלע רעוואלוציאן". ווי די ביאגראפען פון מארקס'ען דערצעהלען, איז ער געווען מיט

דער סאציאליזם קומט אלזא, ניט דורך שהנע רייד, נאר דורך עקאנאמישע ענטוויקלונג. נאטירלאך, א מענטש מוז אלע מאל האבען ערגעץ א תירוץ איבערצוביטען זיין פירונג. קארל מארקס'עם תירוץ איז די וועלט־טעאריע. דער ארבייטער, זאגט ער, פארקויפט זיין ארבייטס־קראפט. ארבייטס־קראפט איז א סחורה ווי יעדע אנדערע. וועו איר קויפט א פערד, באצאלט איר דעם מקח, דער פארקויפער האט די גאלט און איר דעם פערד. וואס טוט איר מיט פערד? איר שפאנט עם איין אן צווינגט עם צו ארבייטען, הייבט וועו איר פארקויפט אייער ארבייטס־קראפט, טו האט איר די גאלט, אייערע שבירות, און דער באלעבאס האט אייער ארבייטס־קראפט. וואס טוט ער מיט אייער ארבייטס־קראפט. ער נוצט זי, ער צווינגט אייך צו ארבייטען, וואס איר ארבייט אויס, איז אבער גרעסער אייער וואס איר באקומט. פארוואס? וואלים, זאגט ער, דער וועלט א זאך וועלט געמאכט דורך די ארבייט וואס עם נעמט זי צו מאכען. צו מאכען מענטשלאכע ארבייטס־קראפט, דאס מען דעם מענטשען האדעווען, קארמענען, קליידען אן אז. וו. אט דאס איז דער וועלט פון זיין ארבייטס־קראפט. עם נעמט למשל זעקס שעה א טאג דאס אלץ צו באזארגען; דער ארבייטער ארבייט אבער צען שעה א טאג, דער אונטערשיד געהערט צו דעם באלעבאס. דאס הייסט „מער־ארבייט" און דער וועלט, וואס מען ארבייט אוף די איבריקע פיר שעה הייסט „מער־וועלט". דעם מער־וועלט באקומט דער באלאבאס אומזיסט. דער מער־וועלט קלייבט זיך אן; אז דער באלאבאס זאל פון דעם אנקלייבען למשל נאר 5% א יאר אף זיין קאפיטאל, מאכט דאס אויס אין צוואנציק יאר אזוי פיל, ווי ער האט פון אנהויב אריינגעלעגט אין זיין געשעפט. הייבט רעכענט אויס ווי פיל עם מאכט אין צוויי הונדערט יאר, וועו דער קאפיטאל וועלט פארדאפעלט יעדע צוואנציק יאר, עם איז מער ווי טויזענט מאל אזוי פיל, ווי דער קאפיטאל וואס איז פון אנפאנג אן אריינגעלעגט געווארען. אלזא וועו א קאפיטאליסט האט מיט צוויי הונדערט יאר צוריק אף אן ערלאכען אופן אפגעשפארט א טויזענט דאלאר און האט מיט דעם געמאכט א געשעפט, טו האט זיך ביי זיינע אור־אייניקלאך פון הייבט אנגעקליבען א מיליאן און פון דעם מיליאן איז 999,000 „מער־וועלט", דאס הייסט די פרוכט פון אונבאצאלטע ארבייט.

צי דער חשבון איז ריכטיק צי ניט, הייבט אף אין גאנצען

אַריע, אז דער סאָציאַליזם וועט מקוים ווערען ניט מחמת ער איז אזוי פיין מאַראַליש, נאָר דורך די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי. וואָס מאכט דעם קאַפּיטאַליסטישען קלאַס רק קלענער און דעם ארבייטערקלאַס רק גרעסער און שאַפט א פארטיקע אַרגאניזאציע פון דער נעוועלשאפטליכער ארבייט, וואָס דער ארבייטער־קלאַס דאַרף נאָר קומען און איבערנעמען דעם געשעפט. דאָס איז דער עיקר פון זיין מאטריאַליזם. פאר מארקס'ן האָבען די סאָציאַליסטען רק ג'טענה'ט צום עולם: „כ'לעבען, דער סאָציאַליזם איז דאָך אזא שהנע אמונה, זאָלען נאָר אלע ווערען סאָציאַליסטען, וועלען זיי מאכען א גן־ערן נאָך אף ד ע ר וועלט, — כ'לעבען, פארוואָס זאָלט איר טאָקע ניט ווערען א „סאָציאַליסט?" דער זייטיקער מענטש אָבער פלענט זיך צוהערען צו די רייד פון די סאָציאַליסטען און פלענט בלייבען ווי א צומישטער: יערער קלייזל האָט געהאט זיין אייגענעם באגריף וואָס איז שהן און מאַראַליש, און זיין אייגענעם פלאַן ווי דער סאָציאַליסטישער גן־ערן דאַרף זיין אינגעפיקסט ער זאָל אויסזהן שהן, און וועו די אלע סאָציאַליסטישע פלענער פלענגען ניט שטימען צווישען זיך, פלענט איין קלייזל באשולדיגען דעם אנדערען, אז יענעם'ס סאָציאַליזם איז א נאכגעמאכטער, ניט דער עכטער סאָציאַליזם. אביסל איז דאָס אייך מסתמא באקאנט. נאָטירלאַך וועו דער זיג פון סאָציאַליזם וואָלט געדארפט אָפהיינגען פון דער אָדער יענער מאַראַלישער טעאָרי, וואָלט ער געהאט זעהר שלעכטע אויסזיכטען, קארל מארקס אָבער איז געקומען און האָט באוויזען אז דער זיג פון סאָציאַליזם היינגט ניט אָפ פון דעם, צי ער איז שהן, צי ער איז מיאוס, צי ער איז מאַראַליש צי אונמאַראַליש. דער סאָציאַליזם וואקסט דורך עקאָנאָמישע ענטוויקלונג, צי ער נעפעלט אייך צי ניט, און איר קענט ניט העלפען, וועו עס נעפעלט אייך אפילו ניט. דאָס האָט פארשטאָפט דעם מויל ביי יענע וואָס האָבען גע'טענה'ט, אז דער סאָציאַליזם איז ניט פראקטיש, והא ראיה, אז די סאָציאַליסטען אליין זיינען ניט אייניק וועגען דעם אף וואָסער אופן זיי ווילען גלייקלאַך מאכען די וועלט. דער ענטפער פון קארל מארקס'ן אף דעם, איז אז דער סאָציאַליזם וועט קומען אזוי זיכער ווי דער טויט; עס איז אָזא איבעריק צו זוכען אף עם חסרונות. דאָס האָט נאָטירלאַך נענעבען א נייע קראפט דער סאָציאַליסטישער באוועגונג.

זעקסטער קאפיטעל.

סאציאליזם אלס שטאטס־רעפארמע.

קארל ראבערטוס.

קארל מארקס האָט באוויזען אי דאָס דער קאפיטאליסט אר־גאניזירט די ארבייט פון דער געזעלשאפט, אי דאָס מיט דער צייט, ווען ער האָט שוין פארטיק געמאכט די ארבייט, ווערט ער גאָר איבעריק פאר דעם כלל און מ׳ קען אָן עם אויסקומען.

אין דער סאציאליסטישער אניטאציע ווערט געווענליך פאר־געסען דער ערסטער פונקט, אז דער קאפיטאליסט איז נויטיק גע־ווען צו מאכען די געוואלטיקע רעוואלוציע אין דער גאנצער מענטש־לאכער פירונג, איבערצומאכען א קלייַן־שטעטעלדיקע, פויערשע וועלט אף א וועלט פון גרויסע שטעט, גרויסע פאבריקעס, אייזענ־באָנען, טעלעגראפען, טעלעפאָנען, און וועלט־האנדעל. גאנץ נאָ־טירלאך גיט מען דעם אולם צו פארשטעהן יענע זייטען פון קא־פיטאליזם, פון וועלכע די קאפיטאליסטישע בעל־דרשנים שווייגען שטיל, דאָס הייסט, אז דער קאפיטאל איז רעוואלוציאנער און ער קען נאָך זיין נאָטור ניט אפשטעלען זיך ביז וואנען ער וועט ניט איבערקערען קאפויר דעם קאפיטאליזם גופע.

אין אנהויב פון די „נייַנציקער" יאָרען, נאָך איידער בערנשטיין איז ארויסגעקומען מיט דעם רעוויזיאָניזם, האָט מען אין דעם באָ־רימטען גריטלי־פאראיין, אין דער שוויַיץ, דעבאטירט די פראגע: וואָס טוט די סאציאל־דעמאקראטישע פארטיי, ווען זי באקומט הייַנט אדער אין קורצען די פאָליטישע מאכט אין אירע הענט? מען איז געקומען צו דער אנזיכט, אז א סאציאל־דעמאקראטישע רע־גירונג וואָלט געקענט איבערנעמען נאָר יענע געשעפטען, וואָס גע־פינען זיך שוין אין ווייניקע הענט, די איבריקע וואָלט מען מו־זען לאָזען אין קאפיטאליסטישע הענט. ווי מיר האָבען געזעהען, איז דערזעלביקער גרונד אויסגעדריקט געוואָרען אין דעם פראָ־יעקט פון דער פלאטפארמע, וואָס די צענטראל־קאָמיטע פון דער אמעריקאנער סאציאליסטישער פארטיי האָט דעם הייַנטיקען יאָהר (1916) איבערגעגעבען צו אן אפשטימונג פון די פארטיי־מיטגלי־

פון דעם, צי די ארבייט איז די אמת'ע מאַס פון ווערט. דאַס איז אַבער קיין מאָל ניט באַוויזען געוואָרען מיט פאקטען; אויבער־חכמות זיינען קיין פאקטען ניט. א מארקסיסטישער חסיד, וועו ער הערט דאַס ווערט ער א צוקאַכטער. אויב דער קאפיטאַל איז אַנגעקליבענע אומזיסטע פּראצע, טו מען מיר עס ביי די קאַפּיטאַליסטען אַפּנעמען, אויב אַבער ניט, טו שרייבט א ראשי־תבות אפ'ן סאציאליזם: „פ" „פ" — פארפאלען! איי וואו איז אייער מאטעריאַליזם? וואו איז די נביאות אז דער סאציאליזם מוז קומען אפילע וועו איר גלויבט אין עם ניט?

האָט גאָר קיין מורא ניט: וואו שטעהט דאַס אז עס איז פאראן נאָר איין תירוץ אף דער וועלט?

מיר וועלען זעהען אין דעם נעקסטען קאפיטעל, אז עס זיינען פאראן גאָר אנדערע תירוצים אף אייגצופירען דעם סאציאליזם.

איז געקומען א צייט, דער שטאט האט ביי די פריצים אוועקגענומען דאס רעכט צו נעמען זיינע פויערים פאר סאלדאטען און פירען מלחמה. דאס זיינען אנערקענט געווארען פאר קהל'שע זאכען. און אקוראט אזוי איז געקומען די צייט אז דער געשעפט פון א קאפיטאליסט זאל אנערקענט ווערען פאר א קהל'שע זאך, און דער קאפיטאליסט וועט געשטעלט ווערען אונטער עפענטליכע קאנטראלע. היינט נעמט זיך דער קאפיטאליסט פאר זיין טרחה אזוי פיל ווי ער וויל און צאלט דעם ארבייטער ווי פיל ער איז געצוואונגען צי צאלען, ווען דער געשעפט פון א קאפיטאליסט זאל אנערקענט ווערען פאר א קהל'שע זאך, וועט דער שטאט באשטימען וואס פאר א פראצענט ער מעג זיך נעמען און וויפיל ער מוז צאלען דעם ארבייטער.

איר געדענקט מסתמא, אז דער פראנצויזישער סאציאליסט פוריע האט אויך דאס זעלביקע פארלאנגט, דאס הייסט אז דער קאפיטאליסט זאל באקומען א באשטימטען פראצענט פאר זיין אנטייל אין דעם קהל'שען געשעפט, און דער ארבייטער זאל אויך באקומען א באשטימטען חלק פון דעם פראדוקט.

איר מיינט דאך אז דאס איז „אוטאפיסטיש", אז עס איז א חלום, איר האט אבער א תעות: ראדבערטוס'עס אנזיכטען ווערען היינט רק מערער פארברייטעט אין אזעלכע קעפ, וואס האבען אפילו זיין נאמען קיין מאל ניט געהערט, טאקע אין קאפיטאליסטישע קעפ גופא.

2.

הענרי דזשארדזש.

הענרי דזשארדזש איז אליין ניט געווען קיין סאציאליסט, הגם אין זיינע „סאציאלע פראבלעמען" איז ער געקומען זעהר נאה הענט צום סאציאליזם. אבער זיין בוך איבער „פראגרעס און דלות" און זיין פראפאגאנדא אין אמעריקע און אין ענגלאנד האבען צוגעגרייט דעם ענגליש־שפרעכענדען עולם פאר די סאציאליסטישע אידעען.

ווען עס זיינען פאראן אין א געוויסען צווייג פון דער אינדוסטרי א סך קאפיטאליסטען, טו ווערט דער פריזיז באשטימט דורך קאנקורענציע, און יעדער באקומט אזוי פיל, וויפיל ער האט פאר־

דער. וואס באדייט דאס? אז די קאפיטאליסטען מוזען פריהער האבען ארגאניזירט דעם געשעפט איידער א סאציאליסטישע פארוואלטונג קען עס נעמען אין אירע הענט. דאס ווייזט, אז דער קאפיטאליסט טוט נאך היינט צו טאג, א נויטיקע ארבייט פאר דער געזעלשאפט, וואס קיין אנדערער קען ניט טאן, אדער אז אן דעם קאפיטאליסט קען מען נאך היינט ניט אויסקומען.

דער נעדאנק איז בפירוש אויסגעשפראכען אין ענטוויקעלט געווארען פון קארל ראדבערטוס'ען אין זיין בוך „דאס קאפיטאל". אדער „דער פערטער סאציאלער בריף", וועלכער איז שוין ערשינען נאך זיין טויט.

ראדבערטוס ווערט באטראכט אין דער וויסענשאפט אלס איינער פון די גרינדער פון דעם וויסענשאפטליכען סאציאליזם. לאסאל האט אין איינע פון זיינע רעדען בארופען זיך אף ראדבערטוסען אלס איינעם פון די אנערקענטע סאציאליסטישע וויסענשאפטלער. נאר ראדבערטוס איז געווען א מאנארכיסט און האט נאטירלאך ניט געקענט זיין פאפולער אונטער דעמאקראטיש געזאנגען מענטשען. אבער צוליעב דעם גופע איז אינטערעסאנט צו וויסען, ווי ער האט פארשטאנען דעם סאציאליזם.

דער קאפיטאליסט, זאגט ער, טוט היינט צו טאג א נויטיקע ארבייט פאר דער גאנצער געזעלשאפט. ער דינט אלזא דער גאנצער געזעלשאפט, אבער אונטער דער היינטיקער ארדנונג טוט ער דאס נאר אויסשליסלאך צוליב זיין אייגענעם תחלית און שטעהט ניט אונטער דער קאנטראלע פון דער געזעלשאפט. דאס מוז איבערגעביטען ווערען.

עס איז נישט דער ערסטער ביישפיל, אז א קהל'שע זאך ווערט באזארגט ווי א פריוואט־געשעפט. מיט עטלאכע הונדערט יאר צוריק איז יעדער פריץ געווען א ריכטער איבער זיין מאיאנטעק. אין ענגלאנד האט זיך דאס נאך איינגעהאלטען ביז גאר ניט לאנג צוריק, ווער עס האט גע'ירש'ענט, אדער געקויפט דעם מאיאנטעק. האט געקויפט דאס רעכט צו משפט'ן אין דעם מאיאנטעק. מיט דער צייט איז אנערקענט געווארען, אז משפט'ן איז א קהל'שע זאך און כ'האט ביי'ן פריץ אוועקגענומען דאס רעכט און איבערגענגען דען דעם שטאט. פארצייטען האט דער פריץ געהאט זיינע אייגענע סאלדאטען און האט געפירט מלחמה מיט אנדערע פריצים, עם

דזאדזש, אז אלע נאטירלאכע מאנאפאליעס זאלען באלאנגען צום שטאט.

היינט וויסט איר, אז אין די אלע זאכען איז אריינגעלעגט א קאפיטאל וואס איז פיל מער אייזדער אין אלע פאבריקעס ? וועז די אלע זאכען וועלען איבערגעהן צום שטאט, היינט דאס, אז א העלפט פון די פראדוקציאנס מיטעל געהט איבער אין דעם אייגענטום פון שטאט. דער סאציאליזם, ווי איר געדענקט, באדייט אז אלע פראדוקציאנס־מיטעל זיינען דאס אייגענטום פון שטאט. וועז א העלפט פון די פראדוקציאנס מיטעל געהט איבער צו דער שטאט. באדייטעט דאס א העלפט סאציאליזם.

אלזא פאר אזיין העלפט סאציאליזם האבען מיר נאר א נייעם תירוץ. און וואס איז נאך וויכטיקער, — די ערסטע העלפט וועלען אייבערזיין אויפלבע לייט, וואס זיינען נאנץ צופריידען, אז די אנדערע העלפט זאל בלייבען קאפיטאליסטיש. אלזא א העלפט פון סאציאליזם וועט מקוים ווערען דורך די געגנער פון סאציאליזם.

נאך אמאל זעצ : קיין מאנאפאליעס דארף ניט זיין, וועז קאנקורענציע איז אונמעגלאך אין א געשעפט, טו מוז דער געשעפט באהאנגען צו דעם שטאט, דאס חייסט צום כלל. היינט שטעלט זיך א קוויא : וועז עס וועלט א טראסט אין אן אנדער געשעפט, למשל אין שהועבאלאך ? איז דער ענטפער אז אזא געשעפט דאף אויך בא־אנגעהן צים שטאט. וועל זאגט דאס, די סאציאליסטען ? חללה, די קאמיסיע פון בופצען קאנדעטלייט און פאליטישענס, וואס פרעזידענט טאפ־קינגי האט אנגעשטעלט, זיי זאלען דערגרהן אלצדינג איבער די אינדוסטרי אין די פראיויניקטע שטאטען. די קאמיסיע זאגט טאקע בפרוש אזוי : וועז דער שטאט מעג אוועקנעמען די אייזענבאנען, מחמת זיי זיינען א מאנאפאליע, טו מעג מען אוועק־נעמען יעדען אנדערען געשעפט וואס איז אויך א מאנאפאליע. היינט מיר וויסען דאס, אז אלע צווייגען פון געשעפט איינער נאך דעם אנ־דערען פאלען אריין אין די הענט פון טראסטס, דאס חייסט מיט רער צייט וועט יעדער געשעפט ווערען א מאנאפאליע. אלזא וועט דער שטאט האבען דאס רעכט אוועקצונעמען אלע געשעפטען פון די קאפיטאליסטען. דאס איז דער תירוץ פאר די אנדערע העלפט סאציאליזם. אט אזוי זיינען מיר שוין פארזארגט מיט תרוצים פאר'ן גאנצען סאציאליזם. און נאר אז דער וועלט־טעאריע. מיט

דינט: מיט דער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאפט אבער וואקסען אלערליי „נאטירליכע מאנאפאליעס" — זאגט הענרי דזשאדזש, וועז ישראל דער וואסער־טרעגער פלעגט בריינגען צו אייער מאמען אין שטוב א פאר עמער וואסער פאר צווייי גראשען, טו האט ער נאר באקומען וויפיל זיין ארבייט איז ווערט געווען; וועז ער וואלט בעטען דריי גראשען, וואלט זי באדונגען זיך מיט אן אנדער וואסער־טרעגער. אז מען האט אבער אין מינסק אויסגעבויט דעם וואדאפראוואד, איז געווארען גאר אן אנדער מעשה. די קאמפאני שטעלט אוא פרייז ווי זי ווייל און איר קענט ניט געהן ערגעז ווא אנדערש: ישראל איז געווארען אוים וואסער־טרעגער, אוז אז וואסער קענט איר דאך ניט זיין. מיט א יאר זיבעציק־אכציק צו־דיק אז אייער זיידע האט געדארפט פאדען פון וויילנע קיין מינסק, איז געווען משה יאנג א בעל עגלה אוז יאנקעלע דאקשיצער, אוז וועז איינער האט געבעטען צו פיל האט מען זיך באדונגען מיט אן אנ־דערן. היינט איז קיין בעל עגלות מער ניטא, אז איר ווילט פאדען פון ניו־יארק קיין פילאדעלפיע, מוזט איר באצאלען פאר א טיקעט (א בילעט) אף דער באן וויפיל מען פארלאנגט. אז איר ווילט, קען איר אפטאן דער אייזענבאן, — איר מעגט געהן צו־פוס. אדער פאדען אף אן אויטאמאביל. איר מעגט, אבער איר קענט ניט! דאס רופט הענרי דזשאדזש א נאטירלאכע מאנאפאליע. א מאנאפאליסט שטעלט אוא פרייז, וואס עס געפעלט עם. דאס איז ניט קיין ארענטלאכער פרייז, ווי עס פירט זיך צווישען ארענטלא־כע סוחרים, דאס הייסט באריסען. ווי אזוי קען ער באריסען דעם גאנצען פובליקום? וואדים דער געזעז האט עס געגעבען א פריווילעגיע. וועז די געז־קאמפאני ווייל ליגען פייפס (טרובעס) מוז זי אופריסען די גאסען אוז די גאסען באלאנגען צי דער שטאט אן א קאנצעסיע „(פרענטשייז") פון שטאט קען די קאמפאניע דאס ניט טאז. אלזא פון וואנען קומט דער פראפיט פון דער מאנא־פאליע? פון דער פרענטשייז, דאס הייסט פון דעם שטאט. פאר וואס האט די שטאט עס געגעבען די פרענטשייז. לטובת הכלל: כדי יענער זאל אויסבויען אן אייזענבאן, אדער א וואדא פראווד אוז דערגלייכען, וועז דער מאנאפאליסט באריסט דעם עולם, איז דאס די פליכט פון שטאט אריינצומישען זיך אוז אוועקנעמען פון עם די מאכט צו באדריקען דעם פאלק. דערפאר פארלאנגט הענרי

זיבעטער קאפיטעל.

אינדוסטריעלע קריזיסען און דער „צוזאמענברוך" פון קאפיטאליזם.

1.

די טעאריע פון דער „אונטערקאנסומפציאן".

דער גלויבען אין א „סאציאלע רעוואלוציאן" שטיצט זיך אף דעם פאקט, אז דער גאנג פון דער קאפיטאליסטישער אינדוסטרי ווערט אונטערבראכען דורך אינדוסטריעלע קריזיסען, וואס ווערן גרעסער און גרעסער, אז די צייט פון איין קריזיס ביז דעם אנדערען ווערט רק קירצער, און סוף כל סוף מוז קומען צו א כראנישען קריזיס, וואס וועט ברינגען א פאלשטענדיקען באנקראט פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט און וועט זיך אויסלאזען מיט א „סאציאלער רעוואלוציאן". לאמיר באטראכטען די דאזיקע טעאריע גענויער.

אין וואס באשטעהט א קריזיס? פאבריקעם ווערען געשלאסען, ארבייטער געהען ארום לידיק, די קראמען זיינען געפאקט מיט ווארע, אבער עס געפינען זיך קיין קויפער ניט. אלצדינג איז פארן מער ווי מען באדארף, און דערפאר פעלט אלצדינג ביי אלעמען: עס זיינען פארן אי מאשינען, אי מאטעריאלען, אי ארבייטער זיי צו באארבייטען, אבער די ארבייט שטעהט. עס זיינען פארן צוליל שיך און דערפאר געהען ארום די ארבייטער אן פארעשוועם.

פון וואנען קומט עס? מען ווייס אז פארצייטען איז דאס ניט געווען אזוי. עס זיינען געווען ארעמע לייט, וואס עס האט זיי געפעלט אלצדינג, עס זיינען געווען גברים, וואס האבען געהאט מער ווי זיי האבען געדארפט. אבער א גביר זאל באנקראטירען דערפאר, וואס ער האט צופיל ווארע אין זיינע קראמען, דערפון האט מען ניט געווואוסט. די האנדלס-קריזיסען זיינען געקומען צוואמען מיט דעם קאפיטאליזם, פון וואנען זשע נעמט זיך א קריזיס אונטער דעם קאפיטאליזם? אף דערוף איז פארן א פארטיקער ענטפער: דער ארבייטער קריגט נאר א טייל פון דעם פראדוקט פון זיין ארבייט, דעם אנדערען טייל נעמט צו דער קאפיטאליסט. דער ארבייטער פאר-

וואָס זיינען די תרוצים ערגער פּאר אַנדערע ? מע וויל דאָך ניט די הגדה, מע וויל די קניידלאך, טו וואָס מאכט דאָס אויס מיט וואָס פּאר א תירוץ מען קומט צום סאָציאליזם ?

עם באנוצען. נעמט אפילע די ווילדע מענטשען, האבען זיי א סארט סוכה אין וועלכער זיי שלאפען, געווער אף צו שיסען חיות, עפעס א געצייג אף צו חאפען פיש. א שארפען ביין אף צו שניידען, און נאך א סך זאכען וואס זיינען באשאפען געווארען דורך די ארבייט פון דעם מענטשען. די אלע ארבייטען מיט וועלכע די געזעלשאפט האלט זיך אויף, רופט מען „ווירטשאפט", אדער „עקאנאמיע".

אזוי ווייט ווי מיר ווייסען, האבען די מענטשען שטענדיק געלעבט אין גרופען און שבטים אדער משפחות*). נאר פון אנהויב פלענט יעדע געזעלשאפטליכע גרופע מאכען פאר זיך אלצדינג וואס זי האט פארברויכט. אזא ווירטשאפט רופט מען „נאטוראלע ווירטשאפט".

עס מאכט ניט אויס ווי דער פראדוקט ווערט צוטיילט צווישען די מיטגלידער פון אזא געשעפט: אין א פרייער פויערשער פאמיליע ווערט אלצדינג פארברויכט פון אירע מיטגלידער. אין א גרופע וואו עס זיינען פאראן א האר און שקלאפען, נעמט דער האר צו דעם גרעסטען און דעם בעסטען חלק, — אבער אזוי צי אזוי, איז דאס א נאטוראלע ווירטשאפט, וואריס אלץ ווערט געמאכט פאר דעם אייגענעם געברויך פון די מיטגלידער פון דער ווירטשאפטליכער גרופע.

אין אן ענטוויקעלטער געזעלשאפט אבער קען קיין אייניציקע ווירטשאפטליכע גרופע ניט אויסקומען נאר מיט אזעלכע זאכען, וואס זי האט אליין געמאכט מיט איר אייגענער ארבייט, א סך זאכען מוז זי קויפען אין מארק. אלזא א טייל פון דעם פראדוקט פון יעדער

---

*) צי עס זיינען געווען אזעלכע מענטשען, וואס האבען געלעבט אייניציקוויי, אן א געזעלשאפט, יעדער איינער נאר פאר זיך, אזוי ווי הינט, דאס ווייסען מיר ניט גענוי. רייזענדע, וואס האבען געזהען ווילדע מענטשען, דערצעהלען פון אזעלכע בישפילען, אבער צי מען קען זיך אף זיי פארלאזען, אז זיי האבען פארשטאנען דעם לעבען פון די ווילדע, מיט וועלכע זיי האבען זיך צוזאמענגעטראפען, איז א פראגע. מיר ווייסען ווי ווייניק מען קען זיך פארלאזען אפילע היינט אף די באשריבונגען פון די קארעספאנדענטען, וואס קומען אין א פרעמדע לאנד. אבער וועו עס זיינען אפילע וואו־עס־איז און וועו־עס־איז געווען אזעלכע מענטשען, זיינען דאס אויסנאמען. „דער מענטש איז א געזעלשאפטכע חיה", זאגט דער גריכישער פילאסאף אריסטאטעלס.

צערט זיין טייל, דאָס הייסט מיט זיינע שכירות קויפט ער וואָס ער האָט נויטיק פאר זיך און זיין פאמיליע, דער קאפיטאליסט פאר־צערט אויך עפעס, אָבער ער איז דאָך ניט מער ווי א מענטש. ווי־פיל קען א מענטש אופעסען? מער ווי איין פּאָר הויזען אָנטאָן מיט אמאל קען דאָך דער קאפיטאליסט אויך ניט. אלזאָ, דעם גרעסטען טייל פון זיין פּראָפיט שפּארט ער אָפּ. אט די אָפּגעשפּארטע געלט מוז ער אריינלייגען אין א נייעם געשעפט. דאָס זעלבע ווידערהאלט זיך ווייטער, נאָר אף א גרעסערען מאסשטאב. און וואָס ווייטער ווערט דער אונטערשיד צווישען דעם נאנצען פּראָדוקט און די שכירות פון די ארבייטער אלץ גרעסער. עס הויפען זיך אָן וואַרען אין די קראָמען, וואָס קענען ניט פארקויפט ווערען. די קרעמער הער־רען אף צו קויפען. די פאבריקאנטען זיינען געצוואונגען אָפּצושטע־לען זייערע פאבריקעס, ביז דער איבעריקער פּראָדוקט וועט פאר־צערט ווערען, און דעמאלט הויבט זיך ערסט אָן די זעלבע חד גדיא נאָר פון אָנהויב.

קורץ גערעט זאָגט מען, אז קריזיסען קומען פון „אי ב ע ר־פּראָדוקציאָן" און „אונטערקאָנסופּציאָן". און היות ווי דער עצם פון דעם קאפיטאליזם איז די אונטערקאָנסופּציאָן פון דעם ארבייטער, מוז סוף כל סוף קומען אזא קריזיס, וואָס וועט מאכען אן ענד פון דעם קאפיטאליזם און אינסטאליערען די סאָציאלע רעוואָלוציאָן*).

נעוועהנטלאך מיינט מען אז דאָס איז די סאמע אמת'ע תורה פון קארל מארקס. דאָס איז ניט מער ווי א בלבול אף דעם גרויסען נעלערנטען. אין דעם ווייטערען טייל פון דעם קאפיטעל וועל איך ווייזען, ווי מארקס אליין ערקלערט די קריזיסען.

2.

צירקולאציאָן פון וואַרען און צירקולאציאָן פון קאפיטאל.

דער מענטש נעפינט זעהר ווייניק פאר זיך אין דער נאטור פאר טיקערהייט, ער מוז אומארבייטען וואס ער נעפינט, איידער ער קען

*) די מיינונג אז זעהר היים אויסגעשפּראָכען געוואָרען אין דעם רוסישען סאָציאל־דעמאָקראטישען זשורנאל „פּראָוודא" — אין 1904, צוריק, אָבער דאָס איז ניט דער איינציקער ארטיקעל. ציטירען — וואָלט מען געדארפט די גאַנצע סאָציאליסטישע ליטעראטור.

טייל פון עם בלייבט ביי דעם קאפיטאליסט. ער פארקויפט עם און צוטיילט דעם ווערט צווישען אלע אפטיילונגען פון דעם קאפיטאליסטישען קלאס: דער באנקיר, דער סוחר, דער לענדלארד, דער שטאט, קריגט יעדער א חלק. דעם ווערט פון די אלע חלקים צוזאמען רופט מארקס „מערווערט", דעם פראדוקט גופא אין וועלכען דער מערווערט בעשטעהט רופט ער „מערפראדוקט", און די ארבייט הויך וועלכע ער ווערט באשאפען, רופט ער „מאראבייט".

מאראבייט און מערפראדוקט זיינען באשטאנען טויזענטער יאהרען איידער דער קאפיטאליזם איז געבארען געווארען. דער שקלאף האט געמאכט מאראבייט, דאס הייסט, ער האט געארבייט מער אייהר דאס איז נויטיק געווען פאר עם צו לעבען. דער פראדוקט פון זיין מאראבייט, דער מערפראדוקט, איז געבליבען ביי דעם בעל הבית פון דעם שקלאף, אבער קיין „מערווערט" איז ניט געווען, ווארים דעם מערפראדוקט האט דער בעל הבית ניט פארקויפט, נאר עם איז געבליבען ביי עם פאר זיין אייגענעם געברויך. אלזא דער אונטערשיד צווישען קאפיטאליזם און די פריהערע לעבענספארמען פון דער געזעלשאפט באשטעהט נאר אין דעם, וואס אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט מוז דער מערפראדוקט פארקויפט ווערען. טויזענטער יארען האבען די ארבייטער געליפערט דעם הערשענדן קלאס מערפראדוקט, אבער פון קיינע אינדוסטריעלע קריזיסען האט מען ניט געוואוסט, ביז דעם אנפאנג פון קאפיטאליזם. דערפון קען מען שוין זעהען, אז ניט אין דערין איז די אורזאכע פון קריזיסען, וואס דער ארבייטער קריגט ניט דעם מערפראדוקט, נאר אין דעם וואס דער מערפראדוקט מוז פארקויפט ווערען. די אורזאכע פון קריזיסען איז אלזא ניט אין דער עקספלואטאציע פון דעם ארבייטער, נאר אין מארק.

יעדער פראדוקט ווערט געמאכט פאר א געוויסען געברויך. ווי־באלד עם האט זיך געענדיגט די פראדוקציאן, מוז ער אנקומען אין דעם געביט פון געברויך (קאנזומפציאן אף טייטש). ער קען ענגיצט ווערען פאר דעם פערזענליכען באדארף, צום ביישפיל, געבאקטע ברויט, פארטיקע קליידער, פאפיראסען, אדער אלס מאטעריאל פאר פראדוקציאן, צום ביישפיל, מעל אין דער בעקעריי, טוך אין דעם שניידער־שאפ, טאבאק אין דער ציגארר־פאבריק און דערגלייכען. אין א נאטוראלער ווירטשאפט איז דער איבערנאנג פון פראדוקציאן צום געברויך א דירעקטער: די לייוועטס וואס א יארסלאווער מוזשיק

ווירטשאפטליכער גרופע ווערט געמאכט פאר'ן מארק. זי איז א „וואַ־רע" וואָס מוז אויסגעביטען ווערען אף אנדערע וואַרען. דאָס רופט זיך אין דער פאָליטישער עקאָנאָמיע „געלט ווירטשאפט".

היינט לאָמיר א קוק טאָן וואָס איז דער פונדאָמענטאלער אונ־טערשיד צווישען א נאטוראלע ווירטשאפט און א געלט־ווירטשאפט, אין א נאטוראלער ווירטשאפט ווערט יעטוועדע זאך געמאכט פאר דעם אייגענעם נעברויך: דער פויער וויים וואָס ער דארף און טיילט איין אזוי זיין ארבייט, אז עם זאָל זיין צייט פאר אלצדינג. דער פריץ וויים אויך וואָס ער דארף און ער פארזאגט זיינע פויערים, זיי זאָל־לען עם צושטעלען אזוי פיל פון דעם און אזוי פיל פון יענעם. עס קען זיך טרעפען, אז א פויער זאָל האָבען מער תבואה, אדער מער קיה אוידער ער באדארף. אזא פויער רעכענט זיך פאר א גביר. עס קען זיך טרעפען אז דער פריץ האָט מער פארשידענע זאכען אוידער ער קען פארברויכען, ליגט עס ביי עם אין די שפייכלערס. וואָס איז דאָ פאר אן אומגליק?

אין א געלט־ווירטשאפט איז גאָר אנדערס. דער מאן וואָס האָט פראָדוצירט אף צו פארקויפען אין מארק, האָט זיך ביי קיינעם ניט נאָכגעפרענט, צי מען דארף זיין וואַרע, צי ניט. ער ארבייט זיך און ער ברענגט זיין וואַרע אין מארק. ער האָפט, אז ער וועט געפינען א קונה. עס איז זעהר מעגלאָך אבער, אז מען האָט געמאכט צופיל פון זיין סאָרט וואַרע און ער וועט אף זיין וואַרע קיין קונים ניט געפינען. פאר עם אליין טויג זי ניט, — וואָס קען א איד א קירזשנער טאָן מיט א צענדליק אפיצערסקע היטלען? דורך דעם וואָס ער האָט אן איבערפלום איז ער גאָר קיין גביר ניט, פונקט פארקערט, כל זמן ער קען ניט פארקויפען זיין וואַרע, האָט ער קיין געלט ניט מיט וואָס צו קויפען אנדערע.

אלזא, די געלט־ווירטשאפט צושייט דעם בעל מלאכה, וואָס מאכט די וואַרע, דעם „פראדוצענט", פון יענעם וואָס ניצט זי, פון דעם „קאָנסומענט", און שאפט דערמיט די מעגלאכקייט פון אי־בערפראָדוקציאָן, וועו עס איז נאָך גאָר קיין קאפיטאליסטישע פראָ־דוקציאָן ניטא.

היינט לאָמיר געהען ווייטער. עס האָט זיך שוין פאיאווען א קאפיטאליסט, וואָס האָט א פאבריקע מיט נעדונגענע ארבייטער. דער ארבייטער קריגט ניט דעם גאנצען פראָדוקט פון זיין ארבייט, א

ענדינט, האָט יעדער די ווארע וואָס ער באדארף פאר זיין נעבראוך, דאָס איז אלזא דער סוף. כדי די צירקולאציאן זאָל זיך ווידער אנהויבען, מוז געשאפען ווערן א נייע ווארע, די אלטע צירקולירט שוין ניט מער. למשל, אַ פויער האָט געבראכט א קאלב אין מארק, ער האָט די קאלב פארקויפט און געקויפט זאלץ, אייזערנע צוועקעס, א שער פאר די שעפסען, א האק. די אלע ווארען ווערט ער שוין ווידער ניט פארקויפען. כדי די צירקולאציאן פון ווארען זאָל זיך ביי עם ווידער אנהויבען, מוז ער שאפען א נייע ווארע. ער מוז ברענגען אין מארק א חזיר, אן ענדיק, אבער דער שאפען פון די נייע ווארען, פון דעם חזיר אדער פון דעם ענדיק, האָט גאָר קיין שייכות ניט צו דער צירקולאציאן פון דער קאלב, וואָס ער האָט פריהער פארקויפט, אדער פון די שער, וואָס ער האָט פריהער געקויפט.

די געלט קומט דאָ ארויס ניט מער ווי אלס אַ מיטעל, דורך וועלכען איין ווארע ווערט איבערגעבן אף אנאנדערע. הגם די פראדוקציאן איז שוין אפגעזונדערט פון דעם פארברויך, דער צוועק אבער פון דער צירקולאציאן איז צו ברענגען די ווארען צו די יעניקע וואָס וועלען זיי פארברויכען.

אין דער קאפיטאליסטישער צירקולאציאן איז די מעשה גאָר אנדערש. זי הייבט זיך אָן פון נעלט און ענדיקט זיך מיט נעלט. צום סוף אלזא, געפינט זיך דער אריינגעלענטער קאפיטאל אין אזא פאָרמע, אין וועלכער ער קען ווידער אריינגעלענט ווערן אין געשעפט, דאָס הייסט ווידער אריינטרעטען אין צירקולאציאן.

פריהער, די פשוט'ע צירקולאציאן איז באשטאנען פון פארייצעלטע אקטען, די קאפיטאליסטישע צירקולאציאן, פארקערט, קען געהן אָן אונטערברעכונג. דער צוועק פון די צירקולאציאן איז ניט דער פארברויך פון די ווארען, נאָר זייער ווערט אין נעלט, און נאטירליך פארגרעסערטער ווערט. ניט דער פארברויך איז דער צוועק פון דער קאפיטאליסטישער צירקולאציאן, נאָר דער מערווערט.

לאמיר איצטער אונטערזוכען דעם גאנג פון דער קאפיטאליסטישער צירקולאציאן גענויער. דער ערסטער אקט באשטעהט אין דעם וואָס נעלט ווערט אויסגענעבען אף אייניצוקויפען אלערלי ווארען. זיי קענען אלע צוטיילט ווערען אין צוויי קלאסען: ערסטענס, ווערט נעלט אויסגענעבען אף פראדוקציאנס מיטלען, עס הייסט, פאשינען,

פלענט ליפערען דעם פריץ, פלענט נעניצט ווערען ביים פריץ אין הויז. היינט מוז דער פאבריקאנט פון לייוועלט פארקויפען זיין וואלד, און יענער וואס דארף די לייוועלט, מוז עס קויפען. צווישען פראדוקציאן און געברויך טרעט איין אלזא אן אונטערברעכונג. — דער פארקויפען און דער קויפען. דאס רופט זיך „צירקולאציאן". דער צווייק פון צירקולאציאן איז אריבערצוברענגען די וואלד פון דעם פראדוצענט צו דעם קאנסומענט. אין אן ענטוויקעלטער וואלד־ווירטשאפט ווערט דאס באזארגט דורך געלט: דער פראדוצענט פארקויפט זיין וואלד און קריגט באצאלט מיט געלט, און מיט די געלט קויפט ער אנדערע וואלדען, וואס ער דארף אליין פאר זיין נע־ברויך. אלזא אין דער וואלדען־ווירטשאפט ווערט, ראשית, די וואלד איבערגעביטען אף געלט און די געלט ווערט איבערגעביטען אף אנ־דערע וואלדען. אבער דאס מוז מען פארשטיין: וועז חיים יאנקעל פארקויפט זיין וואלד צו טאדרעסען, מוז טאדרעס האבען די געלט, און פון וואנען האט עס טאדרעס געגומען? ער האט שוין פריהער פארקויפט זיין וואלד און אף דעם אופן איז ער איצט דער קויפער. אלזא די צירקולאציאן פון איין וואלד איז צוזאמענגעטשעפט מיט דער צירקולאציאן פון אנדערע וואלדען. די גאנצע קייט פון קויפען און פארקויפען בילדעט אוים די גאנצע צירקולאציאן פון וואלדען אין דער געזעלשאפט. אבער דאס איז נאך ניט די צירקולאציאן פון קא־פיטאל.

וואס הייסט „קאפיטאל"? אנגעקליבענער מערווערט, וואס ווערט באנוצט אף ארויסצושלאגען א נייעם מערווערט.

היינט לאמיר זיך איינקוקען ווי עס געהט פאר די פשוט'ע צירי־קולאציאן פון וואלדען. עס הויבט זיך אן פון דער וואלד, זי ווערט אומ־געביטען אף געלט און די געלט ווערט ווידער אומגעביטען אין וואל־דען, נאטירליך אין אנדערע סארטען וואלדען. מיט דעם קאפיטאל איז עס אנדערש. עס הויבט זיך אן דערמיט, אז א קאפיטאליסט לענט אריין זיין געלט, פאר די געלט ווערען געקויפט אלערליי וואלדען,— מאשינערי, מאטעריאלען און ארבייטסקראפט. די אלע וואלדען וועל־דען נענוצט אין דער פאבריקע צו פראדוצירען נייע וואלדען. דער פראדוקט האט א גרעסערען ווערט איידער די אריינגעלענטע געלט. ער ווערט צום שלום פארקויפט, דאס הייסט איבערגעביטען אף געלט.

די צוויי מינים צירקולאציאן זיינען אין גרונד פארשידען איינע פון דער אנדערער. וועז די פשוט'ע צירקולאציאן פון וואלדען איז נע־

דאָס איז אלזאָ דער „קרייזלויף" פון דעם געלט־קאַפּיטאַל. וועז דער לויף איז געענדיגט, געפינט זיך דער קאַפּיטאַל אין דער פֿארמע פון געלט, און געלט קען צו יעדער צייט ווידער אָנ־הויבען דעם זעלבען לויף. עס דרעהט זיך תמיד ארום און ארום: פון געלט וועדט וואַרע, די וואַרע וועדט אריינגעוואַרפען אוז די פּראָדוקציאָן, אָדער ווי דער טייטש זאָגט, זי וועדט פערוואַנ־דעלט אין פּראָדוקטיוועז קאַפּיטאַל, פון דעם פּראָדוקטיוועז קאַפּיטאַל וועדט געבאָרען א נייע וואַרע, די וואַרע וועדט פערוואַנדעלט אין געלט, פון געלט וועדט וואַרע.

וועז איר קוקט ווי א רַאד דרעהט זיך, קענט איר זאָגען וואָ זי הויבט זיך אָן צו דרעהען אוז וועז זי האָט זיך אַרומגע־דרעהט איין מאָל ארום איר אקס ? עס וועגדעט זיך אז אייך, וועלכען פונקט איר ווילט אויסקלייבען פאר אייער אָנהויב. אזוי איז מיט דער צירקולאַציאָן פון קאַפּיטאַל. מיר האָבען געזעהען דעם קרייזלויף פון דעם געלט־קאַפּיטאַל, אָבער וועז איר וועט זיך גוט אייגקוקען, קענט איר זעהן, אז איר קענט אָנהויבען דעם צירקעל מיט דעם פּראָדוקטיוועז קאַפּיטאַל, אָדער מיט דעם וואַרען־קאַפּיטאַל, אויב איר ווילט, נעמליך:

1.) עס הויבט זיך אָן פון פּראָדוקציאָן, פון דעם פּראָדוק־טיוועז קאַפּיטאַל וועדט געבאָרען א וואַרע, אָדער וואַרען־קאַפּיטאַל, די וואַרע וועדט איבערגעביטעז אף גלט, די גלט וועדט אי־בערגעביטעז אף וואַרעז, די וואַרעז וועדען באַנוצט אלס פּראָדוקטי־וועד קאַפּיטאַל א. ז. וו.

2.) אָדער איר קענט אָנהויבען פון דער אויסגעפערטיקטער וואַרע, דאָס הייסט פון דעם וואַרען־קאַפּיטאַל, די וואַרע וועדט איבערגעביטעז אף גלט, די גלט וועדט איבערגעביטעז אף וואַרעז, די וואַרעז וועדען באַנוצט אלס פּראָדוקטיוועד קאַפּיטאַל, דער רעזולטאט דערפון איז א נייע וואַרע א. ז. וו.

איר זעט ווי די צירקולאַציאָן פון קאַפּיטאַל איז צוזאַמעג־געבונדען מיט דער פּראָדוקציאָן. אין דער פּשוט'ער צירקולאַציאָן פון וואַרעז מעג זיך די פּראָדוקציאָן נעהען ווייטער, צי דער פּרא־דוקט נעפינט א קויפער, צי ניט. דער פּויער וועט זייעז תבואה צי ער האָט פּארקויפט די פּאר־א־יאַריקע צי ניט. דער קאַפּיטאַליסט וואָס האָט א גרויסען מאַנטעק מוז פּארקויפען זיין תבואה, כדי

מאטעריאלען און, צווייטענס, ווערט אויסגענעבען געלט אף צו קויפען ארבייטס־קראפט — „הענט".

אין דעם האנדעל צווישען דעם קאפיטאליסט און דעם אר־בייטער איז דער קאפיטאליסט דער קויפער, דער ארבייטער — דער פארקויפער. דער ארבייטער פארקויפט זיין אייגנציקע ווארע, זיין ארבייטס קראפט. דאס איז די ערסטע העלפט פון דער צירקולא־ציאן פון זיין ווארע. נאך דער ערסטער העלפט קומט די צווייטע: דער אינקויפען פון ווארע, וואס דער ארבייטער באדארף. דאס הייסט אז דער קאפיטאליסט פארגרעסערט דעם מארק: פאר דעם אנפאנג פון קאפיטאליזם פלענט דער פויער פארקויפען נאר דאס וואס עס איז געווען איבעריק פאר עם, אין זיין אייגענער ווירט־שאפט. דעם גרעסטען טייל דערפון וואס ער האט פארבויכט, האבען זיי פראדוצירט פאר זיך און עס איז קיין מאל ניט גע־קומען אין מארק. אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט פאר־קויפט דער לוין־ארבייטער זיין נאנצע ארבייטס־קראפט און ער מוז קויפען אין מארק אלץ וואס ער דארף. דאס הייסט דער קא־פיטאליזם פארניכטעט אין נאנצען וואס איז נאך איבערגעבלי־בען אין דער וואירען־פראדוקציאן פון דער נאטוראל־ווירטשאפט: די געלט־ווירטשאפט ווערט אלגעמיין.

ווייטער איז פאראן נאך אנאנדער אונטערשיד צווישען דער פשוט'ער צירקולאציאן פון וואירען און דער קאפיטאליסטישער ציר־צירקולאציאן, אין דער פראסטער געהט זיך פאר די פראדוקציאן נאנץ אונאבהענגיק פון דער צירקולאציאן, די צירקולאציאן נעמט אריין נאר דעם האנדעל. אין דער קאפיטאליסטישער צירקולאציאן מוז יעדער אקט פון צירקולאציאן אין א געוויסער צייט אונטער־בראכען ווערען דורך די פראדוקציאן. דער קאפיטאליסט קויפט די פראדוקציאנס־מיטלען און די ארבייטס־קראפט און פארבויכט זיי. אבער דער רעזולטאט פון דעם פערבויך איז א נייע וואירע. דאס רופט זיך „פראדוקטיווער פארבויך". דער אונטערשיד צווישען פערזענליכען פארבויך און פראדוקטיוון פארבויך באשטעהט אין דעם, וואס אין דעם פרעזענליכען פארבויך ווערט די וואירע פאר־צערט און קען שוין מער ניט צירקולירען, בעת דער פראדוק־טיוער פארבויך שאפט א נייע וואירע, וועלכע טרעט ווידער אריין אין צירקולאציאן. די פראדוקציאן איז אלזא נויטיק כדי די צירקולאציאן זאל זיין באלשטענדיק.

צואוואקס פון א געוויסען קאפיטאל איז צו קליין, מוז דער מער־ווערט אנגעקליבען ווערען אין מזומנים. דאס זעלבע קומט פאר אין אלע געשעפטען, עס ווערט אלזא אנגעקליבען אין דער געזעלשאפט א געלט־פאנד. אט דער פאנד ווערט אריינגעטראגען אין די באנקען, דארט ווערט עס באנוצט אף צו גרינדען נייע אונטערנעמונגען און אויך אלס קרעדיט־פאנד, וועלן די אומשטענדען מאכען עס נויטיק.

וועלן מיר באטראכטען אן אייצעלנעם קאפיטאל, באמערקען מיר, אז, אין זיין קרייזלויף זיינען פאראיניקט פראדוקציאן און צירקולאציאן. אין דעם קרייז־לויף פון דעם געלט־קאפיטאל ווערט די צירקולאציאן אונטערבראכען דורך פראדוקציאן. אין דעם קרייזלויף פון פראדוקטיוועז קאפיטאל ווערט די פראדוקציאן אונטערבראכען דורך צירקולאציאן. אין דעם קרייזלויף פון דעם ווארען־קאפיטאל קען די צירקולאציאן זיך ווידער אנהויבען בלויז נאך דער פראדוקציאן. כדי יעדער סארט קאפיטאל זאל קענען זיין טעטיק אן אונטערברעכונג, איז נויטיק, אז עס זאל זיך צו יעדער צייט געפינען א חלק פון דעם קאפיטאל פון דער נאנצער געזעלשאפט אין יעדער פון די דריי פארמען, אי אין דער פארמע פון געלט־קאפיטאל, אי אין דער פארמע פון פראדוקטיוועז קאפיטאל, אי אין דער פארמע פון ווארען־קאפיטאל. בעת איין געלט־קאפיטאל ווערט פארוואנדעלט אין פראדוקטיוועז קאפיטאל, דאס הייסט, בעת עס נעהט פאר די פראדוקציאן, טרעט אריין אנאנדער געלט־קאפיטאל; בעת דער ווארען־קאפיטאל מאכט דורך זיין צירקולאציאן אין מארק, טרעט אויך אנאנדער פראדוקטיווער קאפיטאל, א. א. וו., דאס הייסט, אז דער נאנצער קאפיטאליסטישער קלאס ווערט איינגעטיילט אין דריי גרופען: באנקירען, פאבריקאנטען און הענדלער. צווישען זיי ווערט צוטיילט דער מערווערט.

ביז אהער האבען מיר נערעט אזוי, ווי דער נאנצער קאפיטאל וואלט אויפערגענאנגען מיט אמאל פון אין פארמע אין די אנדערע. אין דער ווירקליכקייט נעהט עס אנדערס. דער פראדוקטיווער קאפיטאל, אף ווילכען דער קאפיטאליסט האט אויסגענעבען זיין געלט, באשטעהט פון ארבייטס־קראפט און פראדוקציאנס־מיטלען. די פראדוקציאנס־מיטלען באשטעהען אין מאטעריאלען וואס נעהען אריין אין דעם פראדוקט, קוילען, אויל אף צו שמירען די רעדער און מאשינערי. ארבייטסקראפט, מאטעריאלען, קוילען, אויל ווערען פארצערט אין דער פראדוקציאן אין נאנצען און טראגען איבער

ער זאל האבען געלט מיט וואס צו דינגען ארבייטער און פירען זיין ווירטשאפט ווייטער.

אבער אין דער קאפיטאליסטישער צירקולאציאן איז מען־לאך, עס זאל זיך נאר אפדוכטען או די ווארע איז כלומרשט פארקויפט. די קאפיטאליסטישע פראדוקציאן ברענגט ווארען אין די וועלט אין גרויסע מאסען, און זיי מוזען פערקויפט ווערען מא־סענווייז. דער קויפער אין דעם קאפיטאליסטישען מארק איז קודם כל דער האלסייליער. (אפטאוואר הענדלער). דער פאב־ריקאנט (דער אינדוסטריעלער קאפיטאליסט) קריגט באצאלט פאר זיין ווארע און געהט ווייטער פראדוצירען, ניט וויסענדיק און ניט קימערענדיק זיך וועגען דעם, וואס דער האלסיילער וועט טאן מיט זיין ווארע. עס קען זיך טרעפען, או די ווארע וועט בלייבען ערגעץ ליגען אופ'ן פאליצע, אבער דער פאבריקאנט וועט זיך דער־וויילע גהאן ווייטער מיט זיין פאבריקע אזוי ווי בעפאר. אין דער פראסטער וואלרען־פראדוקציאן איז דאס געווען אונמעגליך, וואלרים די וואלרען וועלרען פראדוצירט פאר'ן קונד אף'ן מארט. דעריבער זיי־נען איבערפראדוקציאן און קריזיסען געווען אונבאקאנט.

מילא, דער קרייזלויף פון דעם פראדוקטיוועז קאפיטאל ווערט אונטערבראכען דורך די צירקולאציאן פון דער וואלרע, וואס ער פראדוצירט: די וואלרע ווערט פארקויפט פאר געלט, די געלט ווערט ווידער אריינגעלייגט אין וואלרען. דא דארפען מיר זיך איינ־קוקען נעהנטער. דער פאבריקאנט האט אריינגעלייגט א געוויסען קאפיטאל אין פראדוקציאן, און וועז די פראדוקציאן איז געענדיגט, געמט ער ארוים וואלרע פון א נרעסערען ווערט, איידער דער קאפי־טאל וואס ער האט אריינגעלייגט. די פראדוצירטע וואלרע ענט־האלט אלזא אין זיך דעם מערווערט. וואס טוט זיך אבער וויטער מיט דעם מערווערט? דער קאפיטאליסט קען עס פארצערען אין גאנצען, דעמאלט הויבט זיך אן דער קרייזלויף פון זיין קאפיטאל ווידער מיט דעם זעלבען ווערט ווי נאר פון אנהויב. אדער א טייל פון דעם מערווערט ווערט באנוצט אף אויסצובריייטען די פראי־דוקציאן. אין דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן איז דאס דער כלל. די אויסברייטונג פון פראדוקציאן קען באשטעהן ענטוועדער אין דערין, או די עקזיסטירענדע געשעפטען ווערען נעפירט אף א נרעסערען פוס, אדער או עס ווערען נעגרינדעט נייע. אבער דערצו איז נויטיק א נעווייסע פראפארציע פון דעם קאפיטאל. אויב דער

די קאפּיטאַליסטן, הייסט עס, האלטן רק אין פּראָדוצירן אזעלכע זאכן, וואָס עס איז פּאר זיי ניטאָ קיין מארק. וואָס אין דער היינטיקער געזעלשאפט איז דאָס א זאך וואָס עס קען גאָר ניט זיין, מוז זיין קלאָר פּאר יעדען איינעם, וואָס דענקט זיך אריין אין דעם צווייטען באנד פון מארקס'עם „קאפּיטאל"*). דער קאפּיטאל מוז אימער צירקולירן, בייטען זיין פאָרמע. די קאפּיטאַליסטן קענען אנקלייבן אוצרות פון שהנע קונסטוווערק, טייערע בגדים, זעלטענע מעבעל,—דאָס אָבער איז ניט קיין טייל פון זייער קאפּיטאל. דאָס איז וואָס זיי האָבען אויסגעגעבען פּאר זיך. אָבער וועז זיי וועלען אנקלייבן רויהע מאטעריאלען אָדער מאשינען, טו איז דאָס א טוייטער קאפּיטאל, — מיט וואס וועלען זיי ווייטער פירען זייער פּראָדוקציאָן? פּארגעסט ניט, אז מזומנ'ע געלט איז פּא־

---

*) פּאר למדנים וואָס זיינען מבין בלע"ז וועל איך דאָ איבערגעבען וואָרט פּאר וואָרט וואָס מארקס זאָגט וועגען דעם:

„עס איסט איינע רייע טויטאָלאָגיע צו זאָגען, דאָס די קריזען אוים מאַנגעל אן צאהלונגספּעהיגער קאָנזומפּציאָן אָדער אן צאָהלונגס פּעהיגען קאָנזומענטען הערפאָרגעהן... דאָס וואָרען אונפּערקויפליך זינד, הייסט ניכטס אַלס דאָס זיך קיינע צאָהלונגס־פּעהיגע קויפער פּיר זי פינדען. וויל מאָן אבער דיזער טויטאָלאָגיע איינען שיין טיפּער בעגרינדונג דאָדורך געבען, דאס מאן זאגט, די ארבייטער קלאָסס ערהאלטע איינען צו גערינגען טייל איהרעס אייגענען פּראָדוקטס אונד דעם אויבעלשטאַנד ווערדע מיטהין אויפגעהאלפּען, זאָבאלד זי גרעסערן אנטייל דאָפּאָן עמפּפענגט, איהר ארבייטס־לאָהן פאָלגליך וועקסט, זאָ איסט נור צו בעמערקען, דאס די קריזען יעדעסמאל געראדע פּאָרבערייטעט ווערדען דורך אייגע פּעריאָדע, וואָרין דער ארבייטסלאָהן אלגעמיין שטייגט אונד די ארבייטער־קלאָסס גרעסערן אַנטייל אין דעם פּיר קאָנסומפּציאָן בעשטימטען טייל דעס יהרליכען פּראָדוקטס ערהעלט". („דאס קאפּיטאל" צווייטער באַנד, ז. ז. 385 — 386).

זייער נאנצען וועלט אף דעם פּראָדוקט. די מאשינערי, פּאַרקעלט, וועלט געניצט פּילע יאָרען, ביז מען דאַרף זי ארויסווארפען, דערי־בער מוז דער וועלט פון די מאשינען אייגנעטיילט וועלען צווישען דער גאנצער מאסע וואלען, וואָס וועלען פּראָדוצירט מיט זייער הילף אין דער צייט וואָס זיי דינען. דערפון שטאמט אן אונטערשיד אין דער צירקולאציאָן פון די ביידע טיילען פון דעם פּראָדוקטיוועז קא־פּיטאל. די געלט וואָס וועלט אויסגענעבען אף ארבייטס־קראפט אוז מאטעריאלען קעלט זיך באלד אום צוריק אין דעם וועלט פון דער פּראָדוצירטער וואלע. די אויסגאבע אף מאשינערי מוז נעמאכט וועלען מיט אמאל אין א גרויסער סומע אף א לאנגע צייט אוז עס קומט צוריק אין דער וואלע אין קלייגע אינצאלונגען. דער גאנצער קאפּיטאל פון א פאבריקאנט איז אלזא אייגנעטיילט אין צוויי חלקים: איין חלק, וואָס וועלט אריינגעלייגט אף א לאנגע צייט, רופט זיך „פּיקסער קאפּיטאל", דער אנדערער חלק, וואָס קעלט זיך אפט אום אין מזומן'ע געלט, רופט זיך „צירקולירענדער קאפּיטאל".

3.

די „אונטערקאנזומפּציאָן" אוז דער האנדעל מיט אויסלאנד.

איצטער קענען מיר שוין נעהענטער צוקומען צו דער פּראגע, וואָס זיינען די אורזאכען פון קריזיסען. איך האָב שוין דערמאנט פון אָנהויב די מיינונג, אז קריזיסען קומען דערפון וואָס דער אר־בייטער קען מיט זיינע שכירות ניט אָפּקויפען דעם גאנצען פּראָדוקט פון זיין ארבייט. אמת, עס זיינען נאָך פּאראן קאפּיטאליסטען, אָבער זייער צאָל איז זעהר קליין אין פאַרגלייך מיט דעם ארבייטער־קלאס. אוז דעריבער, ווי זיין זאלען ניט שטאָפּען זיך די קישקע, קען קיינער פון זיי פּאַרט ניט אופּעסען מער ווי אן אָרבייטער. דע־ריבער מוז דער איבערפלוס פון צייט צו צייט וועלען אזוי גרויס, אז די פּראָדוקציאָן מוז זיך אָפּשטעלען.

קע. די קאפיטאליסטען זיינען דאך אפילע אין גוטע צייטען קיין קאנסומענטען ניט (אזוי לערענט דאך דער וואולגארער סאציאליסט). בפרט נאך אין דער צייט פון א קריזיס, וועז זיי לאזען שטעהען זייער ערע פאבריקעס, דאדפען זיי דאך געווים ניט אזוי פיל, ווי אין דער ציים, וועז אלע רעדער האבען זיך געדרעהט. טו וועד זשע וועט דאס אלץ אפקויפען, כדי מען זאל ווידער קענען אנהויבען פראדוציי־רען פאר א נייעם קריזיס?

דאן הייסט דאס, אז דער קאפיטאליזם קען לחלוטין ניט עק־זיסטירען, ווייל עם איז שוין עם אזוי באשערט, ער זאל פראדוצי־רען מער, איידער די געזעלשאפט קען פארברויכען. עס איז א חידוש וואס די וועלט האט זיך שוין לאנג ניט אפגעשטעלט.

אף דערוף איז פאראן א פארטיקער תירוץ, אז דעם קאפיטא־ליזם ראטעוועט דער אויסלענדישער מארק: וואס די קאפיטאליס־טען קענען ניט פארקויפען אין דער היים, פירען זיי ארויס קיין אויסלאנד. דאס איז אזוי ווי מארק טוועין דערצעהלט פון א קליין שטעטעל, אז די איינוואהנער האבען דארטען געמאכט א לעבען דערפון, וואס זיי האבען איינער ביי דעם אנדערען געוואשען גרעט.

אין די קאפיטאליסטישע לענדער זיינען דאך אומע־טום פאראן מער אייגענע פראדוקטען, ווי דער היימישער מארק קען פארשלינגען (דאס הייסט אזוי קומט אוים נאך דער וואולגאר־סא־ציאליסטישער טעאריע), בלייבען אלזא די ריקשטענדיגע לענדער ווי כינא, אינדיע, פערסיע, אפריקע, וואס האבען קיין אייגענע פראדוקציאן ניט. איז אבער ווייטער א קשיא: מיט וואס וועלען זיי קויפען די אימפארטירטע וואהרען? די קויפער אין אויסלאנד קענען ניט קויפען, וועז זיי פארקויפען ניט אויף א גלייכע סומע וואה־רען. כדי די אמעריקאנער קאפיטאליסטען זאלען קענען פארקויפען זייערע וואהרען צו די פילפינער, מוזען די פילפינער פארקויפען אף גלייכע סומע וואהרען צו די אמעריקאנער. דער אונטערשיד איז אלזא, נאר אין דעם סאהרט וואהרען, וואס מוזען פארקויפט ווערען אין דעם היימישען מארק. שטעלט זיך ווידער די זעלבע פראגע: ווער וועלען זיין די קויפער? וועז דער ארבייטער־

ראן נאר זעהר א קלייניע סומע אין פארגלייך מיט דער יערלאכער פּראָדוקציאָן. מען קען דערמיט אויסקומען נאר דערפאר, וואס די פּראָדוקטען וועלכע שטענדיק אויסגעביטען אף גלט און גלט ווי־ דער אף פּראָדוקטען, און מיט דעם זעלבען דאלאר קען מען קויפען אוך פארקויפען דורכשניטלאך אף פינף אוך צוואנציק דאלאר וואס רען. אבער וועך דער קאפּיטאליסט האט אויסגעגעבען דעם דאלאר אף וואלט אוך די וואלט בלייבט ליגען, מוז ער דאך קריגען ערגעץ אנאנדער דאלאר אף צו פירען וועלכע די פּראָדוקציאָן. אבער דער גלט־קאפּיטאל פון דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט האט דאך א געוויסען גרענץ. ווי אזוי וואלט דער קאפּיטאליסטישער קלאס געקענט רק פארבינדען זיין קאפּיטאל אוך נאך אלץ פּראָדוצירען וועלכע?

וועך איר וועט א קוק טאָן אין די סטאטיסטיק פון דער פּראָ־ דוקציאָן, וועט איר זעהען, אז דער גאנצער סטאק (זאפאס) פון די וועלכסטע וואלען מאכט ניט אויס מער ווי דער פּראָדוקט פון עט־ לאכע מאנאט. וועך עס בלייבט ליגען דער פּראָדוקט פון א גאנצען יאר אין ערגעץ א צווייג פון דער אינדוסטריע, שטעלען זיך אף די רעדער.

לאמיר איצטער אויסרעכענען וויפיל באטרעפט דער מערווערט פון דעם קאפּיטאליסטישען קלאס. לויט דעם צענזוס פון 1910, האט דער פּראָדוקט פון די פעקטאָרים פאר דעם יאר 1909, אראפּצי־ענדיק דעם קאסט פון מאטעריאלען, באטראפען $8,500,000,000; דער מערווערט האט אויסגעמאכט $2,200,000,000, דאס הייסט אן ערך א פערטעל, אדער דעם פּראָדוקט פון דריי מאנאט. וועך זיי זאלען אויסגעבען איין העלפט אוך אנקלייבען אין זייערע שפּייכלערם די אנדערע, וועט זיך אין דער צייט פון 8 יאר אנקלי־ בען אין די שפּייכלערם די אנדערע, וועט זיך אין דער צייט פון יאר אנקלייבען א גאנצער יערלאכער פּראָדוקט. וואס וועלען זיי טאָן דערמיט? עס וועט וועלען א קריזיס, זאגט דער וואלגארער סא־ ציאליסט. נו אוך ווייטער? זיי וועלען דאך ניט אנהויבען ווייטער פּראָדוצירען, אוידער זיי וועלען דאס ניט פארצערען. שטעלט זיך ווידער די קשיא: וואר וועט דאס פארצערען? די ארבייטער האָ־ בען דאס ניט פארמאגט צו קויפען אפילע דעמאלט, וועך יעדער האט גהאט א שטעל, אוך איצטער וועך עס איז א קריזיס אוך זיי גהאלען ארום לוידיק, קענען זיי דאך אודאי ניט קויפען קיין איבערי־

מאל צוויי, אז די אויסברייטונג פון דער אמעריקאנער קאפיטאליס־טישער אינדוסטרי איז גאר אונאבהענגיק געווען פון דעם אויסלענ־דישען מארק*).

וואס אלע קאפיטאליסטישע לענדער זוכען אויסלענדישע מארקען איז א פאקט, אבער עס האט קיין שייכות ניט מיט קריזי־סען. יעדער איינצעלנער קאפיטאליסט זוכט אויסצובריייטען זיין געשעפט. וועו די קאנקורענץ איז שטארק אין דעם היימישען מארק, זוכט ער קונדען אין דעם אויסלענדישען מארק. איין קאפי־טאליסט קען דאס אפגילטען, אבער וועו אלע קאפיטאליסטען פון דער גאנצער וועלט טוען דאס זעלבע, ווערט פון אלע היימישע מאר־קען איין וועלט־מארק.

„דער אויסווערטיגע האנדעל" — זאגט מארקס — „פערלענט נור די ווידערשפריכע אוף אויסגעדעהנטערע ספערען, ערעפענט איהנען גרעסערען שפילקרייז"**).

---

*) איך האב געמאכט די רעכענונג נאר פון פאבריק־פראדוקטען. איך וואלט אייך געקענט וויזיזען אז דער רעזולטאט וואלט געווען דער זעל־בער וועו מיר וואלטען פארגליכען די גאנצע פראדוקציאן מיט דעם גאנצען עקספארט.

**) „דאס קאפיטאל", צווייטער באנד, ז. 444. אין אנאנדער שטעל (דריטער באנד, ז. 231-232) ווידערשפרעכט מארקס דעם געדאנק, וואס איז אויסגעדריקט אין דער פאריקער ציטאטע. מען מוז אבער געדענקען, אז דער אויבציקער טייל פון „קא־פיטאל", וואס איז ערשינען פאר מארקס'עס לעבען, איז דער ערסטער באנד. נאך זיין טויט זיינען אויסרעבליבען א סך כתבים, וועלכע ער האט נאך געוואלט אויסארבייטען. זיין לעבענס־פרויעס ענגעלס האט זיי צוזאמענגעשטוקעוועט, ווי עס האט זיך געלאזען, און האט ארויסגע־געבען דעם צווייטען און דעם דריטען באנד.

די מאנוסקריפטען פון וועלכע ענגעלס האט צוזאמענגעשטעלט דעם דריטען באנד זיינען אלע געשריבען געווארען צווישען 1861 און 1865. עס זיינען געבליבען פון דער זעלבער צייט מאנוסקריפטען, וואו עס ווערען באהאנדעלט די פראגען וואס געהערען צו דעם צווייטען באנד, אבער מיט יענע מאנוסקריפטען האט זיך ענגעלס ניט באנוצט, ווייל

קלאס קען קויפען נאר א טייל פון דעם היימישען פראדוקט, וועט ער דעם איבעריקען טייל פארט ניט קענען קויפען, צי ער בלייבט אין דעם היימישען מארק, צי ער וועלט אויסגעביטען אף אויסלענדישע וואלען. טו וואס איז דער תכלית פאר דעם אמעריקאנעם קאפיטאליסט, וואס אנשטאט זיינע היימישע קנעפלאך וועט ער זיך מוזען האלטען מיט פילפינער צוקער־שטעקענס, אז עס איז ניטא וועל עס זאל עסען דעם צוקער אין אמעריקע? די ארבייטער קענען ניט און די קאפיטאליסטען ווילען ניט.

אום קלאר צו ווערען אין דער באדייטונג פון דעם אויסלענדישען האנדעל, לאמיר אקארסט אויסרעכענען וואס ער באטרעפט אין אזא קאפיטאליסטישע לאנד ווי אמעריקע.

די אויספור פון פאבריק־פראדוקטען האט באטראפען אין 1909 סך הכל $671,000,000. צווייטענס אבער אין דעם זעלבען יאר האט אמעריקע אריינגעפירט אויסלענדישע פאבריק־פראדוקטען אף $521,000,000. אלזא איז זי דורך דעם אויסווערטיקען אנדעל פטור געווארען אין נאנצען פון $150,000,000, דאס מאכט אויס 3% פון דער נאנצער פראדוקציאן. פארשטעהט איר שוין, ווי מען קען דערמיט ראטעווען א לאנד פון איבער־פראדוקציאן!

היינט לאמיר פארגלייכען ווי עס זיינען געוואקסען די פראדוקציאן און די אויספור.

אין 1909 איז די אויספור פון פאבריק־פראדוקטען געווען מיט $289,000,000 גרעסער ווי אין 1899, און די איינפור מיט $306,000,000 גרעסער ווי אין 1899. אלזא איז דער נעט עקספארט קלענער געווארען מיט $17,000,000. צו דער זעלבער צייט איז דער ווערט פון דער אמעריקאנער פאבריק־פראדוקציאן גרעסער געווארען מיט $3,700,000,000. אלזא, עס איז קלאר ווי צוויי

טעריאלען איז געוואקסען צען מאל אזוי גרויס. און וואו איז דער קאסט פון דער מאשין? אלזא מוז דער טייל פון דעם פראדוקט וואס דער קאפיטאליסט קויפט איין פאר דעם פראדוקטיוון פארברויך, שטענדיק וואקסען. עס בלייבען דאן נאך די וואַרען וואס ווערען ג־ניצט נאר פאר דעם פערזענליכען פארברויך. אזעלכע וואַרען זיינען נויטיק ניט פאר דעם ארבייטער קלאס אליין, נאר אויך פאר די קא־פיטאליסטען. די הייזער, די ווילאס, די לוסט־יאכטען, די אטאמא־בילס, די פראדוקטען פון קונסט, די צירונג, פון די קאפיטאליסטען און זייערע פאמיליעס זיינען ווערט, ניט איבערטריבען, הונדערט, זאגאר טויזענט מאל אזוי פיל, ווי עס קאסט אויסצוהאלטען א גאנ־צע ארביטער־פאמיליע. אויסהאלטען איין קאפיטאליסטישע טאכ־טער קאסט, ארעם 20,000 דאלאר א יאר. אויסהאלטען א בייבי — 4,000 א יאר. חוץ עסען האט דער פארברויך פון אלע אנדערע זאכען, בפרט נאך לוקסוס־געגענשטענדע, נאר קיין גרענעץ ניט.

דער קאפיטאליסטישער קלאס פארברויכט דעם מערווערט טייל־ווייז פערזענליך און טייל־ווייז פראדוקטיוו. דער מערווערט ווערט דעריבער פראדוצירט אין אזעלכע וואַרען, וואס זאלען דינען ביידע צוועקען.

פאר דעם פערזענליכען פארברויך פון די קאפיטאליסטען וועט רען פראדוצירט אזעלכע וואַרען וואס זיי באדארפען און אזוי פיל, ווי עס באטרעפט יענער טייל פון דעם מערווערט, וואס זיי גיבען אויס געוועהנלאך אף זיך. פאר דעם פראדוקטיוון געברויך וועט רען פראדוצירט פראדוקציאנס מיטעל און וואַרען, וואס דער אר־בייטער קויפט מיט זיינע שכירות.

אין דעם צווייטען באנד פון „קאפיטאל" וועיזט מארקס א חשבון, ווי אזוי די פראדוקציאן גלייכט זיך אויס מיט דעם פאר־ברויך און זיי געפינען זיך ביידע אין גלייכגעווויכט.

לאמיר, ערסטענס, אויסרעכענען, ווי וואלט עס אויסזעהען, ווען די קאפיטאליסטען וואלטען פארצערען זייער גאנצען פראפיט. אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט פירט זיך דאס ניט, וואַרים די קאפיטאליסטען זוכען אימער צו פארגרעסערען זייער קאפיטאל. אין דעם מיטעלאלטער, ווען דער הערשענדער קלאס זיינען געווען די פריצים, וואס האבען געלעבט פון פאנשטשינע, פלעגען זיי אנים־

4.

דער באלאנס פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט.

די פאלשקייט פון דער טעאריע פון „אונטערקאנזומפציאן" שטאמט דערפון, וואס זי פארשטעהט ניט די ראליע פון דעם מער־ווערט און דעם טיל קאפיטאל, וואס רעפרעזענטירט די פראדוק־ציאנס־מיטלען. דער יערלאכער פראדוקט באשטעהט אין אזוינע וואַרען וואס זיינען נעמאכט געוואָרען פאר'ן פערזענליכען פארברויך און פאר'ן פראדוקטיוון פארברויך. די וואַרען וואס דינען דעם פראדוקטיוון פארברויך קענען נאר פאר־קויפט ווערען צו דעם קאפיטאליסטישען קלאס, וועלכער באנוצט זיי אף צו באנייען דעם אפנעניצטען טיל פון דעם פרא־דוקטיוון קאפיטאל און אף עם אויסצובריטען. דער קאפי־טאליזם צייכענט זיך אויס דערמיט וואס אט דער חלק פון דעם קא־פיטאל וואקסט שטענדיק אין פראפארציע צו דעם גאנצען קאפיטאל. עס איז לייכט צו פארשטעהן פאר וואס: וואו איין ארבייטער קען מאכען מיט'ן האנט איין שטיקעל ארבייט און מיט א מאשין צוהן שטיקלאך, איז דאך קלאר, אז דער ווערט פון די פארברויכטע מא־

זיי זיינען פון מארקסען נאך אַ פאר מאל איבערגעארבייט געוואָרען. דער לעצטער מאנוסקריפט פון דעם צווייטען באנד איז געשריבען געוואָרען אין 1878, ער איז אריין אין יענע קאפיטלען, וועלכע איך האב פא־פולארזירט פאר די לעזער אין דיזען קאפיטאל. (איר קענט דאס אלץ געפינען אין ענגעלס'עס פאָרוואָרט צום צווייטען באנד).

וועו אַ מאן וויי מארקס האלט צוואנציק יאר אין איין שרייבען און מעקען, טו איז לייכט צו פארשטעהן, אז אין די איבערגעבליבענע פאַפּירען זיינע מוזען זיך געפינען שטעלען וואס שטימען ניט איין מיט זיינע שפעטערע געדאנקען. וועו מארקס וואלט זיין ווערק פארעפנט־ליכט אליין, וואלט ער אפשר אנגענומען איין געדאנק אלס פונדאמענט און אפשר דעם אנדערען. אבער זיין פרייַנט האט זיך ניט געהאלטען פאר בארעכטיקט צו זיין אַ צענזאר איבער זיינע געדאנקען. ער האט געקלערט, אז מארקס איז אַ מאן, וואס האט דאס רעכט, די וועלט זאל הערען, וואס ער האט געהאט אין זינען צו זאגען, אויבער עס האבען זיך ביי עם פארמאכט די ליפען אף אויביק.

ב) פאבריקאציע פון לעבענסמיטלען פאר די ארבייטער:
הוצאות: מאטעריאלען, לאו זיין 1,000, שכירות 250, צוזאמען 1,250.
הכנסות: דער קאסט פון מאטעריאלען 1,000, דער קאסט פון ארבייטס־קראפט 250, פראפיט 250, צוזאמען 1,500.

ג) פאבריקאציע פון לעבענס־מיטלען פאר די קאפיטאליסטען — נאך א מאל די זעלבע רעכענונג ווי אין „ב".
דער גאנצער יערלאכער פראדוקט צוזאמען באטרעפט 9,000.
כדי די רעכענונג זאל ביי אייך זיין פאר די אויגען, טו שרייבט זיך אן די ציפערען אויף א שטיקעל פאפיר אט אזוי:

	מאטעריאלען	שכירות	פראפיט	ס"ה
א)	4,000	1,000	1,000	6,000
ב)	1,000	250	250	1,500
ג)	1,000	250	250	1,500

איצטער לאמיר רעכענען. די 250 שכירות פון די ארבייטער „ב" זיינען פראדוצירט געווארען אין לעבענס־מיטלען פאר ארבייטער. דיזעלבע ארבייטער ווילען מיט זייערע שכירות קויפען אט די לעבענס־מיטלען. די 250 פראפיט פון די קאפיטאליסטען „ג" זיינען פראדוצירט געווארען אין לעבענס־מיטלען פאר קאפיטאליסטען, די קאפיטאליסטען ווילען איינער ביי דעם אנדערען קויפען זייערע לעבענס־מיטלען (שאטפאניער, זיידענע קלייידער, אויטאמאביל). אלזא, 250 „ב" און 250 „ג" איז אראפ פון מארק. עס נעמט זיך נאך אין די הענט פון די קאפיטאליסטען „ב" 1250 אין לעבענס־מיטלען פאר ארבייטער. זיי פארקויפען 250 צו די ארבייטער „ג" וואס זייערע שכירות לינען אין לעבענס־מיטלען פאר קאפיטאליסטען און מיט די געלט קויפען זיי יענע 250. אף דעם אופן האבען איצט די קאפיטאליסטען „ב" און די ארבייטער „ג" יעדערע זייערע לעבענס־מיטלען. ווייטער דארפען די קאפיטאליסטען „ב" אף 1000 דאלאר פראדוקציאנס־מיטלען און די ארבייטער „א" דאר־פען אף 1,000 דאלאר לעבענס־מיטלען. די קאפיטאליסטען „ב" פארקויפען זייערע 1000 אין לעבענס־מיטלען פאר ארבייטער צו די ארבייטער „א" און מיט די געלט קויפען זיי אפ די 1000 פראדוק־ציאנס־מיטלען, אין וועלכע עס לינען די שכירות פון די ארבייטער „א". אזוי זיינען מיר פטור געווארען פון אלע פראדוקטען וואס זיי־נען געמאכט געווארען פאר דעם פארברויך פון די ארבייטער.

ברייננען אלץ, וואס זיי האבען געהאט, און געווען־טלאך פלעגען זיי נאך מאכען חובות. אלזא, לאמיר ערסט זעהען, צי די פראדוקציאן און דער פארברויך קענען בלייבען אין גלייכגעוויכט אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט, וועו די קאפיטאליסטען זוכען ניט אויסצובריייטען זייער פראדוקציאן, און דערנאך וועלען מיר זעהען, וואס קומט ארויס, וועו זיי שפארען אפ א טייל פון זייער פראפיט און לייגען עם אריין אין ווייטערע פראדוקציאן. די ציפערען נעם איך פון קארל מארקס'עם „קאפיטאל".

דעם גאנצען יערלאכען פראדוקט מוז מען צוטיילען אין צוויי חלקים: ערסטענס, די פראדוקציאנס־מיטלען, דאס הייסט, מאטעריאלען, וואס מען וועט דארפען איבער א יאר, אפגענוצטע מאשינען און דערגלייכען; צווייטענס, וואס עס געהט אף דעם פערזענליכען פארברויך. און דעם חלק קען מען איינטיילען אין צוויי חלקים: וואס די ארבייטער פארברויכען און וואס די קאפיטאליסטען גיבען אוים אף זיך אליין. די ארבייטער פארצערען זייערע שכירות אין גאנצען, און די קאפיטאליסטען האבען מיר אנגענומען פארצערען זייער גאנצען פראפיט. לאמיר אנעמען, אז דער פראפיט באטרעפט אזוי פיל, וויפיל די שכירות. לאז זיין א קאפיטאל פון 5,000 מיליאן דאלאר ליגט אין פראדוקציאן פון אייזען, קופער, מאשינערי און דערגלייכען, קורץ פון פראדוקציאנס־מיטלען, און 2500 מיליאן דאלאר אין דער פראדוקציאן פון די לעבענס־מיטלען: 1250 — פון פראדוקטען, וואס די ארבייטער פארצערען און אנדערע 1250 — פון אזוינע וואס די קאפיטאליסטען פארצערען. כדי אונדזער רעכענונג זאל זיין וואס פראסטער, וועלען מיר אנעמען, אז די מאשינערי וועלען אין גאנצען אפגענוצט אין דער צייט פון דעם יאר, און מיר וועלען זי אריינרעכענען צווישען די מאטעריאלען. אונדזער חשבון וועט אויסזעהען, למשל, אזוי:

א) פאברי־קאציע פון פראדוקציאנס־מיטלען:

הוצאות: מאטעריאלען, לאז זיין 4,000, שכירות 1,000, צוזאמען 5,000.

הכנסות (צום ענד יאר): דער קאסט פון מאטעריאלען 4,000, דער קאסט פון ארבייטס־קראפט 1,000, דער פראפיט אויך 1,000, צוזאמען 6,000. דאס ליגט איצטער אין וואלען וואס קענען באנוצט וועלען פאר מאטעריאלען פאר דעם נייעם יאר.

לאמיר איצט א קוק טאָן וואו לינט דער אונטערשיד. אין דעם ערסטען ביישפּיל האָבען די קאָפּיטאַליסטען „א", „ב" און „ג" אַנגעהויבען מיט א קאפּיטאל פון 7,500, צום סוף האָבען זיי געמאכט פּראָפּיט 1,500, און דאָס איז ביי זיי נעווען אפּגעמאכט צו פּאַרצערען. עס איז פּראָדוצירט נעווען אין אזעלכע ווארען. פּראָדוקציאָנס־מיטלען אף דעם נעקסטען יאָר האָבען זיי געהאט 6,000 און 1,500 אין לעבענסמיטלען פּאר ארבייטער. נאָך דעם נייעם פּלאַן מאכען זיי א פּראָפּיט פון 1,750, פון דעם קענען זיי אבער פּאַרצערען ניט מער ווי 1,100, ווארים נאָר אף אזוי פיל איז פּאר זיי פּראָדוצירט געווארען. אנגעהויבען האָבען זיי מיט מאטעריאלען אף 5,500, צום סוף יאָר האָבען זיי אבער 6,000, דאָס הייסט, עס איז פּאראן אף 500 מער מאטעריאלען אף צו פּאַרגרעסערען די פּראָדוקציאָן. לעבענס־מיטלען פּאר ארבייטער איז פּראָדוצירט געווארען אף 1,900. הגם די ארבייטער האָבען פּאַרדינט דורך דעם יאָר נאָר 1,750. אלזא עס איז פּאראן אף 150 איבעריקע לעבענס־מיטלען פּאר ארבייטער. ווי־זשע וועט מען זיך דערמיט איספּראָווען?

די ארבייטער „ב" וועלען מיט זייערע שכירות קויפען די 450 אין לעבענס־מיטלען, אין וועלכע עס ליגען זייערע שכירות. די אַרבייטער „א" וועלען מיט זייערע שכירות קויפען די 1000 אין לעבענס־מיטלען, אין וועלכע עס שטעקען די מאטעריאלען „ב". די ארבייטער „ג" וועלען אפּקויפען פון די קאָפּיטאַליסטען „ב" 300 און לעבענס־מיטלען פון זייערע 450 וואָס עס שטעקט אין זייערע פּראָפּיטען. עס בלייבט ביי זיי אף 150 לעבענס־מיטלען פּאר אַרבייטער, וואָס דערווייל האָבען מיר נאָך פּאר זיי אף דאָרוף קיין קויפער ניט.

די קאָפּיטאַליסטען „ב" נעמען די 300 וואָס זיי האָבען געלייזט פּאר א חלק פון די וואַרען, אין וועלכע עס ליגט זייער פּראָפּיט, און קויפען דערמיט אויטאָמאָביל־ען און זיידענס, אין וועלכע עס ליגען די שכירות פון די ארבייטער „ג". די קאָפּיטאַליסטען „ג" פּאַרצערען זייערע 300 פּראָפּיט וואָס איז פּראָדוצירט געווארען אין אווינע זאכען וועלכע זיי דאַרפען, דאָס הייסט, זיי קויפען עס אָפּ אייגער ביי דעם אנדערען. עס בלייבט נאָך צו פּארקויפען די 500 לעבענס־מיטלען פּאר קאָפּיטאַליסטען, וואָס אין זיי ליגט דער וואַרט פון דעם מאטעריאל וועלכען די קאָפּיטאַליסטען „ג" האָבען נויטיק אין זייערע פּאַבריקעס. זיי פּארקויפען עס צו די קאָפּיטאַליסטען „א", וועלכע

די קאפיטאליסטען „א" דארפען פארקויפען זייער 1,000 פראָ־פיט, וואס ליגט אין אלערליי מאטעריאלען, צו קויפען לעבענס־מיטלען. פארקערט די קאפיטאליסטען „ג" האבען 1,000 און לע־בענס־מיטלען פאר קאפיטאליסטען, וואס זיי מוזען אויסבייטען אף אלערליי מאטעריאלען פאר זייערע פאבריקעס. די 1,000 „ג" ווערט אויסגעבייטען אף די 1,000 „א". בלייבט נאך די 4,000 „א". דאס ליגט אין פראדוקציאנס־מיטלען, און עס מוז ווידער אריינגעלייגט ווערען אין פראדוקציאן אין דער זעלבער אפטיילונג. אלזא, וועלען די קאפיטאליסטען „א" איינער ביי דעם אנדערען אפקויפען דיזע מאטעריאלען. די קאפיטאליסטען „א", „ב" און „ג" קענען איצט ווידער אנהויבען די פראדוקציאן אף דעם נייעם יאר מיט דעם זעלבען קאפיטאל ווי פאר־א־יארען.

איצטער לאמיר נעמען דעם פאל, וועו די קאפיטאליסטען פארצערען אף זיך נאר א טייל פון זייער פראָפיט, דעם אנדערען לייגען זיי אריין אין געשעפט: וואס היסט דאס זיי לייגען עס אריין אין געשעפט? דאס היסט, איבער־א־יאר וועלען זיי מיט די געלט, אנשטאט זיידענע קליידער און אויטאמאבילען, קויפען אייזען און קופער און צאלען שכירות, פאר וועלכע די ארבייטער וועלען קויפען פאר זיך ברויט.

אלזא דער יערלאכער פראדוקט מוז זיין אנדערס איינגעטיילט, למשל, אזוי:

א) מאטעריאלען 4,000, שכירות 1,000, פראָפיט 1,000, צו־זאמען 6,000.

ב) מאטעריאלען 1,000, שכירות 450, פראָפיט 450, צוזאמען 1,900.

ג) מאטעריאלען 500, שכירות 300, פראָפיט 300, צוזאמען 1,100.

„א" און „ב" און „ג" אין איינעם באטרעפען די זעלביקע 9000 ווי פריהער, אבער זיי זיינען אנדערס פארטיילט.

אלזא פארשרייבט עס ביי זיך אט אזוי:

א) פראדוקציאנסמיטלען	4,000	1,000	1,000	6,000
ב) לעבענסמיטלען פאר ארבייטער	1,000	250	250	1,500
ג) לעבענסמיטלען פאר קאפיט.	500	300	300	1,100
ס"ה	6,000	1,500	1,500	9,000

מארקס'עם חשבון ווייזט, ווי אזוי די קאפיטאליסטישע פראדוקציאן קען זיך אויסברייטען פון איין יאר צום אנדערן און די גלייכגעוויכט זאל ניט געשטערט ווערן.

די אויסברייטונג פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן צייבענט זיך אוים דערמיט, וואס דער שטענדיקער קאפיטאל, דאס הייסט, דער חלק וואס ווערט אויסגענעבען אף מאטעריאלען, מאשינען און געביידעס, ווערט רק נרעסער. אזוי איז עס געגאנגען זינט דעם אנהויב פון קאפיטאליזם עד היום הזה.

דער וואולגארער סאציאליסט קען דאס ניט פארשטעהן, ווייל ער מיינט, אז דער צוועק פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן איז די באשאפונג פון לעבענס־מיטלען. ער פארשטעהט, ווי די קאפיטאליסטען קענען פארצערען דעם גאנצען מערווערט פאר זיך: מיסים גולד מאכט זיך נאך א קלייד, די ברעדלי מארטינס גיבען נאך א באל, מארגאן קויפט נאך א גאלערעיע טייערע בילדער, קארנעגי בויט אוים נאך א צענדליק פרעכטיקע הייזער פאר ביבליאטעקען, אבער דאס אלץ גילט אזוי לאנג, ווי עס ווערט דערמיט ניט פארגרעסערט די פראדוקציאן. ביז א געווייסען גרענעץ קען מען פארשטעהן ווי די פראדוקציאן קען זיך אויך אויסברייטען: די באפעלקערונג וואקסט, דארף מען פון יעדער זאך מער. אבער עס איז דאך א פאקט אז דער מערווערט וואקסט גיכער ווי די באפעלקערונג, וואס טוט מען דערמיט וואס איז איבעריק? אויב די איבעריקע לעבענס־מיטלען פון איין יאר ווערען באנוצט אף באשאפונג פון נאך מער פראדוקציאנס־מיטלען, וואס זייער צוועק איז צו באשאפען נאך מאסענהאפטער און מער לעבענס־מיטלען, טו וואס ווען זיין דער סוף דערפון?

הונדערט מאל אפשר חזר'ט איבער מארקס אין זיין „קאפיטאל", אז דער אונטערשיד צווישען דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן און דער פראסטער וואירען־פראדוקציאן וואס האט עקזיסטירט פאר דעם קאפיטאליזם, באשטעהט אין דערין גופא, וואס דער ערצצוועק פון דער פראסטער וואירען־פראדוקציאן איז דער געברויכס־ווערט פון דער וואירע, וועלכע ווערט אויסגעביטען אין מארק, און פארקערט, דער ערצצוועק פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן איז דער מערווערט.

איך וויל, אז דער לעזער זאל דאס קלאר פארשטעהן.

פארצערען 500 פון זייערע 1,000 פראָפיט, און זיי קויפען אפּ ביי די קאָפּיטאַליסטען „א" מיט די געלט אף 500 מאטעריאלען. מיט די אנדערע 500 פון זייער פראָפיט האלטען זיך נאָך די „קאָפּיטאַליסטען „א". וווייטער בלייבען נאָך די 4,000 וואָס אין זיי ליגט דער ווערט פון די מאטעריאלען פאר די נאנצע אָפּטיילונג „א". אָבער דאָס וועלען די קאָפּיטאַליסטען „א" אייגנער ביי דעם אנדערען אפּקויפען, וואָרים זיי דארפען עס אין זייערע פאבריקעס.

אלזא, עס איז געבליבען אף 500 מאטעריאלען און אף 150 לעבענסמיטלען פאר ארבייטער. דאָס רעפּרעזענטירט די 650 פּראָפּיט וואָס דער קאָפּיטאַליסטישער קלאַס ווייל ניט פארצערען, נאָר ער וויל עס אריינלעגען אין נייע פּראָדוקציאָן. דערצו איז נויטיק מאטעריאלען אף 500 און 150 דאַרף אוועקגעהן אף שכירות. אלזא, די קאָפּיטאַליסטען פון דער אָפּטיילונג „א" וועלען אייגנער ביי דעם אנדערען אָפּקויפען די מאטעריאלען, מיט די 150 וועלען זיי דינגען א גרעסערע צאָל ארבייטער, און די נייע ארבייטער וועלען נעמען די 150 שכירות און אָפּקויפען די 150 לעבענס־מיטלען וואָס זיינען געבליבען ניט פארקויפט.

נאַטירלעך, אין דעם ביישפּיל ווערט אָננענומען, אז קיין שוועריקייט צו קריגען געלט איז ניטאָ: כל זמן עס זיינען פאראן קונים אף דעם נאנצען פּראָדוקט, נעפּינט זיך שוין געלט, וואָרים, ערסטענס, הייבט דאָך יעדער קאָפּיטאַליסט אן זיין נעשעפט מיט געלט, אָט די געלט ליגט דאָך אימער ערגעץ, און צווייטענס איז דאָך פאראן א קרעדיט סיסטעם, וואָס גיט די קאָפּיטאַליסטען די מיטעל צו פירען זייערע נעשעפטען אן אונטערברעכונג, און אָפּצורעכענען זיך שפּעטער. די פראגע איז ניט וואו נעמט זיך געלט אף איבערצוקערעווען זיך, נאָר וואו נעמען זיך קונדען? און מיר האָבען נעזעהען, אז קונדען נעפּינען זיך יע, וועו די פּראָדוקציאָן איז נאָר ריכטיק אויסגעמארקירט. די פארגרעסערונג פון דער פּראָדוקציאָן אין אונדזער ביישפּיל באשטעהט אין דעם, וואָס די קאָפּיטאַליסטען קויפען אף 500 מער מאטעריאלען און דינגען אף 150 מער ארבייטער. דער פארברויך פון די ארבייטער איז אלזא קלענער ווי יענער טייל פון דעם פּראָפּיט וואָס די קאָפּיטאַליסטען קענען ניט פארברויכען, און פונדעסטוועגען, נישקשה, די איבעריקע פּראָדוקטען נעפּינען א מארק־אן די ארבייטער.

אז עס זיינען פּאראן גרויסע שיפּס־בוי־קאמפּאניעס, וואָס בויען קריגס־שיפן, גרויסע פּאבריקעס פון הארמאטן, ביקסען, פּול־ווער, א גרויסער טייל פון דעם שטאָל, פון דעם קופער, פון די קויל־ען וואָס ווערען פּראָדוצירט, געהען אוועק אף קריגס־אויסגאבען. אוּן דער אויסהאלטען פון מיליאָנען סאָלדאטן?

5.

די אורזאכען פון קריזיסען.

פון וואַנען זשע נעמט זיך פּאַרט א קריזיס? די אורזאכע האָט מארקס געווייזען אין דעם צווייטען באנד פון „קאַפּיטאל"*).

מיר האָבען געזעהען, אז א טייל פון דעם קאַפּיטאל, דער פיקסער קאַפּיטאל, ווערט ארײַנגעלייגט אין גרויסע סומען אוּן קומט צוריק אין קלייַנע חלקים. די דאָזיקע חלקים ווערען אָנגענקליבען פון יערען קאַפּיטאַליסט אלס א רעזערוו־פאָנד, כדי, ווען עס וועט קומען די צייט ארויסצוואוואַרפען די אלטע מאשינערי אוּן צו קויפען נייע, זאָל ער האָבען מיט וואָס דאָס צו טאָן. ווען צום ביישפּיל די מאַשי־נערי קאָסט $100,000 אוּן זי דינט 10 יאָר, לייגט ער אַוועק אין א באנק $10,000 א יאָר, אוּן נאָך צען יאָר נעמט ער אַרויס מיט א מאָל די $100,000 אוּן גיט זיי אויס אף מאַשינערי. ווען די $10,000 וואָס ער שפּאָרט אַפּ יערליך וואָלטען זיך געלעגען רוהיק ערגעץ אין א פּושקע, אוּן די מאַשינען וואָס ער וועט דאַרפען, וואָלטען זיך פּאַמעלאָך געמאַכט אין דער צייט פון די צען יאָר, וואָלט עס געווען אזוי לייכט אויסצופּירען, ווי עס איז דאָס צו דערצעהלען. אין דער אמת'ן אָבער טראָגט ער אַריין די געלט אין די באַנק, די באַנק בארגט עס אוים דערווייַלע אף אַנדערע אונטערנעמונגען, אוּן ווען עס קומט אַרויסצוציהען מיט א מאָל די $100,000 אנשטאָט ווי געווענטלאָך $10,000 איז די באַנק קורץ אין געלט. נאַטירליך, איר פּארשטעהט, אז עס האַנדעלט זיך אין דער ווירקליכקייט אום טויזענטער קאַפּיטאַליסטען אוּן אום הונדערטער מיליאָנען. ניט אלע דאַרפען זייער געלט צו דער זעלבער צייט. אָבער די אורזאכע פון שטערונגען בלייבט, כל זמן די גאַנצע פּראָדוקציאָן פירט זיך ניט מיט א פּלאַן. עס איז אזוי ווי ווען איר וואָלט געהאט א גרויסען געשעפט אף מיליאָנען דאָלאַר אוּן א בוכהאַלטער. דער רעזולטאט ווען זיין, אז היינט וועט פעלען ווארע, מארגען וועט פעלען געלט.

*) „דאס קאַפּיטאַל" צווייטער באנד, ז. ז. 442-445.

קומט א זונטאג צו אונדז אין מינסק, אין גרויסען מארק, אף טרעצקער בארג. א פויער בריינגט א וואגען האלץ און פארקויפט עם פאר א פאר קערבלאך, מיט די געלט נעהט ער צוויישען די קראמען און קויפט זיך א פאר שטיוועל. וואם האט פאסירט? האלץ איז א נויטוענדיקע זאך און שטיוועל זיינען אויך א נויטוענדיקע זאך, א „געברויכסטווערט", ווי דער דייטש זאגט. די האלץ אבער הגם א נויטיקע זאך בכלל, איז ניט נויטיק נעווען גראד פאר יענעם פויער, און די שטיוועל, וואם זיי זיינען אויך א נויטיקע זאך בכלל, זיינען ניט נויטיק נעווען פאר יענער קרעמערקע. דורך דעם קויפען און פארקויפען אין מארק האבען די האלץ און די שטיוועל איבערגעביטען זייערע פלעצער, און איצטער האט די וויבעל האלץ אויסצוהייצען די שטוב און דער פויער שטיוועל צו טראגען. דערמיט האט זיך דער אנדעל געענדיגט, יעדער האט דאם וואם ער דארף, יעדער האט א געברויכטס־ווערט, מיט וועלכען ער וועט שוין מער ניט האנדלען, ער וועט עם פארצערען.

איצט טראגט זיך אריבער אין אמעריקע. די פילאדעלפיא ענד דעדינג אייזען־באן האט אריינגעלייגט איר געלט אין קויפען־גרובען. די קויפען פארקויפט זי און איר קאפיטאל קומט צו איר צוריק ווידער אין דער פארמע פון געלט מיט א צוואוואקס, א „מערווערט". די געלט קען זי ווידער אריינלייגען אין געשעפט, וואם דער פויער האט עם מיט זיין פאר שטיוועל ניט געקענט טאן. אין וואם פאר א געשעפט? דאם מאכט פאר איר גאר ניט אויס, אבי עם זאל טראגען מערווערט. דער מסחר באשטעהט אין דערין וואם מען בייט געלט אף געלט און מען מאכט דערבי מעהר געלט.

הונדערטער מיליאנען זיינען אריינגעלעגט געוואָרען אין דעם פאנאמא קאנאל. פון וואנען האבען זיי זיך גענומען? דאם איז אנגעקליבענער מערווערט. ער איז אריינגעלייגט געוואָרען אין פאפירען (באנדס), וואם וועלען טראגען צינזען, דאם הייסט מערווערט. טויזענטער מיליאנען זיינען אויסגעגעבען געוואָרען אף קריגס־שיפען און הארמאטען פאר דעם קריג. דאם איז אויך אנגעקליבענער מערווערט. די איראפאישע און אמעריקאנישע קאפיטאליסטען האבען אויסגעליהען זייער מערווערט צו די רעגירונג) פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט; וועז איר וועט אריינקוקען אין דעם סטאק - בוך (אינווענטאר) פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט, וועט איר נעפינען,

פאר ווייטערע פראדוקציאן. וועז איר וועט דאס צורעכענען, איז נאר ניט נעזאגט, אז די קאנזומפציאן מוז אימער זיין קלענער ווי די פראדוקציאן. עס קען אמאל נאר זיין פארקערט, אז עס פעלט פראדוקטען פאר דעם באדארף, — דאס האבען מיר, צום ביישפיל, געזעהען דא אין אמעריקע, אין דעם וויכטיקסטען צווייג פון דער היינטיקער פראדוקציאן, אין דער אייזען-אינדוסטריע: אין די לעצטע יארען, וועז א גרויסע אונטערנעמונג, צום ביישפיל, אן אייזענבאן, האט נויטיק געהאט אייזען אדער שטאל אין דער פארמע פון רעלסען, דראט אדער בוימאטעריאלען, האט זי עס נעמוזט באשטעלען מיט א יאר אדער אנדערטהאלבען אין פאראוים, ווארים אלע אמעריקאנער פאבריקעס האבען געארבייט פולע צייט אוז האבען נעהאט אנגענומענע באשטעלונגען אף א יאר אדער אנדערטהאלבען אין פאראוים. אלזא „אונטערפראדוקציאן"!

ווייטער, איבערפראדוקציאן היימט נאר ניט דוקא איבערפראדוקציאן פון אזעלכע ווארען, וואס דער ארבייטער קען פארצערען. צום ביישפיל, דער קריזים פון 1907 האט זיך אנגעהויבען פון קופער. עס זיינען געלעגען אין מארק אן ערך 400,000,000 פונט קופער אוז עס האבען זיך ניט נעפונגען קיין קויפער. דאס האט באטראפען, לויט דעם געזונקענעם פרייז ביז $50,000,000. זאל מען די שכירות פון אלע פאבריק-ארבייטער העכערען מיט א דאלאר א טאג, אין איין וואך מאכען זיי מיט $50,000,000 מער ווי היינט, — וועלען זיי די געלט אויסגעבען אף קופער-דראט?

אמת, מארקס זאגט אויך, אז איבערפראדוקציאן פירט צו קריזיסען. אבער „איבערפראדוקציאן" איז ניט די זעלבע זאך ווי „אונטערקאנזומפציאן". איבערפראדוקציאן קומט ניט דערפון, וואס דער ארבייטער קריגט ניט דעם גאנצען פראדוקט פון זיין ארבייט, נאר פון גאר אנדערע אורזאכען. כל זמן איין קאפיטאליסט פראדוצירט ניט וויסענדיק פון דעם אנדערען, מוז אמאל זיין צופיל ווארען, אמאל צו וועניק. דערמיט איז נאך אבער ניט ערקלערט, פארוואס איבער-פראדוקציאן מוז פירען צו קריזיסען. א פארציי-טיקער פריז איז קיין מאל ניט בדלות געווארען דערפון, וואס ער האט אנגעקליבען צופיל תבואה, צו פיל בהמות, צו פיל לייוועגט. פאר וואס-זשע איז עס פאר דעם קאפיטאליסטישען קלאס א צרה, וועז ער האט פון יערער זאך צופיל? וואס איז די נפקא מינה פון

מיר האבען אבער נעזעהען, אז די רעדער פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציאן און צירקולאציאן קענען זיך דרעהען ריכטיק נאר דעמאלט, וועז דער פראדוקטיוואר קאפיטאל נעהט איבער אין וואַרען־קאפיטאל, דער וואַרען־קאפיטאל און געלט־קאפיטאל, דער געלט־קאפיטאל ווידער אין פראדוקטיוועז קאפיטאל, אן אונטערברעכונג. שטעלט זיך אפ ערגעץ איין רעדעל, בלייבט די גאנצע מאשין שטעהן. דאס האבען מיר נעזעהען אין דעם קריזיס פון 1907—1908.

עס האט זיך ניט אנגעהויבען דערפון וואס פאבריקאנטען, אדער האלסיילערס האבען ניט געפונען קיין מארק פאר זייערע וואַרען און זיינען דעריבער ניט אין שטאנד געווען צו צאלען זייערע חובות. נייז, די צאל באנקראטען איז נעווען זעהר קליין, ניט גרעסער ווי געווענטלאך. עס האט זיך אנגעהויבען פון די באנקען, עס האט נעפעלט געלט, וויפיל דער געשעפט האט פארלאנגט. פאראוואס? דערפאר, זאגען די ניו־יארקער באנקירען קאנאנט און גייזיש, וואס די געלט איז אריינגעלייגט געווארען אף לאנגע טערמינען אין סטאק או זבאנדס (אקציעס און אבליגאציעס), דאס הייסט אין פיקסען קאפיטאל פאר נייע אונטערנעמונגען און עס פעלט ציר־קולירענדער קאפיטאל. די באנקען האבען איינגעצויגען זייערע קרעדיטען. דערפון איז נעווארען א פאניק, אלע האבען נענומען ארויס־ציהען זייער געלט פון די באנקען און האלטען עס ביי זיך, דאס הייסט, דער קאפיטאל האט אופגעהערט איבערצוגעהן אין די פארמע פון פראדוקטיוועז קאפיטאל, ווי מארקס דריקט זיך אוים. דער רעזולטאט איז נעווען, אז די פראדוקציאן האט זיך נעמוזט אפשטעלען.

די אורזאכען פון קריזיסען האט אלזא נאר קיין שייכות ניט צו דעם פארהעלטנים פון דעם קאפיטאליסטישען קלאס צו דעם אר־בייטער־קלאס.

דער טעות פון דעם וואולגארען סאציאליזם איז וואס ביי עם איז קאנזומפציאן בכלל אלץ איינס וואס קאנזומפציאן פון דעם אר־בייטער־קלאס. נאטירליך, איז די גאנצע פראדוקציאן אימער גרעסער אידער די קאנזומפציאן פון דעם ארבייטער־קלאס. וואַרים עס איז נאך חוץ דעם פארען די פערזענליכע קאנזומפציאן פון דעם הערשענדען קלאס, (די שקלאפען־האלטער, די פעאדאלע פריצים, די קאפיטאליסטען), און, צווייטענס, די פראדוקטיוועז קאנזומפציאן, דאס הייסט די קאנזומפציאן פון מאשינען און רויע מאטעריאלען

אכטער קאפיטעל

דער ווידערשפרוך צווישען דער טעאריע פון „דער סאציאלער רעוואלוציאן" און דעם היסטארישען מאטעריאליזם.

ווי איר ווייסט זיינען פאראן צוויי סארטען סאציאליסטישע טעאריעס: אידעאליסטישע און מאטעריאליסטישע. אלע אידעאליסטישע טעאריעס פון סאציאליזם האבען איין געדאנק בשותפות, נעמלאך, אז כדי עס זאל אינגעפירט ווערען דער סאציאליזם, דארף א גרויסער טייל פון דער מענטשהייט פריהער ווערען סאציאליסטען. עס הענגט אפ פון זייער „באוואוסטזיין", פון זייער ווילען: ווילען זיי ווילען, ווען זיין סאציאליזם, ווילען זיי ניט ווילען, ווען ניט זיין.

דער מאטעריאליסטישער סאציאליזם קערט איבער דעם גאנצען עסק מיט די פים ארוף, מיט'ן קאפ אראפ. (דער אויסדרוק ווען איר געפינען ביי מארקסען). ניט די סאציאליסטען באשאפען דעם סאציאליזם, נאר די ענטוויקלונג איז דער ריכטונג פון סאציאליזם באשאפט די סאציאליסטען. די „מאטעריאליסטישע פילאסאפיע פון דער געשיכטע" איז דער פונדאמענט פון דעם מארקסיסטישען סאציאליזם. לאמיר זשע איבער'חזר'ן נאך אמאל, אין וואס זיי באשטעהט.

זינט דער מענטש איז א מענטש, לעבט ער אין ערגעץ אן מין געזעלשאפט: א שטאם, א קהלה, א שטאט, א מדינה, זינט די מענטשען האבען זיך פארשפרייט אין אזעלכע קלימאטען, וואו מ' קען ניט געהן נאקעט און לעבען אף דער פרישער לופט, דארפען זיי עפעס א סארט הייזער און קליידער; חוץ דעם קען מען זיך מיט איינע יאגדעס און ווילדע פירות אויך ניט אנעסען זאט. אלזא, מ'מוז אלצדינג צוגרייטען, וואס דער מענטש דארף, דאס הייסט, „פראדוצירען". די פראדוקציאן ברענגט מענטשען צוזאמען. אף וואס פאר אן ארט דאס וועלען זיך אן דעם, ווי אזוי זיי

דער פּאַרטייטיקער פּריצ'שער ווירטשאפט צו דער קאַפּיטאַליסטישער? דער אונטערשיד איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער צ י ר ק ו ל א צ י א ן. די איינפאכע צירקולאַציאָן פון וואַרען אין דער פּאַרטייטיקע יאַרען האָט ניט געקענט פירען צו א קריזיס, ווייל יעדער איינצעלנער קויפּען און פּאַרקויפען איז געווען אָפּגעזונדערט פון אַלע אנדערע. וועז איין וואַרע האָט ניט געפונען קיין קויפער, האָט דאָס ניט געשטערט צו פּראָדוצירען און פּאַרקויפען אנדערע. אָבער דער קאַפּיטאַליזם ציט אריין אַלע וואַרען אין די צירקולאַציאָן און מאכט די פּראָדוקציאָן אפהענגיק פון דער צירקולאַציאָן. וועז א טייל פון די פּראָדוצירטע וואַרען ווערט ניט פּאַרקויפט, ווערט אָפּגעהאַלטען דער גאנג פון דער צירקולאַציאָן, און דאָס ווידער שטעלט אָפּ די פּראָדוקציאָן, און מיר האָבען א קריזיס. אַזא, ניט די איבערפּראָדוקציאָן איז די אורזאכע פון קריזיסען, נאָר די אנאַרכיע פון דער קאַפּיטאַליסטישער צירקולאַציאָן.

עס קומען פאָר פון צייט צו צייט שטערונגען אין דעם גאנג פון דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטרי, פונקט אזוי ווי עס טרעפען זיך שטערונגען אין דעם פּאַרקער אָפּ די אייזענבאנען. אָבער אז א צוג געהט אראָפּ פון די רעלסען, אָדער קומט אין צוזאמענשטויס מיט אנאַנדער צוג, ווערט דערמיט דער אייזענבאן־סיסטעם ניט אָפּגעשאפט. אזוי איז אויך מיט די קריזיסען: זיי רואינירען א צאַל קאַפּיטאַליסטען, אָבער דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם בלייבט ווייטער.

די טרייב־קראפט פון יעדער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאפט איז די עקאנאמישע ענטוויקלונג. עס בייט זיך מיט דער צייט די ארגאניזאציע פון דער פראדוקציאן, ביסלאכווייז פאסען זיך צו אלע נעוצלאכע איינריכטונגען, אלע נעראנקען צו דעם נייעם סדר. נעמט אזא ביישפיל: אין אמאליקע צייטען האט א שניידער ניט פאר־גונען דעם אנדערען זיין שטיקעל ברויט, וואירים יעדער איינער איז געווען צופריידען ארויסצוקאפען ביי דעם אנדערען א שטיקעל מלאכה. היינט זיינען אלע שניידער סאלידארישׁ, זיי פראיזיקען זיך אין א סטרייק, זיי באלאנגען צו א שניידער־יוניאן.

שׂם האבען זיך איבערגעביטען די עקאנאמישע פערהעלטניסע האבען זיך איבערגעביטען די עקאנאמישע אידעען. אז מען נעמט די נאנצע געשיכטע קען מען איינזעהן ווי די איצטיקע געזעלשאפט איז אויסגעוואקסען, ניט דורך דעם וואס א גרויסער נביא האט פאראויס געמאכט א פלאן ווי מען זאל זיך איינריכטען, און דער עולם האט איינגעזעהן, אז עס איז טאקע א פלאן און מען האט דעם נביא געפאלגט. די מערצאל פון מענטשען האנדלען נאר פאר זייערע אייגענע צוועקען און זארגט ניט וואס עס וועט פון דער פון ארויסקומען פאר דער איבריקער וועלט. און אפילו די יעניקע, וואס מיינען, אז זיי האנדלען אין די אינטערעסען פון דער נאנצער געזעלשפאט, זיינען זעהר זעלטען באוואוסט פון דער ווירקונג, וואס זייער טעטיקייט וועט האבען אף די געזעלשאפט. מיט הונדערט יאר שפעטער, אז דער געשיכט־שרייבער נעמט מאכען דעם חשבון, ווייזט זיך ארויס, אז די נרעסטע מענער פון א הונדערט יאר צוריק האבע זייך פאררעכענט, עס דוכט זיך אונדז אויס, אז מיר שטופען די געשיכטע, אין דער אמת'ן שטופט די געשיכטע אונדז.

נעמט פארנלייכט דעם קאפיטאליסטישען סיסטעם מיט דעם פארצייטיקען קאמוניזם. קענט איר עפעס געפינען עס זאל זיין ענלאך איינער צו דעם אנדערען? פארצייטען איז די לאנד נעווען קהל'שע, היינט איז די לאנד אין פרוואטע הענט. פאר־צייטען האט יעדע פאמיליע געהאט אן איגענע הויז, היינט וואוהנען דאס רוב מענטשען אין די שטעט אין נעדונגענע דירות. פאר־צייטען איז יעדער נעווען ביי זיך אליין א בעל הבית, היינט זיי־נען אין שטאט נאר וויניק בעלי הבתים, דאס רוב ארבייטען פאר שכירות, פארצייטען זיינען נעווען נאר קליינע בעלי מלאכות, היינט

פֿאַרדוצירעז. וועז דער מענטש לעבט פוז שיסעז וויל־דע חיות, מוז ער וואהנעז צוואמעז מיט אנדערע מענטשעז, וואָרים אין א וואלד זיינעז פֿאַראַן א סך גרויסע חיות אוז איינער אליין קעז א מענטש זיי ניט בייקומעז. דערביבער וואהנעז יעגער־פעלקער אין שטאַ־מעז. וועז דער מענטש האָט זיך שוין אזוי ווייט ארויפגעארבייט, אז ער האָט א סטאַדע בהמות, קעז עס אויסקומעז מיט זיין איגענער הויז־נעזינד, אוז עס איז פאר עס ווינאַדנער צו זיין וואָס ווייטער פוז אנדערע פֿאסטוכער: די מעשה וועגעז אברהם אבינו אוז זיין שוואָגער לוט באווייזט דאָס זעהר קלאָר, וועז עס האָט זיך שוין ענטוויקעלט דער האנדוועדק איז פאר דעם עולם נויטיק צונויפצו־קומעז זיך אף יריד'עז, אויסצובייטעז זייערע סחורות. מיט דער צייט ווערט ארום דעם יריד א שטעטעל אוז די בעלי מלאכות באַ־זעצעז זיך אין שטעטעל, ווּאו זיי קענעז זיך עפטער טרעפעז מיט זייערע קונדעז, וועז עס ענטוויקלעז זיך מאשינעז, וואקסעז אוים גרויסע פאבריקעס, ווּאו עס ארבייטעז הונדערטער מענטשעז. היינט פֿארשטעהט איר דאָך, אז די באציהונגעז פוז איין מענטשעז צו דעם אנדערעז מוזעז זיין גאנץ אנדערע אין יעדעז סאָרט געזעל־שאפט. דערפוז קומעז ארויס פארשידענע מנהגים, פארשידענע גע־דאנקעז.

וויפיל מענטשעז טרעפט איר, וואָס זאָלעז קענעז דענקעז יע־דער פאר זיך אליין מיט זיין איגענעם שכל? די צאָל אידעז איז צו יעדער צייט זעהר קליין, טויזענטער מילי־אָנעז מענטשעז האָבעז דאָס זעלבעז נעדאנק איבער געווייסע זאכעז. ווי אזוי קומט דאָס? וועז דער מענטש ווערט געבאָרעז, געפינט ער שוין א פארטיקע וועלט אוז זיינע נעדאנקעז קומעז צו עס פוז זיין פֿרנסה. אפילע נאָך דעם לשון נאָך קענט איר דערקענעז, מיט וועמעז איר האָט צו טאָן: איר האָט אודאי געהערט, ווי מ'מאכט איבער, ווי א בעל עגלה רעט, א שוסטער, א שנייידער אוז דאָס גלייכעז.

אָט דאָס מיינט קארל מארקס, וועז ער זאָגט, אז די פארהעל־טעניסע פוז דער פֿראָדוקציאָז זיינעז דער פונדאמענט, אף וועלכעז עס ווערעז אופגעבויט די געזעצליכע, רעליגיעזע אוז אלע אַנדערע אייניריכטונגעז פוז דער געזעלשאפט, די פֿאָליטישע סיסטעמעז, די טעאָריעס פוז רעכטס־וויסענשאפט, אפילע די באגריפעז פוז יושר.

איז געגאנגען באשטעלען א גארמיטור ביי פרייגקעל אף נובער־
נאטארסקע גאס, איז דאס געווען ווי איר געדענקט, א טייל פון דער
סאציאלער רעוואלוציע. דער זשאנדארמסקער פאלקאוניק אבער
האט דאס צוגעזעהען און האט גאר ניט חושד געווען אז עס טוט
זיך דא אפעט א רעוואלוציע. און אזוי האט זיך געביטען דער
לעבען און די פירונג פוזד ור צו דור הונדערטער יאהרען, ביז
עס איז געווארען פון דעם פארצייטיקען קאמוניזם דער היינטיקער
קאפיטאליזם. אלץ אין צוגעגאנגען אף א געשעפטס־מעסיקען
ארט, יעדער האט זיך אפגענעבען גאר מיט זיין אייגענעם געשעפט,
מען האט ניט געהאלטען קיין דרשות אייגצורייזען דעם פארמער
וואס פאר א גוטסקייט עס וועט גאר זיין, אז ער וועט אוועקשיקען
זיין טאכטער ארבייטען אין שטאט אין א פאבריקע. אז עס האבען
זיך שוין אנגעקליבען צענדליקע, טויזענטער מיידלאך אין די פאב־
ריקעס, דאמאלס גאר האט זיך דער געלערנטער עקאנאמיסט גע־
נומען וועגען דעם צו שרייבען. און נאך א זאך. אלץ איז צו־
געגאנגען מיט דער נאטור, מיט געוואלד האט מען קיינעם ניט
געצוואונגען געהען אין שטאט זוכען ארבייט. מיט גוואלד צווינגט
מען דעם שניידער ניט ער זאל געהן ארבייטען אף בראדווי אין
א פעקטארי, וועו ער ווייל קען ער דינגען א מאשין אוו ארבייטען
פאר זיך ערגעץ אין בראנזוויל, אוועקטראגען פארקויפען דעם
דזשעקעט דערנאך אין דער פערצעטער סטריט. צי וועט ער
אבער דערבייי בעסער מאכען, איז א גרויסע פראגע. דעם שניי־
דער פון דער היים, וואס ארבייט ניט אום שבת און האט ניט צו טאן
מיט די סאציאליסטען, פאלט גאר ניט איין אז עס איז אן עולה וואס
דער באס האלט א שאפ אוו ער איז אן ארבייטער. וועו ער
בעקומט גאר ריכטיק באצאלט וואס ער האט זיך באדינגען, קומט
דאס אוים נאך זיין באגריף גאנץ ארענטלאך.

אלזא, איר זעהט אז דער קאמוניזם האט געמוזט איבערגעהן
פון זיך אליין אין קאפיטאליזם, גאר דורך די ענטוויקלונג פון אר־
בייט אוו געשעפט, אדער וועו מען ווייל ריידען די שפראך פון פא־
ליטישע עקאנאמי, הייסט דאס אז די געזעלשאפט האט זיך ge־
ביטען דורך עקאנאמישע אורזאכען. געווהנלאך, גאר אן שווינ־
דעל איז ניט צוגעגאנגען, אבער דאס דארף מען ניט פארגעסען,
אז שווינדעל איז געווען א זייטיקע זאך, א פאבריקאנט, וועו ער
רייסט אפ פון'ם ארבייטער פינף סענט פון א דזשעקעט קען דער־

ווערט די ארבייט נעמאכט אין נרויסע פאבריקעס און אזוי כסדר.

ווי אזוי־זשע איז פון א וועלט פון קליינע שבטים וואס יעדער פון זיי איז געווען ווי איין נרויסע משפחה אויסגעוואקסען א געזעלשאפט מיט פריוואט־אייגענטום, מיט פארשידענע בעלי מלאכות, מיט האנדעל, מיט געלט א. אז. וו.? דער הויפט פרינציפ פון דער פארצייטיקער געזעלשאפט איז נעווען: „די באבע איז דאך נעווים געווען א לייט". אריינפירען א נייע פירונג איז קיינעם נעווים ניט איינגעפאלען. אבער אז א האלב־ווילדער שבט פארשאכערט, למשל, מיט אן אמעריקאנער סוחר א פאר טהירענע פעלכלאך פאר א פלעשעל ווהיסקי, ווייל ער דערמיט ניט חלילה אפשאפען דעם קאמוניסטישען סיסטעם. און אזוי איז עס פארצייטען אויך נעווען, עס האט נענומען פילייכט טויזענטער יארען, ביז וואנען דער האנדעל האט איינגעפירט די טיילונג פון דער ארבייט אין פארשידענע פאכען: קיינער האט בשעת מעשה זיך ניט אפגענעבען קיין רעכענונג אז דורך דעם ווערט די אלטע קאמוניסטישע וועלט איבערנעמאכט אף א וועלט פון קליינע בעלי מלאכות, קליינע פארמערס און קליינע סוחרים, עס איז אבער פארט נעקומען דערצו.

היינט שטעלט זיך פאר א לאנד, למשל, ווי אביסיניע, דארטען איז נאך די נאנצע פירונג א פארצייטיקע. זאלען די קאפיטאליסטען איר וועלען איבערמאכען אף זיך אף'ן אמעריקאנער פלאן. זיי וועלען מוזען אוועקנעהמען די לאנד פון פאלק און אוועקנעבען עס צו פריוואט פערזאנען. זיי וועלען מוזען ארויס־טרייבען די דארטיגע איינוואהנער פון זייערע הייזער און אויס־בויען פאר זיי טענעמענט הייזער. זיי וועלען מוזען אוועקטרייבען אלע שניידער, שוסטער, קירזשנער, סטאליארעס פון די חדרים וואו זיי ארבייטען איצט, און זיי אריינטרייבען אין די פאבריקעס, מיט איין וואדט, זיי וועלען מוזען מאכען א געוואלטיקע סאציאלע רעוואלוציע, פונקט אזא רעוואלוציע האט זיך אפגעשפילט אין אונדזער אייגענער געזעלשאפט איידער עס איז פון דער פארצייטיקער פירונג געווארען די איצטיקע קאפיטאליסטישע ארדענונג. מיר האבען אבער געזעהען ווי עס איז צוגענאנגען פאמעלאך. איין שריט נאך דעם אנדערען, קיינער האט בשעת מעשה נאר ניט נעמערקט, אז עס קומט דא פאר א רעוואלוציע. אז שמעון דער שניידער האט אנגעווארען מיין טאטען פאר א קינד, וואהרים מיין טאטע

פון דענראראציע, פון עקספלואטאציע, אבער אויך די עמפערונג פון דעם ארבייטער קלאס, וואס ווערט רק גרעסער און ווערט געשולט. פאראייניקט און ארגאניזירט דורך דעם מעכאניזם פון דער קאפי־טאליסטישער פראדוקציאן. ...עס שלאגט די שטונדע פון דעם קאפיטאליסטישען פריוואט־אייגענטום. די עקספראפריאטארס ווע־רען עקספראפריאירט"*).

מען דארף אלזא א רעוואלוציאן. אבער איז א רעוואלוציאן אן ע ק א נ א מ י ש ע ר ווען? לאמיר דאס באטראכטען. לאז זיין, אז די איינטיילונג פון דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט איז צוויי פיינדליכע קלאסען — קאפיטאליסטען און לאהן־שקלא־פען האט ארויסגעשלאגען דעם סאציאליזם יעדען ארביטער אין מח. אבער פארשטעהען אז דער סאציאליזם איז גוט, און נעמען א ביסל אין האנט אריין, איז נאך ניט דיזעלבע זאך. באטראכט פון א ריין עקאנאמישען שטאנדפונקט, איז גלייכער אן אנדערער זאל שיסען — איך וועל זיך זיצען אונטערען אויוועז, און אויב מ׳וועט אויספירען, וועל איך שרייען „הורא!"

אזוי טראכט אימערצו די וועלט פון שקלאפען. א פאלקס אופשטאנד באדארף זעלבסט אופאפפערונג פאר אן אידעע.

אלזא דורך עקאנאמישע קרעפטען אליין קען זיך דער סא־ציאליזם ניט פארווירקליכען. מ׳דארף, אז די עקאנאמישע ענט־וויקלונג זאל באפרוכטעט ווערען דורך באגייסטערונג פאר די סא־ציאליסטישע אידעע. דאס הייסט אבער אידעאליזם!

ניט אזוי האט זיך ענטוויקעלט דער קאפיטאליזם. קיינער האט ניט אננענומען קיין רעזאלושאנס: באשלאסען אז אלע שוסטערס פון הייווריל זאלען אופגעבען זייערע שפלאך און שטע־

*) „דאס קאפיטאל", ערסטער באנד, 14טער קאפיטעל, 7. — דער ווארט „עקספראפריאירען" הייסט אזוועקנעהמען דעם אייגענטום. אין דער רוסישער רעוואלוציע האט ער געקראגען א ספעציעלען זין. דאס שטאמט פון די פראנצויזישע אנארכיסטען, וועלכע זיינען אין די „אכ־ציקער" יארען ארויסגעקומען מיט דער טעאריע, אז די סאציאלע רע־וואלוציאן קען דורכגעפירט ווערען דורך איינצעלנע אקטען פון רעוואל־וציאנערער „עקספראפריאציע" פון קאפיטאליסטען.

ביי מאַכען אַ נרעסערען פּראָפּיט, אָבער אוי ער זאָל ניט ברעכען וואָרט וועט ער פּאָרט מאכען א פּראָפּיט.

עס קומט היינט פּאָר נענוג מערדערריי אוֹן אויך פּריהער איז נעווען ניט וועניקער. מען האָט ביי דעם ענגלישען, אָדער ביי דעם רוסישען פּויער אווקגענומען זיין לאנד מיט גוואלד, אוֹן ער איז נעוואָרען א פּראָלעטאריער, אָבער ניט דאָס איז נעווען די אורזאכע, וואָס עס האָט זיך נעוויזען אף דער וועלט א פּראָלעטאריאט. די איינפירונג פון מאשינען איז די הויפּט אורזאכע.

מען האָט נעמאכט פּארשידענע ערפינדונגען אין דער פּאבריקאציע פון שיך ניט אום צו רואינירען דעם שוסטער, אָבער ער איז דאָך נעווארען איבעריק אוֹן האָט זיך נעזוכן נעצווואונגען אָנצוקומען אין דער פּאבריקע. אוֹן אזוי, ביסלאכווייז האָט זיך אויפגעבויט א נייע וועלט פון קאפּיטאַליסטען אוֹן נעדונגענע ארבייטער. וועלט צוגעגאנגען פּרום אוֹן גוט, וואָלט די איינפירונג פון די איי־זענבאנען פּאָרט אווועקגענומען די פּרנסה פון די בעלי עגלות אוֹן נעמאכט זיי פּאר פּראָלעטאריער.

אף דעם באשטעהט ענגעלס אין זיין פּאָלעמיקע נעגען דיורינגען ניט דורך נעוואלד, מיינט ער, איז אויסגעוואקסען די קאפּיטאליסטישע ארדנונג, נאָר דורך עקאָנאמישע ענטוויקלונג. איר פּארשטעהט שוין איצטער וואס איז דער טייטש „עקאָנאָמישע“: וועלט מען מאכט א נעזעץ אוועקצונעמען פון די פּויערים די לאנד, אָדער וועלט מען נעמט אוועק די לאנד פון די פּראנצויזישע פּריצים דורך א רעוואָלוציאן, הייסט דאָס א „פּאָליטישער“ וועג. וועלט אָבער דער פּארמער גיט ארויס א מאָרגעדזש (א היפּאטעקע) אף זיין פּארם אוֹן זי ווערט פּארקויפט פּאר'ן חוב אָדער וועלט דער פּלאנטאטאָר אין די סוויטה, ביי וועמען מען האָט אוועק־נענומען די שקלאפען, פּארקויפט זיין לאנד, וואָס קיינער האָט דורך נעזעץ ניט נעטשעפּעט, איז דאָס אוֹן „עקאָנאָמישער“ פּאקט.

היינט ווי אזוי וועט פון דעם קאפּיטאַליזם ארויסוואקסען דער סאָציאליזם? אף די פּראנג ענטפּערט קאַרל מארקס אזוי:

די צאָל קאפּיטאַליסטען ווערט רק קלענער, די צאָל נעדונגענע ארבייטער ווערט רק גרעסער, דער „מיטעלקלאס“ נעהט אונטער אין נאנצען, ביז וואנען די נאנצע נעזעלשאפט צוטיילט זיך אין צוויי קלאסען: דעם קאפּיטאַליסטישען קלאס און דעם ארבייטער־קלאס. עס וואקסט די מאסע פון עלענד, פון דרוק, פון קנעכטונג.

פארבעסערען די לאגע פון דער מענטשהייט. וועז אבער מען פאנגט אן צו פארשטעהן, אז די אידעע איז ניט מער ווי א טערמאמעטער, וואס ווייזט די טעמפעראטור פון דער צייט, — איז קאלט אין דרויסען פארפרירט די קוועק־זילבער, ווערט היים שטייגט זי אין דער הויך, — טו ווען וועט אוינפאלען צו ווארעמען דעם טער־מאמעטער, כדי דערמיט אויסצוהייצען אין שטוב?

על כן, ענטוועדער אדער: אויב די אוינפירונג פון סאציאליזם באדארף אן אויפשטאנד, א בירגערקריג, איז ער אויסזיכטלאז, וועז מ'וויל זיך האלטען קאנסעקווענט אן דער מאטעריאליסטישער אופ־פאסונג פון דער געשיכטע, אויב די מאטעריאליסטישע טעאריע איז ריכטיק, טו איז דער סאציאליזם נאר דאן מעגלאך, וועז ער קען אויס־וואקסען לאנגזאם פון קאפיטאליזם, פונקט אזוי ווי דער קאפיטאליזם איז אויסגעוואקסען פון קליין־געווערב, ווי דער קליין־געווערב איז אויסגעוואקסען פון דעם שבט קאמוניזם, אף א ריין עקא־נאמישען וועג, אז קיין שום נסים, אן דרשות, אן גוואלד־רעוואלו־ציאן, עם קאן זיין, עם וועט קומען צו רעוואלוציאן, מען וועט אגיטירען, מען וועט ארויסגעבען געזעצע, דאס זיינען אבער אלץ זייטיקע זאכען. ניט דורך דעם מוז קומען דער סאציאליזם, ווי ניט דורך דעם איז געקומען דער קאפיטאליזם, וואס די קלאוק־מאנופעקטשורערס אססאסיעישאן האט קיין מאל ניט איינגע־האלטען איר אפמאך מיט דער קלאוקמאכער יוניאן.

עס איז נאר קיין תירוץ ניט, אז עס זיינען פריהער אויך פארגעקומען רעוואלוציעס, על כן, א. אז. וו. עס איז טאקע ריכטיק, אז עס זיינען פארגעקומען רעוואלוציעס, אבער דער קאפיטאליזם איז שוין פאר דעם געווען בר מצוה. די רעוואלוציע האט עס פיליכט פארשפארט א פאר צענדליק יארען ענטוויקעלונג, אבער אין נרונד געגומען האט מען אן דער רעוואלוציע געקענט נאנץ גוט אויסקו־מען.

מיט דעם סאציאליזם אבער קומט אוים נאר אנדערס: דער אופשטאנד אז די קראפט וואס וועט שאפען דעם סאציאליזם. אוז פאר אזא אופשטאנד איז נויטיק באגייסטערונג פאר דעם סאציא־ליסטישען אידעאל, — דאס הייסט דער סאציאליסטישער אידעאל מוז ווערען א רעוואלוציאנערע קראפט אויידער דער סאציאליזם קען דורכגעפירט ווערען אין דער עקאנאמישער ארגאניזאציע פון דער געזעלשאפט. פלעכאנאוו פרובירט ארויסקריכען פון דעם ווידער־

לען זיך ארבייטען פאר שכירות אין די פאבריקען פון שיך. עס האט זיך ניט געגרינדעט קיין פארטיי מיט א פלאטפארמע, ווען זאל פארערן די אפשאפונג פון אלע בעלי ענלות צווישען ווילנע און מינסק. יעדער קאפיטאליסט האט זיך געטאן פאר זיך, ווען עס האט זיך פאר עם פערזונלאך גלוינט בעסער, עס איז אבער דער פון אויסגעוואקסען דער קאפיטאליסטישער סיסטעם. אויב די מאטעריאליסטישע פילאסאפיע פון דער עשיכטע איז ריכטיק, טו מוז אף דעם זעלבען אופן אויסוואקסען דער סאציאליזם. אויב פארקערט, דער סאציאליזם נויטיקט זיך אין פארטייען, פלאטפאר־מעס, אגיטאציע, ווארים פון זיך אליין קען ער ניט אויסגעפירט ווערען, הייסט דאס, אז די סאציאליסטישע אידעען מוזען אריין אין די קעפ איידער דער סאציאליזם וועט דורכגעפירט ווערען אין לעבען, דאס הייסט : צוריק צו דעם אידאליזם !

פון דעם ווידערשפרוך האבען ניט מארקס און ניט ענגעלס קיין מאל ניט געקענט ארויסקריכען. ענגעלס האט ניט לאנג פאר זיין טויט ערקלערט אין אן ארטיקעל, ווען איז ערשינען אין דעם „סא־ציאליסטישען אקאדעמיקער" אין 1891, אז דער סאציאליסטישער גראנק איז טאקע א נויטיקע באווגענדע קראפט אין דעם איבער־נאנג פון קאפיטאליזם צום סאציאליזם. די גשיכטע ווערט געמאכט פון מענטשען. איידער די מענטשען קענען איינפירען דעם סאציאליזם, מוז דער סאציאליסטישער גראנק אריינדרינגען אין די מענטשלאכע קעפ. אלזא, עס קומט אויס, אז די גזעלשאפט ווערט איבערגעביטען נאך א גווייסען פלאן, ווען געפינט זיך פרי־הער ביי דעם ארכיטעקט אין קאפ.

ווי די רעליגיעזע ארטאדאקסיע, זוכט זיך אויך די מארקסים־טישע ארטאדאקסיע אויסצודרעהען פון דעם ווידערשפרוך מיט אלערליי תירוצים. די וועלט, זאגט מען, איז שוין אזוי וואונדערבאר באשאפען, אז ווען עס נויטיקט זיך ענטוויאזם, דאן ברייגט די עקאנאמישע ענטוויקעלונג מיט זיך דעם ענטוויאזם. דער מענטש קען זיך פשוט ניט העלפען, ער ווערט א צוקאכטער דורך דעם צוואנג פון די עקאנאמיישע פארהעלטניסע. דאס איז אבער אלץ גוט, כל זמן די וועלט איז ניט באקאנט מיט דעם מארקסיזם. כל־זמן מ'גלויבט, אז אידעען קענען איבערמאכען די וועלט, טראכט זיך איינער, איז נאך כדאי אוועקצוגעבען דעם לעבען, כדי דערמיט צו

צווייטע אפטיילונג:

עקאָנאָמישע ענטוויקלונג

שפּרוך מיט דעם פּירוש, אז די סאָציאַליסטישע אידעען שפּינעלען אָפּ די עקאָנאָמישע אַרגאַניזאַציע פון דער צוקונפט! עס איז קלאָר, אז מען קען די „סאָציאַלע רעוואָלוציאָן" ניט צונויפּפּאָרען מיט מאַטעריאַליזם, דורך דעם ערקלערט זיך, פארוואָס מערערע מארקסיסטען זיינען צוריק געגאַנגען צום אידעאַליזם.

זיינען זיי געראַטן?

אז דער סאָציאַליזם שטימט ניט מיט דער טעאָריע פון דער סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע, טו איז ניט אפשר א סברה, אז די רעוואָלוציענערע טעאָריע פון מארקס איז פאלש, און זיין מאטעריאַליזם איז ריכטיק?

קאַרל מארקס האָט זיך אין זיינע לעצטע יאָרען זעהר שארף צוגעקוקט צו דעם, וואָס איז אָנגעגאַנגען אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פון די פּראַיניקטע שטאַטען. ער האָט שוין דעמאָלט פּאַראויסגעזעהען, אז דער וואוקס פון קאַפּיטאַליזם וועט דערגרייכען זיין העכסטע מדרגה אין אמעריקע.

נאָך זיין טויט האָט זיך אָפּגעשפּילט אין דער אמעריקאַנער אינדוסטרי א גאַנצע איבערקערעגעס. כמעט אין יעדען צווייג האָט זיך אַרגאַניזירט א טראַסט, די טראַסטען זיינען עגג פארבונדען אונטער אנאַנדער, און איבער זיי אלעמען שטעהט א קלייַנע קליקע פון מאַנאָפּאָליסטען, וואָס באַהערשען דעם גאַנצען געשעפט פון לאַנד. דורך אט די ענטוויקלונג פון צענטראַליזאַציע האָבען זיך אופּגעדעקט אזעלכע נייע געגענזעצע און נייע עקאָנאָמישע ערשיינונגען אין דער געזעלשאפט, וואָס וויזען דעם עקאָנאָמישען וועג, אף וועלכען מארקס'עס נביאות וועלען מקוים ווערען.

ניינטער קאפיטעל:

קאמוניזם אמאל און היינט.

1.

דער וואוקס פון קאמוניזם אין דער קאפיטאליסטישער נעזעלשאפט.

דער טייטש פון דעם וואָרט קאָמוניזם האָט זיך איבערגעביטען אין די לעצטע זיבעציק יאָר. וועָן קאַרל מארקס און פרידריך ענגעלס האָבען אָנגעשריבען דעם „קאָמוניסטישען מאניפעסט", האָט דער נאָמען „קאָמוניסט" באדייטעט די זעלבע זאַך ווי „סאָציאליסט" היינט־צו־טאָג. מי צוואנציק יאָר שפעטער, אין דער צייט פון דעם ערסטען „אינטערנאציאנאל", האָבען זיך געביל־דעט צוויי ריכטונגען: די מארקסיסטישע האָט אָנגענומען דעם נאָמען „סאָציאליסטען" און די באקוניסטישע דעם אלטען נאָמען „קאָמוניסטען".

ווי קאוטסקי ערקלערט אין דער נעשיכטע פון סאָציאליזם, באַשטעהט דער אונטערשיד צווישען דעם היינטיקען סאָציאליזם און דעם קאָמוניזם אין דערין, וואָס דער סאָציאליזם מיינט קהל'שע פראָדוקציאָן, בעת דער עיקר פון קאָמוניזם איז דער געמיינשאפט־ליכער פאָרצער: דער עולם זאָל וואָהנען צוואמען, עסען צוואמען און דערגלייכען.

דער קאָמוניזם איז עלטער פאר דעם סאָציאליזם. די ווילדע שבטים האָבען געלעבט אין קאָמוניזם. דער אוראלטער קאמוניזם איז נאָך איבערגעבליבען אין דער גריבישער געשיכטע ביי דעם הערשענדען קלאַס אין ספארטא. אין מיטעלאלטער זיינען די קלויס־טערס געווען קאָמוניסטישע קאָלאָניעס. די גרויסע קאָמוניסטישע אוטאָפיסטען האָבען געבויט זייערע טעאָריעס נאָך דעם מוסטער פון יענע קאָמוניסטישע קאָלאָניעס. דער גריבישער פילאָסאָף פלאַטאָן האָט אידעאליזירט די פירונג פון דער ספארטאנער אריסטאָקראטיע. דער קאטאליישער מאָנאָך קאָמפּאנעלא — די מנהגים פון די קלויסטערס. דער היינטיקער סאָציאליזם איז דאָס קינד פון דעם קאפיטאליזם. די סאָציאליסטישע געזעלשאפט מוז זיך ענט־וויקלען פון דער קאפיטאליסטישער פראָדוקציאָן. מיט דער קאָנ־סומפציאָן באשעפטיקט זיך וויסענשאפטליכער סאָציאליזם גאָר־נישט.

הייזער, וואו צענדליקע פאמיליעס לעבען צוזאמען, האבען איין נרויסען עס־צימער פאר אלעמען, עסען ביי איין טיש, האבען איין נרויסען זאל פאר די קינדער, וואו זיי שפילען זיך צוזאמען. און מענטשען וואס זיינען זיכער פרינציפיעל געגנער פון קאמוניזם און פארמאגען גאנץ גוט צו האבען פאר זיך א הויז מיט אן אייי־נעגער קיך און אן אייגענעם עס־צימער, צאלען שווערע געלט, אבי אריינצוקומען אין אוא אפארטמענט־הויז. היינט לייענט איבער פלאטאן'ס קאמוניסטישע אוטאפיע, וועט איר זעהן, אז אין דער היינטיקער אפארטמענט־הויז איז ריכטיק מקיום נעווארען זיין נבואה. אין זיין אידעאלען שטאט איז פאראן אן אריסטאקרא־טיע, וואס רעגירט, און א שקלאפען־קלאס, וואס ארבייט. דער הערשענדער קלאס לעבט אין קאמוניזם און די ארבייטענדע מאסען לעבען אינדיווידואליסטיש. קוקט זיך צו צו אונדזער היינטיקער אמעריקאנער נעזעלשאפט, נעפינט איר אויך א קאמוניסטישען צו־זאמענלעבען אין די האטעלס און אפארטמענט־הייזער ביי דעם הער־שענדען קלאס, און אן אפגעזונדערטען, אינדיווידואליסטישען לע־בען ביי די ארבייטענדע מאסען.

מילא, דער סארט קאמוניזם איז נאך דערווייל באשרענקט אף נאר א קליינעם טייל פון דער נעזעלשאפט. עס האט זיך אבער ענטוויקעלט א קאמוניזם אין פארצער, וואס האט אריינגעצוינען אין זיך צענדליקע מיליאנען מענטשען, די נאנצע נעזעלשאפט.

איר שטעהט אויף אין דער פריה וואשט איר זיך איין מיט נעזעלשאפטליכע וואסער. איר מאכט פאר זיך א נלעזעל קאווע מיט נעזעלשאפטליכע נאז. איר פארט צו דער ארבייט אף א נע־זעלשאפטליכער שטאט־באן. איר רעט זיך דורך מיט אייערע קונ־דען אין א נעזעלשאפטליכען טעלעפאן. איר שיקט א טעלעגראמע דורך א נעזעלשאפטליכען טעלעגראף, און אזוי ווייטער. די אמע־ריקאנער עקאנאמיסטען רופען דאס „פאבליק יוטיליטי", עפענט־ליכע ניצליכקייט. עטלאבע פון זיי נעפינען זיך אין קהל'שע הענט, אנדערע נעהערען צו פריוואט־אייגענטימער, אבער ווער עס מע־נען זיך זיין די בעלי־בתים פון יענע ניצליכקייטען, צי די שטאט, צי א פריוואט־קאמפאניע, ווערען זיי אלע פארבריוכט פון דעם נאנצען עולם בשותפות. די „פאבליק יוטיליטיז" זיינען אזוא א פארמע פון קאמוניסטישען פארצער, מיט אדער אן קאמוניסטי־שען אייגענטום.

דער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליזם האָט אימער נעבויט פּלע־
נער פון קאָמוניסטישען צוזאמענלעבען, די לעצטע אוטאָפּיע איז נע־
ווען עדוואַרד בעלאמי'ס. זינט דער צייט פון ראָבערט אוון זיינען
דאָ אין אמעריקע נעגרינדעט געוואָרען א נרויסע צאָל קאָמוניסטישע
קאָלאָניעס. פון ראָבערט אוון שטאָמען אויך די קאָאָפּעראַטיוון
קאָנסום־פאַראיינען.

ניט פון די דאָזיקע עקספּעריפענטען קלייב איך זיך דאָ צו
רייַדען. די ענגלישע קאָאָפּעראַטיוון קראָפען שטאָלצירען מיט די
הונדערטען מיליאָנען פונטען וואָס זיי לייזען, דאָך וואָס באטרעפט
דאָס אין פאַרגלייך מיט דער לייזונג פון אלע ענגלישע קראָפען ?
עס ענטוויקעלט זיך אָבער אין דער היינטיקער נעזעלשאפט אָנאָנדער
סאָרט קאָמוניזם, וואָס פאַרהאלט זיך אזוי צו די פּראָבעם פון קאָ־
מוניסטישען צוזאמענלעבען, ווי די נעזעלשאפטליכע פּראָדוקציאָן
פון דער צוקונפט פאַרהאלט זיך צו די אלערליי פּראָבעם פון קאָ־
מוניסטישע פאַרמס און שפּעך.

2.

קאָמוניזם — דער פּראָדוקט פון דער היינטיקער מעכניק.

ווי ווייט איך בין בעקאנט מיט דער סאָציאַליסטישער לי־
טעראטור, איז דער ערסטער, וואָס האָט אָנגעצייגט אף אט די
ענטוויקלונג, נעוועו פּראָפעסאָר זיעבער, דער ערסטער רוסישער פּא־
פּולאַריזאטאָר פון מארקס'ן. ער האָט נענומען פאר א ביישפּיל
א נרויסען האָטעל און זומער־נאָרטען ארום ניו־יאָרק, וואו עס
עסען צוזאמען אין אייז טאָג עטלאכע צענדליק טויזענט מענטשען.
דאָס איז אפשר הונדערט מאל אזוי פיל ווי עס האָבען זיך באטייליגט
אין די קאָמוניסטישע סעודות פון דער פאַרצייטיקער ספּארטא.

אלע עקספּעריפענטען אין קאָמוניסטישען צוזאמענלעבען, וואָס
זיינען נעמאכט נעוואָרען פון די ענטהוזיאָסטען פון קאָמוניזם און
קאָאָפּעראַציע, זיינען דורכנעפאלען, וויל עס איז נעווען פונקט
אזוי וויגאָרנע ווי צו וואהנען אין שכנות. אָבער עס איז נעקומען
דער קאַפּיטאַליסט, וואָס וויים נאָר ניט און וויל נאָר ניט וויסען
פון קיין קאָמוניזם, און ער האָט אויסנעבויט נרויסע אפּארטמענט־

בעל הבית דינגט אלע חודש א מאן, ער זאל די מיסט אויספירען. אין די גרעסערע שטעט זיינען פארן ספעציאליסטען, וואס מאכען אפ מיט די בעלי בתים צו רייניגען זייערע הויפען אזוי אפט ווי עס איז דער מנהג. אין מאדערנע שטעט גיט די שטאט־פערוואל־טונג אליין אכטונג אויף דערויף, דאס איז שוין א שטיק קאמוניזם. אפילו ווען די שטאט גיט איבער די ארבייט צו א קאנטראקטאר. ענדליך זיינען פארן שטעט, וואס דינגען אליין מענטשען צו רייניגען די גאסען.

היינט נעמט באלייכטונג. אף די פארמס, אין א סך קלייניע שטעטלאך ווערען נאך היינט־צוטאג באנוצט קראסינאווע לאמפען. די פראדוקציאן פון קראסינע איז א העכסט צענטראליזירטע אינדוסטרי, צו דער זעלבער צייט איז דער פארברויך פון קאראסינע העכסט אינדיווידואליסטיש. קראסינע דארף צו יעדען באזונדער צוגעשטעלט ווערען אין הויז. יעדער מוז פאר זיך באזונדער אנגיסען זיין לאמפ און באזונדער איר אויסרייניקען. ווען עס ווערט איינגעפירט אין שטאט גאז אדער עלעקטרישע בא־לייכטונג, דעמאלט ווערט די גאנצע ארבייט באזארגט פאר טויזענטער מענטשען פון אין צענטראלער סטאנציע. די צענטרא־לע סטאנציע מיט די גאז־פייפס אדער מיט די עלעקטרישע דראטען ווערט באנוצט פון טויזענטער מענטשען בשותפות. דער אינדיווי־דואליזם אין דעם געברויך פון באלייכטונג האט אפגעטראטען דעם פלאץ פאר דעם קאמוניסטישען פארצער.

עס זיינען פארן שטעט אין אמעריקע וואו די הייזער ווערען געהייצט אויף א צענטראלער סטאנציע. איך וואלט געקענט אויסרעכענען נאך אנדערע זאכען, אבער דרעווייל ווט דאס אויף גענוג זיין. קלאר צו מאכען וויי אזוי דער אינדיווידואליזם ווערט פאר־דרענגט דורך דעם קאמוניזם אין דעם פארברויך פון אזעלכע זאכען וואס דער מענטש האט באנוצט זינט ער איז געווארען א מענטש.

עס איז אבער פארן נאך א צווייטער סארט זאכען וואס זיי־נען געשאפען געווארען דורך די מאדערנע טעכניק און זיינען פון אנהויב אן געווארען „פאבליק יוטיליטיז", די וויכטיקסטע פון זיי

---

* אפילו אין אזא שטאט ווי וואשינגטאן האב איך נאך געזעהן הייזער מיט ברונימער, אן שטאטישע וואסער.

די „פּובלּיק יוטילּיז" זיינען געשאפען געוואָרען דורך דעם וואוקס פון די גרויסע שטעט, צוזאמען מיט דער ענטוויקלונג פון דער טעכניק.

ערסטענס לאָמיר נעמען אזעלכע זאכען, וואָס די וועלט האָט נענויג אין אלע צייטען — אין מלך סאָביעצקעם צייטען, א קוראט ווי אין עדיסאָן'ס צייטען, אין פארלעגענע דערפלאָך פונקט אזוי ווי אין גרויסע שטעט. אָן וואסער האָט דער מענטש קיין מאָל ניט געקענט לעבען אָבער אָף די פארמס און אין קלייניע שטעט פאר־שאפט ער נאָך ער היום יעדער אייגער וואסער פאר זיך אליין. יעדער בעל־הבית באשטעלט פאר זיך א פאס וואסער ביי א וואסער־פירער, אָדער ער האָט א ברונים אין הויף און ברענגט די וואסער אין עמערס אין הויז אריין.* דער פארברויך פון וואסער הייסט דאָס, אין אן אינדיווידואלּיסטישער, יעדער אייגער פאר זיך, פונקט אזוי ווי דער פארברויך פון בריוט. אָבער אין א מאָדערנער גרויסער שטאָט איז וואסער איינגעפירט אין יעדער הויז פון א צענטראלּען רעזערוואואר. דערצו דארף מען לייגען פייפּס (טרובעס) אונטער יד גאסען, מען דארף האָבען א צענטראל־סטאנציע מיט מאשינערי. דאָס ווערט שוין באנוצט פון דער גאנצער שטאָט צוזאמען, דער פארברויך פון וואסער איז אלזא א קאָמוניסטישער.

ווייטער ביי אונדז אין דער אלטער היים, האָט יעדער בעל־הבית'טע אן אייגענע פאמויניצע, זאלט איר מיר מוחל זיין. אין די מער ציוויליזירטע שטעט איז פאראן א רינע אין גאס און די בעל־הבית'טע גיסט ארוים איר פאָמויניצע אין די רינע און פון דאָרט רינט עס שוין אין טייך. בקיצור, יעדער אייגער ווערט פּטור פון זיין ברודנע וואסער פאר זיך, אף אן אינדיווידואלּיסטישען אופן. אין אַמעריקאנער קיך האָט איר א „סינק", וואָס איז פאר־בינדען מיט דעם סיסטעם פון אָפּפיר־קאנאלּען, („סוערס"). וועו איר גיסט ארוים ברודנע וואסער אין סינק, באנוצט איר זיך מיט דער שטאָטישער קאנאלּיזאציע, צוזאמען מיט טויזענטער אנ־דערע מענטשען. די אינדיווידואלּיסטישע פאמויניצע איז אפ־געשאפט געוואָרען דורך דעם קאָמוניסטישען סיוער.

ווייטער נעמט מיסט. אין א שטאט ווי באברויסק קערט מען די גאסען גאָר ניט. די מיסט ווארפט מען ארוים אויפ'ן הויף, אין פראָגרעסיווע הייזער איז פאראן א מיסט־קאסטען. א גוטער

גופא. דער נייער בעראַרף, זייענדיק פון דער נאטור א קהל'שער. ווערט פון אַנהויב אן רעגולירט פון דעם קהל.

אויף צופום געהן דאַרף מען קיין לייסענס ניט; א קעב דרייוור מוז יע עפעס איינצאָלען דער שטאָט און דערפאר קריגט ער א פּאפּיר; אבער עס מעגן זיין א טויזענט איזוואַשציקעס. וועז עס געפעלט זיי. מיט א שטאָט־באן איז נאָר אנדערס: מ'דארף לייגען רעלסען; ווי ברייט די גאס זאל ניט זיין, קענט איהר דארט לייגען העכסטענס דריי־פיער פּאָר רעלסען. אלזא וועז א שטאָט־באן קריגט א פרענטשייז, קען מען שוין קיין קאָנקורענטען צו איר ניט אריינלאָזען. די שטאָט־באן איז פון דער נאטור א מאָנאָפּאָל־געשעפט און ארויסגעגעבען א מאָנאָפּאָליע וועגדט זיך אן דער רעגירונג.

דער טעלעפאָן איז אנאָנדער טעכנישע ערפינדונג, וואָס האָט בעצם א קאָמוניסטישע, בעראקטער. דער צוועק פון דעם טעלעפאָן איז צו פארבינדען א מאסע מענטשען. ער קען אנדערס ניט גענוצט וועדען ווי נאָר אף א קאָמוניסטישען פּלאָן.

צו דעם זעלבען קלאָס געהערען אויך די אייזענבאנען, וואָס פארבינדען די גאנצע לאנד, ארום די גרויסע שטעט איז פּאראָן א ספּעציעלער סארט פּאסאזשירען — די „קאָמיוטערס" — וואָס פּאָרען אלע טאָג איבער דער אייזענבאן צו דער ארבייט און פון דער ארבייט אהיים, אין די ארומיקע קלייניע שטעטלאָך. חוץ דעם באָנוצט זיך יעדער איינער היינט־צו־טאָג מיט דער אייזענבאן, נעמליך אלס קאָנסומענט פון פלייש, פוטער, מעל, גרינס, קוילען א. אז. וו., ניט רעדענדיק שוין פון דער ראָליע וואָס זי שפּילט אין דעם גאנג פון דער היינטיקער אינדוסטרי. וועז עס שטעלט זיך אף א קורצע צייט די אייזענבאן, קען די שטאָטישע באפעלקערונג פּארהונגערען און פּארפּאָרען וועדען. איר זעט אלזא אז פון דעם קאמוניסטישען פארברויך הענגט אף היינט־צו־טאָג די גאנצע עקזיסטענץ פון דער היינטיקער געזעלשאפט.

3.

די סטאָטיסטיקע פון דעם קאמוניסטישען פארברויך.

פון דעם קורצען איבערבליק קענט איר זעהן, ווי עס ענטוויי־

איז די שטאַט־באַן. אמת, אַמניבוסען האָבען עקזיסטירט נאָך פרי־הער פאר די שטאַט־אייזענבאַנען, אָבער אן אַמניבוס איז א נרוי־סע כויד, ווי ביי א פארציטיקען בעל־ענלה, און ער שלעפט זיך פֿאַמלאַך, אזוי ווי א בעל־ענלה. די מאסע איינוואָהנער פון א שטאַט באנוצען זיך וועניק מיט אן אַמניבוס, ווארים קיין צייט פארשפארט מען דערמיט ניט, צופוס נעהן איז כמעט אזוי ניך.

די רעוואָלוציע אין טראנספֿארט הויבט זיך אָן מיט דער אייג־פירונג פון רעלסען, וואָס דאָס איז אן ערפינדונג פון דער מאַ־דערנער אייזענבאן־אינדוסטרי. א וואָגען אָף רעלסען לויפט גיכער און מען קען איז עם אריינשפארען מערער מענטשען, ווי אין אן אַמניבוס. דער נעקסטער שריט איז נעווען די אָנוועגדונג פון מעכאנישער קראפט אָף די שטאַט־באן: סטים (פֿארע), קעיבל*), און עלעקטרישע קראפט. זינט עס איז מעגלאַך נעווארען אין א האלב־שעה נעבען א שפרונג פון איין עק שטאַט אין דעם אנדערען, האָט די שטאַט איבערגעביטען איר אויסזעהן. פריהער האָט דער ארבייטער נעמוזט וואָהנען ניט ווייט פון דער פאבריק. היינט־צו־טאָג קען ער וואָהנען אין די בראָנקס און ארבייטען אין דער אכצענטער סטריט. אָף דעם אופן האָבען זיך אלע גרויסע שטעט אויסגעבויט נאנצע מיילען פון דעם נעשעפטס־צענטער. גרויסע מאסען וואָהנען ווייט פון דעם פלאץ פון זייער ארבייט און מוזען פאָהרען הין און צוריק, ווערענד אמאל פלעגען זיי נעהן צופוס. כל זמן איהר פאָרט אויף אייערע אייגענע פֿאָר, דארפט איהר קיין שותפים ניט; ווען איר פאָרט אָבער אין א וואגאן, דע־מאָלט כאנוצט איר שוין בשותפות מיט מיליאנען אנדערע פאַ־סאזשירען דעם נאנצען סיסטעם פון „רעפיד טרענזיט". אלזאָ, דער קאָמוניסטישער פארברויך פון די עלעקטרישע שטאַט־באַנען איז נעשאפען נעווארען צוזאמען מיט די עלעקטרישע שטאַט־באַנען

---

* דאָס איז אַ שטריק וואָס ווערט נעלעגט אונטער'ן ברוק, אזוי ווי דער עלעקטרישער דראָט אָף די היינטיקע שטאַט־באַנען, און ווערט נעשריבען דורך א מאשין אין א צענטראל־סטאַנציע. דער וואגאָן פאר־כאַפט דעם שטריק מיט א מין אָפצווייגע, און דער שטריק שלעפט דעם וואגאָן. אין ניו־יאָרק און שיקאַגאָ זיינען די קעיבעל־קארס נעגאנגען עפ־לאנג יאָרען איידער עס איז איינגעפירט נעווארען עלעקטרישע קראפט.

האט דעם קאפיטאל (עס איז געווען פרייע קאנקורענץ, ווי די פראפעסארען זאגען). ווען מ'האט איינגעפירט וואסער אין די היי־זער איז געוואקסן גאר אנדערס. וואסערטרענער און וואסערפי־רער האבען אנגעווארעז זייערע קונדען.

אף צו לעגען פייפס אונטער דער ערד דארף מען אופריי־סען די גאס, און די גאס באלאנגט צו דער שטאט: דארף מען זיך ביי איר פריהער אנפרעגען צי ווען זי לאזען אויסבויען א רע־זערוואר מיט מאשינערי, און איינפירען וואסער אין די הייזער קאסט א סך געלט*), דאס איז געווען איבער די כחות פון די שטעט אין די ערסטע צייטען. פון אנהויב האבען די שטעט אוועק־געגעבען דעם בויען פון וואסערווערק צו פריוואט קאמפאניס אף קאנצעסיעס, אף ענגליש הייסט דאס: „א פרענטשייז".

א פרענטשייז איז א מאנאפאליע. ווען איינער באקומט די ערלויבנים צו לעגען פייפס, טו קען שוין געווענטלאך קיין אנדע־רער ניט באנוצען די גאסען פאר דעם זעלביקען צוועק. די קאמ־פאניע וואס האט געקראגען די מאנאפאליע מאכט אן דעם מיליאי־נען דאלאר פראפיט. א סך שטעט האבען עס איינגעזעהען פון אנהויב אן און האבען אויסגעבויט אייגענע וואסער־ווערק.

די ערסטע שטאט אין אמעריקע, וואס האט אויפגעבויט וואסערווערק, איז געווען אלבאני, אין דעם יאר 1799. מיט צוויי יאר שפעטער, אין 1801, איז געקומען פילאדעלפיע; די דריטע שטאט איז געווען טרענטאן, אין דעם סטעיט ניו דזשוירזי; ס'איז אווען עלף יאר ביז די שטאט רעדינג האט זיך אויך פארזארגט אין 1819 מיט וואסער־ווערק. און אזוי ווייטער. ווי לאנגזאם עס איז געגאנגען קענט איר זעהן דערפון, אז אין באסטאן זיי־נען וואסער־ווערק איינגעפירט געווארען ערסט אין 1848 און אין וואשינגטאן אין 1850.

---

*) די קלענסטע סומע וואס איז בארכטעט אין דעם רעפארט פון דעם צענזוס איבער 3 געשעפטען פון די שטעט מיט מער ווי 25,000 איינוואהנער אין דעם יאר 1903, איז $160,000, דאס איז אין דע־ווער; אין ניו־יארק האבען די וואסערווערקע אפגעקאסט $131,000,000; אין א מיטעלער שטאט דארף קאסטען עטלאכע מיליאן דאלאר אויסצופירען וואסער.

קעלט זיך דער קאמוניסטישער פארבריך אין אמעריקע. אז איר ווילט אבער אפשאצען די באדייטונג פון א סאציאלער ערשיינונג, דארפט איר אימער אין בעטראכט נעמען די צאל און מאס. איינע שוואלבע מאכט נאך דען פריהלינג גיפט, זאגט דער דייטש. לאך מיר־זשע א קוק טאן, וואו האלטען מיר מיט דעם קאמוניסטישען פארבריך.

איך וועל אנהייבען פון די וואסערווערק, ווארום היסטאריש זיינען זיי געווען די ערסטע, און חוץ דעם איז ניט נאר דער פארבריך פון וואסער א קאמוניסטישער, אבער די וואסער־ווערק זיינען גרעסטענטיילס קהל'שער אייגענס און די פראדוקציאן איז אויך א קהל'שע. וועו איך רעד פון דער פראדוקציאן פון וואסער, פארשטעהט איר נאטירלאך, אז די וואסער דארף מען פומפען, עס זאל גרייכען אין אלע טיילען פון שטאט און אף יעדען גאנז. און די פייפס האבען אמאל נויטיק רעפאראטור און אזוי ווייטער. דאס איז אלץ פראדוקציאן.

אין פארצייטיקע יארען פלעגט אברמ'ל דער וואסערטרעגער פארנאנדערטראגען וואסער צווישען די מינסקער בעלי בתים. זיין גאנצער קאפיטאל איז אין יענע צייטען באשטאנען פון א פאר עמער מיט א קארמיסלע. אלץ צוזאמען איז דאס ווערט געווען: העכסטענס פיר גילדען, אף אזוי פיל האט יעדער ארעמאן געקענט „דאקאזשען". דער טייך איז פאר אלעמען געווען פרייי אנצושעפען א פאר עמער וואסער. יעדער איינער וואס האט געוואלט זיין א וואסער־טרעגער, האט פארמאגט צו זיין פאר זיך אליין א בעל הבית.

ביי די גבירים פלעגט מען נעמען א גאנצען צעבער וואסער מיט אמאל, צו זיי פלעגט מען געווענטלאך פירען וואסער. א וואסערפירער האט שוין געדארפט האבען א קאפיטאל: א פערד, א וואגען, א שליטען, א שטאל. דאס האט שוין געקענט באטרעפען א פאר הונדערט קערבלאך. עס זיינען געווען וואסערפיהרער וואס האבען געהאט עטלאכע פערד מיט וואגענס. אזוינער א וואסער־פיהרער פלעגט זיך צודינגען א פאר מענטשען וואס זאלען פאר עם פארנאנדערפירען וואסער. דא האט איר שוין א קאפיטאליסט און א געדונגענעם ארבייטער. אין יענע צייטען איז קיינעם ניט פארוואלט געווען צו זיין א וואסערפירער, וועו ער האט נאר גע־

איבער $3 א יאָר פאר יעדען נפש, דאָס מאכט אויס מער ווי א דאָלאר א מאָנאט אף א דורכשניטלאכע אמעריקאנער פאמיליע פון פיר ביז פינף מענטשען.

היינט לאָמיר נעמען די נעפסטע זאך וואָס איז אזוי נויטיק ווי וואסער, — דעם רייניקען די הייזער און די גאסען. סיערם זיינען אין 1903 געווען אין אלע שטעט מיט א באפעלקערונג פון איבער 50,000, חוץ איינע, די שטעט מיט א באפעלקערונג פון 25,000 ביז 30,000 האבען אויך אלע, מיט איין אויסנאם נעהאט סיוערס.

געקערט ווערען די גאסען דורך די שטאָט־פארוואלטונג אין אלע שטעט מיט א באפעלקערונג פון איבער 25,000 אבער אופראמען אש און מיסט פון די הייזער, דאָס איז אנערקענט געווארען פאר א שטאָטישען געשעפט סך הכל אין 130 שטעט. וואָס פאר א פארשריט דאָס בעדייט, קענט איר איינזעהן דערפון, אז אין אזעלכע שטעט ווי סאן־פראנציסקא, סיאטל, דעמאָין, קענסאס־סיטי, האָט נאָך אין 1903 די שטאָט ניט געפונען פאר נויטיק ארייננצומישען זיך אין דעם עסק: יעדער בעל הבית האָט געמענט פאר זיך באזארגען אז זיין הויז זאל זיין ריין; דאָס הייסט, וואו די פאָליסלייט האבען זיך זעהר שטארק ניט צוגעקוקט, האָט דער גאנצער געגענד געקענט פארשטונקען וועדען. אזוי איז דאָס געווענהנלאך אין די ארעמע קוואַרטאלען, וואו דער לענדלארד וואהנט ניט אליין און ווייל ניט אויסגעבען קיין געלט אף צו האלטען זיין הויז ריין, און די טענאנטס (שכנים) זיינען ארעם, בפרט נאָך וואו די ארעמע בעפעלקערונג וואהנט אין טענעמענט־הייזער און קיין טענאנט קען אף זיך ניט נעמען רייניקען די גאנצע הויז.

איז די מערסטע שטעט (149) ווערען די גאסען אויסגעקערט דירעקט פון דער שטאָט פארוואלטונג, דאָס זעלבע אויך מיט דעם אופראמען פון מיסט (90 שטעט). אין די איבריקע שטעט ווערט די ארבייט באזארגט דורך קאנטראקטארס (פארדראיטשיקעס). ווי נרויס די ארבייט איז, קענט איר זעהן פון דעם ביישפיל פון דער שטאָט ניו־יאָרק.

דער סטריט קלינינג דעפארטמענט האָט אין 1903 אויסנעקערט אלע טאָג מער ווי 30,000,000 קוואדראטנע יארדס. וועז

די ערסטע וואסער־ווערק, אין אַלבאני, זיינען געבויט געווארען מיט פריוואט־קאפיטאל, אזוי איז אויך נעווען אין אלע אנדערע שטעט אין די ערסטע צוואנציק יאר, חוץ פילאדעלפיע, וואו די שטאָט האָט פון אנהויב אן אויסגעבויט אליין אירע וואסער־ווערק. עס איז אוועק זעקס־און־צוואנציק יאר ביז אנאנדער שטאָט וויל־מינגטאן אין דעלאוואר, האָט אין 1827 אויסגעבויט אירע אייגענע וואסער־ווערק. פון 1830 הויבט זיך אן א נייע וועגדונג: איין שטאָט נאָך דער אנדערער הויבט אן צו בויען אירע אייגענע וואסער־ווערק, אלע צוואמען נאָהענט פון א העלפט פון אלע שטעט סער־ווערק, אלע צוואמען נאָהענט פון א העלפט פון אלע שטעט מיט א באפעלקערונג פון וועניגסטענס 25,000 איינוואָהנער. די שטעט, וואָס האָבען פון אנהויב געלאָזען פריוואט־קאפיטאליסטען וועלכע די בעלי־בתים איבער די וואסער הויבען אן אפקויפען די וואסער־ווערק. דעם אנהויב האָט געמאכט די שטעטל וואוסטער אין מאסאטשוסעטס, וואו די וואסערווערק זיינען אויסגעבויט געווארען מיט פריוואט־קאפיטאל אין 1845 און די שטאָט האָט זיי אפגעקויפט מיט דריי יאר שפעטער, אין 1848. פון די גרויסע שטעט זיינען שיקאגא און באלטימאר געווען די ערסטע, אין 1854, וואָס האָבען אויסגעקויפט זייערע וואסער־ווערק ביי די פריוואט־אייגענטימער. פון אלע שטעט, וואָס האָבען ארויסגעגעבען פרעגטשייזעס צו פריוואט קאפיטאליסטען, האָבען א העלפט זיי שוין צוריק אויסגעקויפט.

לויט די סטאטיסטיקע וואָס באציט זיך אף דעם יאר 1903, זיינען פון די 175 שטעט מיט מער ווי 25,000 איינוואָהנער געווען אין 130 קהל'שע וואסער־ווערק. די באפעלקערונג וואָס האָט זיך באנוצט מיט די קהל'שע וואסער האָט באטראָפען אין דעם יאר 1903 מער ווי 18,000,000 מענטשען, דאָס מאכט אוים אן ערך צוויי דריטעל פון דער שטאָטישער באפעלקערונג פון די פאראייניקע שטאטען. די שטאָטישע וואסערווערק האָבען געקאסט ביז 1906 איבער $600,000,000. זיי האָבען אריינגעבראכט אין די שטאָט־קאסעס איבער $50,000,000 א יאר, חוץ דעם וואָס די שטעט אליין האָבען גענוצט וואסער אף נאָהנט פון $10,000,000 א יאר.

דער קאָמוניסטישער פארבריך פון וואסער באטרעפט אלזא

אין דער לעצטער צייט ווערט נאז פארדרענגט דורך עלעק־
טרע. אין 1902 האבען עקזיסטירט 3620 עלעקטרישע צענטראל־
סטאנציעס אוז זיי האבען באשעפטיקט 30,000 מענטשען. עס איז
זיי אין זיי געלעגען א קאפיטאל פון $500,000,000 אוז זיי הא־
בען געליזיזט $85,000,000. די צאל קליינע לעמפלאך („אינ־
קענדעסענט") איז געווען 18,000,000, דאס הייסט דורכשניט־
לאך איין לעמפעל אף יעדע פאמיליע. פארשטעהט זיך, ניט
יעדע פאמיליע האט געהאט עלעקטרישע באלייכטונג, אבער דער־
פון קענט איר קריגען א בעגריף, ווי ווייט עלעקטרישע באלייכ־
טונג, איז שוין געווען פארברייט.

חוץ דער באלייכטונג וואס יעדער באנוצט ביי זיך אין שטוב,
באנוצען נאך היינט־צו־טאג די שטאטישע אינווואהנער ליכט אין
די גאסען. דאס איז א סארט קאמוניסטישער פארברויך וואס
געהערט צו דער נייער צייט. עס איז נאך ניט אזוי לאנג ווי יעדער
איינער פלענט געהן אין גאס מיט זיין אייגענער לאנטערנע. איך
געדענק נאך אליין דעם מין אינדיווידואליסטישע באלייכטונג
פון די גאסען. נאך דער לעצטער סטאטיסטיקע האבען די
29,000,000 איינווואהנער פון די 150 שטעט מיט איבער 30,000
איינווואהנער געהאט אין 1905 דורכשניטלאך מער ווי דריי גרויסע
עלעקטרישע לאמפען („ארק לאיטס") אף יעדער מיל גאסען, און
חוץ דעם נאך זעקס גאזענע און אנדערע לאמפען.

דער קאמוניזם אין פארברויך פון גאז און עלעקטריציטעט
איז גרעסטענטיילס נאך דערווייל פארבונדען מיט פריוואט־אייגענ־
טום אין דער פראדוקציאן, אבער עס זיינען פארן שטעט וואס
האבען איבערגענומען אליין צו פארזארגען זייערע אינווואהנער
מיט באלייכטונג. דאס איז א נייע באווגונג און דעריבער גענינט
איר אז זי האט זיך וועניק וואס אפגערופען אף דער פראדוקציאן
פון גאז. וואו די שטאט האט זיך נענומען די לעצטע צייט פאר
דער זאך, האט זי שוין באלד פון אנהויב אן אויסגעפירט עלעק־
טרישע באלייכטונג. די צאל שטאטישע גאזווערק אין 1900 איז
געווען סך־הכל 15, מיט א קאפיטאל פון וועניקער ווי $2,000,000
די צאל שטאטישע עלעקטרישע סטאנציעס אין 1902 האט אי־
בערגעשטיגען 800. דערפון זענען געווען 732, וואס האבען גאר
קיין קאנקורענץ פון פריוואט־קאמפאניעס ניט נעהאט. די באפעל־
קערונג וואס איז באדינט געווען אויסשליסלאך פון דער שטאט

דאָס זאָל צוטיילט ווערען אף די צאָל איינוואָהנער, רעכענענדיק פיר מענטשען אף א פאמיליע, מאכט דאָס אויס איבער 30 קוואדראטנע יארדס, אדער אן ערך אזוי פיל פלאץ ווי אן ארבייטער וואָהנונג איז א טענעמענט־הויז. עס קומט אויס אזוי ווי דער סטריט קלינינג־דעפּארטמענט. וואָלט פארשפּארט יעדער בעל־הבית'טע די ארבייט אן איבעריקען מאָל א טאָג אויסצוקערען די דירה. ביי דער ארבייט זיינען געווען באשעפטיקט נאָהענט פון 3000 מענטשען. חוץ דעם זיינען ארויסגעפירט געוואָרען דורך דעם יאָר מער ווי 2,000,000 טאָנס אש און נאָהענט פון 500,000 טאָנס מיסט, גע'פּגר'טע חיות און דערגלייכען. ביי דער ארבייט זיינען אויך אָנגעשטעלט געווען נאָהענט פון 1500 מענטשען.

אין דער פינסטער קען מען ניט זיצען. דער קאָמוניסטישער פארברויך פון ליכט האָט זיך פארברייט אין אמעריקע אין דער צווייטער העלפט פון דעם ניינצעענטען יאָרהונדערט. אין דעם יאָר 1850 זיינען געווען סך הכל דרייסיק גאז־ווערק אין די פאר־אייניקטע שטאָטען, — וועגען פריהערע צייטען איז קיין נע־נויע סטאטיסטיק ניטא. אין 1905 זיינען געווען 1019 גאז־ווערק. דער פארברויך פון גאז אין 1900 האָט באטראָפען זיבען און זעכ־ציק טויזענט מיליאן קוביק פוס. דער דורכשניטלאכער פארברויך פון גאז אין ניו יאָרק מאכט אויס אן ערך 30,000 קוביק פוס אף יעדען קאָנסומענט. נאָך דער רעכנונג האָבען זיך אין 1900 באָנוצט מיט גאז מער ווי 2,000,000 קאָנסומענטען, דאָס הייסט ארום 10,000,000 מענטשען. דאָ קומט שוין אריין דער גאז וואָס ווערט געברויכט אף צו קאָכען. דאָ האָט איר ווידער אנאנדער מין קאָמוניסטישען פארברויך. אין רוסלאנד, וואו מען הייצט דעם אויוועז מיט האָלץ, אדער דאָ אין אמעריקע, וואו מען קאָכט אף א קוילען־אויוועז, מוז יעדער איינער פאר זיך שלעפּען האָלץ, אדער קוילען, און פאר זיך באזונדער איינהייצען אן באזונדער אויסרייניקען דעם אויוועז פון אש. וועז איר קאָכט אף גאז, ווערט אייער אויוועז אן קיך פאר אייך געהייצט אף א קאמוניסטישען פּלאן. 40,000 מענטשען זיינען אין 1905 געווען באשעפטיקט אין דער גאז־אינדוסטרי, און עס איז געלעגען אין איר א קאפּיטאל פון איבער $700,000,000 אן די גאז קאמפּאניעס האָבען געלייזט $125,000,000. אין 1850 האָבען זיי געלייזט אין גאנצען $2,000,000.

עס איז אין דיזער אינדוסטרי אין 1902 געלעגן א קאפיטאל פון איבער $2,000,000,000.

אף דעם גרונד פון דער אייזענבאן־סטאטיסטיקע האט ארום דעם יאר 1881 פראפעסאר זיבער אויסגעשפראכן די מיינונג אז דער היינטיקער מענטש געהט ווידער צוריק צום נאמאדישן טיפ. הגם דער פארקער אף די אייזענבאנען איז פיל עלטער ווי אף די שטאט־באנען, דאך האט די צאל ביל־עטען וואס זיינען פארקויפט געוואָרען אין 1907 דערגרייכט 873,905,133, דאס קומט אוים דורכשניטלאך 10 רייזען א יאר אף יעדען איינוואוהנער, מאן, ווייב, זקן און זויג־קינד. דער גאנצער פארקער פון וואָרען אין דעם יאר 1907 האט אויסגעמאכט נאהנט פון 1,800,000,000 טאנס. יעדע שטיקל סחורה איז אין וועג דורכשניטלאך 130 מיל. דאס הייסט, רעכענענדיק 90,000,000 איינוואוהנער, אז מיר ברענגען צו פירען אופ'ן קאמוניסטישען אופן דורכשניטלאך פאר יעדען איינעם, א פאסיל־קע פון 3 פוד טעגלאך פון אזוי וויט וויט באלטימאר ביז טרענטאן (ווייטער ווי פון מינסק ביז ווילנע). דער קאפיטאל פון די אייזענבאנען האט אין יענעם יאר באטראפען $14,000,000,000, און די צאל לאהן־אר־בייטער, חוץ די אדמיניסטראציע, איז געווען 1,600,000 מאן.

ענג פארבונדען מיט די אייזענבאנען זיינען די פאסט און דער טעלעגראף. אונדזער נאנצע היינטיקע אינדוסטרי, אונדזער טאג־טעגלאכער לעבען העננט אף פון דער פאסט און פון דעם טעלעגראף, ניט רעדענדיק פון פערזענליכע בריף און טעלעגראמען. מיר זיינען שוין אזוי צוגעוועהנט צו די צוויי אינסטיטוציעס, אז עס אין אונדז זיך נאר שווער פארצושטעלען, אז עס איז ווען עס איז נעווען אזא צייט, ווען די וועלט איז אויסגעקומען אן זיי, נו מא וייסט איר אז אין דעם יאר ווען וואשינגטאן איז צום ערסטען מאל נעוואָרען פרעזידענט זייגען אין די פאראיניקטע שטאטען נעווען סך־הכל 75 פאסט־אפיסעס (פאטשטאווע קאנטארען) און יעדער האט דורשניטלאך נעלייזט $500 א יאר. דאס האט אויסגעמאכט א סענט א יאר אף יעדען איינוואוהנער. אין 1908 יאר זיינען אין די פאראייניקטע שטאטען נעווען מער ווי 60,000 פאסט־אפיסעס, און זיי האבען נעלייזט מער ווי צוויי דאלאר פון יעדען איינוואוהנער, ארער אין דורכשניט $8 פון־יעדען פארדינער, די צאל פאסט־זא־כען, וואס זיינען אויבערגעשיקט נעוואָרען אין יענעם יאר האט

איז נעווען איבער 2,000,000 מענטשען. די צאָל קלייניע לעמפֿ־
לאַך איז נעווען 1,500,000, דאָס הייסט דורכשניטלעך אן ערך
דריי אָף יערע פאמיליע.

אין דעם פּרט איז אמעריקע ווייט אָפּגעשטאנען פון דייטש־
לאנד און ענגלאנד. אין דייטשלאנד נעהערען צוויי־דריטעל פון
אלע עלעקטרישע ווערק (1023 פון 1530) דעם שטאט אָדער דער
שטאָט. איו ענגלאנד באטרעפט דער פארברויך פון מוניציפּאלע
עלעקטרע צוויי דריטעל (66%) פון דעם נאנצען פארברויך.

וואסער, רייניקייט, ליכט, — זיינען נויטיק פאר דעם מענ־
טשען, אף יעדער מדרגה פון ציוויליזאציע, שטאָט־באנען — זיי־
נען דער פּראָדוקט פון די היינטיקע נרויסע שטעט. נו לאָמיר
זשע א קוק טאָן, ווי ווייט דער בארארף פון טראנספּאָרט האָט דער־
נרייכט אין די אמעריקאנער שטעט.

אין 1902 האָט די צאָל פּאסאזשירען דערנרייכט 4,774,211,90.
ווען איר ווּעט נעמען די באפעלקערונג פון אלע שטעט און שטעטלאָך
מיט מער ווי 4,000 איינוואָהנער, ווּעט דאָס אויסמאכען 168 רייזען
אף יעדען איינוואָהנער, איינשליסענדיק קינדער אין וויגאלאך
און זקנים. רעכענט פינפטאלבען מענטשען אף אן אמעריקאנער
פאמיליע, קומט דאָס אויס 756 רייזען אף יעדע פאמיליע. דאָס
הייסט יעדער פארדינער פּאָרט אנדערוואָכען צוויי מאָל א טאָג
אין די קארס און עס בלייבט נאָך פאר די פרוי איין מאָל צי
צוויי מאָל א וואָך א רייזע הין און צוריק. נאָטירליך, דארפט איר
פארשטעהן, אז עס איז ניט איינגעטיילט אזוי גלייך. אָבער וועּן
איינער פאָרט וועניקער, הייסט דאָס אז אנדערער פּאָרט מער.

מער ווי העלפט פון דער צאָל פּאסאזשירען קומט אויס אף
די נרויסע שטעט מיט איבער א האלבען מיליאן איינוואָהנער.
די דורכשניטלאכע צאָל רייזען האָט אויסנעמאכט 239 יאָר אף
יעדען איינוואָהנער. דאָס הייסט, 1075 רייזען אף א פאמיליע
פון פיר און א האלב מענטשען. עס קומט אויס א רייזע הין און
צוריק אלע טאָג פאר איינעם און עס בלייבט נאָך איין מאָל
א וואָך הין און צוריק פאר אלע אנדערע מיטגלידער פון דער
פאמיליע. בקיצור, איז די שטעט מיט איבער א האלבען מיליאן
איינוואָהנער איז די שטאָט־באן נעוואָרען א נויטוועניקייט פאר
יעדע פאמיליע, כמעט אזוי ווי וואסער און ליכט.

דאָס הייסט אַן ערך 40$ פון יעדען טעלעפאָן, דער קאפיטאל האָט באטראפען 450,000,000$ און די צאָל מענטשען וואָס זיינען געווען באשעפטיקט דערבייַ— ביז 80,000.

די איינפירונג פון עלעקטרישע קראפט האָט אויסגעברייט דעם קאָמוניסטישען פּארצער אף דעם פּארבּרויך פון קראפט אף אלע צווייגען פון דער מענטשלאכער ארבייט. די גרעסטע מעלה פון עלעקטרישע קראפט איז, וואָס מען קען זי פּראָדוצירען אין איין צענטראלען פלאץ און אריבערטראָגען אף צענדליקער מיילען, אין יעדען פלאץ וואו מען האָט זי נויטיק.

אַן אנדער מעלה וואָס די עלעקטרישע קראפט האָט איז וואָס איר קעסט זי איינטיילען אין קליינע חלקים, אזוי פיל וויפיל איר באדארפט. מיט א סטים־אינדזשין קענט איר דאָס אזוי לייכט ניט טאָן : איר קענט ניט פארבינדען אלע פאבריקען אין איין בנין מיט איין פּראָווע מאשין, איר קענט העכסטענס אויסבויען א גרויסע הויז, וואָס זאָל פארנעמען א גאנצען קוואַרטאל.

מיט דער עלעקטרישע קראפט האָט איר קיין שום שווערי־קייטען ניט : איר דארפט נאָר האָבען אן עלעקטרישען דראָט אין אייער פאבריק און איר קעסט נוצען אזוי פיל, אדער אזוי וועניק קראפט, ווי עס איז נויטיק פאר אייער ארבייט.

ווי גרויס עס איז דער פּארטשריט פון דער אנווענדונג פון עלעקטרישע קראפט, האלטען מיר נאָך פּאָרט נאָר ביים אָנהויב, וויל עלעקטרישע קראפט קאסט נאָך צו טייער. דאס קומט הויפּטזעכטלאָך דערפון, וואס אפילו צו פּראדוצירען עלעקטרישע קראפט מוז מען נאָך רק אנקומען צו סטים. די איינפירונג פון עלעקטרישע קראפט האָט אבער געשאפען די מעגלאכקייט ווידער אומצוקערען זיך צו וואסער־קראפט. מען דארף איצט ניט בויען די פאבריקען ביים וואסער, ווי נאר אין דעם אנפאנג פון דער קאפיטאליסטישער אינדוסטרי.

עס איז נאָר נויטיק אויפצובויען אן עלעקטרישע צענטראלסאנציע ביים וואסער, און פון דער סטאנציע קען די עלעקטרישע קראפט געליפערט ווערען אין זעהר א ברייטען ראיאָן. דער־ווייל האָט מען זיך נאָך זעהר וועניק באנוצט מיט דער וואסער־

איבערגעשטיגען 13,000,000,000 ; אין 1907 זיינען דערביי געווען פארנומען מער ווי 180,000 מענטשען, אזא אויסברייטונג פון דער פאסט איז מעגלאך געווארען נאר דורך די ענטוויקלונג פון די אייזענבאנען, דאס הויסט, דורך די מאדערנע טעכניק. די פאסט איז א ביישפיל פון קאמוניסטישען פארברויך, צוזאמען מיט קהל־שער פראדוקציאן, ווארים די פאסט איז אין אלע לענדער א שטאטס־מאנאפאליע. אבער דא אין אמעריקע איז עס נאך ניט אין גאנצען אזוי : שוועדע פאסילקעס (פארסעלס) ווערען דא ניט אנגענומען אף דער פאסט ; זיי מוזען געשיקט ווערען דורך פרי־וואטע טראנספארטנע קאנטארען, די עקספרעס קאמפאניעס. און געלט אין קלייניע סומען ווערט אויך איבערגעשיקט דורך עקס־פרעס־קאמפאניעס. איר זעט אלזא, אז דער פאסט־געשעפט איז ניט דוקא א קהל־שער פון דער נאטור, — דער קהל־שער אייי־גענטום איז דא אויך דער רעזולטאט פון סאציאלער ענטוויקלונג. וועגען דעם טעלעגראף איז איבעריק צו דערצעהלען, אז דיזער מין קאמוניסטישער פארברויך איז אין גאנצען באשאפען געווארען פון דער מאדערנער טעכניק. אין 1902 זיינען געווען אין די פאר־אייניקטע שטאטען נאהענט פון 60,000 אפיסעס פון טעלעגראף קאמפאניעס און אייזענבאנען, וואו עס זיינען אנגענומען געווא־רען טעלעגראמעס. עס זיינען אין יענעם יאר אפגעגעבען געווא־רען 200,000,000 טעלעגראמעס ווענען אייזענבאנען־געשעפטען און נאהענט פון 100,000,000 פריוואטע טעלעגראמעס. עס איז אין די טעלעגראפען געלעגען א קאפיטאל פון אן ערך $200,000,000 און עס האבען דערביי געארבייט נאהענט פון 30,000 מענטשען. די אייזענבאנען זיינען דא ניט אריינגערעכענט.

דער טעלעפאן האט אין דער קורצער צייט פון זיין עקזיסטענץ ווייט אריבערגעיאגט דעם טעלעגראף. אין 1902 זיינען געווען מער ווי 2,000,000 מענטשען וואס האבען געהאט ביי זיך אין הויז אדער אין געשעפט אייגענע טעלעפאנען. חוץ דעם זיינען געווען 80,000 עפענטליכע טעלעפאנען. וואו יעדער איינער האט גע־קענט אריינקומען און טעלעפאנירען. דורכשניטלאך איז אויסגע־קומען איין טעלעפאן אף יעדע זעקס דירות. אין גאנצע זאיז דער טעלעפאן געציצט געווארען אין 1902 מער ווי 5,000,000,000 מאל, דאס הייסט 17 מאל אזוי אפט ווי דעם טעלעגראף. די לייזונג פון אלע טעלעפאנען האט באטראפען נאהענט פון $90,000,000

און פאר איין נאנג לאמיר שוין אריינכאפען די פאבליק־לייב־ רערים (עפענטליכע ביבליאטעקען) אויך. אין דער צייט פון דער אמעריקאנער רעוואלוציע איז אין אמעריקע ניט געווען קיין איינ־ ציקע פאבליק־לייברערי. די גרעסטע פריוואט־ביבליאטעק איז באַ־ שטאנען פון 4,000 ביכער, אין 1903 זיינען אין 149 שטעט מיט איבער 25,000 איינוואוהנער געווען פאבליק־לייברערים, די קלענסטע — אין אטלאנטיק סיטי — האט געהאט 3,000 ביכער און די גרעסטע — אין ניו יארק — 1,750,000. כמעט 6,000,000 ביכער זיינען אין דער צייט פון זדעם יאר ארויסגעגעבען געווארען א היים און כמעט 3,000,000 ביכער זיינען געלעזען געווארען אין דער ביבליאטעק. דאס הייסט דורכשניטלאך האבען יעדען בוך נענוצט פינף מענטשען א יאר. די אויסברייטונג פון דעם מין קאַ־ מוניסטישען גענוס איז אויך מעגלאך געווארען נאר דורך די ענט־ וויקלונג פון מאשין־ארבייט אין דעם דרוקער פאך.

ביז אהער האבען מיר באטראכט נאר אזעלכע מינים פון קאמוניסטישען פארברויך, וואו עס זיינען באטייליקט גרויסע מא־ סען פון קאנסומענטן. חוץ דעם אבער טרעפט איר אן אמאל אין איין שטאט, אמאל אין אנאנדערער, אלערלעי ביישפילען פון קאמוניזם אף א קלענערן פוס. וועז איר קוקט נאר אף דעם הייב־ טיקען טאג, טו קען זיך אויך אויסווייזען אז דאס זיינען ניט מער ווי אויסנאמען, וואס האבען נאר א קנאפע באדייטונג אין פאר־ גלייך מיט די טויזענטער זאכען וואס יעדער איינער געניסט פאר זיך אינדיווידואליסטיש. איר מוזט אבער דערבי געדענקען, אז עס איז נאך ניט אזוי לאנג צוריק, וועז דער קאמוניסטישער פאר־ ברויך פון וואסער, ליכט און אזוי ווייטער איז אויך געווען אן אויסנאם. אט די היינטיקע אויסנאמען שטעלען די פראגע, צי איז דער קאמוניזם באשרענקט אף די דאזיקע „פאבליק יוטיליטיז", וואס עס זיינען פארען היינט־צו־טאג, אדער ער קען זיך ווייטער ענטוויקלען און פארכאפען אנדערע באדערפענישען, וואס היינט ווייזט זיך אונדז אוים פאר גאנץ „נאטירליך", אז זיי דארפען באפרידיקט ווערען ניט אנדערש ווי אינדיווידואליסטיש.

וואוהין־זשע פירט אונדז דער וועג פון ענטוויקלונג? לאַ־ מיר באטראכטען די סמנים.

עלעקטרע ווערט שוין היינט באנוצט פאר באלייכטונג. מען

קראפט. לויט דעם ווי ספעציאליסטען שאצען די גאנצע וואסער־קראפט פון די פאראיינקיטע שטאטען ווערט באנוצט העכסטענס פינף פראצענט דערפון. וועז מען וועט זיך דאָ אין אמעריקע נעמען מערער צו די „ווייסע קויליען" צו פראדוצירען עלעקטרישע קראפט, וועט זי ווערען ביליגער און דעמאָלט וועט מען גלאָך ווערען צו באנוצען זיך מיט איר אין דער פארמערי און פאר אלע ארבייטען אין דער היים, וואו דער פרייז מאכט נאָך דערווייל אונמעגלאָך צו באנוצען זיך מיט עלעקטרישע קראפט.

איך מוז זיך נאָך אָפּשטעלען אף איין זאך, וואָס עם וועט זיך אויך אפשר אויסווייזען א מאָרנער אינפאל דאָס צו באציען כענען אלם קאָמוניסטישען פארצער, איך מיין די פאָלקס־שולען (פאָלקס־סקוהלם) שא, היילט זיך ניט. ערסטענס זייט איר נאָך ניט לאנג פון רוסלאנד, איר זאָלט האָבען פארגעסען דעם מלמד מיט די חדר־אינגלאָך, מיט דעם מלמד'ס ווייב און קינדערלאָך זאָלען לאנג לעבען, אלע צוזאמענגעשפארט אין איין שטוב, צוזאמען מי טרי הינער אונטער'ן קאטוה, און אמאָל מיט דער ציג אויך; אדער דעם לערער וואָס גיט אוראָקען אין באלעבאטישע הייזער. דאָס איז אינדיווידועלער פארברוך, און ווייסט איר אז אין דער צייט פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע איז דאָ אויך געווען אזוי? דער אנהייב פון די פרייע פאָלקס־סקולם איז ארום 1830; דאָס איז געווען דער רעזולטאט פון דער פראפאנאנדע פון ראבערט אוען און זיינע תלמידים און פון דער טעטיקייט פון דער ערסטער ארבייטער־פארטיי, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין דער שטאָט ניו יארק אין 1827, ווייטער, וועז איר וועט שטודירען די קאָמוניסטישע אוטאָפיעס, וועט איר געפינען, אז די עפענטליכע ערציהונג פון די קינדער איז איינער פון זייערע וויכטיקסטע פונקטען. די אמעריקאנער פאָלקס־סקול וואָס ערציט דאָס קינד א האלבען טאָג פון זעקס ביז פערצען יאָר, איז א היפשער שריט אף דעם וועג פון קאמוניסטישער ערציהונג. און דאָס איז נאָך ניט דער ענד. אט הויבען זיך אן צו פארבריטען קינדער־גארטענס, וואו די קינדער וועלען אריינגענומען פון פיר יאָר אן, ווייטער, חוץ אונטעריכט קריגען די קינדער ביכער און פאפיר פריי. די צאָל קינדער, וואס האָבען געגאָסען דעם קאָמוניזם אין די סקולם אין 1907 איז געווען נאָהענט פון 17,000,000 און די צאָל לערער 475,000.

טרע. וואשען נרעט דארפט איר ניט, — די עלעקטרישע מאשין וואשט עס פאר אייך. פרעסען, — פרעסט פאר אייך אן עלעק־טרישער אייזען.

זייט איר א פיין־שמעקער און איר ווילט מאכען אייגענע פוטער, האט איר אן עלעקטרישע מאשין דערצו, איר דארפט נארנישט ניט טאן דערביי, — א דרעה געטאן איין מאל און אין א פערטעל שעה האט איר פארטיקע פוטער.

מיט די אלע אייגריכטונגען דארף אייך נעמען ניט מער ווי א פאר שטונדען אין טאג פארטיג צו ווערען מיט דער נאנצער הויז־ארבייט.

אמת, דערווייל קאסט עס נאך צו טייער פאר דעם ארבייטער אדער דעם קליינעם מיטעל־קלאס מענטשען, אבער מען קען זיך ריכטען, אז פילע זאכען וועלען אין א יאר צען־צוואנציק ארום די לענדלאדרם אליין מוזען אייגפירען. איך געדענק נאך אין 1893—1895 האב איך געוואהנט אין שיקאגא אין א הויז אן נעז, — וואו געפיט איר הייצט אזא הויז? חוץ דעם ווען מען קענען א סך פון דער עלעקטרישער קליינווארג קויפען אף אויס־צאלונג, ווי מען קויפט אלצדינג וואס איז נויטיק אין הויז.

דא האבען מיר צו טאן מיט דעם פארטשריט פון טעכניק. הייצט לאמיר זיך ווענדען צו דער מעדיצינישער וויסענשאפט. אין דער לעצטער צייט האט מען זיך אין אמעריקע אנגעהויבען צו אינ־טערעסירען מיט דעם צושטאנד פון דער עפענטליכער נעזונט דאס קומט מיט דעם וואוקס פון די גרויסע שטעט. אין א קליין שטעטעל, ווא ו אלע וואהנען שיטער, מעג זיך יעדער קרענקען וויפיל ער ווייל, עס הארט דעם אנדערען זעהר קנאפ. אבער אין א שטאט פון א פאר מיליאן אייגוואהנער, וואס זיינען געפאקט נעדיכט אין די טענעמענט הייזער, וואס אין יעדער דירה וואהנט הייצט דער און מארגען אן אנדערער, איז יעדענס נעזונט שוין נאר ניט קיין „פריוואט זאכע", אין דער שטאט ניו יארק מאכט די באארד אף העלטה אליין סערום נעגען דיפטעריט און גיט עס פריי יעדען, ווער עס באדארף. אין וואשינגטאן האב איך עס נעמוזט קויפען און באצאלען דערפאר 10 דאלאר. דאס איז אינ־דיווידואליזם, און אין ניו־יארק האט איר קאמוניזם. מילא, די צאל קינדער וואס ווערען קראנק מיט דיפטעריט איז קליין אין

וואלט געקענט הייצען הייזער אויך מיט עלעקטרע, ווי מען הייצט היינט די וואגאנעס אך די עלעקטרישע אייזענבאנען, דערווייל איז עס אבער נאך צו טייער, ווייל עלעקטרע ווערט פראדוצירט פון קוי־לען. אבער עס וועט ניט לאנג נעמען, ביז מען וועט אנהויבען אנצואוונדען די וואסער־קראפט אף צו פראדוצירען עלעקטרע. דער אינדיווידואליסטישער אויוועז וואס יעדערע בעל־הבית'טע דארף ביי זיך באזונדער הייצען, אדער וואס יעדער דזשענטאר דארף באזונדער הייצען, אין די הייזער מיט סטים־היט, וועלען אפ־געשאפט ווערען, אנשטאט זיי וועט איינגעפירט ווערען די קא־מוניסטישע הייצונג.

דער זעלבער דראט וואס ברייננט דעם עלעקטרישען שטראם פאר באלייכטונג, קען אויך ברייננען עלעקטרישע קראפט פאר אלע סארטען הויז־ארבייט. מען דארף נאר צופאסען די נויטיקע מאשין. כל־זמען מען האט געטריבען די מאשינען מיט סטים, איז געווען אונמעגלאך צו האבען מעכאנישע קראפט אין א פריוואטער דירה.

די פרויען פון דעם מיטעל־קלאס זיינען ניט צופרידען צו באגראבען זיך אין קיך. זיי ווילען זיין פריי צו גענישען דעם לע־בען. האבען זיך די עלעקטרישע אינזשענערען געמומען טראכטען וועגען אזעלכע נייע ערפינדונגען, וואס זאלען איינשפארען דער פרוי די ארבייט אין הויז. און זיי האבען באוויזען אמת'ע וואונ־דער.

איך וויל אייך באשרייבען אין קורצען די עלעקטרישע היים, וואס די עדיסאן קאמפאניע האט אויסגעבויט אין דעם מאנופאק־טור פאלאץ ביי דער וועלט־אויסשטעלונג אין סאן־פראנציסקא.

יעדע ארבייט ווערט דארט געטאן מיט עלעקטרישע קראפט. די הויז ווערט געהייצט מיט עלעקטרע און אייז־קרים ווערט אויך געמאכט מיט עלעקטרע. ניטא טער קיין „אייז־באקס. אנשטאט דעם איז פארען א „קולער" וואו א קעלט ווערט געמאכט דורך עלעקטרע. ניטא קיין בעזימער, די הויז ווערט אויסגעקערט מיט א „וואקואום־קלינער", וואס ווערט געטריבען דורך עלעקטרע. אלץ ווערט געקאכט אין עלעקטרישען אויוועז. וויל איר אנווארעמען עפעס, פארשפארט איר צו געהן אין קיך: א דרעה־געטאן דעם קראן און איר קענט עס אנווארעמען אף'ן טיש. וואשען די געשיר דארפט איד ניט, — די מאשין טוט עס פאר אייך מיט עלעק־

באַארד אַוו העלטה איז קאַמוניסטיש. לאַמיר אַבער מאַכען אין שריט ווייטער אוּן שטעלען זיך די פראַגע: אויב די שטאַט קערט אויס די נאַסען אוּן ראַמט אוף פון זיי די מיסט צוליב דער עפענט־ליכער נעזונט, טו פאר וואַס זאָל מען איבערלאָזען יערע בעל־הבית׳־ טע אַצוקלייבען שטויב אין איהר דירה, וואַס דאַס איז דאָך פונקט אזא סכנה, ווי א בלאַטיקע גאַס? די מאַשין וועט דאָ אויך מאכען אין איבערקערענים. עס זיינען שוין היינט פאראן מאשינען וואַס שמאקצען אויס דעם שטויב פון א הויז; דערווייַלע וועלען אזעלכע מאשינען געניצט נאָר אין די אריסטאָקראטישע אַפּארט־ מענט־הייזער, אזא זאך וועט זיך אַבער זיכער אויסברייטען. עס זיינען שוין פאראן קאַמפּאניעס, וואַס רייניקען אויס די פלעטס פון שטויב, אזוי ווי קיין בעל־הבית׳טע מיט א בעזעם איז דאַס ניט אימשטאַנד צו טאָן, דערווייַלע קאָסט עס נאָך צו טייער, אוּן עס איז נאָר פאר רייכע לייט. עס קען אבער זיין, אז די שטאט וועט זיך אליין נעמען דערצו, אין דעם ווייטערען גאנג פון דעם קאמפף נעגען טובערקולאָזים.

היינט לאַמיר נעהן נאָך ווייטער. עס איז שוין א יאָר פינף אוּן צוואַנציק, זינט עס האָט זיך אַנגעהויבען די אגעטאציע גע־ גען דעם אונגעזונטען צושטאַנד פון די טענעמענט הייזער איז די גרויסע שטעט, די לעדושיסלייטשור פון דעם סטעיט ניו־ יאָרק האָט אויסגעקלייבען א קאַמיסיע צו אונטערזוכען די פראגע; דער רעזולטאט איז געווען א נייער געזעץ אוּן א סך נייע שטעלען פאר טענעמענט־הויז אינספּעקטאָרס. די נייע טענעמענטס זיינען א קאפּציקע בעסער, אַבער די אלטע זיינען נעבליבען אוּן הונ־ דערטער טויזענטער וואהנען נאָך היינט אין פינצטערע קאמערען אוּן לופּס, אוּן וואנעס, פול מיט מיקראָבען, פון אלערליי קראנ־ קייטען, אייגער קלייבט זיך ארוים אין א בעסערע, נייערע הויז, שלעפּט ער מיט זיך אריין די מיקראָבען אהין אויך, אוּן די אלטע הויז בלייבט ניט שטעהן לייידיק. די שטאט נלאזנט אין סקאט־ לאנד האט נעגען דעם נעפונען א רפואה: זי האט אויסגעבויט שטאטישע טענעמענט־הייזער. קען דער פלאן אמאל ניט אנגעוואנדעט ווערען אין ניו־יאָרק אויך? וואלט עס נעווען אונמעגלאך פאר דער שטאט אפּצוקויפען די הייזער אין דער נעדיכטע קוואַרטא־ לען אוּן איבערבויען זיי אף אזא פלאן, ווי צום ביישפּיל, די בער־ לינער הייזער, מיט א גרויסען הויף פאר די קינדער, וואו זיי וואלד־

פארגלייך מיט די קינדער וואס שטארבען פון אונגעוונטע מילך. עס איז באוויזען נעווארען אז א גרויסער פראצענט פון די בהמות וואס זייער מילך ווערט געליפערט אין די גרויסע שטעט, זיינען קראנק מיט טובערקולאזיס (די דער). היינט אויב מען וויל קעמפ־פען נעגען טובערקולאזיס, מוז מען אנהויבען פון די מילך. וועז די שטאט קען פארטיילען רפואות נעגען דיפטעריט, טו ווער קען וויסען צי עס וועט ניט קומען די צייט, אז די שטאט וועט נעמען פארקויפען פאסטעריזירטע מילך, וואס היינט טוט דאס א פילאנטראפ נתן שטרויס ?

מיינט ניט אז דאס איז א חלום. מיט צען יאר צוריק האט די נישיאנאל סיווויק פעדערעישאן געשיקט א נאנצע קאמיסיע קיין אייראפא צו שטודירען די פראגע פון „מיוניסיפאל אונערשיפ". דאס הייסט מוניציפאל סאציאליזם. אין דער קאמיסיע זיינען נעווען פארבייסענע נעגנער פון מוניציפאל סאציאליזם צוגלייך מיט אזוינע וואס זיינען דאפיר. די סיווויק פעדערעישאן, ווי איר ווייסט, איז נאר ניט סאציאליסטיש. נו האט אבער די קאמיסיע אין 1907 אין איר באריכט כמעט איינשטימיק אנגענומען דעם פרינציפ אז ווען פון ערגעץ אן אינדוסטרי הענגט אפ די געזונט פון דעם פאלק, דארף אוא אינדוסטרי געפירט ווערען פון דעם שטאט. אדער פון דער שטאט. דאס טרעפט צו אף דעם פארקויף פון מילך און פארוואס שוין ניט אריינעמען פלייש אויך, וואס עס איז באוויזען נעווארען אז דער פלייש־טראסט קויפט קראנקע בהמות און פארשפרייט טובערקאלזיס און אנדערע קראנקהייטען צווי־שען מיליאנען מענטשען ? אין אייראפא זיינען פאראן שטעט וואס האבען קהל'שע שעכט־הייזער און אלע בהמות מוזען נע־שאכטען ווערען דארטען. פארוואס קען עס דערצו ניט קומען אין אמעריקע אויך ?

נעמט ווייטער, למשל, א הויז וואו א קינד איז קראנק נע־ווען מיט דיפטעריט, אדער מיט סקארלאטינע, — די שטאט נעמט אף זיך אויסצוריניקען די הויז, איידער דאס קינד מעג ארויס־געהן פון הויז. ביי אונדז אין מינסק האב איך דערפון קיין מאל ניט נעהערט : אויסריניקען מיין הויז איז מיין אייגענער עסק, ווער האט זיך דא וואס אריינצומישען ? — דאס איז אינדיווידואליזם, פארקערט די פראקטיק פון דער אמעריקאנער

אויך קריגען עסען אין סקול. דאָס הייסט, אנשטאָט יעדע קינד זאָל אינדיווידואַליסטיש עסען (אַדער הונגערען) פאר זיך, וועט קומען איין קאָמוניסטישע סעודה א טאָג פאר מיליאָנען קינדער.

איך האָב דאָ ניט אין זינען צו מאָלען צוקונפטס־בילדער. זאָגען נביאות הינטיקע צייטען אין זעהר ריזיקירט, ווארום ווער ווייסט וואָס עס קען אונדז ברייננען דער פּראָטשריט פון דער טעכניק? אויף דער פאריזער וועלט־אויסשטעלונג אין 1889 האָט מען נאָך געמאכט עקספּערימענטען מיט עלעקטרישע וואַזאָנעס, אין 1879 האָט מען נאָר געמאכט עקספּערימענטען מיט עלעקטרישע לאָמפּען, דער טעלעפאָן איז אין גאנצען פערציק יאָר אלט. אין 30 יאָר ארום קען מען זיכער זיין וועט די וועלט אויסזעהן גאָר אנדערש ווי היינט. אָבער די איינצעלנע סמנים, וואָס איך האָב דאָ אויסגערעכענט לאָזען אונדז שליסען, אז די ווייטערע ענטוויקעלונג פון דער טעכניק וועט אויסברייטען דעם קאָמוניזם אף נייע גרונדען. דערווייל אָבער לאָמיר מאכען דעם סך־הכל וואו מיר האלטען שוין היינט מיט דעם קאָמוניזם.

פון אַ ספּעציעלען נומער פון דעם מאַגאַזין זשורנאל פון דער דזשענעראל עלעקטריק קאָמפּאַניע, וואָס זי האָט ארויסגעגעבען צוליב דער וועלט־אויסשטעלונג אין סאן־פראנציסקא, דערווייסען מיר זיך אז אקוראט א העלפט פון דער מעכאַנישער קראפט. וואָס איז באנוצט געוואָרען לויט דער לעצטער סטאַטיסטיקע אין די פאראייניקטע שטאַטען, ווערט אָנגעוועגדעט אף די אייזענבאנען, די עלעקטרישע ליניעס און אין די צענטראַלע עלעקטרישע סטאַנציעס. דאָס הייסט אין די אינדוסטריען וואָס דינען דעם קאָמוניסטישען פארברויך לויגט אן ערך אזא קאפּיטאל ווי אין אינדוסטריען וואָס דינען דעם אינדיווידואַליסטישען פאר־ברויך*).

---

*) עס איז אויך פאראן א סטאַטיסטיקע פון דעם קאַפּיטאַל וואָס ליגט אין די פארשידענע צווייגען פון דער אמעריקאנער אינדוסטרי. אָבער אף די ציפערען קען מען זיך נישט זעהר שטארק פארלאָזען. אָט זיינען זיי:

טען זיך קענען שפּילען, און מיט ליכטיקע חדרים פון ביידע זייטען ? אזא באוועגונג געהט אָן איצטער אין די בורזשואזנע רעפּאָרמא־טאָרשע קרייזען. אין 1909 איז אין ניו־יאָרק געווען אן אויס־שטעלונג וועגען דעם.

פּלעצער פּאר קינדער וואו צו שפּילען זיך („פּלעי גראונדס") זעהען מיר, וועלען שוין היינט אויסגעריכט אין פּארשידענע שטעט. וואָס איז דאָס אזוינס ? אין א קליין שטעטל איז וועגען דעם גאָר קיין פּראָגע ניטא: לאנד האָט א קליינעם וועלט. ארום יעדער הויז איז פּאראן, געגנוג פּלאַץ פּאר די קינדער, אפילע אין ניו־יאָרק געפינט איר אף'ן עק שטאָט א סך אָפּענע פּלעצער וואו די קינדער קענען ארומלויפען. אָבער יעדע גרויסע שטאָט וואָקסט, לאנד וועלט טייערער, אלע פּלעצער וועלען פּארבויט מיט הייזער און פּאר די קינדער בלייבט קיין אָרט ניט. כדי דער יונגער דור זאל אין גאנצען ניט אויסשטאַרבען אין די גרויסע שטעט איז דער אייניציקער מיטל — עפענטליכע „פּלעי גראונדס". דער אינדיווידואליסטישער יאַרד (הויף) איז אָפּגעשאפט געוואָרען דורך דעם וואוקס פון דער גרויסער שטאָט, אף זיין שטאל קומט דער קאָמוניסטישער „פּלעי גראונד".

אז ס'איז געקומען צו רייד וועגען קינדער, דארף מען שוין דאָ דערמאָנען די פּראגע וועגען הונגעריקע קינדער אין די סקולס. די לערערינס האָבען אויסגעפונען אז א סך קינדער פון דער היים הונגעריקע. עס איז געמאכט געוואָרען א פּארשלאָג, אז די קינדער זאָלען קריגען איבערבייסען אין סקול. נאָטירליך, די קאָנסערוואַטיווע פּרעסע שרייט גוואלד, דאָס איז „פּאטערנאליזם". אָבער מיט וואָס זיינען פּרייע ביכער און פּרייע פּאפיר וויניקער „פּאטערנאליזם", ווי פּרייע עסען ? דערווייל אָבער זיינען נאָך די אמעריקאנער רעפּאָרמער אליין אויך ניט אזוי ראדיקאל, זיי ווילען נאָר איינפירען אז די קינדער זאָלען קריגען אין סקול א הייסען לאָנטש פּאר א ביליקען פּרייז, וואָס די מערסטע עלטערען זאָלען בכח זיין צו צאָלען. די סאָציאליסטישע מוניציפּאליטעטען אין פּראנקרייך האָבען שוין ביי זיך איינגעפירט, אז די קינדער קריגען עסען אין די פּאָלקס־שולען גאָר־אומזיסט. צי אזוי צי אזוי עס וועט אודאי אין גיכען קומען דערצו, אז די קינדער וועלען דאָ היע

4.

די באדייטונג פון שטאַטס-סאָציאליזם.

דער קאָמוניסטישער קאָנסום איז אויסגעוואקסען אין אונ־
דזער נעזעלשאפט גרעסטענטיילס אן דעם נעזעלשאפטליכען באַ־
וואוסטזיין.*) אזוי ווי א ווילדער עפעל־בוים וואקסט אוים אין א

וואלד אן א נערטנער, טייל־וויי אבער אויך אלס רעזולטאט פון דער באוואוסטזיניקער טעטיקייט פון דער נעזעלשאפט. די נע־ זעלשאפט אליין, דורך די ארנאנען וואס דרוקען אוים איר ווילען. האט נעגרינדעט פאַסט־אפיסעס און פאָלקס־שולען פאר דעם עפענטליכען נעברויך. די נעזעלשאפט אליין האט נעבויט סיוערס, נעדונגען ארבייטער צו רייניקען די נאסען, באדונגען זיך מיט נאז און עלעקטרישע קאמפאניעס זיי זאָלען באלויכטען די נאסען. די נעזעלשאפט אליין האט אין פילע שטעט איינגעפירט וואסער־ ווערק און עלעקטרישע באלייכטונג פאר דעם עולם.

זאָל היינט איינגעפירט ווערען שטאַטס־באטריב אף די איי־ זענבאנען שטאַט־באַנען און צענטראלע עלעקטרישע סטאנציעס. וועט א העלפט פון דער נאנצער מעכאנישער קראפט פון דער אינדוסטרי נעפינען זיך אין דעם רשות פון דעם שטאט. דער־ ביי איז כדאי צו וויסען, אז די אייזענבאנען אליין פארברויכען צוויי מאל אזוי פיל מעכאנישע קראפט ווי אלע פאבריקען. איר

---

*) אין 1881 איז ערשינען הענרי דזשארדזשעס בארימטער בוך: „פראָגרעס און דלות". זיינט יענער ציים האט מען אָנגעהויבען צו רעדען ווענען דעם אז די שטאט דארף אליין זיין די בעל־הבית'שע איבער אירע וואַסער. אבער פריהער פאר יענעם יאר האָבען 72 שטעט שוין נעהאט אויסגעבויט אייגענע וואסערווערק און נאך דרייצען אנדערע האָבען זיי אויסגעקויפט ביי די מאָנאָפּאָליסטען. אלזא, איז שוין „מונציפאל סאציאליזם" געווען אין דער פראקטיקע נאך אויידער דער וואָרט איז געשאפען געווארען. אויידער הענרי דזשארדזש, אויידער בעלאמי זיינען געפאלען אפ'ן נעדאנק צו שרייבען ווענען סאָ־ ציאליזם.

לאמיר איצט נעמען די צאל מענטשען, וואס זיינען דערביי באשעפטיקט :

שטאט־באנען	200,000
אייזענבאנען	1,600,000
פאסט	180,000
טעלעגראף	30,000
טעלעפאן	80,000
עלעקטרישע צענטראל־סטאנציעס	30,000
פאלקס־שולען	495,000
צוזאמען	2,595,000

אלזא די צאל מענטשען, וואס ארבייטען אין דער היינטיקער נעזעלשאפט פאר דעם קאמוניסטישען פארברויך איז איבער דריטאלבען מיליאן. די צאל קאנסומענטען אבער איז פיל מאל גרעסער : צענדליקע מיליאנען שטאטישע איינוואהנער קענען ניט לעבען אן דעם קאמוניסטישען קאנסום פון וואסער, שטאט־באנען און אזוי ווייטער.

דאלאר.

וואסער ווערק	600,000,000
גאזווערק	700,000,000
עלעקטרישע סטאנציעס	500,000,000
שטאט־באנען	2,000,000,000
אייזענבאנען	14,000,000,000
טעלעגראף	200,000,000
טעלעפאן	450,000,000
צוזאמען	18,350,000,000

אלזא, אין דעם קאמוניסטישען פארברויך ליגט א קאפיטאל פון איבער $18,000,0000,000. דער קאפיטאל וואס ליגט אין אלע פאבריקען (חוץ גאז־ווערק) האט אין 1905 באטראפען וויניקער ווי $13,000,000,000.

עס איז פאראן צווישען קעבס. די פּראָדוקציאן פון דיזע „פּאב־
ליק סערוויסעס" (קהל'שע בארינונג) ליגט אין די הענט פון פּרי־
וואט קאפּיטאליסטישע קאָרפּאָרעישאָנס, וואָס שינדען די הויט פון
דעם עולם. וועו די רעגירונג פון די פּראָיניקטע שטאטען זאל,
למשל, איבערנעמען אלע עקזיסטירנדע צענטראל־סטאנציעס און
אויסבויען נייע, וואו מען בארף, וועט די רעגירונג קענען פאר־
קויפען עלעקטרישע קראפט אזוי ביליג, אז יעדער איינער זאל
זיך קענען מיט איר באנוצען. איבערבייטען די פּריוואט־מא־
נאפּאליע אף א שטאטס־מאָנאָפּאליע הייסט אלזא, פאר דעם קאָנ־
סומענט די באפרייאונג פון א דעספּאטישער אליגארכיע, וואָס
האט די מאכט צו באשטיירען די נויטיקסטע זאכען, אן וועלכע
ער קען ניט אויסקומען, און איינפירען אף איר פלאץ א דעמא־
קראטישע פארוואלטונג איבער וועלכע דער קאָנסומענט האט א
דעה.

מיט דער איינפירונג פון דער עלעקטרישער קראפט האבען
מיר דערגרייכט דעם פונקט, וועו — ווי קארל מארקס האט פאר־
אויסגעזאָגט, — דער פּריוואט־קאפּיטאליזם ווערט א שטערונג פאר
דער וווירטשאפט ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי. דער פּריוואט־
קאפּיטאליזם אין דער פּראָדוקציאן פון עלעקטרישע קראפט מוז
אפּגעשאפט ווערען, כדי די אינדוסטרי זאל זיך קענען באנוצען מיט
די לעצטע ערפינדונגען פון דער טעכניק. אין דעם זיינען פאר־
אינטערעסירט אלע קאָנסומענטען איינערזייטס, — די באלעאָם־
טעס, די רייכע און ארעמע, און אנדערער זייטס, די קאפּיטאליס־
טישע פּראָדוצענטען אין אלע אנדערע צוויגען פון דער אינדוסטרי.

אויב עס איז ריכטיק, אז ביז דער פּראָלעטאריאט וועט ניט
ווערען די הערשענדע מאכט אין דער געזעלשאפט, האט ער זיך
ניט וואָס צו היילען מיט דער איינפירונג פון קהל'שען אייגענטום
איבער דעם אינדוסטריעלען קאפּיטאל, טו הייסט עס אז אין דעם
איצטיקען מאָמענט איז די טרייבענדע קראפט פון דער באוע־
גונג פאר דעם שאטס־סאָציאליזם די מאסע קאָנסומענטען אן
אונטערשיד פון קלאס : זייערע אינטערעסען פארלאנגען, עס
זאל געמאכט ווערען א סוף צו דעם ווידערשפּרוך צווישען דעם
קאָמוניזם אין דעם גענוס און דעם פּריוואט־אייגענטום אין דער
פּראָדוקציאן פון די „עפענטליכע ניצליכקייטען".

זעט דערפון וואס פאר א גרויסע ענדערונג אין דעם אינדוס־טריעלען לעבען עם מאכט דער איבערגאנג פון די אייזענבאנען און עלעקטרישע סטאנציעס אין קהל׳שע הענט.

דער שטאטס־סאציאליזם אדער דער מוניציפאל־סאציאליזם, באדייט אלזא, אז די געזעלשאפט ארגאניזירט אליין באוואוסט־זיניק דעם קאמוניסטישען פארברויך.

דער אלטער ליבקנעכט מיט זיין גלייכווערטעל ווענען „שטאטס־קאפיטאליזם" האט פשוט באוויזען, אז די ראליע פון דעם קאמוניסטישען פארברויך אין דער היינטיקער געזעלשאפט איז עם געבליבען אונבעקאנט. ער האט נאר געזהען איין זייט, די פראדוקציאן מיט איר קאפיטאליסטישען כאראקטער. די אינ־דוסטריען, וואס דינען דעם קאמוניסטישען קאנסום, האט ער בא־טראכט נאר פון געזיכטס־פונקט פון די פאר מילי׳אן ארבייטער, וואס זיינען באשעפטיקט אין יענע אונטערנעמונגען, ניט פון די צענדליקע מילי׳אנען קאנסומענטען (אגב צו א היפשען טייל אויך ארבייטער), פון׳ם שטאנדפונקט פון די ארבייטער אין יענע אינ־דוסטריען איז ביי עם אויסגעקומען, אז עס איז פאר זיי אלץ איינס. צו דיזע אינדוסטריען זיינען פריוואט־קאפיטאליסטישע, צי שטאטס־קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען. און דערביבער איז ער געווען צופרידען צו לאזען זיי בליבען אין פריוואט־קאפיטאליסטישע הענט ביז יענער צייט, ווען די גאנצע שטאטס־מאכט וועט זיך געפינען אין די הענט פון דעם פראלעטאריאט. דאס איז ביז דעם היינטיקען טאג נאך דער שטאנדפונקט פון דער אמעריקאנער סא־ציאליסטישער פארטיי. פארקערט, די אמעריקאנער באוועגונג פאר דעם מוניציפאל־סאציאליזם, אדער „פאבליק אונערשיפ", דריקט אויס דעם וואונטש פון די מיליאנען קאמוניסטישע קאנסומענטען צו נעמען אין זייערע אייגענע הענט די פראדוקציאן פון די ארטיק־לען פון זייער קאמוניסטישען פארברויך, וואס ווערען נאך היינט פראדוצירט פון פריוואט־קאפיטאליסטען, פאר זיי איז ניט אלץ איינס, צי די פראדוקציאן פון יענע ארטיקלען געפינט זיך אין פריוואט־קאפיטאליסטישע הענט, צי אין די הענט פון דער גע־זעלשאפט פון קאנסומענטען. די פראדוקציאן פון די ארטיקלען פון דעם קאמוניסטישען פארברויך איז וואס די אמעריקאנער „קאנאמיסטען רופען א „נאטירליכע מאנאפאליע". עס קען ניט זיין קיין קאנקורענץ צווישען שטאט־באנען אף דער זעלבער גאס ווי

נוטע געשעפטען, כדי יעדען איינעם זאל אנקומען מער אף זיין חלק. אף דעם אופן זוכט מען צו צווינגען יעדען איינעם צו האלטען איין פרייז. אזעלכע „פולם" אבער האלטען זיך אויך ניט איין. אז איינער רעכענט אויס, אז אויב ער זאל האנדלען נעגען די אנדערע חברים קען ער מאכען מער ווי עס קען אויסקומען אף זיין חלק פון דער קאסע, דאן לאזט ער ארונטער דעם פרייז און זוכט דורך דעם צו פארכאפען די קונדען פון יענע. וואם האלטען דעם אפמאך. האנדעלשאפט איז ניט קיין ברודערשאפט!

נאך א שריט ווייטער, צוטיילט מען דעם מארק אף קרייזען: איינער באקומט למשל ניו־יארק, דער אנדערער פילאדעלפיע, דער דריטער שיקאגא, א. אז. וו. קיינער טאר ניט פארקויפען אין א פרעמדען קרייז. דאם איז די ערסטע אמת'ע פראבע, צו רעגולירען די פראדוקציאן און אויך דעם פארקויף פון די פראדוקטען. ניט אלע מאל איז דאם אבער מעגלאך. נעמט, למשל, די אמעריקאציע פון פרויען־קלייד (דער קלאוק טרעיד), וועלכער איז כמעט אין גאנצען קאנצענטרירט אין ניו־יארק. פון נאנץ אמעריקע קומען קונים אין ניו־יארק איינקויפען קלאוקס. אין אזעלכע פעלע איז אונמעגלאך אפצוטיילען יעדען איינעם א באזונדערען קרייז, דאן מאכט מען אפ צווישען זיך וויפיל יעדער איינער מעג אויסארביטען.

אנדערע באקומען אפטרעט־נעלט, מיט דעם תנאי, אז זיי זאלען האלטען זייערע פאבריקען נעשלאסען. געווענטלאך זיינען דאם די קלענערע פאבריקען מיט די אלטמאדישע מאשינערי.

אין דעם פאל האבען מיר שוין א שטיקל געזעלשאפטליכע באשטימונג, ניט נאר וויפיל יעדער קען אויסארבייטען און פארקויפען, אבער אויך אף וועלכען אופן די ארבייט קען געפירט ווערען. דאך בלייבט יעדער געשעפט עקסיסטירען ווי פריהער; אזוי לאנג ווי דער אפמאך ווערט אנגעהאלטען, מעג זיך אפילע אויסווייזען, אז קאנקורענציע איז טויט, אבער זי דרעמעלט נאר, זי קען זיך אופכאפען יעדע מינוט, וועז די פאראייניקונג זאל געהען צו גרונד. כל־זמן דער פאבריקאנט האנדעלט אליין מיט זיינע קונדען. איז קאנקורענציע אימער מעגלאך.

צו מאכען א סוף צו קאנקורענציע איז נויטיק אפצוזונדערען דעם פאבריקאנט פון די קונדען. צו דעם צווק גרינדעט מען א „ווערהאוז" (א סקלאד), מען שטעלט אן א פארוואלטער אין ווער־

צענטער קאפיטעל:

די ענטוויקעלונג פון די טראסטס.

1.

אונטער דעם אלגעמיינעם נאמען טראסט זיינען באקאנט פאר־שידענע פאראיניקונגען פון קאפיטאליסטען. די טראסטס האבען דורכגעמאכט א גאנצע רייהע ענטוויקעלונגען און האבען הער־גרייכט דעם העכסטען גראד וואס אין אמעריקא.

די איינפאכסטע ארגאניזאציע פון קאפיטאליסטען איז א פאראיניקונג אין איין געשעפטס־צוויג, וואס קומט זיך צוזאמען יעדען יאר איינצופירען איין פעסט־געזעצטען פרייז פאר זייערע וואר־רען. אזעלכע „אסאסיעישאנס" זיינען דא פאראן הונדערטער. אין אזא ארגאניזאציע בלייבט נאך יעדער געשעפטס־מאן פאר זיך א בעל־הבית, יעדער ארבייט אוים וויפיל ער וויל און סטארעט זיך צו פארכאפען אלע קונדען פאר זיך, און עס געהט עם גאר ניט אן וועגען דעם אנדערען. מען פאראייניקט זיך נאר וועגען דעם פרייז. ווער עם וויל פאלגט דעם באשלוס. אויב איינער מיינט, אז ער קען מא־כען בעסערע געשעפטען, וועלן ער זאל ארונטערריסען דעם פרייז. ברעכט ער דעם באשלוס. מען מוז איינער דעם אנדערען גלויבען אפ'ן וואָרט, ווייל אזעלכע פאראיניקונגען ווערען באטראכט אלס אונגעזעצליך און מען קען ניט אנגעבען אין קאורט צו צווינגען איינעם האלטען דעם באשלוס. דערפאר האלטען זיך אזעלכע פאר־אייניקונגען ניט לאנג אן.

עפעס א שטארקערע פארמע פון ארגאניזאציע איז א „פול". א געווייסע צאל אונטערנעמער מאכען אפ צווישען זיך, אז א ג־רויסער פראצענט פון פארדינסט מוז וועלן איינגעליינט אין זייער חברה'שע קאסע, צום סוף יאר וועלט די געלט צוטיילט צווישען זיך אין פראפארציע צו די געשעפטען, וואס יעדער האט געמאכט. דא בלייבט נאך אלץ יעדער א פולער בעל הבית איבער זיין געשעפט ווי בעפאר. ער ארבייט אוים אין זיין פאבריק וויפיל ער וויל און פארקויפט וואו און וועמען ער וויל. דא אבער האט שוין יעדער א שמיקעל אינטערעס אין דעם, אז דער אנדערער זאל אויך מאכען

די סטענדארד אויל קאמפאני האט געמאכט גלענצענדע גע־
שעפטען. באלד האבען זיך געגרינדעט נאך עטלאכע טראסטס אף
דעם זעלבען פלאן. דער מיטעלקלאס האט זיך איבערגעשראקען און
געגומען אגיטירען געגען מאנאפאל. עס איז זיי געלונגען דורכצו־
פירען א גאנצע רייהע געזעצען אין קאנגרעס און אין די פארשידענע
שטאטען, וועלכע האבען ערקלערט אלע אזעלכע „טראסטס" פאר
אונגעזעצלאך. דער רעזולטאט דערפון איז געווען, אז די טראסטען
האבען זיך רעארגאניזירט: אנשטאט יעדען טראסט, וועלכער איז
געווען א פאראייניקונג פון עטלאכע קארפארעישאנס, האט זיך גע־
גרינדעט איין קארפארעישאן, וועלכע האט אפגעקויפט דעם גאנצען
אייגענם פון יעדער קארפארעישאן, די פאבריקען מיט די געשעפטען
אלץ צוזאמען. דער געזעץ פארווערט קיינעם ניט צו גרינדען א
קארפארעישאן מיט 50 אדער מיט 100 מיליאן דאלאר; דער געזעץ
פארווערט ניט קיין קארפארעישאן אויסצוקויפען דעם אייגענם פון
אנדערע, אדער צו קויפען „שערס" (חלקים) אין אנדערע קאר־
פארעישאנס. קורץ גערעט, דער געזעץ האט ביז 1913 ניט פאר־
וועהרט, אז אלע פאבריקען פון א געוויסער וואהרע, דער גאנצער גע־
שעפט זאל זיין פראיניקט אין איין אייגנציקע קארפארעישאן. און
דאס האט טאקע פאסירט.

מיר זעהען אלזא, אז די געזעצען וואס דער מיטעלקלאס האט
דורכגעפירט צו באקעמפען מאנאפאלען האבען געהאט נאר איין
רעזולטאט. זיי האבען גיכער געבראכט די פארשמעלצונג פון יעדער
אינדוסטרי אין איין מאנאפאליסטישע ארגאניזאציע.

בלשון בירזשע רופט מען עס הייגט „קאנסאלידאציע". די
קאנסאלידאציע האט זיך אנגעפאנגען באלד נאך 1890, און דער
קאנגרעס האט ארויסגעגעבען א געזעץ געגען טראסטס. ביז 1898
איז זי אבער געגאנגען פאמעלאך. פון 1898, דאס הייסט באלד נאך
דעם ווי מעקינלי איז געווארען פרעזידענט, האט זיך אנגעפאנגען א
גאנצער יריד. פון דעם 1טען יאנואר 1898 ביז דעם 1טען יאנו־
אר 1901 האבען זיך געגרינדעט צוויי מאל אזוי פיל קאנסאלידא־
ציעס, ווי אין דער גאנצער צייט פאר 1898.

וויפיל עס באטרעפט דער קאפיטאל פון די קאנסאלידירטע
טראסט קען מען געגוי ניט וויסען. עס זיינען דא עטלאכע חשבונות,
עס וועגדעט זיך אבער אן דעם, וואס מען באטראכט פאר א טראסט.

האוז און מען מאכט אפ, אז יעדער פאבריקאנט מוז דארט לי־
פערען אלץ אף קאמיסיע, וואס ער ארבייט אויס. אין אזא ארגא־
ניזאציע איז קאנקורענציע אין גאנצען אפגעשאפט. די ארגאניזאציע
באשטימט וויפיל יעדער מעג אויסארבייטען. די ארגאניזאציע בא־
שטימט דעם פריים, די פאבריק ווערט אין גאנצען אפגעזונדערט פון
מארק.

די אלע סארטען פאראיניקונגען עקסיסטירען אויך אין אי־
ראפע. אין דייטשלאנד הייסט עס „קארטעל", אין פראנקרייך און
אין רוסלאנד „סינדיקאט", די העכסטע שטופע פון א „קארטעל"
איז די יעניקע וואו דער האנדעל איז צענטראליזירט אונטער
איין פארוואלטונג. דער „קארטעל" אבער קאנטראלירט נאר דעם
האנדעל, ווייטער ניט, ווייל די פאבריקען בלייבען נאך אימער איז
די הענט פון די איינצעלנטיימער. אן אמת'ער אמעריקאנער „טראסט"
געהט א שריט ווייטער. ער זאגט דעם איינצעלנעם פאבריקאנט:
„לך לך".

דער ערסטער מאדעל פון א טראסט איז דער סטענדארד אויל
טראסט. אין 1882 זיינען זיך צוזאמענגעקומען די גרעסטע
פאבריקאנטען פון קראסין, געזאלין א. א. וו. און מען האט אפ־
געמאכט צו פאראייניקען אלע פאבריקען אונטער איין פארוואלטונג.
מען האט אבער ניט געטרויט אייגער דעם אנדערען, האט מען אוים־
געקליבען א באשטימטע צאל טראסטים (פארטרויענס־מענער) און
מען האט אף זיי איבערגעשריבען דעם קאפיטאל פון יעדער פאב־
ריק. די טראסטם האבען ארויסגענעבען יעדען אקציאנער א „טראסט
סערטיפיקעט"(שטר) אף זיין חלק קאפיטאל. אף דעם אופן
זיינען די טראסטם געווארען די גאנצע בעלי בתים איבער אלע
פאבריקען. זעלבסטפארשטענדלאך, נאר אלס טראסטים, ד. ה. פאר
די נוצען פון די וואס האבען פון זיי באקומען סערטיפיקעטס. יע־
דער איינער וואס האט נעהאט א סערטיפיקעט איז בארעכטיקט נע־
ווען צו א חלק פון דעם פראפיט אין דעם געשעפט, אבער אין דער
געשעפטס־פירונג האט ער שוין קיין שום דעה ניט נעהאט. אף'ן
פאפיר האט מען די פריהערזיקע קארפארעישאנס גלאזט עקזיסטי־
רען ווייטער, כדי אויב עס וועט צוגעהן שלעכט, זאל מען קענען
אפמעקען דעם אפמאך און נעמען זיך צוריק פאבריצירען אפ'ן אל־
טען אופן. אבער עס איז ניט געקומען דערצו.

פון דער פאראיניקטער קאמפאניע. א חוץ דעם שיינקט מען יעדען נאך א מאל אזוי פיל קאממאן סטאק. דער קאממאן סטאק איז אל־זא ניט מער ווי „וואסער". עס טרעפען זיך קאמפאניעס, וואס ניט מער ווי א פינפט־חלק פון זייער קאפיטאל איז ראיעל. נאך דעם צענזוס נאך, איז אונגעפער די העלפט פון דעם קאפיטאל ראיעל, די איבעריגע איז „וואסער".

די ריכטיקע מאס מיט וועלכע מען קען מעסטען דעם ווערט פון יעדען קאפיטאל, איז דער קורס אף דער בירזשע. צווישען די קאמפאניעס זיינען פארהן אזעלכע, ווי די „סטענדארד אויל קאמ־פאניע", פון וועלכער מען קען ניט קויפען אן „אקציע" (שער) אונ־טער אכט הונדערט דאלאר. (דער נעדרוקטער פרייז אף דער אקציע איז הונדערט דאלאר). עס זיינען אבער אויך דא אנדערע טראסטס, וועמעס א הונדערט־דאלארדיקע אקציע מען קען קויפען פאר 4 דא־לאר. דורכשניטלאך האלט דער קורס פון פריפוירד סטאק אן ערך 70 פראצענט, און קאממאן סטאק איבער 40 פראצענט; ביידע צו־זאמען — אן ערך 50 פראצענט.

2.

די אייזענבאנען און די טראסטס.

די ערסטע גרויסע קאמפאניעס מיט מיליאנען דאלאר קאפי־טאל, שטאמען פון די אייזענבאנען. איידער מען האט זיך נענומען בויען אייזענבאנען, האט מען אין אמעריקע פון קיין מיליאנערען ניט נעוואוסט, אבער אף צו בויען אן אייזענבאן פארדערט זיך מיליא־נען קאפיטאל. קיין איינציקער קאפיטאליסט האט דאס אין יענע צייטען מיט זיינע איינענע מיטלען ניט נעקענט אויספירען, איז מען נעפאלען אף א פלאן צונויפלייגען זיך און גרינדען קאמפאניעס אף „שערס" (חלקים, אקציעס). אזוי זיינען געבארען געוואָרען אין דער וועלט די ערסטע מיליאנען געשעפטען. שפעטער זיינען די אייזע־באנען אויך געווען די ערסטע, פון וועלכע עס האט זיך אנגעהייבען די ענטוויקעלונג פון מאנאפאלען.

פון אנהויב האט מען דא באטראכט אן אייזענבאן, אזוי ווי יעדען אנדערען געשעפט. עס האבען זיך געגרינדעט קליינע קאמפא־

דער צענזוס פון 1900 האָט נערעכענט ס"ה 183 טראָסטס מיט א קאפיטאל אן ערך פון 3,000,000,000 דאָלאר.

אין דערין זיינען אבער ניט איינגערעכענט גאנץ־קאָמפּאניעס און נאָך פארשידענע אנדערע. לויט דעם חשבון פון אנדערע ספּעציאליסטען אין דער זעלבער צייט, האָט דער קאפיטאל פון אלע טראָסטס באטראָפען איבער 9,000,000,000 דאָלאר. אין דער צייט פער זיינען נאָר אריין קאָנסאָלידירטע טראָסטס. אזעלכע אבער וואָס ווערען באצייכענט אין דייטשלאנד מיט דעם נאָמען „קארטעל" זיינען אין קיין חשבון ניט אריינגערעכנט.

א חוץ דעם אבער איז יערע אייזענבאן פאקטיש אויך א מאָנאָפּאָל. דער קאפיטאל פון אלע אייזענבאנען האָט אין דער זעלבער צייט אויסגעמאכט איבער 11,500,000,000 דאָלאר. אלזא אלעם צוזאמען האבען אלע מאָפּאָליסטישע אונטערנעמונגען געהאט א קאפיטאל פון 14,000,000,000 ביז 21,500,000,000 דאָלאר, א חוץ די קארטעלען.

דיזער קאפיטאל איז אבער געווען ווייניקסטענס א העלפט „וואסער". אין יערער קאָמפּאניע ווערט דער קאפיטאל איינגעטיילט אין „פריפוירד סטאק", „קאממאן סטאק" און „באנדס". א באנד איז אן הלואה, אף וועלכע די קאָמפּאניע צאָלט צינזען. דער פריפוירד סטאק איז אזא חלק קאפיטאל, אף וועלכען די קאָמפּאניע גאראנטירט א געוויסען פראָצענט פראָפיט אדער דיווידענדען. געוועהנטלאך פון 6 ביז 7 פראָצענט, אויב דער געשעפט וועט טראָגען. דער פראָצענט מוז אויסגעצאָלט ווערען פון די ערסטע פראָפיטען. אז עס קלעקט ניט איין יאָר ווערט עס ארופגערעכענט אף דעם נעקסטען יאָר. אזוי לאנג ווי מען איז הינטערשטעלינג אין די פראָצענטען וואָס עס קומט אף די פריפוירד סטאק, קען די קאממאן סטאק ניט באקומען קיין „דיווידענד". מען קען פארשטעהן, אז אונטער אזעלכע באדינגונגען איז דער ווערט פון דעם קאממאן סטאק נאָר באגרינדעט אף ספּעקולאציע.

אין דער ווירקלאכקייט ווערט דער עסק געמאכט אזוי: בשעת דער געשעפט ווערט קאנסאלידירט, שאצט מען אף יעדען געשעפט וואָס ער איז ווערט, מען זשאלעווט ניט אין אפשאצען אן איבערריקען מיליאן דאָלאר, ווייל מען צאָלט ניט מיט געלט. יעדער פאבריקאנט באקומט באצאָלט מיט פאפירלאך — פריפוירד סטאק

מאכען קיין אסאסיעישאן צו רעגולירען דעם פרייז פון פראכט, — נאנץ שענן; אבער די זעלביקע פרינואט פערזאנען מעגען דאך אנקויפען די מערצאל פון שערס פון יעדער קאמפאני און אויסקלייבען די זעלביקע דירעקטארען פאר אלע קאמפאניעס. נו, אז די זעלבע פערזאן איז א דירעקטאר אין זעקס אייזענבאנען, קען מען שוין ווי עס איז דורכקומען מיט דעם פרייז, אז ער זאל איבעראל זיין דער זעלבער. היינט צו־טאג זיינען דורך דיזע מעטאדע דריי־פערטל פון דער גאנצער לענג פון אלע אייזענבאנען פראיניקט אין עטלאכע „סיסטעמס". אונטער פרעזידענט ווילסאנס אדמיני־סטראציע האט דער קאנגרעס געמאכט א נייעם געזעץ, וואס ער־לויבט ניט דעם זעלביקען מענטש צו זיין א דירעקטאר אין עטלא־כע קארפארעישאנס. דאס איז אבער א קלטע רפואה, ווייל דערמיט איז נאר פארמערט געוואָרען די צאל „דאממי־דירעקטארס", דאס הייסט קלייניע בעאמטע, וואס מען מאכט פאר כלומרשט־דירעקטארס אוו מען הייסט זיי שטיפען אזוי ווי די אמת'ע בעלי־בתים דיק־טירען זיי.

ווייטער, צווישען די סיסטעמס באשטעהען „אפמאכען פון עהרען־מענער" (דזשענטלמענס אגרימענטס), וועלכע מען האלט ניט וואנען עס לאזען זיין צו זיין א פיינער מאן. אמת, דער יצר הרע איז אפטמאל צו גרויס אפילע פאר א פיינעם מאן. די פראקטיקע אבער האט שוין מיט יארען צוריק געבראכט די אייזענבאן־מאכערס צו דער איבערצייגונג, אז „וואו פאראייניקונג איז מעגלאך, דאר־טען איז קאנקורענציע אונמעגלאך", און דעריבער הערט מען שוין אין די לעצטע יארען מער ניט פון אייזענבאן־מלחמות, ווי אין אמאליקע צייטען.

די אייזענבאנען זיינען היינט צו טאג די גרעסטע מאכט אין דער קאפיטאליסטישער וועלט. אייזענבאנען האבען אויסגעבויט גרויסע שטעט מיט הונדערטער טויזענטער איינוואהנער, און אייזע־באנען האבען רואינירט אנדערע שטעט. דער פרייז פון פראכט שפילט א הויפט ראלע אין דעם פרייז פון יעדער סחורה. וועו די אייזענבאן לאזט ארויף דעם פרייז פון פראכט פאר איין קונד אוו שלאגט ארויף פאר אן אנדערען, טו וועלט דער לעצטער רואינירט אוו יענער פארכאפט דעם גאנצען מסחר.

ניעם אָן אַ שיעור, אוּן מען האָט געבויט קורצע לִיניעס. באַלד האָבען זיי זיך אַבער אַנגעהייבען צו פאַרייניקען אין גרעסערע געשפּטען. דאָך זיינען באשטאַנען אוּן זיינען געבליבען עד היום פילע באַנען, וואָס פארבינדען די זעלביקע פונקטען אוּן קענען אונטער זיך קאָנקורירען.

צו פארמיידען אָט די קאָנקורענץ איז שוין זייט צענדליקע יאָרען אן אופגאבע, איבער וועלכע עס ברעכען זיך די קעפ די אייזענבאן־קעניגע. דער געזעץ ערלויבט צו פאראייניקען אַזעלכע באַנען, וואָס שטעלען צוזאַמען אין דירעקטע לִיניע; צום בייִשפּיל, מען מעג פאראייניקען א לִיניע, וואָס געהט פון ניו־יאָרק קיין באָפאָלאָ מיט אַנאַנדערער, וואָס געהט פון באָפאָלאָ קיין שיקאַגאָ. אָבער מען טאָר ניט קאָנסאָלידירען צוויי לִיניעס, וואָס געהען בייִדע פון ניו־יאָרק קיין שיקאַגאָ. מען וויל דוקא אופהאלטען קאָנקורענץ. עס לאָזט זיך אָבער ניט. אף פארשידענע וועגען פרובירען די בעלי הבתים פון די אייזענבאנען אָפצושאפען, אָדער וויניקסטענס צו באשרייַנקען די קאָנקורענץ. וויי וויט דער געזעץ ערלויבט, האָט די קאָנסאָלידאציע פון אייזענבאן קאָמפּאניעס געמאכט גרויסע פארטשריטע: אין 1881 זיינען צוויי דריטעל פון אלע לִיניעס געווען קירצער ווי טויזענט מייל אוּן סך הכל איין דריטעל לענגער ווי טויזענט מייל. אין 1901 זיינען שוין כמעט צוויי דריטעל געווען לענגער ווי טויזענט מייל אוּן עפּעס מער ווי איין דריטעל קירצער ווי טויזענט מייל. פון 1891 ביז 1901 האָט מען ווייניק אזוינע באַנען געבויט: אין גאנצען איז צונעקומען 18,000 מייל. צו דער זעלבער צייט איז צו די גרויסע באנען (לענגער ווי טויזענט מייל) צוגעקומען אן ערך 20,000 מייל. פון די נייע באַנען זיינען אן ערך 5,000 מייל געווען קורצע לִיניעס, אלזוֹ זיינען צו דעם גרעסערען קלאָם צוגעקומען ניט מער ווי 13,000 מייל נייע לִיניעס, די איבעריקע 7,000 זיינען צוגעקומען דורך פארשמעלצונג פון קלענערע לִיניעס.

אָבער דאָס איז נאָך אלץ נאָרנישט. דער געזעץ ערלויבט ניט צו פארשמעלצען פארשידענע קאָמפּאניעס, אָבער קיינעם איז ניט פארווערט צו קויפען די שערם פון פארשידענע קאָמפּאניעס. אוּן אזוי האָבען זיך די אייזענבאן מאנאָטען געגעבען אן עצה; די סופּרים־קאורט פון די פאראייניקטע שטאַטען זאָגט, אז מען טאָר ניט

שפּעט צו לִיפערן. אזוי זיינען מערערע קאמפּאניעס רואינירט געוואָרען און די אייזענבאנען האָבען אפּגעקויפט זייערע קוילען־גרובען בחנם.

א קאַפּיטאַליסט, וועָן מען גרייפט אן זיין קעשענע, שווייגט ניט. עס האָט זיך אופּגעהויבען אן אונגעהיירע אניטאציע געגען טראַסטס און אייזענבאנען, און מען האָט אויסגעפירט, אז דער קאָנגרעס, און איינצעלנע שטאָטען האָבען געמאכט געוועצע געגען טראַסטס, עס איז פּראַבאָטען געוואָרען די אייזענבאנען צו מאכען אַן אונטערשיד אין דעם פּריוִ פּאר פּראכט צווישען פּארשידענע קונדען. דער קאָנגרעס האָט אופּגעשטעלט א שטענדיקע קאָמיסיע, די „אינטערסטעיט קאמערס קאמישאן", וועלכע האָט געדארפט אכטונג געבען, אז עס זאל זיין איין פּריוִ אַף די אייזענבאנען פּאר אלעמען. א צייט מיט יאָרען איז דער געוועץ געבליבען נאָר אפּ'ן פּאַפּיר. אין דער פּראקטיק האָבען די אייזענבאנען געהאַלפּען די טראַסטס, ווי פּאר דעם געוועץ, שפּעטער איז די מאכט פון דער אינטערסטעיט קאמערס קאָמישאן פּארשטארקט געוואָרען. דער־וויילע אבער האָבען זיך די גרעסטע טראַסטס פּארזאָרגט מיט אייגענע אייזענבאנען. וועָן דער שטאָל טראַסט, צום בייספּיל, זאל רעכענען פּאר זייַנע אייגענע אייזען דעם זעלבען פּריוִ פּאר פּראכט ווי פּאר פּרעמדע, טו געהט עס נאָר פון איין קעשענע אין די אנדערע. זייערע קאָנקורענטען אבער מוזען צאָלען מזומן. דאָס באווייזט, אז וועָן מען זאל זיך אפּילע ערנסט נעמען צו די אייזענבאנען, טא קען מען מיט יענע טראַסטס, וואָס האָבען זייערע אייגענע באָנען נאָר נישט אויספּירען. עס לאָזט זיך אלזא אוים פון די געוועצע געגען טראַסטס א תכלית פּאר די יעניקע פון זיי, וואָס זיינען שטארקער צענטראַליזירט.

3.

טראַסטס און פּרייזען.

וועָן איר לייענט די אמעריקאַנער ליטעראטור וועגען טראַסטס, געפינט איר, אז הגם, קיינער חוץ די טראַסט־קעניג צווייפלען ניט, אז יעדער סטארעט זיך צו פּארכאפען א מאָנאָפּאָליע אין מארק,

דאָס איז דער פונדאמענט, אף וועלכען דער סטענדארט אויל טראָסט האָט אויפגעבויט זיין אוננעהויערע מאכט. נאָך מיט א יאָר צען פריהער, פאר דעם ווי עס האָט זיך געגרינדעט דער טראָסט, האָט ראקעפעלער מיט נאָך א פּאָר פון זיין חברה געמאכט קאָנט־ראקטען מיט די אייזענבאנען, דורך וועלכע די באָנען האָבען זיך פארפליכטעט צו פירען קאראסינע פאר יענע חברה פאר א נידע־ריקערען פּרייז, איידער פאר זייערע קאָנקורענטען. א חוץ דעם זיי־נען די חברה בארעכטיקט געווען צו דעם נאָנצען אונטערשיד, וואָס די באן פלענט מאכען אָן זייערע קאָנקורענטען. דער קאָנטראָקט איז נעמאכט געוואָרען אים נאָמען פון א קאָמפּאניע, וועלכע איז נע־גרינדעט געוואָרען בכיון פאר דעם צוועק. באלד נאָך דעם ווי מען האָט נעמאָכט דעם קאָנטראָקט, האָבען די אייזענבאנען געהעכערט דעם פּרייז אף פראכט פון $1.25 א פאס ביז $2.84 פאר אלעמען, חוץ יענע קאָמפּאניע, דורך דעם האָט זי אלזא געשפּאָרט $1.59 פארדינסט פון יעדע פאס, וואָס אירע קאָנקורענטען האָבען נע־ב־אכט אין ניו־יאָרק. דאָס הייסט, ראקעפעלערס קאָמפּאניע האָט נעקענט פארקויפען מיט מער, ווי $3.00 ביליקער פאר אירע קאָנקור־רענטען און נאָך דערבי פארדינען! מען פלענט אירע קאָנקורענטען נאָר ניט געבען קיין וואָגענס, אדער מען פלענט בכיון פאר־האלטען זייערע פעסלאָך אף דער אייזענבאן, זיי זאלען פארשפּעטיקען אף'ן מארק, און נאָך טויזענט אנדערע נידערטרעכ־טיקע שטיק. אזוי איז אופּנעבויט געוואָרען די מאכט פון דעם „סטענדארד אויל טראָסט". דאָס זעלבע איז פאָרנעקומען מיט דעם פלייש טראָסט און נאָך פילע אנדערע.

אין 1888 איז דערוויזען געוואָרען דורך עדות פאר א קאָמיטע פון סענאט, אז די אייזענבאנען פלענען אויסצאָלען אף אזא אופן פון 50,000,000 ביז 100,000,000 דאָלאר צו פארשידענע טראָסטס אין א יאָר.

עס איז לייכט צו פארשטעהן וואָס עס האָט זיך אויסגעלאזען פון זייערע קאָנקרוענטען.

אין פענסילוויניא האָבען די אייזענבאנען אליין אפּגעקויפט כמעט אלע קויל־ען־גרובען. מען האָט דאָס אויסגעפירט אף דעם פאָלגענדען וועג: די אייזענבאנען פלענען ניט געבען קיין וואָגא־נעס אף ארויסצופירען די קויל־ען, אדער מען פלענט פארהאלטען די קויל־ען אף ערגעץ א סטאנציע ביז וואָנען עס איז נעווען צו

גענט. וועז מען דארף אפילע עפעס דאַרטען צולעגען, בלייבט דאך אנדערס־וואו דער פריוז דער אלטער, אוז דער פארדינסט טראגט געגוג צו דעקען דעם פארלוסט. מיט דעם קאנקורענט פוז טראסט איז אבער אנדערס: ער ווערט אז דעם גאנצען רוח אוז האט ניט פוז וואנען גוט צו מאכען זיין היזק. סוף כל סוף מוז ער אפטרעטען.

נאטירלאך, וועז דער קאנקורענט פוז טראסט וואלט נעקענט ברענגען זיין סחורה אין יעדען מארק, וואלט דער טראסט געצוואונגען גען נעווען אראפצולאזען דעם פריוז אומעטום אוז זיין פארלוסט וואלט נעווען נאך גרעסער אוידער דער פארלוסט פוז זיינע קאנקורענטען. ניט רייד־ענדיק שוין אבער פוז נעלט, דארף עם נעווען־הנטלאך נעמען א פאר יאר צייט, אוידער דער „אונאפהענגיקער קאפיטאליסט" וועט זיין אימשטאנד צו ליפערען גענוג פאר'ן מארק, מען זאל קענען אויסקומען אז דעם טראסט. דערווייל איז דער קונה געצוואונגען צו קויפען ביי דעם טראסט. דער קונה וויים עם אוז דער טראסט וויים עם אויך, אוז דערפאר קען ער אין אזא פאל רוהיק רעכענען דעם אלטען פריוז, אוז ניט נאר דאס, ער קען אפילע פארווערען זיינע קונים, זיי זאלען ניט וואגען צו קויפען ביי זיינע קאנקורענטען. אזוי האט דער טאבאק טראסט אוז פילע אנדערע געטאן, די קונים זיינען געצוואונגען צו קויפען ביים טראסט, הגם זיי וואלטען נעקענט קריגען אביסעל וואלע אנדערס־וואו צו בילי־קערע פריוזען.

אף דעם זיינען די נעגנער פוז די טראסטס שטארק בייז. די טראסט־מאגנאטען לייקענען דאס נעווהנטלאך גאר אפ: „זיי זאלען טאן אזא עולה? ווי קענט איר דאס גאר גלויבען? מען קען נאטירלאך ניט ערב זיין פאר יעדען מענטשען אין אפים: אפשר האט אימעצער פוז די משרתים זיך יע ערלויבט אזא זאך צו טאן, אבער אויב יע, האט ער עם געטאן אז דעם וויסען פוז די דירעקטארס פוז דעם טראסט".

איין אייניציקער עדות פאר דעם אינדאסטריאל קאמישאן, וואס פרעזידענט מאק־קינלי האט אנגעשטעלט אין 1899 האט געהאט דעם מוט ארויסצורוידען דעם אמת, דאס איז נעווען האוועמייער, דער פרעזידענט פוז דעם צוקער טראסט. אז מען האט עם געפרעגט צי דער סארט קאנקורענץ איז אין הסכם מיט דער סוחר'שער מארק, האט ער נעענטפערט: „איך וועל קיין צוויי פענים ניט

איז נאָך פּאַראַן אַ מיינונג, אַז קיין טראָסט קען דאָס ניט אויס־פירען, אז קיין פאלקאמענע מאַנאָפּאָליע איז ניטאָ און קען גאָר ניט זיין. פון איין זייט באהויפּטען אזוי די טראָסט־מאַגנאַטען, וועל־כע ווילען פּאַרערגרן די צוהנער דעם עולם; פון דער אַנדער זייט אָבער באהויפּטען דאָס זעלבע די קאָפּיטאַליסטישע געגנער פון די טראָסטס, וועלכע ווילען דורכאוים באוויזען, אז דער קלייניר קא־פּיטאַליסט קען קאָנקורירען מיט דעם טראָסט. עס איז אפילע ניט גאַנץ לאָגיש צו שרייען „קאראוֹל! ראטעוועט!" און צו דער זעל־בער צייט לייקענען, אז דער טראָסט איז שטארקער פאר זיינע קאָנ־קורענטן, אָבער יעדער ארגומענט ווערט עבדרויכט ביי אַ באזונ־דערער געלעגנהייט און דערפאר איז דער ווידערשפרוך ניט אַזוי קענטיק. וועו עס קומט צו רייד, אז מען דאַרף באשרענקען די מאכט פון די טראָסטס, שרייען זיינע קאָנקורענטן: „גוואלט, האָט רחמנות, די גזלנים האָבען דאָך אין גאנצען גע'הרג'עט די קאָנקו־רענציע!" וועו מען ענטפערט אף דעם: „אויב די קאָנקורענציע איז שוין גע'הרג'עט, טו ווי אזוי קען מען איר ווייטער לעבעדיק מא־כען?" חאָפען זיי זיך גלייך צוריק: „סטייטש, ווער זאגט עס, אז די קאָנקורענציע איז שוין דער'הרג'עט? זיי האָבען שוין גע'הרג'עט די קאָנקורענציע? ניט דערלעבען זאָלען זיי. קאָנקורענציע קען מען ניט אויסראָטען!" אף דעם זאגט דער טראָסט־מאגנאט: „אמן! די קאָנקורענציע קען מען ניט אויסראָטען! קאָנקורענציע וועט אי־מער עקזיסטירען". אוו, נאטירליך, ער לאכט זיך גוט אוים פון דער קאָמעדיע.

ווי שטעהט די זאך אין דער אמת'ן? עס איז טאקע ריכטיק, אז ביז אהער איז נאָך קיין טראָסט ניט געלונגען צו פארכאפען דעם גאַנצען מארק, אפילע דער סטאַנדארד אויל קאָמפּאַניע אויך ניט. אָבער דאָס הייסט ניט, אז עס איז ניטאָ קיין מאָנאָפּאָליע. כדי עס זאָל עקזיסטירען א מאָנאָפּאָליע איז גאָר ניט נויטיק, אז א טראָסט זאָל האָבען פארטריבען זיינע קאָנקורענטען פון יעדען ווינקעלע, עס איז גענוג אריינצוכאָפען אן ערך 75 פּראָצענט פון דעם מארק, דע־מאָלט קען ער שוין באשטימען דעם פּרייז. און אזוי ווייט האָט שוין כמעט יעדער טראָסט געבראכט. געווהנטלאך ווערט עס נע־מאכט אזוי: וועו עס יאוועט זיך ערגעץ ווא א קאָנקורענט, וואָס איז אימשטאנד צו ליפערען אזוי פיל ווי א געווישער געגענט קען פארברויכען, לאזט דער טראָסט אראָפּ דעם פּרייז אין יענעם נע־

אליין, פון זיינע אייגענע חשבונות. וואס פאר א ווירקונג האט עס אף די פרייזען? אין 1899 האט די סיוויק פעדעראישאן פון שי־קאגא ארויסגעשיקט בריף צו פארשידענע געשעפטס־לייט, אום אויסצוגעפינען די ריכטיקייט וועגען דעם איינפלום פון די טראסטס אף די פרייזען. עס זיינען אנגעקומען אן ערך 500 ענטפערס. 450 ארטיקלען זיינען געשטיגען אין פרייז און סך הכל 25 זיינען גע־פאלען. די אנטי־טראסט־ליג האט געמאכט אן ענלאכע אונטערזו־כונג צו דערזעלבער צייט אין ניו־יארק. זי האט ארויסגעשיקט איר רעפארטער צו האלסעילערס אויסצוגעפינען די פרייזען פון אלערליי ארטיקלען פאר דעם און נאך דעם ווי עס האט זיך געגרינדעט א טראסט. דער רעפארטער האט ניט געפונען קיין איינציקען פאל, וואו דער פרייז זאל האבען געפאלען. אין גאנצען האט ער גע־בראכט ענטפערס איבער 165 ארטיקלען און פון זיי זיינען מער ווי העלפט געשטיגען אין פרייז 25% און העכער. עס זיינען גע־ווען 13 ארטיקלען, וואס זיינען געשטיגען מער ווי דאפעלט.

אף אזעלכע פאקטען ענטפערט יעדער מאנאפאליסט: „אסור אויב איך האב דאס געטאן. עס איז נאר יענער". די טענה איז נעמלאך, אז דער פרייז איז געשטיגען, ווייל דער מאטעריאל איז טייערער געוואָרען. גוט, ווער מאכט אבער דעם מאטעריאל? אויך א טראסט; על כן, אויב ניט איין טראסט, איז אנאנדערער, אבער עפעס א טראסט האט עס יע ארופגעבראכט.

ווייטער אבער איז די גאנצע מעשה פאלש: מען קען אנווייזען סחורה, צב"ש בלעך, וואס איז געשטיגען פריהער ווי די מאטע־ריאלען, פון וועלכע די בלעך וועלן געמאכט.

כמעט יעדער פרייז היינט צו טאג איז א מאנאפאליסטישער פרייז. דער פרייז פון יעדען ארטיקל וועלן באשטימט דורך עפעס א פאראייניקונג: קאנקורענציע, קען מען זאגען, איז טויט איז די פאראייניקטע שטאטען.

4.

די פאראייניקונג פון טראסטס.

מיר ווייסען, אז דורך די מאנאפאליעס איז געווארען אף אלצדינג א יקרות. וועט זשע צאלט דעם מאנאפאליסטישען פרייז?

געבען פאר אייער מאראל, איך ווייס ניט ווי מיט איר אומצוגעהן זיך".

מען מוז נאך נעמען אין אנבאטראכט, אז פילע פון די קונים פון די טראסטס זיינען געשעפטס־לייט, וואס קויפען איין די וואָרע אום זי צו פארקויפען. וועז דער טראסט העכערט זיי דעם פרייז, העכערען זיי) דעם פרייז פאר זייערע קויפערס (צום ביישפיל אף פלייש). פאר זיי איז דערפאר פיל וויכטיקער צו באקומען די וואָרע צוגעשטעלט אין צייט, אידער אפצושפארען א סענט פאר'ן קונה. נאטירלאך, לויגט זיך פאר זיי ניט איינצורייסען מיט דעם טראסט, כל זמן זיי זיינען ניט זיכער, אז דער קאנקורענט וועט אימשטאנד זיין אויסצושטעהן נעגען דעם טראסט.

די יעניקע, וואס עס ווילט זיך זיי ניט אנדערס אויסצופירען, אז די קאנקורענץ מוז אייביק באשטעהן, האבען אף דעם א תירוץ, דער פרייז, זאגען זיי, ווערט אימער רעגולירט דורך קאנקורענץ, אפילע וועז עס איז פארהאן נאר איין סוחר אין מארק. ווי אזוי? דער ענטפער איז, אז עס וווייזט זיך נאר אוים, אז עס איז כלומרשט ניטא קיין קאנקורענציע: עס זיינען אימער פארהן פרייע קאפיטאלען, וואס ליגען אין די באנקען אוז וואַרטען נאר אף א געלענהייט: זאל נאר א טראסט פרובירען צו העכערען דעם פרייז איבער דער נעוועהנטלאכער מאס, וועלען באלד וועַרען נייע פאבריקען אוז עס וועט וועַרען קאנקורענציע!

דער אמת איז, אז עס רעט זיך נאר אזוי גיך, מיט היינטיקע מאשינערי מוז עס נעמען א פאר יאר איידער די נייע פאבריקען קענען איינגעאַרדערט וועַרען, אוז דאז וועט דער טראסט אראפלאזען דעם פרייז. אלזא וועט דער נייער קאנקורענט ניט פראפיטירען פון תויכע פרייזען. יעדער קאפיטאליסט וויים דאס אוז דערפאר איז די מענלאכקייט פון קאנקורענציע אין אזא פאל ניט מער ווי א חלום.

אט אזוי קומט אוים, אז ווען א טראסט פארכאפט אונגעפער 75 פראצענט פון מארק, קען ער שטעלען דעם פרייז אזוי הויך, ווי עס לויגט זיך עס אמבעסטען. אמאל קומט אוים, אז עס לויגט זיך אפילע אראפצולאזען דעם פרייז אוז מאכען א קלענערען פראפיט אף יעדען פונט, וועז מען קען דורך דעם מער לייזען אוז מער פארדינען. יעדענפאלס העננט עס אף אין נאנצען פון דעם טראסט

ווי באלד אבער יעדער טראסט פרובירט זיך צו פארזיכערען מיט מאטעריאל, טו מוז אונבאדינגט קומען צו קאנקורענציע צווישען טראסטס. רויהע אייזען וועלכע געברויכט צו מאכען שטאל, בלעך, דראט, רעלסען א. אז. וו. אין יעדען פון דיזע געשעפטען, איז פארגעקומען א פאראייניקונג, די פאראייניקטע קאמפאניעס אבער האבען זיך באגעגענט אין מארק אלס קויפער פון אייזען. אום צו פארמיידען קאנקורענציע, וועלכע וואלט נאטירליך געהעכערט דעם פריין, האט מען זיך פריהער געאייניקט איינצוטיילען צווישען זיך די אייזען. סוף כל סוף האט זיך אבער אויסגעלאזען פון דעם א פאראייניקונג פון די טראסטס אין איין לויתן־טראסט, די יוניי־טעד סטעיטס סטיל קארפארעישאן מיט א קאפיטאל פון 1,400,000,000 דאלאר. דער שטאל־טראסט גראבט אויס אלייז פון אייגענע אייזען־גרובען 60 פראצענט פון אלע אייזען וואס מען גראבט אויס אין די פאראייניקטע שטאטען. ער טראנספארטירט די אייזען אין אייגענע שיפען און איבער אייגענע אייזענבאנען פון זיי־נע גרובען ביז זיינע אייגענע מילען (פאבריקען). ער שמעלצט אליין די אייזען און מאכט פון איר אייזען פאר „היימעל־קראצער", שטאל, בלעך, רעלסען, דראט און אז. וו. ענדלאך טראנספארטירט ער אליין אף זיינע אייגענע שיפען די וואָרע איבער'ן ים אין אייראפע. מיט איין וואָרט פון גרוב ביז צו דעם מארק באגעגענט ער אין ערגעץ ניט קיין קאנקורענציע.

פאראייניקונג אין פראדוקציאן ברענגט נאך זיך פאראייני־קונג אין האנדעל. דער טראסט האלט זיך מער אונאבהענגיק געגען דעם גרויס־הענדלער און שנייט אראפ זיין פראפיט ווי וויט מעג־לאך. דורך דעם זיינען די גרויס־הענדלער געצוואונגען צו פאראי־ניקען זיך געגען דעם טראסט, כדי ניט צו לאזען זיך טרעטען מיט די פיס. און אזוי פארבריימען זיך די טראסטס וואס וויטער אליין רק מערער, פון איין ליניע צו דער אנדערער.

דורך די מאכט פון מאנאפאליע, דורך די שינדערייי פון די קונים מאכען די טראסטס אונגעהייערע פראפיטען. אין דער צייט פון זעקס יאר האט דער סטענדארד אויל טראסט אויסגעצאלט זייער אקציאנערען אף יעדע 100 דאלאר די פאלגענדע דיווידענדען: פון 1896 ביז 1899 עפעס איבער 30 דאלאר א יאר, אין 1900 און אין 1901 — 48 דאלאר א יאר. דאס הייסט אין זעקס יאר האט דער

לאמיר אַ קוק טאָן וואָסערע ארטיקלען זיינען מאַנאָפאַליזירט.

דער צענזוס אָפיס אין וואשינגטאָן האָט אין זיין רעפּאָרט אי־בער די פאבריק־אינדוסטרי אין 1900 אויסגערעכענט 183 טראָסטס מיט מער ווי 2,000 פאבריקען. עפּעס מער ווי אַ דריט־חלק פון זיי האָבען פאברויצירט עסענווארג, קלייד־ונג, באלייכטונג, א. אַז. וו. וואָס יעדער האָט נויטיק, די איבעריקע האָבען פּראָדוצירט האלב־פאבריקאטען אוֹן מאטעריאלען, וועלכע ווערען באנוצט אין די פאבריקען. אָט די ווערען ווערען געקויפט פון די קאָפּיטאליסטען.

זינט מען האָט געמאכט א טראָסט אין וואלענס, דאַרף דער קליידער־פאבריקאנט באצאָלען מער פאר די טוך, אוֹן העכערען דעם פּרייז פאר די קוגים לאָזט די קאָנקורענציע ניט צו, מאכט אלזא דער פּרייז־אונטערשיד א לאָך אין זיין קעשענע. וועז מען הייסט א געוועהנטלאכען קונה באצאָלען א העכערען פּרייז, קרעכצט ער אוֹן צאָלט פאר נויט. וועז אבער קאָפּיטאליסטען זיינען געצוואונגען צו צאָלען פאר זייערע מאטעריאלען מיט 25, מיט 50 אדער 100 פּראָ־צענט מער ווי פריהער, טו קענען זיי זיך געבען אן עצה. זיי מא־כען זיך אן אייגענעם טראָסט צו באקעמפּפען דעם טראָסט.

אלזא, די אָפּשאפונג פון קאָנקורענציע אין יעדען איינצעלנעם צוויג ברייגט צו א מלחמה צווישען פארשידענע צווייגען, אף וועל־כע די ארבייט איז צוטיילט אין דער געזעלשאפט. די מלחמה טרייבט יעדען איינציקען טראָסט צו א מאָנאָפאָליסטישער פאראייניקונג אום צו פארזאָרגען זיך מיט א מאָנאָפאָליע פון מאטעריאלען, וואָס ער נוצט אין זיין געשעפט. דורך דעם ווייל מען זיך ערסטענס באַ־פרייען פון דעם דרוק פון אנדערע טראָסטס, אוֹן צווייטענס, פאר־צאמט מען דעם וועג אלע קאָנקורענטען. די אינטערנעישאָנאל פּעי־פּער קאָמפּאני (דער פּאָפּיר טראָסט) צום ביישפּיל, האָט ניט פּראָסט אָפּגעקויפט כמעט אלע פאברויקען, זי האָט נאָך צוגלייך אריינגע־קראָגען אין אירע הענט די נאָהענטסטע וועלדער אין וואשינגטאָן. אף וועלכע מען קען שטעלען מיילען, אירע וועלדער פארנעמען אין די פאראייניקטע שטאטען 40 ענגלישע מייל אין דער לענג אוֹן 40 אין דער בריים אוֹן אין קאנאדא 50 מייל אין דער לענג אוֹן 40 מייל אין דער בריים. אין גאנצען איז דאָס גרעסער אידער די שטאטען ראד־אייל־אנד אוֹן דעלאוואר אין איינעם, אדער ווי קאלישער גו־בערניע די גרויס, אדער ווי האלב בוקאווינע.

דורך די אונגעהייערע דיווידענדען ווערען מערערע טראָסטס ווייטער פאראייניקט אין די זעלביקע הענט.

5

דער גרעלט-טראָסט

יעדער קאַפּיטאַליסטישער נעשעפט מוז האָבען אַ נעוויסע סומע מזומינס צו קערעווען זיך. אַ חוץ דעם ווערט די מאשינערי מיט דער צייט אָפּגענוצט און מען מוז אייניכטען נייע. אף דעם לענט מען אַוועק נעווהנטלאַך א נעוויסען פּראָצענט פון ריוח און עס קלייבט זיך אָן ביסלאַכווייז ביז וואָנען מען דארף עס אויסנעבען. נאָטירליך אין אן ענטוויקעלטע קאַפּיטאַליסטישע לאנד קלייבט מען די נעלט ניט ביי זיך, מען טראגט עס אריין אין באנק אף א קליינעם פּראָצענט. פון וואָנען נעמט די באנק צו צאָלען פּראָצענט? זי לייט אויס די נעלט צו פארשידענע נעשעפטס-לייט, וואָס דאַרפען נעלט, אָדער זי קויפט אן פאַפּירען פון קאַרפּאַרעישאַנס (אקציענ-נעזעלשאפטען) וועלכע בריינגען דיווידענדען, אָדער זי ספּעקולירט אף דער בירזשע (סטאק-עקסטשענדזש).

וועז צענדליקע און הונדערטער קאַפּיטאַליסטישע נעשעפטען ווערען פאראייניקט אין איין טראָסט. קלייבען זיך אָן אף זייער רעכענונג אין די באנקען מיליאָנען דעפּאזיטס. די טראָסטס ווערען דאַדורך די בעלי בתים פון די באנקען.

דער צענטער פון דעם באנק-נעשעפט אין אמעריקע איז אין ניו-יאָרק. דער צענטער פון אלע טראָסטס איז אויך אין ניו-יאָרק*). דער סטענדארד אויל טראָסט איז דער בעל הבית פון א צענדליק באנקען אין ניו-יאָרק, וואָס האָבען צוזאמען עטלאכע הונדערט מיליאָן דעפּאזיטס.

דער קעניג פון די אמעריקאנער באנקירען איז דזש. פּיערפּאנט מארגאן, ער איז דער הויפט מאכער פון דעם שטאָל-טראָסט, פון

---

*) פילע פון זיי זיינען כלומרשט אָרגאניזירט אין ניו-דזשוירזי און האָבען קליינינקע אפיסלאך אין דזשוירזי סיטי, אָבער זייערע הויפט קאַנטאָרען זיינען אין ניו-יאָרק און זייערע גרעלט ליגט אין ניו-יאָרקער באַנקען.

טראסט אויסגעצאלט דעם גאנצען קאפיטאל און נאך אמאל אזוי פיל אין רווח.

דער סטענדארט אויל טראסט איז נאטירליך אן אויסנאם. פון די איבעריקע טראסטס האבען פילע ניט אויסגעצאלט קיין סענט דיווידענדען, דאם זיינען דאם רוב אזוינע, וואם זיינען ניט לאנג אין געשעפט, אין גאנצען האבען אלע טראסטס אין איינעם אין 1901 אויסגעצאלט 240,000,000 דאלאר אין דיווידענדען.

פרעגט זיך א קשיא: וואם זאל מען טאן מיט די הונדערטער מיליאנען יערלאכען פראפיט? אופעסטן, קויפען א לוסט־יאכט, מנדב זיין א נייעם אוניווערסיטעט? ציהט דאם אלעם ארונטער איז די סומע אזוי גרויס, אז מען קען איר נאר ניט פארצערען, עס בלייבט נאך פארט מיליאנען קאפיטאל וואם מען מוז זיי אריינלעגען אין געשעפט. דאכט זיך מען דארף זיך ניט ברעכען די קעפ ווי אזוי צו מאכען א געשעפט, אז מען האט א פאר מיליאן אין באנק, אמת? עס דאכט זיך אבער נאר אזוי. כל זמן, פארשטעהט איר, עס איז געווען קאנקורענציע האט יעדער קאפיטאליסט רק געזוכט, ווי צו פארכאפען פאר זיך אליין אויב מעגלאך, דעם נאכצען מארק. אין דעם שטענדיקען נאכלויפען נאך נייע קונים, איז יעדער געצוואונגען צו פארגרעסערען זיין קאפיטאל. ווי גרויס דער אייגענער קאפיטאל האט געקענט זיין, איז ער דאך אימער געווען צו קליין צו ליפערען גענוג פאר אלע קונים אין מארק. עס פלעגט אלע מאל נאך בלייבען גענוג פלאץ אויסצוברייטען זיך: איי וואם דעם אנדערען פלעגט דאדורך אויסקומען צו קורץ, טו ווער דאגה'ט פאר דעם אנדערען? זינט אבער עס איז געווארען אוים קאנקורענציע, האט זיך דאם אלץ איבערגעביטען: דער צוועק פון מאנאפאליע איז צו רעגולירען די ארבייט נאך דעם באדארף פון מארק, על כן קען דער טראסט ניט אריינלייגען זיין רווח אין זיין אייגענעם געשעפט און איז געצוואונגען צו זוכען אנאנדער פעלד פאר דעם אנגעקליבענעם פראפיט. אף דעם אופן מוז זיך די מאנאפאליע פארשפרייטען רק אף נייע צווייגען פון געשעפט. א ביישפיל קען מען זעהען אין דעם סטענדארט אויל טראסט, וועלכער האט אינטערעסען אין דעם שטאל טראסט, אין דעם זילבער טראסט, אין דעם קופער טראסט, אין דעם טאבאק טראסט א. אז. וו. דער צוקער טראסט האט נעהאט 30,000,000 דאלאר אין גראסערים, שטאל־באנען און אז. וו. אלזא.

טראָסט האָט קארנעגי באקומען אויסגעצאָלט 100,000,000 דאָ־לאר אין מזומנים אין פיר צאָלונגען א חוץ באָנדס*).

אום צו קענען אויסלייען 100,000,000 דאָלאר, מוז מען האָ־בען גרויסע דעפאָזיטס, — קיין באנק האָט ניט אזא קאַפּיטאל איר אייגענס. געוועהנטלאך נעמען דאָס איבער עטלאכע באנ־קירען אין שותפות, מען רופט עס א „סינדיקאט". אף דעם וועג קומען זיי נענטער צוואמען און דאָס פירט ענדלאך צו א פאר־שמעלצונג פון איינצעלנע באנקען.

אין אמעריקע ווערט נאָר א קליינער טייל געשעפטען געמאכט מיט מזומנ'ע געלט. יעדער איינער, וואָס איז עפעס אַ שטיקעל ביז־נעסמאן, לעגט אריין זיין געלט אין באנק און צאָלט מיט טשעקס. אין דעם יאָר 1910 זיינען ארויסגעגעבען געוואָרען טשעקס אין די פאראיניקטע שטאָטען אף $167,000,000,000, דאָס הייסט אף 54 מאָל אזוי פיל, ווי עס איז פאראן מזומנ'ע־געלט אין לאנד. דער־פון קענט איר שוין פארשטעהן די באדייטונג פון די באנקען אין א קאַפּיטאליסטישע לאנד, ווי אמעריקע.

דער געשעפטס־מאן, וואָס באקומט באצאָלט מיט אַ טשעק לעגט עס אַריין אין זיין באנק, ס'הייסט אף אייגצוקאָסירען. די באנק נעמט אלע טשעקס, וואָס קלייבען זיך ביי איר אָן פאר א טאָג און שיקט זיי אריין דעם זעלבען טאָג נאָך אין די „קלירינג־הויז", אין אן אפיס וואו אלע באנקען רע־כענען זיך אַפּ אייגע מיט די אנדערע. דאָרטען לעגט מען פא־נאַנדער אלע טשעקס און מען שיקט צוריק צו יעדער באנק די טשעקס וואָס זיינען אף איר ארויסגעגעבען געוואָרען פון אירע דעפאָזיטאָרס. מען פירט א רעכענונג וויפיל יעדע באנק האָט ארויסגעשיקט טשעקס און וויפיל זי האָט באקומען צוריק־גע־

*) באָנדס, אָדער אבליגאציעס ווי מען רופט זיי אין אייראָפּא, זיי־נען פאַפּירען, וועלכע בריינגען אַ באשטימטען פּראָצענט, צי די קאָמפּאַניע מאָכט פּראָפיטען, צי נים. דערפאר אָבער זיינען זיי ניט בארעכטיקט צו קיין גרעסערען פּראָפיט ווי דער באַשטימטער פּראָצענט.

פילע אייזענבאנען און אז. וו. ער האָט זיין אייגענעם באנק געשעפט אין ניו־יאָרק מיט צווייגען אין פילאדעלפיע, לאַנדאָן און פּאריז. און א חוץ דעם איז ער דער בעל הבית פון עטלאכע גרויסע ניו־יאָרקער באנקען. איינע פון זיי, די ערסטע, האָט אָנגעפאנגען מיט אן אייגענעם קאפיטאל פון א האלבען מיליאן דאָלאר און א צייט מיט יאָרען פלענט זי אויסצאָלען צו אירע אקציאָנערען 100 פּראָצענט דיווידענד יערלאָך און א חוץ דעם האָט זי אָנגעקליבען א קאפיטאל פון 10,000,000 דאָלאר. יעדע „שער", וואָס האָט פון אָנהויב געקאָסט 100$ איז מיט דער צייט געשטיגען ביז 4,500$. דעמאלט האָט מען פארגרעסערט דעם קאפיטאל ביז 10,000,000$, דאָס הייסט מען האָט איבערגעביטען די אלטע „שערס" אף נייע. די נייע זיינען באלד געשטיגען ביז 700$ א שטיק. מאָרגאַנס באנקען באטרעפען אויך א פּאָר הונדערט מיליאן דאָלאר.

אז דער רייכטום פון דיזע באנקען היינגט אָפּ אין גאַנצען פון די טראָסטס, באווייזט די פאלגענדע רעכענונג: סוף 1900 האָבען אלע ניו־יאָרקער באנקען צוזאמען געהאט אף 884,000,000 דאָלאר דעפּאזיטס, פון דער סומע איז 500,000,000 געלענגן אין אכט באנקען, וואָס זיינען ענג פארבונדען מיט טראָסטס. די דעפּאזיטס אין די אכט באנקען האָבען באטראָפען אין 1900 דריי מאל אזוי פיל וויי אין 1896, וועראַנד אין אלע איבעריקע באנקען זיינען די דעפּאזיטס אָנגעוואקסען אין דער זעלבער צייט סך הכל 50% און מאקע אין די פיר יאָר גופא איז פּארגעקומען די העכסטע עגטווי־קעלונג פון די טראָסטס.

די באנקען זיינען די פירער אין יעדער „קאנסאלידיישאן" (פּאראיניקונגען פון קאמפּאניעס אין א טראָסט). געווענטלאָך, אז מען מאכט א טראָסט באקומט יעדער פאבריקאנט באצאָלט אין שערס פון דעם טראָסט. עס זיינען אָבער פּאָראן אנדערע וואָס אמ־פערען זיך און וויללען ניט אריינגעהן אין דעם טראָסט. אזעלכע מוז מען אויסצאָלען אין מזומנים זיי זאָלען אפטרעטען. וווייטער באדארף דאָך דער טראָסט מזומן צו פירען דעם געשעפט. די געלט קריגט ער אין די באנקען, וועלכע נעמען זיך אָן ארויסצולאָזען די שערס אפ'ן מארק. דאָס איז א גלענצענדער געשעפט פאר די באנקען, זיי מאכען אָן דעם א היבש שטיק גאלד. אָבער מען בעדארף אף דעם א בארג מיט געלט: וועז עס האָט זיך נעגרינדעט דער שטאל־

עס זיינען פּאראן אין די פּאראיניקטע שטאטען נאהענט פון 25,000 באנקען און די דעפּאזיטס אין די באנקען באטרעפען מער ווי $15,000,000,000, דאס הייסט יעדער דאלאר קערט זיך איבער אן ערך איין מאל אין 5 וואכען. די דעפּאזיטס ווערען אויסגעלויהען פון די באנקען אף הלואות צו זייערע קליענטען. די הלואות פון אלע באנקען באטרעפען צוזאמען אן ערך $13,000,000,000. שטעלט זיך זשע פאר, אז די באנקען זאלען וועלען איינציהען אלע חובות, וואס עס קומט זיי, אדער די דעפּאזיטארס זאלען אלע מיט אמאל וועלען ציהען זייערע געלט, — דער נאנצער סיסטעם פון קרעדיט וואלט נעדארפט איינפאלען ווי א קארטען־הויז. דער סיסטעם האלט זיך אין גלייכגעווויכט נאר דערפאר, וויל דורכשניטלאך ווערט נעצויגען נאר א נעווייסער פּראצענט פון די דעפּאזיטס און צו דער זעלבער צייט ווערען אריינגעטראגען אנדערע דעפּאזיטס, און דאס זעלבע איז אויך מיט די חובות, — איינער צאלט איין, דער אנדערער קריגט אן הלואה, און זעהר אפט איז עס דער זעלבער בעל־חוב. זאל זיך ער־נעץ אפּשטעלען א רעדעל, מוז עס באלד זיך אפרופען אף דעם נאנצען מעכאניזם. דאס איז א פינאנציעלער קריזיס.

די באנקען זיינען היינט־צו־טאג פארבונדען איינע מיט די אנ־דערע. צוויי דריטעל פון אלע טשעקס ווערען אויסגעשטעלט אף די באנקען פון דער שטאט ניו־יארק. דאס הייסט, אז צוויי דריטעל פון אלע געשעפטען פון לאנד העננען אפ פון די ניו־יארקער באנקען. די באנקען אין לאנד בארגען נעלט אין די ניו־יארקער באנקען. ווען די ניו־יארקער באנקען באשרענקען דעם קרעדיט פון די באנקען אין לאנד, מוזען די דאזיקע באנקען אויך באשרענקען דעם קרעדיט פון זייערע קונדען. די גרעסטע באנקען אין ניו־יארק זיינען פארבונדען צוויששען זיך דורך די ניו־יארקער „קלירינג־הויז". די אנ־דערע באנקען „קלירען" זייערע טשעקס דורך ערגעץ א באנק, וואס באלאנגט צו דער „קלירינג הויז". ענלאכע „קלירינג הייזער" עק־זיסטירען אין די גרעסערע שטעט פון די פּאראיניקטע שטאטען.

די קלירינג הויז האט א גרויסע מאכט איבער די באנקען, וואס זיינען אירע מיטגלידער: זי קען פארוועהרען א מיטגליד צו קלירען פאר אנאנדער באנק, וואס איז ניט קיין מיטגליד, זי קען אפילע ארויסווארפען א מיטגליד. און א באנק וואס קען ניט קלירען די טשעקס, וועלכע ווערען ביי איר דעפּאזיטעט, און וואס אירע טשעקס

שיקט. פון צייט צו צייט רעכענט מען אויס דעם באלאנס וואס יעדע דארף גוט מאכען.*)

היינט וואס איז א טשעק ? אן אנווייזונג אף א באנק, אז זי זאל צאלען די סומע, וואס איז אויסגעשטעלט אין העם טשעק. דאס איז אלזא א קרעדיט־געשעפט. דאס הייסט אז דער גאנ־צער געשעפט אין די פארשיניקטע שטאטען איז אופגעבויט אף א סיטעם פון קרעדיט**).

---

*) אין דער ניו־יאָרקער קלירינג הויז קערען זיך איבער אין א יאָר א ערך אף 100,000,000,000 דאלאר טשעקס און וויניקער ווי 5% פון דער סומע מוז געדעקט ווערען ביי דער אפרעכענונג.

**) לאמיר זאגען איר זייט א ביזנעסמאן און איר מאכט געשעפטען נאר אף מזומן'ע, איר קויפט נאר אף מזומן'ע, איר זייט קיינעם ניט שולדיק, און איר פארקויפט אייער סחורה אויך נאר אף מזומן'ע, איר האט אלזא קיינע חובות ניט אויפצומאכען. עס ווייזט זיך אייך אויס, אז איר האט מיט דעם קרעדיט־סיסטעם גארנישט וואס צו טאן. אין דער אמת'ן אבער זייט איר פונקט אזוי אפהענגיק פון דעם קרעדיט־סיסטעם, ווי יענער, וואס פירט זיין געשעפט מיט געבארגטע געלט און פארקויפט זיין ווארע אף קרעדיט. איר האט דעפאנירט אייער געלט אין א באנק און איר צאלט מיט טשעקס, דאס הייסט איר האט אנטליען אייער געלט דער באנק און איר צאלט מיט א וועקסעל. זאל די באנק באנקראטירען, פארלירט איר אייער געלט און איר בלייבט א בעל־חוב צו יענעם וואס האט געמוטען אייער טשעק אין צאלונג. און אף דעמזעלבען אופן, ווען איר נעמט א טשעק אין צאלונג, הייסט דאס, אז איר טרויט אייער קונד און נעמט פון עם א וועקסעל. ער קען זיך זיין אויך א מענטש וואס האנדעלט נאר אף מזומן'ע, אבער זאל זיין באנק אפשטעלען די צאלונגען קומט דער טשעק צו אייך צוריק. איר בלייבט א בעל־חוב אין אייער באנק, וואו איר האט דעם טשעק דעפאזיטעט און דער קונד ווערט אייערער א בעל־חוב. דאס האט פאסירט מיט א סך ביזנעס־לייט אין דער צייט פון דעם קריזיס אין 1907-1908.

דעם שיקאגער אוניווערסיטעט, וואָס ווערט געהאלטען פאר אַ גרויסען קענער אין דער געלט־פראגע, ארויסגעטראָטען מיט אַן ערקלערונג, אז קיין געלט־טראָסט איז ניטאָ און קען ניט זיין. עס איז אמת, מען קען ניט אנטאָפען ערנעץ א באנק אוו זאָגען: אָט דאָס איז דער געלט־טראָסט, — ווי מען קען זאָגען, למשל, אַז די סטעניסטער אויל קאָמפּאני איז אַ טראָסט. דער געלט־טראָסט איז א פאריניקונג פון נעוויסע אינטערעסען, וואָס קאָנטראָלירען די וויכטיקסטע באנקען אוו דורך די מאכט, וואָס זיי האָבען איבער דעם נאָנצען קרעדיט־סיסטעם פון לאנד, באהערשען זיי די אינדוסטרי. וואָס הענגט אָפּ פון דעם קרעדיט.

לאָמיר אייך איצטער נעבען עטלאכע צאָלען, וואָס וועלען אייך ווייזען, ווי גרויס עס איז די מאכט פון דעם געלט־טראָסט.

די אונטערזוכונגס־קאָמיטע פון קאָנגרעס האָט אויסגערעכענט וויפיל עס פארמאָגען צוזאמען אכצען פון די גרעסטע באנקען אוו פינאַנסיסטען אין אמעריקע, וואָס זיינען ענג פארבונדען צוויישען זיך. דאָ זיינען אריינגערעכנט מארגאן, די נאשאָנאל סיטי באנק, (די גרעסטע באנק פון דעם סטענדארד אויל טראָסט), קוהן, לויב ענד קאָמפּאניע (דזשייקאָב שיפ׳ס פירמע) אוו עטלאכע אַנדערע. עס ווייזט זיך אויס, אַז זייערע דעפאזיטס באטרעפען צוזאמען נאָהענט פון $3,000,000,000, דאָס הייסט א פינפט־חלק פון אַלע דעפאזיטס אין אַלע באנקען אין אמעריקע. חוץ דעם האָבען זיי נאָך אף $1,000,000,000 פארמעגען. היינט איז די פראגע, וואָס טוען זיי מיט די געלט? א היבשער טייל פון דער סומע לינט אין פּאַפּירען פון פארשידענע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.

וועז א גרויסע באנק־פירמע האלט די „סטאקס" (אקציעס) פון ערגעץ אן אייזענבאן, אדער פון אַ גאז קאָמפּאני, אדער איז אַנאַנדער קאָרפּאָרעישאן, טו קענט איר זיין זיכער, אז אירער א פארטרעטער וועט זיין א דירעקטאר אין דער קאָרפּאָרעישאן. דאָס גיט די מענלאכקייט א קליקע געלט־מאנגאטען צו ווערען די בעלי־הבתים איבער דער גאנצער קאָרפּאָרעישאן.

די אכצען באנק־הייזער, וואָס איך האָב דערמאָנט פריהער, האלטען אף דעם אופן אין זייערע הענט אלערלי געשעפטען מיט אַ קאפּיטאל פון $25,000,000,000. א העלפט דערפון זיינען אויי־

וועלן ניט אנגענומען אין „קלירינג הויז" קיין, נאטירליך, ניט עק־זיסטירען. אף דעם אופן קענען די גרעסערע באנקען באשרענקען דעם גרינדען פון נייע באנקען און רואינירען א באנק, וועלן עס לויפט זיך פאר זיי.

דאס וואלט ישוין אליין געווען אן אונגעהייערע מאכט. די ענטוויקעלונג פון די טראסטס האט נאך דערצו געשטעלט די קלי־רינג־הייזער אונטער דער קאנטראלע פון די טראסטס. יעדער נע־שעפט האט היינטיקע צייט א געוויסע סומע מזומנים אף צו קערע־וועלן זיך, — מען דארף צאלען געהאלט, מען דארף צאלען דיווי־דענדען, און דערגלייכען. פון דער אנדער זייט לייזט מען געלט אין געשעפט. היינט־צו־טאג וועלט דאס אלץ געטאן דורך טשעקס.

אין דער אמעריקאנער בוכהאלטונג וועלען טשעקס גערעכענט פאר מזומן. א טראסט וואס האט שטענדיק עטלאכע מיליאן דאלאר מזומנים, דארף צו קיין פרעמדער לאסקע ניט אנקומען: ער קען נרינדען אן אייגענע באנק. די טראסטס זיינען וויידער ענג פאר־בונדען צווישען זיך, עטלאכע טראסטס דעפאזיטען געווהנטלאך זייערע געלט אין דערזעלבער באנק. אף דעם אופן האבען זיך אויס־נעבילדעט עטלאכע „קייטען" באנקען, וואס וועלען קאנטראלירט פון געוויסע קליקעס טראסט־מאנאטען. עס זיינען פארהאן מאר־נאנס באנקען, סטענדארד אויל באנקען און דערגלייכען. דיזע באנ־קען, נאטירליך, ערווהלען זייערע פארטרעטער אין די קלירינג־הויז קאמיטע — די קאמיטע באשטעהט פון פינף מיטגלידער. אף דעם אופן באהערשען די טראסטס דעם גאנצען אמעריקאנער באנק־געשעפט. זיי קענען רואינירען יעדען געשעפטס־מאן, זיין געשעפט מעג זיך זיין גאנץ סאליד*).

אין דער צייט פון דער אונטערזוכונג, וואס דער קאנגרעס האט אנגעפירט איבער דעם געלט־טראסט, איז פראפעסאר לאפלין פון

---

*) אַ ביישפיל האט איר טיט דעם זשורנאל „וואל־נאַרדען'ס מא־גאזין", דאס איז געווען אַ פראגרעסיווער זשורנאל, וואס האט גע־מאכט אויסגעצייכענטע געשעפטען, אבער ער האט אנגעגריפען געוויסע טראסטס. דער רעזולטאט איז געווען, אז מען האט עס ענטזאגט קרע־דיט אין אלע באנקען, אפילע אף די זיכערסטע משכנות און נאך אַ קור־צען קאמף האט דער זשורנאל באנקראטירט.

ווי איר זעט, איז דאָס פאר די באנקען א נאנץ נוטער געשעפט.

די באנקען אין די קלענערע שטעט, וואו עס איז ניטא קיין בירזשע, זוכען אויך צו פראָפיטירען דערפון. לויט דעם געזעץ, מוז יעדע נעשאָנאל בענק האלטען אין דער קאסע 25% פון אירע דעפאזיטס, אבער זי מעג זיי ווידער דעפאָנירען אין נעישאָנאל באנקען אין ניו־יארק, שיקאגא און סענט־לואיס. א דעפאזיט קען מען צו יעדער צייט ארויסציהען, וועז מען האט נויטיק די געלט. נו, טו שיקען די פראָווינציעלע באנקען אט די דעפאזיטס אין די ניו־יארקער באנקען ספעציעל אף אויסצולייגן „אן קאל". פאקטיש אלזא האלטען זיי אין דער קאסע וויניקער ווי 10% פון זייערע דעפאזיטס, די איבערע 15% פון דעם פארזיכערונגס־פאָנד. וואס דער געזעץ פארלאנגט, ווערט באנוצט אף צו ספעקולירען אף דער בירזשע.

היינט, לאָמיר באטראכטען, וואס זיינען אייגענטלאך די דעפאזיטס אין די באנקען. ווי געוואגט דארף יעדער געשעפטסמאן האָבען מזומן'ע געלט, מיט וואס צו קערעווען זיך, לענט ער עס אריין אין באנק און שטעלט ארויס טשעקס געגען די דעפאזיטס. דאָס איז, וואס מען רופט אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאפט, „צירקולירענדער קאפיטאל". עס איז נאך פאראן חוץ דעם „פיקסער קאפיטאל", — דאָס איז דער קאפיטאל, וואס לינט אין הייזער, אין מאשינען און דערגלייכען, און איז פארבונדען אף א צייט מיט יארען. דער פיקסער קאפיטאל מוז אויך צוריק־קומען צום קאפיטאליסט, וואָרים א מאשין איז דאָך ניט אייביק, זי ווערט אלט און צום סוף דארף מען זי ארויסווארפען. וועז דער פאבריקאנט פארקויפט זיין סחורה, מוז ער אריינרעכענען א געוויסען פראצענט פאר דעם אָפניצען פון זיין פיקסען קאפיטאל. די געלט טראָגט ער אוועק אין באנק ביז ער וועט זי דאַרפען. היינט, וועז אט די אלערליי געלטען ווערען אויסגעבארגט אף משכנות און ווערען באנוצט אף ספעקולאציעס, טו ווערט דער צירקולירענדער קאפיטאל פארוואנדעלט אין פיקסען קאפיטאל, וואס מען קען ניט האָבען צו יעדער צייט, סיידען וועז מען פאדערט די חובות זאלען אינגעצאלט ווערען אפ'ן שטעל. עס פעלט אלזא אויס געלט און עס ווערט א יקרות אף געלט. א סך פאר'משכן'טע פאפירען מוזען תיכף פארקויפט

זענבאנעז: עס קומען אהער אריין צוויי דריטעל פון דער נאנצער לענג פון אלע אמעריקאנער אייזענבאנען. ווייטער קומען עקספרעס־קאמפאניעס, טראסטס און עלעקטרישע קאמפאניעס און אז. וו.

„טהאטזעכליך, זיינען די ניו־יארקער באנקען א טראסט וואס שטיצט זיך אף די סטענדארט אויל קאמפאניע", — האט פראפעסאר קאמאנז געזאגט אין 1899 ביי א קאנפערענץ וועגען די טראסטס אין שיקאגא. „מיט דער הילף פון דעם באנק־טראסט פארשלינגט זי אנדערע נעשעפטען. צוליב דער באנק־מאנאפאליע סטארעווען זיך יעדע קאנקורענטען צו קריגען א דירעקטאר וואס באלאנגט צו דער זעלבער צייט צו דער סטענדארט אויל קאמפאני. אזא דירעקטאר האט איינער אליין א גרעסערע דעה פאר אלע איבעריקע דירעקטארען. זיי וויסען, אז ער האט די בייטש אין האנט: פון עם היינגט אפ זייער קרעדיט, וועלכער איז פאר זיי אזוי נויטיק, ווי דער אטעם, אדער נאך בעסער, פון עם היינגט אפ דער קרעדיט פון זייערע קאנקורענטען. עס איז גאר קיין וואונדער ניט, אז אנוסטען האט אן אונאבהענגיקער טאבאק־פאבריקאנט ניט נעקענט קריגען נעבאדנט נעלט אין ניו־יארק אפילע אף רעגירונגס־באנדס, און איז געווען נעצוואונגען צו פארקויפען זיינע פאבריקען צום טאבאק־טראסט. צוויישען די דירעקטארס פון דעם טאבאק־טראסט איז פארהאן איינער וואס באלאנגט צו דער סטענדארד אויל קאמפאני, דאדורך זיינען אלע ניו־יארקער באנקען געווען פארשלאסען פאר דעם פאבריקאנט. ביז דאנען איז ער נאך אימ־שטאנד נעווען צו קאנקורירען מיט'ן טאבאק־טראסט, אבער, אז ער האט זיך „אננעשטויסען" אפ'ן באנק־טראסט, איז ער געגאנגען צו גרונד.

א העלפט פון די דעפאזיטס פון די גרויסע ניו־יארקער באנקען ווערט אויסגעליהען צו בראוקערס (מעקלערס) אף צו שפילען אף דער בירושע. (אף דעם סטאק־עקסטשענדזש). דאס רופט מען אף ענגליש „קאל מאני", ס'הייסט, אז דער בראקער מוז אויפצאלען צו יעדער צייט וועז די באנק פארלאנגט. פאר א משכן לענט ער אריין פאפירען, וואס וועלען אנגענומען אף דעם סטאק־עקס־טשענדזש. אף אזעלכע הלואות קריגען די באנקען גוטע פראצענ־טען, געווענטלאך ניט וויניציקער ווי 6%, אבער וועז עס איז זעהר ענג אין נעלט שטייגט דער צינז אמאל ביז 100%.

דעם אייז־טראָסט, דעם באנקיר מאָרס, וואָס איז שפּעטער פאר־
משפט געווארען צו געפענגנים און איז נאָך א פּאָר יאָר זיצען בא־
גנאדיגט געווארען פון פּרעזידענט טאפט. מיינט אבער ניט, אז
די מלחמה איז געפירט געווארען דערפאר, וואָס ער האָט באנאנגען
גרעסערע עברות ווי די אנדערע באנדע. עס האָט זיך פּשוט געהאנ־
דעלט אום צו רואיגירען א קאָנקורענט אין געשעפט, וואָס האָט נע־
האָט די העזה ניט צו כוקען זיך פּאר דער מאכט פון די גרעסערע
מאָנארכען און האָט געהאָלפּען מיט די פינאנסען פון זיינע באנקען
די קאָנקורענטען פון זייערע טראָסטס. איין פּרימאָרגען, ענדע אק־
טאָבער 1907 האָט די קאָמיטע פון דער ניו־יאָרקער קלירינג־הויז
ארויסגענעבען אן אוקאז, אז קיינע טשעקס פון דער ניקערבאָקער
טראָסט קאָמפּאני זאָלען ניט אָנגענומען ווערען אין דער קלירינג
הויז. די ניקערבאָקער טראָסט קאָמפּאני איז געווען איינע פון די
גרעסטע באנקען, זי האָט נעהאט דעפּאזיטס אף צענדליקע מיליאָ־
נען דאָלארס. טויזענטער געשעפטען זיינען אפּהענגיק געווען פון
איר, צענדליקער טויזענטער ארבייטער האָבען געמאכט א לעבען.
אָרבייטענדיק אין יענע געשעפטען. אבער דער גרעסטער מאכער
אין יענער באנק איז געווען מאָרס, אלוא, צו געבען א קלאָפ
מאוס'ן האָט מען דערלאנגט א קלאָפ די צענדליקע טויזענטער אונ־
שולדיקע מענטשען, וואָס זיינען געווען דירעקט אָדער אינדירעקט
פּארבונדען מיט זיין באנק. וואָרים איר פּארשטעהט דאָך, אז וועז
מען האָט ביי דער באנק אווענגענומען די מעגלאכקייט אויסצו־
גלייכען אירע רעכענונגען, דאָס הייסט, פּירען געשעפטען מיט אנ־
דערע באנקען, האָט זי געמוזט שלישען אירע טירען און אָנמאכען א
שטערונג אין די געשעפטען פון אלע אירע קליענטען. מיינט איר
אפשר די באנק איז געווען באנקראט? עס הויבט זיך גאר ניט אָ.
וועז זי האָט אין עטלאכע חדשים ארום אפּגעוויקעלט אירע געשעפּ־
טען דורך די קאורטס, האָט יעדער איינער, וואָס האָט מיט איר
געהאט וועלכע־עס־איז געשעפטען, געקראָגען באצאָלט יעדען סענט.
וואָס עס האָט עס געקומט, און עס האָט זיך נאָך אפּגעשטעלט אזא
גרויסער פּראָפּיט, אז אנאנדער באנק, וואָס האָט באלאנגט צו דער
דערשענדער קליקע, די קאָלאָמביא טראָסט קאָמפּאני, האָט זיך פּאר־
שמאלצען מיט דער ניקערבאָקער אין איין נייער קאָמפּאני, די קא־
לאָמביא־ניקערבאָקער טראָסט קאָמפּאני.

געווהנטלאָך, דער עולם האָט בשעת מעשה ניט געווואוסט,

וועלן, און דאָס פירט, נאטירליך, דערצו, אז דער קורס זייערער פאלט.

די ניו־יאָרקער „טיימז" האָט אויסגערעכענט, אז אין דעם יאָר 1907 איז דער וואָרט פון די פּאַפּירען, וואָס צירקולירען אין דעם סטאַק־עקסטשיינדזש, געפאלען אין $3,000,000,000. איר קענט זיך פאָרשטעלען, וואָס פאר אַן ענטשאפט אזא פאַרלוסט האָט געשאפען. די בערזיאַנער (ווי דער טייטש זאָגט) האָבען זיך דעמאלט אזוי פארספּעקולירט, אז פון דעם מאָנאט מארט איז שוין געווען ענג אין געלט. וועלן איך זאָג אייך גלאט פארספּעקולירט. זוייסט איר דאָך נאָך איינענטלאָך ניט, וואָס דאָס מיינט, — וועל איך אייך געבען א ביישפּיל. דעם פופצעטען מארט האָט מען פארקויפט מער שערס פון דעם קופער טראַסט איידער עס האָבען אין גאַנצען עקזיסטירט, דאָס הייסט, אז איין העלפט פון דעם גאַנצען קאפּיטאל איז אין יענע טעג אין בערנאַנצען פון איינע הענט אין די צוויי־טע, וואו, די אנדערע העלפט האָט דעם זעלביקען קונץ נעמאכט צוויי מאל אין איין טאָג, איידער די ספּעקולאַציע האָט זיך צוהיצט, פלעגט מען פארקויפען אף דער ניו־יאָרקער בירזשע, דורכשניטליך א וואָך פון 2,000,000 ביז 3,500,000 שערס*). אין די ערסטע צוויי וואָכען פון מארט האָט מען פארקויפט שערס אף $1,800,000,000, דאָס הייסט 9,000,000 שערס א וואָך. עס מאכט אויס דריי־פיר מאל אזוי פיל ווי אין געווענלאכע צייטען.

ווי געזאָגט, האָט געמוזט ווערען ענג אין געלט. צי דער אמעריקאַנער געלט־טראַסט האָט אונטער אזעלכע אומשטענדען געהאט די קראפט צו פארהיטען א צוזאַמענפאל פון דער פינאַנציעלער קארטען־הויז, וועלען דעם זייכען די מיינונגען צוטיילט. איין זאך איז אבער זיכער, און דער טראַסט האָט אויסגענוצט די לאגע צו שאפען א פאניק, כדי צו פּראַפיטירען פון די זינקענדע פּרייזען.

עס האָט זיך אנגעהויבען פון א מלחמה, וואָס די הערשענדע פינאַנציעלע אינטערעסען האָבען אנגעפירט געגען דעם קעניג פון

*) דער פּרייז וואָס איז אויסגעשטעלט אף א שער, איז געווען־ נאָר האַלב דאָלאר, אבער דער קורס ביים זיך נאָטירליך.

האָט זיי געקומט. די סטאק־האָלדערס האָבען געקראָגען צוריק זייער קאפיטאל נאָך מיט א היפשען פראָפיט, חוץ דעם וואָס די מעטראָ־פאָליטאַן טראָסט קאָמפּאני האָט געמאכט $400,000 קאָמיסיאָנע פון ליקווידירען די געשעפטען פון דער אריענטאל.

עס איז ניט געווען אזוי ווי אין די אמאָליקע קריזיסען, ווען די באנקען האָבען ווירקליך באנקראָטירט. ניין, די באנקען וואָס זיינען געשלאָסען געוואָרען זיינען מיט א פּאָר אויסנאמען געווען גאנץ סא־ליד. די טראָסט קאָמפּאני אוו אמעריקא, למשל, האָט פארקויפט איר גאנצען סטאק, דאָס הייסט, איר גאנצען קאפיטאל צו דער עק־ווייטיבעל אינשורענס קאָמפּאני צו $275 פאר יעדע $100, — דאָס רופט מען ניט באנקראָט? און פונדעסטוועגען האָט זי געמוזט אפטרעטען פון וועג, ווייל די עקוויטייבעל, א גובערניע אין מאר־גאנ׳ס מדינה האָט געדארפט די קונדען פון דער טראָסט קאָמפּאני אוו אמעריקא אין איר איינענעם געשעפט.

דער קיצור איז, אז דורך די פאניקע איז דער באנק־געשעפט נאָך מער קאָנצענטרירט געוואָרען אין די לאפעם פון דעם געלט־טראָסט.

די אונטערזוכונג פון קאָנגרעס האָט קלאָר געמאכט פאר דעם גרויסען עולם דאָס, וואָס פאָר־לייט האָבען שוין לאָנג געוואוסט, נעמלאָך, אז פינף מאָן פון דער קלירינג הויז קאָמיטע, וואָס רעפּ־רעזענטירען די אינטערעסען פון דער מארגאן־ראקעלער פינאנץ־קליק, האָבען א סאמדערזשוונג מאכט איבער דעם גאנצען אמעריקאנעם געלט־סיסטעם.

די פאראייניקונג פון די באנק,ז וועלכע האלט אין אירע הענט אלע פארבינדונגען פון דעם געלט אוו קרעדיט געשעפט וועלט די הויפּט מאכט אין דער גאנצער פאלקס־ווירטשאפט.

6.

די ממשלה איבער די טראָסטס.

מיר האָבען געזעהען ווי עס בילדען זיך טראָסטס אין יערען צווייג פון געשעפט אוו ווי יעדער טראָסט סטארעט זיך צו פאר־

וואס עס טוט זיך הינטער דעם פּאַרהאנג, אין דער קדשי קדשים פון דער קלירינג־הויז: אז מען האָט דערהערט, אז אזא קאַאַסאלע באנק ווי די ניקערבאקער האָט געשלאָסען די טירען, האָט מען געגלויבט, אז זי איז באנקראָט, און עס איז געווארען א טומל. מען האָט געזומען לויפען נאָך דעפּאזיטס אין אנדערע באנקען, יערער פאר־שטעהט, אז וועט אלע דעפּאזיטארס זאלען מיט אמאל קומען אין א באנק און פארלאַנגען זייער געלט, מוז די ראיעלסטע באנק פאלען. אום אויסצוהעלפען די באנקען, האָט די קלירינג־הויז ארויסגענע־בען „לאַאן סארטיפיקייטס", דאָס הייסט, הלואות צו געקלויבענע באנקען. אבער דערמיט האָט זי געקראנען א בייטש אין אירע הענט געגען יענע באנקען. וואס די חברה האָט אפּגעטאָן קענט איר זעהען קלאָר פון דער נעשיכטע מיט דער אריענטאל באנק, וואס האָט בעהאט א סך אידישע דעפּאזיטארס. די אריענטאל באנק איז נע־וועז א יחסן'טע א מיטגליד פון דער קלירינג־הויז. זי האָט געקלירט פאר עטלאכע קלענערע באנקען. מיט א פּאר טעג פאר דער פאניקע האָט די קלירינג הויז קאַמיטע איר געהייסען, זי זאל מער ניט קלירען פאר די קלענערע באנקען. זי האָט פּראָטעסטירט דאגענען און האָט נעפּאָדערט אז די קאַמיטע זאל שיקען ספּעציאליסטען בוכהאלטערס, צו אונטערזוכען אירע נעשעפטען. די אונטערזוכער זיינען געקומען און האָבען געפונען די נעשעפטען פון דער אריענ־טאל אין דער בעסטער ארדענונג. דאָס האָט אבער ניט געהאלפען, דער אוקאז איז נעבליבען, און די אריענטאל האָט געמוזט אופהע־רען אנצונעמען די טשעקס פון די באנקען, מיט וועלכע זי האָט יארענלאנג געהאנדעלט.

דאָס האָט געבראכט דערצו, אז יענע באנקען האָבען געמוזט שלוסען זייערע געשעפטען און די אריענטאל האָט זיי געמוזט אומקערען זייערע דעפּאזיטס. איצטער איז שוין די אריענטאל אליין נעווארען ענג אין געלט, און זי האָט געמוזט בארגען ביי דער קלירינג הויז $2,500,000 אין לאַאן־סערטיפיקייטס. מיט צוויי מא־כאָט שפּעטער האָט די קלירינג הויז אריינגעשיקט א פּאָדערונג צו דער אריענטאל זי זאל אפ'ן שטעל באצאלען די $2,500,000. דאָס הייסט פשוט, די קלירינג הויז קאַמיטע האָט פּראָורטיילט די אריענטאל באנק צום טויט. די אריענטאל באנק האָט געשלאָסען אירע געשעפטען. וועז אירע געשעפטען זיינען אפּגעוויקעלט געווא־רען האָבען אירע דעפּאזיטארס געקראנען יעדען סענט, וואס עס

קאפיטאל, וואָרים די הונדערטער טויזענטער קליינע סטאק־האל־דערס, וואָס האבען יעדערער אף א פּאָר צענדליק טויזענט דאָלאר סאָאקס אין א גרויסען טראָסט האבען פאקטיש נאָר קיין דעה ניט אין דער נעשעפטס־פירונג פון דעם טראָסט.

אפ'ן פּאָפּיר איז אלצדינג זעהר דעמאָקראטיש: יעדער סטאק־האָלדער, וואָס וואָהנט ערגעץ אין אריזאָנא און האָט אף א פּאָר טויזענט דאָלאר סטאָקס אין א קאָרפּאָרעישאן מעג זיך דורכ־פּארען איין מאָל אין יאר קיין ניו־יאָרק צו שטימען ביי א וואהל פון דירעקטארס, אבער, נאטירליך, וויר וועט עס טאָן? וועז ער זאָל קומען צו דער וואָל, טו וואָס פּאר א וועדע וועט זיין שטימע האבען געגען די מילְיאָנען פון די נעלט־מאגנאטען? די שטימען וועלען געוויכטנט ווערן די צאָל שערס, (חלקים). וועז די קליינע סטאק־האָלדערס וואָלטען זיך נעקענט פּאראייניקען און ארגאניזי־רען, וואָלטען זיי אפשר נעקענט אויסקלייבען אייגענע דירעקטארען. אבער זיי זיינען צושאטען איבער דער גאנצער וועלט און קענען אייגער דעם אנדערען ניט. אלזא זיי שטימען פּשוט ניט. א גוטער ביישפּיל איז די קאָנסאָלידעישטעט נעז קאָמפּאני, אין דער שטאָט ניו־יאָרק, דאָס הייסט, דער גאז און עלעקטריישער טראָסט.

אין א באריכט, וואָס איז פארעפענטליכט געוואָרען פון דער פּאבליק סערוויס קאָמישאן מיט עטלאכע יאָר צוריק, געפינט איר, אז פון איבער 4,000 סטאקהאָלדערס האבען כמעט א העלפט אין גאנצען ניט געשטימט. יעדער איינער פון זיי האָט דורכשניטלאך געהאט 123 שערס, דאָס באטרעפט $12,300. פּערזענליך האבען נעשטימט די אייגענטימער פון 1½ פּראָצענט פון אלע שערס. די איבעריקע האבען ארויסגענעבען „פּראקסים" (דאָס הייסט א דאוערנאמסט) צו איין אייניציקען מאן, ער זאָל זיי פארטרעטען ביי די וואלען. איר וועט פרעגען: פון וואנען נעמט זיך אזא צו־טרויען פון א פּאָר טויזענט מענטשען צו איין מאן? עס איז זעהר פּראָסט. פאר יעדער וואהל שיקט ארויס די באָארד פון דירעק־טארס צו אלע סטאק־האלדערס פּראקסים, וואָס זיינען שוין ארויסגעשטעלט אף דעם נאָמען פון ערגעץ א דירעקטאר. דער סטאק־האָלדער דארף נאָר געבען זיין אונטערשריפט. געווהנטלאך שרייבט ער אונטער, אדער ער וואָרפט עס אריין אין קאָרב. צי אזוי, צי אזוי, האבען די דירעקטארס א מאיאריטעט.

אייניקען פארשידענע צווייגען פון געשעפט, וועלכע האבען זיך פריהער געפירט באזונדער: קוילען־גרובען, מעטאל־גרובען, אייזענאנען, שיפען, אלערלי פאבריקעס און אז. וו. דאס איז אבער נאך ניט דער סוף. אין דער ווירקליכקייט זיינען אלע טראסטס ווייטער פאראייניקט אין די הענט פון א קליינער צאל מאגנאטען פון קאפיטאל.

דער רעדאקטאר פון אן אמעריקאנער אייזענבאן־צייטונג האט אויסגערעכענט אין 1902 אין וואס פאר א געשעפטען די זעלביקע פערזאנען זיינען געווען אנגעשטעלט פאר דירעקטארען. עס ווייזט זיך אוים אזוי:

געשעפטען:	צאל:	קאפיטאל (דאלארס):
באנקען — — — — — — — —	30	158,000,000
אינשורענס קאמפאניעס — — —	6	836,000,000
טראסטס — — — — — — — —	10	1.862,000,000
אייזענבאנען — — — — — — —	42	6.192,000,000
צוזאמען —	88	9.048,000,000

לענט נאך צו אהער די דעפאזיטס אין די באנקען, קומט אוים צוזאמען $10,000,000,000, און איבער די סומע האבען די זעלביקע 15 פערזאנען א דעה. אהער קומען אריין מער ווי א העלפט פון די ליניעס פון אלע אייזענבאנען, אלע וויכטיקסטע ניו־יארקער באנקען, די וויכטיקערע לעבענס־פארזיכערונגס־קאמפאניעס, די ניו־יארק, די עקוויטייבעל און די מיוטשעל, איינע פון די צוויי אמעריקאנער טעלעגראף קאמפאניעס, דער סטענדארד אויל טראסט, דער שאל טראסט און דער קופער טראסט.

די דירעקטארען וועלען געוועהלט מיט א מאיאריטעט פון דעם קאפיטאל, וואס איז פארטראטען ביי דער יערלאכער פארזאמלונג. די מאיאריטעט וועלט נערעכענט ניט נאך די פערזאנען, אבער נאך די איינגעלענטע געלט נאך. אין דער פראקטיק אבער דארפען זיי נאר ניט האבען קיין מאיאריטעט פון דעם איינגעלענטען

אן אנדער קאפיטאליסטישער זשורנאל האט מיט צוויי יאר שפעטער געשריבען דאס פאלגענדע:

„די פארבריטונג פון מאנאפאליע איז די מעכטיקסטע ערשיינונג פון אונדזער צייט. עס איז נאך וויט ניט דער סוף. עס הויבט זיך נאר אקאראט אן. אלץ וואס מען האט ביז איצטער געטאן איר צו באשרענקען, האט איר נאך געהאלפען, וויטער צו וואקסען".

7.

די טראסטס און דער מארק.

די געגנער פון טראסטס לייקענען אפ, אז דער וואוקס פון „קאמבינישאנס" און מאנאפאליעס איז א נאטירליכער. נאך זייער מיינונג נאך, קומט אויס, אז די טראסטס וואקסען נאר צוליב דעם וואס דער געזעץ געגען זיי איז ניט שטרענג גענוג, און וואס די רעגירונג פירט אפילו די געזעצע ניט אויס וואס זיינען יא פארהאן.

דער עיקר אבער איז די פראגע: צי קענען די טראסטס פארקויפען וועלוועלער פון זייערע קאנקורענטען, צי ניט?

„קאמבינישאן" הויבט זיך אן פון האנדל. נעמט אזא פארײניגונג וואו מען באשרענקט זיך סך הכל מיט דערמיט, וואס מען צוטיילט צווישען זיך דעם מארק און יעדער באקומט צוגעטיילט א באזונדערען דיסטריקט וואו קיין אנדערער טאר זיך ניט מישען. שוין דערמיט אליין שפארט מען אין פראכט. אנשטאט צו שיקען ווארע פון איין עק וועלט אין דעם אנדערען, קען יעדער פאבריקאנט רוהיק שיקען זיין ווארע אויפ'ן נאהענטסטען מארק. אף אנדערע סארטען סחורה מאכט דאס אויס א היבשע ביסל. למשל, איידער עס האט זיך געגרינדעט דער בירטראסט אין שטאט קליוולענד, פלעגט יעדע ביער־ברויערײ ארומפירען ביר איבער גאנץ קליוולאנד און אן ערך 20 מיל אויסער שטאט. זינט די ברויערײען האבען זיך פאראייניקט, פירט יעדערער אין זיין רייאן, דורך דעם האבען זיי פארקלענערט די צאל פערד, וואגענס און פורלייט. אן אנדער ביישפיל איז דער זאלץ טראסט. אין דעם פריין פון זאלץ איז פון 30 ביז 60 פראצענט פראכט. איידער עס איז געווארען א טראסט, פלעגט מען פירען זאלץ פארקויפען פון קענסאס קיין מישיגאן און פון מישיגאן קיין קענסאס. די פראכט פלעגט

ווען עס וואלטען זיך געפונען אזעלכע עקשנים, וואס וואלטען זיך ארגאניזירט און געשיקט אייגענע קאנדידאטען, וואס געפינען זיך ניט אף דעם אפיציעלען שטימצעטל, דאן וואלט עפעס מער ווי א דריטעל פון דעם גאנצען קאפיטאל געווען גענוג צו קאנטראלירען א וואהל. אבער איר מוזט ניט פארגעסען, אז א גרויסער טייל פון אלע שערם ווערען געקויפט נאר צוליב ספעקולאציע: ניט מער ווי 8% פון אלע שערם, וואס ווערען געקויפט, ווערען אנגעמעלדעט אין די ביכער פון די קאפּאראציאנס, די איבעריקע 92% ווערען געקויפט אף צו ספעקולירען און ווערען פארקויפט, וועז דער פרייז שטייגט: ווען איינער האלט די סטאקס פון א קאפּאראציאן נאר אום זיי צו פארקויפען, וועז סע וועט זיך עס לוינען, טו וואס הארט עס עם ווער עס וועט פאר עם שטימען?

אלזא אף דעם אופן האבען א פאר הונדערט קאפיטאליסטען די גאנצע דעה איבער טויזענטער מיליאנען קאפיטאל. אזוי ווייט האבען שוין די קאפיטאליסטען געמאכט יד אחת.

עס איז אינטערעסאנט צו הערען, וואס קאפיטאליסטען אליין קלערען פון דעם. אט וואס די ניו־יארקער „דזשוירנאל אף קאמערס" האט געשריבען אין 1899, נאר אין אנפאנג פון דער עפאכע פון טראסט:

„דאס איז די גרעסטע פון אלע רעוואלוציעס וואס זיינען באקאנט אין דער געשיכטע פון דער וועלט־אינדוסטרי. עס איז א וואונדער ווי פלוצלונג זי איז געקומען און ווי ווייט זי האט זיך פארשפרייט. זי האט איבערגעקערט אלצדינג וואס די נעלערנטע עקאנאמיסטען האבען ביז היינט געהאלטען פאר זעלבסט־פארשטענדליך. דאס הייסט א סוף פון פריייען האנדעל צווישען פאבריקאנטען און סוחרים. פאר יערע אינדוסטרי איז באשאפען געווארען אן ארגאניזאציע וועלכע צווינגט אלעמען איר צו פאלגען.

„די נאנצע אינדוסטרי איז איינגעריכט ווי א רייהע פון מלוכות, יעדער צווייג איז א באזונדערע מלוכה און אלע צוזאמען האבען זיי די מאכט פון א קיסר איבער דעם געשעפט פון לאנד.

„איידער דאס איז געשעהען, וואלט קיינער ניט געגלויבט אז אונדזערע סאלידערע און נעניטערע קאפיטאליסטען זאלען מאכען אזא שפרונג אין דער פינסטער. אבער עס איז איצטער א פאקט. אתדזער נאנצער קאפיטאליסטישער סיסטעם שטעהט איצט אויף א מאנאפאליסטישען פונדאמענט".

ווייטער אבער, לאמיר נעמען אזא טראסט וואס מוז האבען סיילסלייט, אנדערס וועט ער אנווערען די קונדשאפט. כל זמן עס איז פארען קאנקורענציע, באפאלען איין קונד צען פאבריקאנטען: וועלט א טראסט, איז נעגוג איין דראמער צו קריגען אלע באשטע־לונגען, אף וואס מען האט פריהער נעדארפט צען.

דאסזעלבע קען מען זאגען וועגען אדוועלטייזמענטס (רעק־לאמע בל"ע). דער סטענדארד אויל טראסט אדער דער צוקער טראסט דארף נאר קיין אדווערטייזמענט ניט. וועז עס זיינען פא־ראן טראסטס וואס אדווערטייזען יע, טו וואו עס זיינען פריהער נעווען צען אדווערטייזמענטס פון צען קאנקורענטען, קלעקט היינט איין אדווערטייזמענט פון דעם טראסט. אלזא, דא אויך **שפארט דער טראסט נעלד.**

ווייטער, נעמט דעם פערקויפען אויף קרעדיט. כל זמן עס איז פארען קאנקורענציע, איז יעדער נעצוואונגען צו פארקויפען אויף קרעדיט, וואהרים ער רעכענט, אז ער וועט ניט פארקויפען, וועט אן אנדערער פארקויפען און ער וועט זיך מוזען האלטען מיט זיין סחורה; אז עס פארלינגט זיך ביי א פאבריקאנט א סחורה, נעהט זי ארויס פון מאדע און איז דאמאלס אזוי גוט ווי פאר־פאלען. באטראכט ער זיך, איידער ס'זאל אין גאנצען פארפאלען נעהן, טו איז שוין גלייכער פארקויפען אויף קרעדיט. נעווהנט־לאך ווערען דערבי פילע חובות פארפאלען. עס זיינען פארען א סך קליינע סוחרים'לאך, וואס נעמען אן ווארע און פרובירען אפצו־ציהען די צאלונג אדער ארויסצוגעבען פון פריז, וויל ס'האט כלומרשט געפעלט אדער ס'איז געווען פארדארבען, און נאך אלער־ליי תירוצים. פארשטעהט זיך, דעם קונץ קען מען מאכען מיט א פירמע נאר איין מאל, אבער ס'זיינען פארען א סך פירמעס, היינט נארט מען אפ איינע, איבער אכטאג אנאנדערע און אזוי נעהט דאס כסדר. כדי אזא חברה־מען זאל קיינמאל ניט בלייבען שטעהן אין מיטען אן סחורה, האט ער געווהנטלאך איין פירמע מיט וועלכער ער פירט זיך ארענטלאך. סוף כל סוף מאכט מען א קליינעם אנזעצל און מען באצאלט יענער פירמע אויך ניט.

אז עס וועלט א טראסט, וועלט דאס אלץ נאר אנדערס. דעם טראסט קען מען אפנארען איין מאל, און אגב לאזט ער זיך אפילו איין מאל אויך ניט נארען. זינט עס איז געווארען א וואר־

אפקאסטען מער איידער די זאלץ אליין אפ'ן פלאץ וואו זי ווערט געמאכט. זינט עס איז געווארען א קאמבינייישאן, פירט יעדער פאבריקאנט נאר אף דעם נאהענטסטען מארק.

ווייטער, זינט עס האבען זיך אנגעהויבען צו גרינדען טראסטס, האבען טויזענטער דראמערס און סיילסלייט (אגענטען און רייזענ־דע) אנגעווארען זייערע שטעלען. צום ביישפיל, דער בלעך טראסט האט ענטזאגט 90 פראצענט פון די סיילסלייט, דער טראסט פון קא וועי 75 פראצענט א. אז. וו.

דער פרעזידענט פון דעם פארבאנד פון סיילסלייט האט אויס־גערעכענט אז דורך די טראסטס זיינען 35,000 סיילסלייט גע־בליבען אן שטעלען, און 25,000 האט מען געגעבען שטעלען אין אפיס אויף קלענערע געהאלט. אין גאנצען האבען די סיילסלייט אנגעווארען $114,000,000 א יאר. וואס די סיילסלייט האבען אנ־געווארען, האבען נאטירליך די טראסטס געווונען.

וואס זאגען דערצו די געגנער פון טראסטס?

זיי טענה'ן אז דאס איז א פאלשער חשבון, אז מען שיקט ניט ארויס קיין דראמערס איבער'ן לאנד, פארגעסט זיך דער קרע־מער צו מאכען א באשטעלונג, און אז ער שלאפט זיך שוין אויס איז דער סיזאן אוועק. דאס איז אפשר אמת, וועז עס האנדעלט זיך פון פיינערע ארטען סחורות, וואס מען קען אן זיי אויסקו־מען; וואס איז שייך אבער אזעלכע זאכען ווי זאלץ, צוקער, קאווע, בראנפען, טאבאק, קראסינע, איז דאס ניט אזוי. קען א דראמער איינרייזען א אידענע זי זאל מערער זאלצען די פלייש?

ווייטער, פילע טראסטס מאכען מאטעריאלען פאר פאברי־קאנטען. נעמט, כאפט אנעט, דעם וואולען־טראסט. כל זמן עס איז געווען קאנקורענציע צווישען טוך־פאבריקאנטען, האט זיך יע־דערען געלוינט ארויסצושיקען פארקויפערס, כדי אפצושלאגען פון'ם קאנקורענט, זינט אבער עס איז ניטא קיין קאנקורענץ האט עס מער קיין זין ניט.

ווי מיר ווייסען, זיינען די טראסטס גרעסטענטיילס ארגא־ניזירט טאקע גופא אין יענע צווייגען, וואס ארבייטען אוים מאטע־ריאלען פאר פאבריקאנטען.

דער אייניציקער קויפער אין מארק, טו פארשטעהט זיך, אז ער קען שטעלען זיין אייגענעם פרייז. א בייספיל איז דער פלייש־טראסט. בעת דער פרייז פון פלייש איז געשטיגען איז דער פרייז פון בהמות געפאלען. דער סטענדארד אויל טראסט האט זעהר אפט געצאלט פאר רויע אויל, פון וועלכע מען מאכט קראסין, וויניקער, איידער עס האט געקאסט דעם פארקויפער אליין צו קויפען. איר וועט פרעגען וויי אזוי האבען זיי עס געקענט אויסהאלטען? איז דער ענט־פער, זיי האבען טאקע ניט געקענט; א סך זיינען געצוואונגען געווען אויסצופארקויפען צו דעם טראסט.

8.

וואו ליגט דער כוח פון מאנאפאליעס?

אנהויבען הויבט זיך אן די מאנאפאליסטישע פאראייניקונג אין מארק, אבער זי רופט זיך באלד אפ אין דער פאבריק. די אפ־שאפונג פון קאנקורענץ איז שוין אליין אויך א געווינס פאר דער גאנצער געזעלשאפט, וואס־ערים עס ווערט דאדורך איינגעפירט אן אר־דענונג אין דער אינדוסטרי. די קאפיטאליסטען באקומען די מעג־לאכקייט אייניצוריכטען זיך אין זייערע פאבריקען נאך דעם, וויפיל עס ווערט פארלאנגט פון זייערע וואָרע אין מארק. דער וויצע־פרעזידענט פון דעם סטענדארד אויל טראסט האט דערצאהלט, אז זיין טראסט באקומט יעדען טאג טעלעגראמעס פון דער גאנצער וועלט, וויפיל קראסינע ווערט אנגעבאטען און וויפיל ווערט פארלאנגט אף יעדען מארק און נאך דעם מארקירען זיי זיך מיט זייערע פרייזען.

דאס האט א דאפעלטען רעזולטאט. ערסטענס, ווערט גע־מאכט נאר אזוי פיל ווארע, ווי פיל דער מארק באדארף, אדער ווי דער טייטש זאגט: „עס ווערט אויסגעגליכען דער אנגעבאט מיט דער נאכפראגע". די מאנאפאליע ערלויבט אלזא צו ארבייטען אין די פאבריקען שטענדיק אן אונטערברעכונג. עס גההט ניט אוועק אין ניוועץ קיין צייט און קיין ארבייט אף אנצופילען דעם מארק מיט אזעלכע וואָרען, וואס קיינער דארף זיי ניט און וואס ווערען מיט דער צייט פארדארבען.

לעז־טראסט, קומט אן מיט גרויסע צרות צו קרינען טוך אויף קרעדיט.

דער פרעזידענט פון דעם דראט טראסט האט געזאגט פאר פרעזידענט מאק־קינלים אינדוסטריאל קאמישאן, אז דער טראסט האט פארקלענערט דעם היזק פון שלעכטע צאלונגען פון א ½ פראצענט ביז 4 סענט פון 100 דאלאר. וועז מען בארעכענט אז דער טראסט מאכט געשעפטען אף צענדליקע מיליאן דאלאר מאכט דאס אויס שהנע עטלאכע צענדליק טויזענט א יאר. דער פרעזידענט פון דעם רעזינאוועז טראסט האט ערקלערט אז אין דעם יאר 1900 האט זיין קאמפאני נעמאכט נעשעפטען אף $25,000,000 אוז האט דערביי אנגעווארען אן שלעכטע צאלער סך הכל $1,000. נאך דעם ווי ער האט אויסגערעכענט, וואלט אן א טראסט וועניקסטענס $100,000 פארלארען נענאנגען.

וואס לאזט זיך אויס? דורך דעם וואס דער טראסט באשרענקט דעם קרעדיט, זיינען מערערע קלייניע לייט געצוואונגען ארויסצוגיהן פון נעשעפט, איבערהויפט סטארעט זיך יעדער טראסט ווי ווייט מעגלאך אויסצוקומען אן פארמיטלער אוז צו פארקויפען דירעקט צו דער מאסע וואס פארברויכען דעם ארטיקעל. צום ביישפיל אין אנהויב פון די נייניציקער יארען זיינען אין ניו־יארק באשטאנען 28 אפטאוועז סקלאדען פון שניט־ווארע, אוז אין 1901 זיינען פון זיי נעבליבען נאר פיר, אוז דאס זעלבע איז אומעטום.

נאטירליך, אז מען באטראכט די לאנע פון דעם סוחר, וועלכען עם ווערט רק ענגער אוז ענגער, איז עס זעהר ניט גוט, אבער ווען מען באטראכט די זאך פון דעם שטאנדפונקט פון כלל, הייסט דאס, אז דורך פאראייניקונג ווערען פארשפארט א סך האנדעלס־אויס־גאבען.

אלזא, וואס אנבאלאנגט פארקויפען די ווארע, קומט דאס אויס דעם טראסט וועלווער איידער זיינע קאנקורענטען אוז די זעלבע זאך איז מיט'ן קויפען.

יעדער טראסט מוז קויפען מאטעריאל צום פארארבייטען. יעדער ווייס, אז מען קויפט איין גרויסע מאסען מיט אמאל, קען מען עם קריגען פאר א נעדעריקערען פרייז. היינט ווען דער טראסט איז

קורענטען פון דעם טראָסט קענען דאָס ניט טאָן, וואָרים ביי זיי פארבלייבט ניט געגוג און זיי פארקויפען עס פאר נאָרנישט.

קורץ געזאָגט, די מאַנאָפּאָליע מאכט בילליקער דעם אויספאר־טיקען פון יעדער וואָרע און דורך דעם איז זי זיכער מיט דעם זיג געגען אירע קאָנקורענטען.

9.

די עפענטליכע מיינונג און די טראָסטס.

מיר זעהען אלזא, אז דער טראָסט ברייגט מיט זיך פאָרט־שריט. קען דאָס אלע מאָל אזוי בלייבען? די אָפּיציעלע פּא־ליטישע עקאָנאָמיע זאָגט: ניין. וועז עס וועט שוין אין נאָנצען ניט בלייבען קיין קאָנקורענציע, וועט דער טראָסט ניט האָבען קיין אורזאכע אייגצופירען פארבעסערונגען. מ׳ קען שוין דאָס היינט זעהן אָן די אייזענבאָנען. אז מ׳ זאָל איינפירען עלעקטרישע קראפט אנשטאט סטים (פּארע), וואָלט מען געקענט פּאָרען 90 מייל (135 וויאָרסט) א שעה. אזוי זאָגען גענידע אינזשענירען. דאָס היסט פון פילאדעלפיא קיין ניו יאָרק וואָלט גענומען סך הכל איין שעה. ווייטער וועז מען דארף ניט שלעפען זיך מיט קיין לאָקאָמאָטיוו, דארף מען ניט צוזאמענטשעפען א צענדליק וואגאָנעס, יעדער וואגאָן קען גהן באזונדער. וועז היינט געהט א צוג פון ניו־יאָרק קיין פילאדעלפיע יעדע שטונדע, וואָלט מען מיט עלעקטרע גע־קענט שיקען א צוג יעדע צעהן מינוט. פּאָרען פון ניו־יאָרק קיין פילאדעלפיע וואָלט געווען די זעלבע זאך, ווי פון דאון טאון קיין הארלעם, אין ניו־יאָרק. שטעלט אייך נאָר פּאָר וואָס פּאר א ווירקונג דאָס וואָלט געהאט אף דעם האנדעל און אף דעם גאנ־צען לעבען. אזא פּארשריט איז שוין מעגלאָך היינט צו טאָג. נו, טו וואָס? די צרה איז אז עס זיינען פּאראן עטלאכע צענדליק טויזענט לאָקאָמאָטיוון, וואָס זיי קאָסטען ווייניקסטענס $10,000 א שטיק. וועז מען זאָל איינפירען עלעקטרישע באָנען, זיינען די לאָקאָמאָטיוון ניט ווערט מער ווי אלטע אייזען. דאָס היסט עט־לאכע הונדערט מיליאָן געהט אווק אין ניווּעץ. ווילען די אייז־זענבאָן מאגנאטען דאָס ניט טאָן. אז עס וואָלט געווען קאָנקור־רענצייע וואָלט שוין אימיצער אייגגעפירט עלעקטרישע וואגאָנעס

צווייטענס, אז מען הערט אוף צו מאכען איבעריקע ווארע און די אלע פאבריקען פאלען אריין אין די זעלבע הענט, ווערען געשלאסען אזעלכע, וואס זיינען איבעריק, געווהנלאך ווערען נעשלאסען די יעניקע, וואס זיינען איינגעארדעט אף א'ן אלטמאדישען אופן. דאס אליין איז שוין אויך א פארטשריט.

דריטענס, דורך דעם וואס פון אלע קאמפאניעס אין א געוויסער אינדוסטרי ווערט איין קאמפאני, ווערען אלע פאטענטען פאראייניקט אין די זעלבע הענט. ווי וויכטיק דאס איז קענט איר זהען פון דעם, אז דא, אין די פאראייניקטע שטאטען, ווערען ארויסגענעבען יעדען יאר איבער 20,000 פאטענטען (פריוויילעגיעס) אף אלערליי ערפינדונגען. עס ווערט זיך קאם געפינען אזא זאך אין וועלבער עפעם א שטיקעל שרייפעל זאל ניט זיין פאטענטירט, וואס קיינער טאר עס ניט נאכמאכען. דאדורך ווערט נאטירליך געשטערט דער פארטשריט פון דער ארבייט. אין א טראסט קען מען פאראיניקען די בעסטע ערפינדונגען, וואס זיינען נאר פארען און דאדורך ווערט פארבעסערט די ארבייט. א חוץ דעם שפארט א טראסט מיליאנען דאלאר, וואס עס ווערען אויסגענעבען די פראצעסען איבער פאטענטען, ווערט קאסטען אף די קאמפאניעס נאנצע אייגענסען מיט געלט.

ווען עטלאכע פאבריקען קומען אריין אין די הענט פון א טראסט, ווערט אין נאנצען איבערגעמאכט די אייניריכטונג פון די פאבריקען: די פארשידענע סארטען ווארע, ווערט מ'פלענט פריהער מאכען אין דער זעלבער פאבריק ווערען איצט צוטיילט צווישען פארשידענע פאבריקען, די ארבייט ווערט מער ספעציאליזירט און נטאירליך קאסט זי זיך אליין ווערט נעלווגלער. א פאבריקאנט וואס דארף קאנקורירען מיט אנדערע אין מארק לוינט זיך ניט אזוי צו ספעציאליזירן, ווארים אף יעדע ווארע איז פארען א שטילער סיזאן, און ווען ער קען עס אויספילען מיט אנדערע ארבייט, איז פאר עם בעסער.

ווייטער איז זהר וויכטיק אויסצוניצען די זייטיקע פראדוקטען וואס בלייבען ביי יעדער ארבייט. פון דעם וואס עס בלייבט איבער נאכדעם, ווי עה ווערט נעמאכט קאראסינע מאכט דער סטענדארט אויל טראסט צענדליקע פערשידענע זאכען, וואס זיינען ווערט צוזאמען אזוי פיל ווי די קאראסינע, די קלענערע קאנ-

צוליב די אינטערעסען פון א קליינע צאל האלדהענדלער. כמעט אין יעדער לאנד זיינען ארויסגעגעבען געווארען געזעצע ווי זיך צו באנוצען מיט די וועלדער.

דא אין די פאראיניקטע שטאטען האט די סופרים קארט (העכסטער גראד) אין וואשינגטאן געפסק'ענט אז ווען א געשעפט ווערט א מאנאפאליע, מעג דער שטאט אף עם אכטונג געבען, עם אנווייזען ווי ער זאל זיך פירען. אן אנהויב איז שוין געמאכט געווארען דורך די פילע געזעצע, וואס זיינען ארויסגעגעבען געווארען געגען די טראסטס. וואס זיי זיינען געבליבען אף'ן פאפיר, מאכט ניט אויס, דער פרינציפ אבער איז אין זיי אנערקענט געווארען. פארוואס אבער איז פון די אלע געזעצע גארנישט ניט ארויסגעקומען? זיי זיינען אלע געמאכט געווארען, אום צוליב צי טאן דעם קלייענם קאפיטאליסט, וועלכען דער טראסט שטעלט אין סכנה. דער קלייענר קאפיטאליסט ווייל אויסראטען די טראסטס און דאס איז נאטירליך אונמעגלאך. ווען א געזעץ שטימט ניט מיט דעם פראקטישען לעבען, וועט זיך אלע מאל געפינען א וועג ווי דורכצוקומען אזוי, אז דער געזעץ זאל בלייבען א געזעץ און מ' זאל קענען טאן וואס מ' ווייל. אף דערוף זיינען פאראן אדוואקאטען.

עם זיינען נאך פאראן מענטשען, וואס מיינען, אז די טראסטס באזיגען זייערע קאנקורענטען נאר דערפאר וואס קאנקורענץ איז ניט פריי, און זיי ווילען נאר אז דער שטאט זאל באזייטיקען אלץ וואס באשרענקט די פרייהייט פון קאנקורענץ, ווי למשל די אייזנפורס צאלען (טאמאשזשענע פאשלינעם) אף די ווארען וואס ווערען איינגעפירט אהער אין לאנד. דעמאלט גלייבען זיי וועלען אלע אים שטאנד זיין צו קאנקורירען מיט'ן טראסט. אנדערע פארקערט מיינען אז די מאנאפאליעס זיינען אויסגעווארקסען מיט דער נאטור און דערפאר פארלאנגען זיי, אז דער שטאט זאל נעמען אף זיך צו מאכען „רולם" (באשטימונגען) פאר די טראסטס, ווי זייער נעשעפט זאל געפירט ווערען צום וואל און בעסטען פון דער געזעלשאפט.

פון די מיטלען, וואס וואס ווערען פארנעשלאגען צו באקעמפען די טראסטס, הערט מען עפטער פאר אנדערע די פאדערונג, אז מען זאל ארייגלאזען פריי אויסלענדישע ווארען, וועלכע קענען

און די איבריקע וואלטן נעצווואונגען זיין טאן דאס זעלבע. אבער די אייזענבאנען זיינען א מאנאפאליע, צווינגען קיין מען זיי ניט.

ביז אהער איז דער קאפיטאל נעווען פראגרעסיוו אין זיין פעלד. דער קאפיטאל האט געמאכט א רעוואלוציע אין יעדען געשעפט. מען קען אבער ערוואַרטען אז וועט די מאנאפאליע וועט זיך פארשפרייטען איבער אלע געשעפטען וועט די פראגרעסיווע ראליע פון קאפיטאל נעמען א סוף. וואס זשע וועט זיין וויטער?

די קראפט פון די קאפיטאליסטען היינט צו טאג היינגט אפ אין נאנצען דערפון, וואס זיי זיינען נויטיק אין דער היינטיקער געזעלשאפט. יעדער נייער געשעפט וועלכער געגרינדעט פון א קאפיטאליסט. די קאפיטאליסטען פירען אלע געשעפטען, זיי ארגאניזירען אלע געשעפטען. איר מיינט אז מען וואלט געקענט אויסקומען אן די קאפיטאליסטען, איך וועל אייך צוגעבען, אפשר זיינט איר גערעכט, אבער מיליאנען מענטשען דענקען ניט אזוי, און ביז וואנען מיר ביידע וועלען זיי אמאל קענען איבערייַדען, דארף מען דאך דערווייַלע עסען און טרינקען. און דערפאר געהען מיר ביידע צו דעם קאפיטאליסט ארבייטען, אלזא, אפילו מיר ביידע דארפען עם אויך. וואַרום ער גיט אונדז די מעגלאכקייט צו ארבייטען. מ' רעט דא ניט פון יושר, מ' רעט נאר פון דער עקאנאמישער ראליע פון קאפיטאל. אלזא די קאפיטאליסטען האלטען זיך דורך זייער פארטשריטליכע ראליע. ווען אבער זיי וועלען א שטערונג צום פארטשריט, ווי עס מוז קומען מיט דער צייט דורך די פארבריוטונג פון מאנאפאליע, וואס וועט זיין דעמאלט?

די פאליטישע עקאנאמיע ענטפערט אף דעם היינט צו טאג, אז ווען פריוואט־מענטשען קענען ניט באזארגען דעם אינטערעס פון דעם כלל אין א געוויסען געשעפט, מוז דעם געשעפט איבערנעמען דער שטאט. צום ביישפיל, אין אלע ציוויליזירטע לענדער ווערען שוין היינט די וועלדער באטראכט פאר אזא זאך, וואס דער שטאט מוז אף איר אכטונג געבען, וואַרים א האלץ־הענדלער וועט, אויסהאקען אלע וועלדער צוליב זיין פראפיט און דאס איז א היזק פאר די נאנצע לאנד; פעלדער ווערען פארשאטען מיט זאמד, דער קלימאט ווערט צו טרוקען, דורך דעם געהט ווייניקער רעגען, תבואה ווערט פארבראנט, און דער נאנצער פאלק ליידעט

אינדאסטריאל קאמישאן וואס פרעזידענט מאק־קינלי האט אנגע־
שטעלט נאך אין 1899 האט איין מיטגליד אפגענעבען א מיינונג
צו גונסטען פון דער פאדערונג. ער איז געווען א קלייניער פאברי־
קאנט פון קראסינע, דאס זעלבע האבען פארלאנגט פילע עדות,
וואס די קאמישאן האט פארהערט, אונטער דער צאל זיינען געווען
עטלאכע קאפיטאליסטען, וואס זיינען רואינירט געוואָרען פון דער
סטענדארד אויל קאמפאני. עטלאכע פון זיי זיינען אמאל ווערט נע־
ווען אן ערך א מיליאן דאלאר. די לייט זיינען געווהנט געווען
צו שפילען א ראליע אלס פירער אין דעם געשעפטלעבען פון לאנד,
זיי זיינען נענים געווען אין ארנאניזירען א געשעפט, זיי זיינען
דורכגענאנגען דעם חדר פון קאנקורענציע און זיי האבען
געקענט קעמפען.

אין דעם עקאנאמישען קאמפף זיינען זיי באזיגט געוואָרען,
האבען זיי זיך גענומען צו דער פאליטיק. און זיי ווילען צווינגען
די רעגירונג זי זאל דינען זייערע אינטערעסען, פונקט אזוי ווי
ביז אהער האט זי געדינט די אינטערעסען פון די מאנאפאליסטען.
זיי וויסען ווי מען מאכט די „עפענטליכע מיינונג" און זיי פאר־
שטעהען צו אדווערטייזען אן עסק. די צייטונגען האלטען מערס־
טענס מיט זיי, וואָרים די צייטונגען זיינען אויך פאראינטערע־
סירט אין דעם קאמפף געגען די טראסטס. ערסטענס איז פאראן
דער פאפיר־טראסט. דער געשעפטס־פירער פון דער ניו יארקער
„טיימס" האט אויסגערעכענט פאר פרעזידענט מאק־קינלים אינ־
דאסטריאל קאמישאן, אז די אמעריקאנער צייטונגען צאלען איבער
אף פאפיר נאהענט פון $5,000,000 א יאר מערער ווי עס האט
נעקאסט איידער עס איז געוואָרען א טראסט: ער האט דער־
צעהלט, אז ער וויים פון צווייי גרויסע טענלאכע צייטונגען, וואס
יעדערע פון זיי צאלט איבעריקע $300,000.

וויטער איז פאראן די אסאשיעיטער פרעס, דאס הייסט דער
דעפעשען־טראסט, וועלכע געהט האנט אין האנט מיט דעם טעלעג־
ראפען־טראסט. דער נייעס־טראסט דריקט די קלייניע צייטונגען, זיי
קענען קיין נייעס ניט קריגען. דערמיט ווערט אופגעהאלטען
די מאנאפאליע פון די גרויסע מארגען־צייטונגען. ענדלאך דורך
די טראסטס פארליערן די צייטונגען זייערע בעסטע אדווערטייז־
מענטס. א טראסט דארף ניט אזוי פיל אדווערטייזען ווי א גע־
שעפטסמאן, וועלכע האט קאנקורענטען, און וועו אפילע א טראסט
זאל אדווערטייזען פונקט אזוי פיל ווי יעדער נעשעפט האט אר־

קאנקורירען מיט די הייטישע ווארען, וואס ווערען נעמאכט דורך א טראסט, און צווייטענס די רעגירונג זאל איבערנעמען די אייזענבאנען.

דער ערסטער מיטעל קען צוניץ קומען אזעלכע קאנסומענטען וועלכע זיינען היינט נעצווואונגען איבערצוצאלען די טראסטס פאר זייער וואָרע. צום ביישפיל די פאבריקאנטען פון שיך פארלאנגען, אז מען זאל אריינלאזען פריי פרעמדע לעדער. היינט־צו־טאג מוז אויסלענדישע לעדער צאלען א הויכען איינפורס־צאל. דאס איז כלומרש'ט געמאכט געוואָרען צוליב דעם פארמערם טובה, אין דער אמת'ן אבער קומט דאס צוניץ נאר דעם פלייש־טראסט און דעם לעדער־טראסט. דער פארמער פארקויפט צוויי־דריי שטיק בהמות א יאר, ער מאכט דורך דעם טאריף עטלאכע דאלאר א יאר, אבער ער צאלט איבער אזוי פיל און נאך מערער אף שיך, כאמוטעם און נאך אזוינע זאכען וואס ער באדארף אין זיין ווירטשאפט. דער פלייש־טראסט אבער קויפט אפ אלע פעלען און מאכט זיין אייגענעם מקח, און דער לעדער־טראסט העלפט עם אונטער. אלזא, וועז מען זאל אראפנעמען די איינפורס צאל פון לעדער, קען דער פאבריקאנט פון שיך דערפון פראפיטירען. דעם פארמער אבער, וועלכער ווערט באדריקט פון טראסט, קען דאס נאר ניט העלפען. עם זיינען ווידער פאראן אנדערע פראדוקטען, וואס וועז מען זאל אראפנעמען פון זיי די איינפורס־צאל וועט דאס טאקע זיין א קלאפ פאר'ן טראסט, — פאר זיינע קאנקורענטען אבער וועט דאס זיין נאך א גרעסערער קלאפ. איידער דער טראסט וועט עבראכען וועלרען, וועלען די קלענערע פאבריקאנטען געהן צו גרונד. אלזא ברעכען א טראסט דורך דעם וואס מען זאל אריינלאזען פריי אויסלענדישע וואָרע, איז א פוסטע האפענונג.

ווי מיר האבען געזאהען, האבען די אייזענבאנען פיל נעטאן אופצובויען די טראסטס און צו דערשטיקען קאנקורענציע. דערפאר איז דער פארלאנג היינט זעהר פאפולער, אז די רעגירונג זאל איבערנעמען די אייזענבאנען. מיט פינף־און־צוואנציק יאר צוריק האט מען דאס באטראכט פאר שרעקלאכע אפקורסות. די פאליסטען זיינען געווען די איינציקע פארטיי, וואס האט ניט מורא געהאט אופצושטעלען די פאדערונג אין איר פלאטפארמע. היינט פאדערען עם א סך קלייניע און מיטעלערע קאפיטאליסטען, אין דער

צייט פון דעם גרויסען קוילען־סטרייק אין 1902, האבען פאר־טרעטער פון קאפיטאליסטישע אינטערעסען געפאדערט, אז די רע־גירונג זאל נעמען אין אירע הענט די קוילען־גרובען, מחמת עס האנ־דעלט זיך דא אום אזא סחורה, וואס די אינדוסטרי פון לאנד קען אן איר ניט אויסקומען, און עס איז א נעפאר פאר דעם כלל, וועו די גאנצע אינדוסטרי מוז אנקומען צו דער לאסקע פון איין טראסט. אזעלכע רייד האט מען געהערט מיט עטלאכע יאר פריהער אין ענג־לאנד אויך. עס הייסט פשוט, אז די אינטערעסען פון דעם גאנ־צען קאפיטאליסטישען קלאס קומען דא אין א צוזאמענשטויס מיט די אינטערעסען פון איין אייניציקען טייל, און כדי צו באוואהרע־נען די אינטערעסען פון דעם גאנצען קאפיטאליסטישען קלאס, איז קיין אנדער מיטעל ניטא חוץ שטאטס־סאציאליזם.

אנאנדער ביישפיל איז די שטאטס־פאבריק פון שטריק אין קענסאס. קענסאס, פארשטעהט איר, איז א פארמערשער סטעיט, די פארמערס האבען נויטיק שטריקלאך צו בינדען די תבואה, וועו די מאשין שניידט זי. אבער עס האט זיי נעדריקט דער שטריק־טראסט. האבען זיי געפונען, אז שטריק איז גאר א „פאבליק־יוטיליטי", און האבען געמאכט א שטאטס־פאבריק פון שטריק. וואו דיזע באווענונג קען זיך אפשטעלען, איז שווער געווי צו זאגען. א זאך, וואס ווערט הייבט באטראכט פאר א נענעשטאנד פון פריוואט־פארבריוך, קען מארגען ווערען אנערקענט פאר א „פאבליק־יוטי־ליטי".

די נענער פון שטאטס־סאציאליזם מיינען, אז אונטער דער היינטיקער רעגירונג וועט דאס נעבען א גרויסארטיקע געלענע־הייט צו פאליטישענס צו באנב'ענען די רעגירונג און די שטאט. דאס איז אמת, אבער טאקי דערפאר קען מען זיין זיכער, אז די פאלי־טישענס וועלען זיך דאנעגען ניט שטארק אמפערען. שטעלט זיך נאר פאר וויפיל נייע שטעלען פאר פאליטישענס וואלט דורך דעם באשא־פען נעוואהרען! די דעמאקראטישע פארטיי אין מאסאטשוסעטס האט נאך אין 1900 אריינגעשטעלט די פאדערונג אין איר פלאט־פארמע און בריען האט זיך נאך אין 1907 אויסגעשפראכען דא־פיר, אז די רעגירונג זאל איבערנעמען די אייזענבאנען.

וואר וועט זיין דאנעגען? לאמיר נעמען די אייזענבאנען. היינט געהערען זיי צו פריוואט קאמפאניעס. וואס הייסט דאס? עס

וועדטייזט פאר דעם, מאכט דאס פאדט אויס וויניקער, וואדים פריהער האבען אין א נעוויסען נענענט אדוועדטייזט אין א נע־ וויסער צייטנונ, למשל, צען פירמעס, יעדע א האלבע זייט, אוז היינט אדוועדטייזט נאר איין טראסט, לאז זיין אפילע א גאנצע זייט, איז דאס פאדט ניט מער ווי א פינפט־חלק. אלזא די ציי־ טונגען האבען אן אינטערעס צו באקומפפען די טראסטס.

היינט נעמט גאז. פראפעסאר בימים האט אויסגערעכענט, אז עס קאסט די קאמפאניעס וועניקער ווי העלפט פון דעם וואס דער קאנסומענט איז געצוואונגען צו צאלען.

וועז איינער האלט א רעסטאראן אדער א לאנדרי אוז ער איז געצוואונגען צו צאלען מאנאטלאך פופציק אדער הונדערט דאלאר, וואס די שטאט וואלט דאס געקענט ליפערען פאר העלפט פון דעם פרייז, וואלגערט זיך דאס ניט אפ'ן גאס. דאסזעלביקע איז מיט עלעקטרישע באלייכטונג, דאסזעלביקע איז מיט דעם טעלעפאן.

עס איז ניט ווייט די ציים וועז וואסער־קראפט וועט פארנעמען דעם פלאץ פון סטים (פארע). אויב די לאנד וואו עס נעפי־ נען זיך גרויסע וואסער־פאלען וועט פארכאפט ווערען פון א טראסט, וועט אזא טראסט האלטען אין זיינע הענט די גאנצע אינדוסטרי פון א גענענד. דערפון איז אין דער ציים פון ראזעוועלט'ס צווייטען טערמין אויסגעוואקסען די באווענונג פאר „קאנסערוועישאן", אונ־ טער דער פירערשאפט פון גיפארד פינטשא. דאס איז געווען א בא־ וועגונג פון געשעפטסלייט, זייער פאדערונג איז באשטאנען אין דעם, אז די רעגירונגסלענדער, אף וועלכע עס געפינען זיך וואסער־ פאלען, זאלען ניט פארקויפט ווערען אין פריוואטע הענט, נאר זיי זאלען קאנסערווירט ווערען, ס'הייסט אפגענהיט ווערען פאר'ן גאנ־ צען פאלק, אוז דער פארטרעטער פון דעם גאנצען פאלק פון די פאראייניקטע שטאטען, זאגען זיי, איז די רעגיערונג.

איר זעט פון דעם, אז עס זיינען פאראן אין דעם קאפיטאלים־ טישען קלאס פילע, וואס עס איז זייער אינטערעס, אז אלץ וואס עס רופט זיך „א נאטירליכע מאנאפאליע", זאל באלאנגען צו דעם כלל. עס האנדעלט זיך דא דערווייל וועגען אזעלכע זאכען, וואס ווע־ רען געניצט פון דעם עולם בשותפות. אבער אין דערין קען מען קיין פעסטען גרענעץ ניט אנציינען. נעמט למשל, קוילען. אין דער

10.

די קאפיטאליסטישע עפענטלעכע מיינונג.

מיר האבען געזהען ווי די עקאנאמישע ענטוויקעלונג האט אריין דעם גרונד פון שטאטס־אייגענטום אף נאטירליכע און עפענטליכע מאנאפאליעס. אפילו אין קאפיטאליסטישע קעפ. אמאל פלענען די קאפיטאליסטען טענה'ן, אז דער שטאט טאר זיך ניט מישען אין געשעפטען. לאזט נאר אלעמען קאנקורירען פרייי, וועט אלץ פון זיך אליין אויסקומען נוט. וועו דער פרייז איז צו הויך. לאזט נאר אלעמען פרייי פארקויפען אין מארק, מוז דער פרייז ארונטערגרונטען. וועו דער פרייז איז צו נידעריק, איז דאס א סימן, אז עס איז פארען צו פיל ווארע, לאז מען אופהערען צו מאכען איבעריקע, וועט דער פרייז שטייגען. וועו דער ארבייטס־לוין איז צו נידעריק, איז דאס א סימן, אז עס זיינען פארען צופיל ארבייטער, זאלען די ארבייטער ניט מקוים זיין די מצוה פרו ורבו, וועט מיט דער צייט ווערען ווייניקער ארבייטער, וועט דער ארבייטס־לוין שטייגען. אין א פרייע לאנד, טאר זיך דער שטאט ניט מישען אין פריוואט־געשעפטען.

היינט קענט איר שוין זעלטען הערען די מיינונג, אז דער שטאט טאר זיך ניט מישען, דאס זאגען די מאנאפאליסטען און זייערע פריינט. סארשטעהט זיך, אז זיי קענען דאס ניט באגרינדען מיט דעם, אז פרייע קאנקורענציע איז א רפואה צו אלע קראנקהייטען, וואס זיי ווייסען בעסער פאר אלעמען אז קאנקורענציע איז טויט. זיי טענה'ען אבער היינט, אז די עקאנאמישע ענטוויקעלונג האט נעבראכט דעם טראסט אף דער וועלט און אז מען זאל עם נאר ניט שטערען ווייטער וואקסען, וועט זיך פאר אלעמען אויסלאזען נוט. איך ווייל דא איבערגעבען אן אויסצוג פון אן ארטיקעל וואס איז ע"ר־שינען נאך אין 1901 אין אן אמעריקאנער מאנאטליכען זשורנאל פאר באנקירען. דער ארטיקעל איז העכסט אינטערעסאנט.

„אין די פאראייניקטע שטאטען לאזט זיך דער גאנצער רעגירונגס־סיסטעם זעהר לייכט קאנטראלירען דורך די ארגאניזירטע געשעפטס־וועלט. די ארגאניזאציאן פון געשעפט איז דא פארטנערשריטען ווייטער איידער אין אלע אנדערע לענדער, און אין דער

הייסט, אז די אייגענטימער פון די אייזענבאנען זיינען די סטאק האלדערס (די אקציאנערען). זייערע דיווידענדען זיינען אפהענגיק פון די פרייזען, וואס זיי קריגען פאר פראכט. נאך א לאנגען קאמפף איז די געגנער פון די אייזענבאנען געלונגען דורכצופירען א נעזעץ אין קאנגרעס, אז די פראכט זאל רעגולירט ווערען דורך די רעגירונג — די אינטערסטעיט קאמערס קאמישאן. וויבאלד דאס איז אזוי, מאכט שוין ניט אויס פאר די סטאק־האלדערס, צי די אייזענבאנען ייעלען פארוואלטעט ווערען פון די קאמפאניעס, צי פון דער רעגירונג דירעקט. דער פובליקום טרויט דער רעגירונג מערער איידער אן אייזענבאן קאמפאני, און דערפאר איז דער קורס פון רעגירונגס־פאפירען שטענדיקער. פארוואס זאלען יענע וואס האבען אייזענבאן־אקציעס ניט וועלען זיי איבערבייטען אף רעגירונגס־פאפירען? דאס איז ניט נלאט נעשפונען פון קאפ: אזעלכע מיינונגען זיינען אויסגעדריקט נעווארען פון אינטערעסירטע פערזאנען פאר פרעזידענט מאק־קינלים אינדאסטריעל קאמישיאן.

ווער בלייבט דאנגען? די קליינע באנדע דירעקטארען, וואס מאכען אלערלי ספעקולאציעס אף סטאק עקסטיינזש (אפ'ן בירזשע) און באשווינדלען די קלענערע אקציאנערען. זאל אבער קומען צו עפעס, וועלען זיי אויך זיך ניט זעהר שטארק שטעלען דאנגען. ווי אזוי איז דאס מעגלאך?

ווען עס האט זיך נעגרינדעט דער אייזענבאן־טראסט אין די וועסט, די „נאדהערן סעקיוריטיז קאמפאני", האט איינער פון די דירעקטארען אויסגעשפראכען זיך צו א רעפארטער פון דער ניו־יארקער „טיימז", אז ער האט נארנישט דאנגען די אייזענבאנען לען איבערגעהן צו דער רעגירונג, פריהער אבער מוזען די אייזענבאנען פאראייניקט ווערען אין די הענט פון א גרויסען טראסט. די רעגירונג מוז אויסקויפען די אקציעס פון די אייגענטימער און באצאלען נאך דעם קורס נאך. פארשטעהט זיך די חברה מארגאן, ראקעפעלער, וואנדערבילט און אזוי ווייטער, וועלען שוין פארשטעהן ווי צו הויבען דעם קורס אזוי, אז זיי זאלען באקומען א פעטען בי־סען.

אדער ער וועט זיין אפהענגיק פון ערגעץ א טראסט. דער פירער פון דעם טראסט וועט דורך זיין פינאנציעלע מאכט זיין אן אונבא־שרענקטער הערשער איבער אלע זיינע אונטערטאנען. היינט, וועו די אלע טראסטס פון באזונדערע אינדוסטריען זאלען זיך פאראיי־ניקען אין נאך א גרעסערען טראסט, וועלכער וועט אריינעמען אלע געשעפטען, וועלען די פארשטעהער פון דעם אלגעמיינעם טראסט ווערען די ווירקליכע רעגירונג פון דער נאציאן. מיט וואס א מענטש זאל זיך ניט באשעפטיקען, וועט ער זיין צוגעבונדען וויי מיט א שטריק צו ערגעץ א טראסט. די געזעצגעבער און די רעגירונג וועלען זיין אין דער וועלבער לאגע. די רעגירונגס־מאכט וועט אפשר בלייבען די זעלבע, אבער די שטאטס־מאכט וועט מוזען פאלגען דער אמת'ער רעגירונג. וועו דער נעשעפט זאל גוט געפירט ווערען, וועט יעדער בירגער האבען די מעגלאכקייט, ווי נאך זיין קאפ און נאך זיין פי־רונג נאך צוצושלאגען זיך צו א בעסערע לאגע אידער היינט־צו־טאג. עס איז נאך א סברה, אז אין דיזער ריכטונג וועט מקוים ווערען בעלאמי'ס חלום „לוקינג בעקווארד".

אין דעם זעלביקען ביכעל פון דעם זשורנאל זיינען איבערג־דרוקט עטלאכע גלענצענדע בלעטלאך פון בעלאמי וועגען דעם איבערנאנג פון די טראסטס צו סאציאליזם, אונטער דער קעפל: „בעלאמי'ס נבואות ווערען מקוים".

דער פלאן ערריינערט אן די אנזיכטען פון דעם אוטאפיסטישען סאציאליסט סענסימאן, וועלכער האט פארלאנגט אז די רעגירונגס־מאכט זאל באלאנגען צו די „אינדוסטריעלע", דאס הייסט די אונ־טערנעמער (די בעלי בתים); ביי עם איז אויך אויסגעקומען, אז די אינטערעסען פון די ארבייטער און פון די אונטערנעמער זיינען אי־ניק. א זשורנאל וואס ווערט ארויסגעגעבען פאר באנקירען, דרוקט אויס געדאנקען פון אן אוטאפיסטישען סאציאליסט און דרוקט אי־בער די מיינונגען פון דעם בארימטסטען אמעריקאנער סאציאליסט, נאך מיט דער באמערקונג, אז זיי וועלען מיט דער צייט מקוים ווע־רען! משיח'ס צייטען!

אז דאס וואלט געווען א פאראיינצעלטע מיינונג, וואלט איך זי נאר ניט איבערגעגעבען. עס איז אבער א פאקט, אז איר קענט זי היינט הערען זעהר אפט אין פיל פלעצער. דריי עדות האבען דאס געוואגט פאר פרעזידענט מאק־קינלים אינדאסטריאל קאמישאן. איי־

צוקונפט קען מען ערוואַרטן. אלץ זאָל פּאַראַייניקט ווערן אין נאָך ווייניקער הענט. טעאָרעטיש ווערט אלעס אין דער פּאָליטיק באשטימט דורך וואָלן. אָבער דער גייסט פון ארגאניזאציאן איז שוין אַזוי אויסגעוואקסן, אז היינט צו טאָג קאָנטראָלירט ער די וואָלן גופּא. ווען די אָרגאַניזירטע געשעפטס־קרייזן ווילן אַנפירן די רעגירונג, געפינען זיי אימערצו אַ פּאָליטישע פּארטיי, וועלכע איז העכסט צופרידן צו טאָן וואָס זיי הייסן. די געשעפטס־קרייזן האָבן דעם געלט־בייטעל. זיי ליפערן די מיטלען, וועלכע זיינען נויטיק אופצוהאָלטן די פּאָליטישע פּארטייען, וואָס באשאַפען די רעגירונג. כל זמן די געשעפטס־לייט זיינען געשטאַנען באַזונדער און יעדערער האָט זיך געסטארעט נאָר פּאר זיך אין אַ פּארצוויפּעלטען קאָנקורענץ־קאמפף און האָט נאָר ניט געדאַנה'עט פּאר דעם אנדערען, זיינען די פירער פון פּאָליטישע פּארטייען געווען אפֿן פערד. זינט אָבער די געשעפטס־וועלט האָט אָנגעהויבען צו פּארשטעהן דעם קונץ פון פּאראייניקונג, וואַרפט זי פון זיך אַראָפּ ביסלאַכווייז די מאכט פון די פּאָליטישענס און צווינגט זיי צו פּאָלגען וואָס זי הייסט. די געזעץ־געבער און די רעגירונג זיינען וואָס ווייטער רק מערער געצוואונגען צוצוהערען זיך צו די פאדערונגען פון די פּאַרשטעהער פון געשעפטס־אינטערעסען. די פּאראייניקונג איז שטאָל און אייזען ווייזט ווי ווייט די פּאראייניקונג קען גהען. אז ענלאכע קאָנסאָלידאציע איז מעגלאָך אין יעדען געשעפט. ווען די איבעריקע אינדוסטריען זאָלן פּאָלגען דעם ביישפּיל איז לייכט איינצוזעהן, אז אין דער לאנד וואו אלע געשעפטען זיינען אויס־געמושטרעוועט אונטער דער קאמאנדע פון עטלאכע ענעראָלען, מוז די רעגירונג סוף כל סוף ווערען ניט מער ווי אז איינפאכער אינס־טרומענט אין זייערע הענט. אז עס גהעט אהין אין די פּאראייניקטע שטאָטען קען מען זעהען דערפון ווי זיי האָלטען אין זייער מאכט די לעזשיסלייטשורס (די געזעצגעבענדע קערפּערשאפט אין יעדען שטאָט).

„דער חלום פון דעם סאָציאליזם איז געווען אז די טעטיקייט פון דער רעגירונג זאָל אזוי רעגולירט ווערן, אז דער גאנצער פּאָלק זאָל אויסזעהען ווי א גרויסע ארבייטס־ארמעע, אין וועלכער יעדער איינער זאָל זיין פּארזיכערט מיט ארבייט און חיונה. דער נאַטירלי־כער וואוקס פון די טראָסטס וועט בריינגען צו אן ענלאכען רעזול־טאט. יעדער בירגער וועט האָבען א שטעלע ביי ערנעץ א טראָסט,

אמת ?" האָט געפרעגט דער סענאָטאר. דער אָלטער מאָן האָט אף דעם נעענטפערט, אז ער האָט פון דעם גאָר ניט געטראכט.

דאָס מערקווירדיקסטע, ווי איר זעט, באשטעהט אין דערין, אז א מענטש וואָס האָט ווי עס שיינט פון סאָציאָליזם קיין מאָל ניט גע־הערט, איז דערגאנגען צו סאָציאָליסטישע מיינונגען מיט זיין אייגע־נעם שכל. דער מאן איז א דעמאָקראט, אָבער דאָס האָט גאָר ניט צו טאָן מיט דער זאָך. אנאָנדער עדות, א רעפובליקאנער קאָנגרעסמאן פון אָהייא, טיילער, האָט אויסגעשפראכען דיזעלביקע מיינונג נאָך קלאָרער.

„איך צווייפעל ניט, האָט ער געזאָגט, אז דער טראָסט פירט צו סאָציאָליזם, ער וויזט אז סאָציאָליזם איז אונפארמיידליך, און ער וועט ענדלאָך ברייננען צום שטאָטס־סאָציאָליזם, וועו דער פאָלק וועט אינזעהען, אז אָלע וואָס זיינען פאראינטערעסירט אין א נע־וויסען פראָדוקט אָדער אין א געוויסען געשעפט זיינען פאראייניקט אין איין גרופּע, אונטער איין קאָפּ, וועט דער יצר הרע זיין זעהר גרויס צו זאָגען : „מיר האָבען איינגעזעהען, אז דיזע אונטערנעמונ־גען וועלען פארוואלטעט פון א הויפען מענטשען לטובת א הויפען; מען דארף גאָר קיין פיל חכמה ניט צו נעמען זיי אין די הענט און פארוואלטען זיי לטובת הכלל". די שווערקייט פון אי־בערגאנג צום שטאָטס־אייגענטום און די שווערקייט צו געווינען דעם עולם פאר דעם פלאן באשטעהט אין דעם, וואָס עס זיינען פא־ראן אזוי פיל פארשידענע אינטערעסען און פארשידענע בעלי בתים. אָבער וועו עס איז שוין געקומען צו דערצו, אז מען דארף נאר אנ־כאפען די זאך מיט די הענט און זאגען : „מיר וועלען עס צונעמען, פונקט אזוי ווי דער שטאָט נעמט צו א שטיק לאנד וואָס מען בא־דארף צו בויען אן אייזענבאן אדער א פארק, און מיר וועלען דאָס באטרייבען אזוי, אז עס זאל אלעמען צוגיץ קומען", — וועו עס קומט שוין דערצו וועט איר ניט האָבען זעהר לאנג צו וואַרטען אף דעם רעזולטאט".

דאָס זיינען ניט די רייד פון א סאָציאָליסט, עס רעט א פאָלי־טישען, וועלכער איז געגען די טראָסטס און איז אויך געגען סאָציא־ליזם און איז זיך אליין מודה אז ער וויים ניט ווי צו העלפען די צרה.

איך וויל שלוסען די איבערזיכט פון דער עפענטליכער מיי־

נער, דער פרעזידענט פון דער „אמעריקאן עקספּארט אסאָציישאן" האָט נעהאלפּען אין ארגאניזירען עטלאכע טראָסטס. ער האָט נע־מאכט שאכער־מאכער מיט קאָנגרעס־לייט און מיט דער רעגירונג, ווען די טראָסטס האָבען גערארפט עפּעס דורכפירען. אין דער אינ־דאָסטריאל קאָמישאן האָט מען עס געשטעלט די פראגע:

„מיינט איר נית, אז מיט דער ענטוויקעלונג פון מאָנאָפּאָליע אין אלע געשעפטען געהט צוזאמען א טענדענץ איבערצונעמען אלע אזעלכע מאָנאָפּאָליעס אונטער דער קאָנטראָליע פון דער רעגירונג, אדער קורץ גערעט א טענדענץ צום סאָציאליזם, דאָס הייסט, אז אלצדינג זאל באלאנגען צו דער רעגירונג?"

אף דער פראגע האָט ער געענטפערט:

„עס געהט אן צווייפעל אהין. איינער פון די אינטעלעגענטס־טע סאָציאליסטען אין ניו־יארק האָט אין אן ארטיקעל אין דעם „אינדעפּענדענט" באגריסט די טראָסטס אלס א שריט אפ'ן וועג צום סאָציאליזם".

אנאנדער עדות איז געווען א געוויסער דושאדוש הייליער, אן אדוואָקאט פון אטלאנטא, אין דושאדושיא, אן אלטער מאן, אי־בער זעכציק יאר, וועלכער איז געווען א דושאדוש און א מיאר און פארזיצענדער אין דעם קאָמיטע איבער וואסער אין שטאָט אט־לאנטא. ער האָט זיך ערקלערט פאר קהל'שען אייגענטום אף אלע נאטירליכע מאָנאָפּאָליעס. א פּאָפולּיסטישער סענאָטאר האָט ביי עם נעפרעגט:

„אין פאל פון דעם צוקער־טראָסט און דעם אויל־טראָסט, זאל די רעגירונג זיך נעמען מאכען צוקער און קראסינע?"

אף דעם האָט ער געענטפערט:

„עס איז מעגלאך, אז מיינע ווערטער וועלען זיין די ערקלע־רונג פון א פיאנער, אבער איך בין פון יענעם סארט מענטשען, ביי וועמען עס קומט אויס, אז וועז א זאך מוז ווערען אויסגעפירט, טו דאראף מען זיך נעמען צו איר מיט ענערגיע, עס זאל טאקע זיין אין ערנסט".

„דאָס וועט אונדז ברייגען צו א סאָציאליסטישען סיסטעם.

ריקע און אין ענגלאנד פאסט זיך אימער צו צו דעם, וואס דער נע־שעפט פאדערט. וועז עס בייט זיך די לאגע פון געשעפט, בייט זיך איבער דער נעזעץ. דא היע איז דאס לייכטער אייזער אין אנדערע לענדער, וואו־רים דא וועלן די נעזעצע גרעסטענטיילס געמאכט פאר יעדען פאל באזונדער אין די קאורטס (אין סוד). וועז עס קומט פאר א נייע שאלה אין קאורט, טו פארטייטשט דער דושאדוש (דער סו־דיא) וואס איז דער אמת'ער זין פון די נעזעצע, וועלכע זיינען שוין פאראן. און פארטייטשען קען מען יעדע זאך ווי עס פאסט. נעמט צום ביישפיל, די קריסטליכע אמונה. בשעת יעזוס'עס ערסטע תלמידים האבען געשריבען דעם ברית חדשה, איז נאך פון סאציא־ליזם קיין רעדע ניט געווען. און דאך מיט זיינצען הונדערט יאר שפעטער נעפינען זיך דא אין אמעריקע סאציאליסטען וואס לייענען דעם ברית חדשה מיט א סאציאליסטישען ניגון.

אזוי איז אויך היינט מיט דעם נעזעץ, אז די רעגירונג טאר זיך ניט מישען אין פריוואט־נעשעפט. דאס איז טאקע, ריכטיק, מאכט דער דושאדוש, אבער דאס באטרעפט נאר לעבעדיקע נע־שעפטס־לייט. א טראסט פארקערט איז נעווענהנטלאך א קארפאראי־שאן (אן אקציען־נעזעלשאפט, ווי דער טייטש זאגט). וואס זשע איז א קארפאראישאן? דאס איז ניט קיין לעבעדיקע פערזאן, דאס איז א באשאפענעם פון דעם נעזעץ. „א קארפאראישאן עקזיס־טירט נאר דורך דעם, וואס דער נעזעץ האט איר באשאפען און האלט איר אוף", — האט פרעזידענט ראזוועלט נעזאגט אין זיין צושריפט צום קאנגרעס אין 1901, — „און דערפאר האט דער קאנגרעס דאס רעכט אכטונג צו נעבען, אז די קארפאראישאנס זא־לען זיך פירען אזוי ווי דער נעזעץ הייסט". דאס זעלבע האט נע־זאגט בריייען אין זיין קאמפיין פאר פרעזידענט אין 1900.

וועז מען באטראכט גוט דעם זין פון די ערקלערונגען, מוז מען איינזעהען אז די „סאציאלע רעוואלוציאן", וועלכע דארף ארויסנע־מען דעם קאפיטאל פון פריוואט העגט און שטעלען עם אונטער קהלישען קאנטראל, — אז די „סאציאלע רעוואלוציאן" איז שוין נעשעהען א צייט צוריק. די סאציאלע רעוואלוציאן האט זיך אפנעטאן נאך דעמאלט וועז עס האבען זיך אנגעהויבען צו פארברייי־טען קארפאראישאנס, עס איז דערפאר נויטיק צו באטראכטען די נעשיכטע פון קארפאראישאנס אין נעשעפט. אנגעהויבען זיך הא־

נונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט מיט א ווארט פון א זעהר באקאנטען קאַפּיטאַליסט, וועלכער איז אויך ניט געווען קיין סאָציאַליסט. ער האָט זיך ערקלערט איינפארשטאַנען מיט דער פאַלגענדער מיינונג:

„דושיי פירפאַנט מארגאן, איז דאָס קינד פון דעם ענטוויקלונגס־געזעץ. נאָך דער טעאָריע פון באַלאַמי, איז ער נאָך אן אינסטרומענט אין די הענט פון א גרויסע מאכט. דורך עם ווערען טראַסטס פאראייניקט צוואמען און וויטער פארבונדען מיט אנדערע פאראייניקונגען, ביז וואנען די אונגעהויערליכקייט פון דער גאנצער מעשה וועט דערשרעקען די מענטשהייט און וועט ענדליך פירען צו שטאַטס־אייגענטום אף אלע געשעפטען און צו דער עמאנציפאַציע פון דעם ארבייטער".

אזוי האָט נעזאָגט דער מיליאָנער ראָסעל סיידזש!

11.

דער שמאַט און די טראַסטס.

מיר האָבען געזעהען, אז ביסלאכווייס פארבריים זיך צווישען די קאַפּיטאַליסטען גופא די מיינונג אז די טראַסטס פירען צו סאָציאַליזם. די אינטערעסען פון פילע קאַפּיטאַליסטען פאדערען, אז די אייזענבאנען, די טעלעגראַפען, די גאז־קאַמפאניעס, די קויל־גרובען זאלען אויבערגעהן אין קהל'שע הענט. און עס געפינען זיך שוין א סך קאַפּיטאַליסטען וואס זייענען צו גונסטען פון „קהל'שען אייגענטום אף נאטירליכע מאנאפאליעס", כאטש צווישען די גופא, וואס פארלאנגען עס וואלטען דאס רוב זיין דאגעגען, אז די רעגירונג זאל אויבערנעמען אנדערע געשעפטען.

א גרויסער טייל פון די קאַפּיטאַליסטען אבער פארלאנגען, אז אלע מאנאפאליעס זאלען נעשטעלט ווערען אונטער די אויפזיכט פון דעם שטאט. אין אמעריקע הייסט דאס א גאנצע רעוואלוציע. ביז דער צייט פון די טראַסטס איז דאָ נעווען אלגעמיין אנגענומען, אז דער שטאט טאר זיך ניט מישען אין פריוואט־געשעפטען. דאס איז דער גייסט פון די אמעריקאנער נעזעצע. אבער דער נעזעץ אין אמע־

איז נעווארען אנדערס. א טראָסט ווערט געמאכט מיט דעם צוועק צו פאראיניקען, ווען מעגלאך אלע קאפיטאליסטען פון א געוויסער אינדוסטרי. אלזא מוז מען מאכען צ׳ קארפאראציאן. און א קאר־פאראיישאן שטעהט אונטער דער אויפזיכט פון דעם שטאט. ווער־זשע האט געמאכט די קאפיטאליסטישע געשעפטען פאר האלב קהל׳שע ? די קאפיטאליסטען אליין, דורך דעם וואס זיי האבען געמאכט קארפאראישאנס און טראסטס. ווי ווייט דער שטאט נע־פינט פאר נויטיק אריינצומישען זיך אין די געשעפטס־פירונג פון א קארפאראישאן, איז אזא זאך, וואס היינט ווערט זי באשטימט אזוי, מאָרגען אנדערס. די הויפטזאך איבער איז, אז דער שטאט האט בא־קומען דאס רעכט צו זאגען ווי א געשעפט דארף געפירט ווערען.

„ביז וואנען איך בין אים שטאנד צו קויפען, וואס איך בא־דארף, ביי איין קרעמער, אדער אנטקעגען ביי זיין קאנקורענט, בעט קיינער די רעגירונג ניט, זי זאל זיך אריינמישען אין פריוואט־געשעפטען. אבער אז א טראסט נעמט אריין אין זיינע הענט א סחורה, אן וועלכער קיינער קען ניט אויסקומען, און צווינגט דעם עולם צו צאלען, וואס מען הייסט, אדער בלייבען אן א זאך, וואס יעדערער באדארף זי, טו הערט אזא געשעפט אוף צו זיין א פרי־וואט געשעפט", זאגט אן אמעריקאנער שרייבער איבער טראסטס.

אלזא, די פאדערונג, אז דער שטאט זאל זיך נעמען שטרענגער צו די טראסטס, שטאמט דערפון וואס די טראסטס זיינען פיינדליך צו די אינטערעסען פון דעם פובליקום, ווען מען רעט פון דעם פובליקום, מיינט מען אין דער אמת׳ען די קאפיטאליסטישע קונדען פון די טראסטס, וואס קויפען פון די טראסטס אייזען, שטאל, קוי־לען, טוך און אנדערע מאטעריאלען אדער האלב־געמאכטע ווארען, אדער יענע וואס ליפערען מאטעריאלען פאר דעם טראסט ; ווי צום ביישפיל, וואס ליפערען טאבאק בלעטער פאר דעם טאבאק־טראסט, אדער ענדלאך די קאנקורענטען פון די טראסטס. ווען אבער, ווי מיר האבען געזעהען, די טראסטס פארברייטען זיך וואס ווייטער רק מערער אין נייע צווייגען פון געשעפט און פארדרענגען זייערע קאנקורענטען, טו הייסט דאס, אז די צאל פון די נעגנער פון טראסטס ווערט רק קלענער, אלזא, האט די קאפיטאליסטישע אפאזיציע גע־גען די טראסטס גאר קנאפע אויסזיכטען.

אבער מיט דער פארברייטונג פון די טראסטס וואקסט אן אי־נערע אפאזיציע, אין מיטען פון די טראסטס גופא, וואס פארלאנגט

בען זיי דעמאלט, אז מען האט אנגעהויבען בויען אייזענבאנען. אף צו בויען אן אייזענבאן האט מען בארארפט אזוי פיל קאפיטאל, אז קיין אייניציקער קאפיטאליסט האט אין יענע צייטען, אין דער ערס־טער העלפט פון דעם פאריקען יארהונדערט, דאם ניט געקענט דא־קאזשען. מען האט זיך געמוזט צונויפלייגען און מאכען א חברה און ווענדען זיך צום שטאט, ער זאל באשטימען דורך עזעץ די רעכטע און די פליכטען פון דער חברה און פון די חברים. שותפ׳עשע גע־שעפטען זיינען פריהער אויך געווען, אבער אין א שותפות׳דיקען נעשעפט נעמט יעדער שותף אף זיך די אחריות פאר אלע חברים פון דעם געשעפט. אין א קאנפארעישאן אבער, איז דאם ניט אזוי. אז א קאפיטאליסט לעגט אריין צען טויזענט דאלאר אין די קארפארע־שאן, איז ער פארנטוואָרטליך נאר מיט די צען טויזענט דאלאר און מער קיין סענט ניט. אלזא, דער געזעץ פון שותפ׳עשע געשעפטען טויג פאר א קארפארעישאן ניט. וועז מען האט זיך גענומען בויען אייזענבאנען, האבען די קאפיטאליסטען דערפאר געמוזט זיך ווענ־דען צום שטאט ער זאל מאכען פאר זיי א באזונדערען געזעץ. אזוי איז פאר די לעצטע אכציק יאר אויסגעוואקסען א גאנצע „„בבא קארפארעישאן". שפעטער האבען זיך אנגעהויבען צו גרינדען קאר־פארעישאנס אין אנדערע געשעפטען אויך, וואו מען וואלט נעקענט אויסקומען אן א קארפארעישאן אויך זעהר גוט. צום ביישפיל, אז מען עפענט א באנק מיט א קאפיטאל פון 25,000 דאלאר איז דאם ניט דערפאר וואס איין קאפיטאליסט פארמאגט ניט אזא קאפיטאל אריינצולעגען אין א באנק־געשעפט, נאר וואלרים עס איז אין פילע אנדערע הינזיכטען בעקוועמער. פון דעם אנ־דערען זייט אבער, גענינען זיך זעהר גרויסע געשעפטען, וואס זיינען ניט קיין קארפארעישאנס, וועז דער אייגענטימער פארמאגט אריינצולעגען דעם קאפיטאל וואס מען דארף אין א פריוואט־געשעפט דארף מען קיינעם ניט אפגעבען ראפארט, מען טוט וואס מען וויל.

אלזא פון אנהויב האבען זיך געגרינדעט קארפארעישאנס אום צונויפצוברענגען גרויסע קאפיטאלען. עס איז געווען א פרויי־וויליקע זאך: וועז די קאפיטאליסטען האבען געוואלט, האבען זיי זיך פאראיניקט אין א קארפארעישאן, וועז זיי האבען געפונען פאר בעסער, האבען זיי געקענט פירען זייערע געשעפטען יעדער פאר זיך. זינט אבער עס האבען זיך אנגעהויבען צו בילדען טראסטס

נעזאגט די אקציאנערען גילדערנע בערג דורך די מאנאפאליע פון די טראסטס, אין דער אמת'ן האט זיך דערפון אויסגעלאזען א נעכטיקער טאג.

די קאמאן סטאק האט יארען־לאנג ניט געטראגען קיין דיווידענד, און דאס איז ניט געווען דערפאר, וואס די טראסטס האבען ניט געמאכט קיין גוטע געשעפטען, נאר דורך די מאכערייען פון די דירעקטארס. פון דעם פראפיט ווערט צו ערסט אראפגערעכענט א דיווידענד פאר דעם פרעפערד סטאק, און די איבעריקע לענט מען אויפן א זייט צו פארגרעסערען דעם געשעפט, אויסצוקויפען אזעלכע קאנקורענטען, וואס זיינען נאך געבליבען, און צום סוף אף אנצוקלייבען א קאפיטאל, וואס זאל ליגען אנגענגריים אף אזא פאל ווען דער געשעפט זאל א יאר ניט טראגען גענוג צו באצאלען דיווידענדען אפ'ן פרעפערד סטאק, זאל מען פון יענעם קאפיטאל קענען נעמען און אויסצאלען דיווידענדען. ווען עם בלייבט עפעס נאך אלעם, באקומען די געווענלאכע סטאק־האלדערס אויך עפעס, אבער דאס טרעפט זעהר זעלטען. אבער אפילו דער אייגענטימער פון פרעפערד סטאק, וואס האט שוין כלומר'שט ניט קיין ספעקולאטיוון כאראקטער, איז נאר ניט געזיכערט געגען אזעלכע קונצען. דער קופער טראסט האט מיט א פאר יאר פאר דעם קריזיס פון 1907 געהעכערט דעם פרייז פון קופער ביז 25 סענט א פונט, בעת עס קאסט זיי אליין העכסטענס 10 סענט. פריהער איז דער פרייז נעווען 12—13 סענט. נאטירליך זיינען די סטאקס געשטיגען אין קורס. די מאכערס האבען פארקויפט א טייל פון זייערע סטאקס צו די שעפסען. דערנאך האבען זיי אין דער צייט פון א פאר חדשים, אין זומער 1907, נאך פאר דעם קריזיס, ארונטערגעהאקט דעם פרייז פון קופער וויעדער אוף 13 סענט און האבען דערנאך ערקלערט, אז מיט אזעלכע פרייזען איז ניטא פון וואס צו צאלען דיווידענדען. דער קורס פון די סטאקס איז באלד געפאלען מער ווי אוף העלפט, די מאכערס האבען אייגענטיפט צוריק די סטאקס בחנם, די מאסע סטאקהאלדערס האבען פארלארען א העלפט פון זייער קאפיטאל. דאס איז דיזעלבע זאך ווי קאנפיסקאציע. דער סטאקהאלדער איז מער קיין בעל הבית ניט איבער זיין אייגענטום.

יעדע „שער" האט איין וואוט. וועז די מאכערס האבען די מא־

אז דער שטאט זאל זיי נעמע ואונטער זיין קאנטראלע.

די וויסענטשאפטלעיכע אנארכיסטען, ווי צום ביישפיל, קראפאטקין און טשערקעזאוו, האבען נאך לאנג פאר בערנשטיינען אנגעוויזען אף דעם וואוקס פון דעם „מיטעל־קלאס", דאס הייסט פון מענטשען מיט „מיטעלערע אייגנקינפטע". שפעטער האט אף דערוף אנגעוויזען בערנשטיין אין זיין בוך, און דערנאך האבען באנוצט דעם זעלביקען ארגומענט די טראסט מאגנאטען. עטלאכע פון זיי האבען באהויפטעט פאר מעק'קינלים אינדוסטריעל קאמישאן, אז הגם דער טראסט פאראייניקט פילע געשעפטען אונטער איין פארוואלטונג, צוטיילט ער צו דער זעלבער צייט דעם אייגענטום אין מערערע הענט. צ. ב., איידער עס האט זיך געבילדעט דער צוקער טראסט זיינען אינגאנצען באשטאנען אין די פאר. שטאטען ניין צוקער פאבריקען, און יעדע האט נעהאט אין דורכשניט דריי בעלי־בתים, צוזאמען זיבען און צוואנציק. היינט זיינען די אקציעס פון דעם צוקער טראסט פארטיילט אין טויזענטער הענט. דאס זעלבע אין אלע אנדערע טראסטס. די גענויע צאל פון אלע אקציאנערען פון די טראסטס וויים מען נים. מען וויים אבער אז אין 1901 זיינען געווען אן ערך פון 900,000 אקציאנערען פון אייזענבאנען, נאהענט פון 300,000 אקציאנערען פון באנקען: די סטענדארד אויל קאמפאני האט נעהאט 3,500 אקציאנערען מיט א קאפיטאל פון $100,000,000. נאך דער רעכענונג האט עס אויסגעמאכט אף די $4,000,000,000 פון אלע טראסטס צוזאמען 140,000 מאן. קורץ, עס מוז זיין נאהענט פון 1,500,000 „מיטעל קלאס" מענטשען, וואס זיינען פאראינטערעסירט אין די טראסטס. מיר האבען אבער נעזעהען, אז די פארוואלטונג פון זייער קאפיטאל ליגט אין די הענט פון עטלאכע הונדערט פערזאנען, וועלכע האבען די מאיאריטעט. די אינטערעסען פון די 1,500,000 אקציאנערען און די פאר הונדערט דירעקטארען אבער זיינען בשום אופן ניט אייניק.

איך האב שוין דערצעהלט פריהער, אז בשעת די טראסטס האבען זיך געגרינדעט, האבען זייערע מאכערס אריינגעלאזען אין דעם קאפיטאל פון יעדען טראסט מאסען „וואסער". מען האט ארויסגעלאזען זאגענאנטע „קאמאן סטאק" אף טויזענטער מיליאנען דאלאר, און מען האט זיי פארקויפט דעם „פובליקום". דעם „פרעפערד סטאק" האבען די מאכערס געלאזען פאר זיך. מען האט צו

אויספירען אבער אז די טראסטס זאלען פאלגען אזא געזעץ, איז אונמעגלאך. צו באווייזען אז דער פריזיז איז נידעריקער אוידער עס קאסט דעם טראסט צו מאכען די ווארע, מוז מען אויסהערען הונדערטער עקספערטען איבער הונדערטער געשעפטס־פראגען, יעדער פראצעס וואלט זיך געצויגען יארען לאנג. דער קלענער וואלט מחיוב זיין צו באווייזען וויפיל עס האט געקאסט דעם טראסט צו מאכען די ווארע און ניין מאל אין צען וואלט עס אונמעגלאך זיין צו קריגען די באווייזע. ווי אונפארטייאיש די קאורט זאל ניט זיין, וואלט עס זיין אונמעגלאך צו פארמשפט'ען דעם טראסט.

סוף כל סוף וועט דער שטאט מוזען באשטימען, צו וואס פאר א פריזיז דער טראסט מעג פארקויפען זיין ווארע, ווי ער באשטימט שוין היינט צו וואס פאר א פריזיז די גאז קאמפאניעס מעגען פארקויפען נאז.

מיט דער פאדערונג איז רוזוועלט ארויסגעטראטען אין 1910, „פאראיניקונגען אין דער אינדוסטרי—זאגט ער — זיינען דער רעזולטאט פון א צווינגענדען עקאנאמישען געזעץ, וואס קען ניט אפגעשטעלט ווערען דורך פאליטישע געזעצגעבונג. דער פארזוך צו פארביטען יעדען סארט פראיניקונג איז א דורכפאל. די רפואה איז ניט צו סטארען זיך צו שטערען די בילדונג פון אזעלכע פראיניקונגען, נאר צו קאנטראלירען זיי פאלקאמען אין די קהל'שע אינטערעסען".

זיין פראקטישער פלאן איז, אז דיזעלבע אויפזיכט וואס דער שטאט האט איצט איבער די „פאבליק סערוויס קארפארעישאנס", דאס הייסט איבער די קאמוניסטישע אונטערנעמונגען (אייזענבאנען, גאז און עלעקטרישע קאמפאניעס), זאל אויסגעבריים ווערען אף די טראסטס, די רעגירונג זאל באשטימען דעם פריזיז פון אלע ווארען, וואס ווערען פראדוצירט פון א טראסט, און זאל אויך האבען די מאכט צו באשטימען זייער קאפיטאל און זייערע פראפיטען.

לאמיר באטראכטען וואס עס הייסט, אז די טראסטס זאלען רעגולירט ווערען אף דעם זעלבען אופן ווי, למשל, די גאז־קאמפאניעס, דורך ספעציעלע קאמישאנס? די מאכט פון דער ניו־יארקער פאבליק סערוויס קאמישאן ליגט אין דערין וואס זי האט דאס רעכט צו באשטימען דעם פריזיז פון די פראדוקטען פון די

יאריטעט פון אלע שערם, טו וואם קען די מינאריטעט טאן? דערצו נאך דארף מען נאר ניט האבען די מאיאריטעט פון אלע שערם צו האבען די מאיאריטעט אין דער פארזאמלונג פון די סטאק־האלדערם. ווי דאם ווערט נעמאכט, האב איך שוין דערצעהלט. די מאכערם זיינען שוין אלע מאל זיכער מיט א מאיאריטעט. וואם קען א מינאריטעט טאן זיינען א מאיאריטעט? זי מוז אלזא זוכען שטיצע דרויסען, און זי זוכט זיך צו העלפען דורך דעם שטאט.

מען רעט זעהר פיל וועגען דעם, אז מען מוז באשיצען „דעם פובליקום". די מענטשען וואם פארטרויען זייערע אפגעשפארטע געלט צו די טראסטס. פרעזידענט רוזוועלט האט דאם אויסגעשפראכען אין זיין ערסטער צושריפט צום קאנגרעם, אין 1901. נאך זיין מיינונג וואלט פון אנהויב אן נעניג געווען, אז דער גערעץ זאל צווינגען די טראסטס צו מעלדען פאר'ן פובליקום, ווי שטעהען זיינע נעשעפטען, פונקט אזוי ווי די באנקען מוזען היינט טאן. אז מען וועט וויסען עפעס נעהנטער וועגען זייערע געשעפטען, וועט מען זיך שוין יעמאלט נעבען אן עצה.

ראזוועלט'ס פלאן איז אויסגעפירט געוואָרען אין פרעזידענט ווילסאן'ס אדמיניסטראציע, עס איז נעשאפען געוואָרען די „פעדעראל טרעיד באארד", וואם דארף אכטונג נעבען איבער אלע קארפארעישאנס מיט א קאפיטאל איבער $5,000,000. אז עס וועט ביי דערבייַ ניט בלייבען, איז זיכער. וואם איז די פעולה פאר די סטאק־האלדערם, אז זיי וויסען שוין יע אוף וויפיל מען האט זיי נעזעצליך באשווינדעלט? אום צו באשיצען די סטאק־האלדערם וועט דער שטאט נעהן טיפער אין די געשעפטען פון די טראסטס, אבער וועט דער שטאט זאל שוין זיך אנעמען פאר די סטאק־האלדערם, וועט ער עצוואונגען זיין זיך אנצונעמען פאר די אינטערעסען פון „דעם פובליקום" אויך. די קאנקורענטען פון די טראסטס זאגען, אז דער בעסטער מיטעל צו באשיצען דעם פובליקום איז אופצוהאלטען קאנקורענציע, און דערצו דארף דער געזעץ באשטראפען „אונערעטלאכע קאנקורענציע". וועז א טראסט פארקויפט אין א נעויסען פלאץ אונטער דעם מקח וואם קאסט עם אליין צו מאכען די וואָרע, נאר מיט דעם צווק צו רוינירען א קאנקורענט, איז דאם „אונערעטלאכע קאנקורענציע".

מען קען לייכט מאכען אזא נעזעץ, אף'ן פאפיר איז אלץ לייכט.

לוסט פון 70% פון קאפיטאל. אלזא, טאטזעכליך א קאנפיסקאציע, וואם איז געזעצליך.

היינט, וועו די רעגירונג האט דאם רעכט צו באשטימען דעם פראפיט פון א טראסט און דעם פריוז פון דער וואר, טו רעכענט אראפ פון דעם פריוז דעם קאסט פון מאטעריאלען און דעם פראפיט, —וואם בלייבט? די שכירות פון די ארבייטער, אלזא וועו דער שטאט זאל זיך נעמען צו באשטימען דעם פריוז פון די וואר וועו וועלכע געמאכט פון א טראסט, טו מוז ער צו דערזעלבער צייט באשטימען די שכירות פון די ארבייטער, דאם הייסט, אז די רעגירונג באשטימט ווי אזוי דער ריוח פון דעם טראסט דארף צוטיילט ווערען צווישען די קאפיטאליסטען און די ארבייטער. די ארבייטער פראגע געהט אלזא אריין אין „פאליטיקס". דאמאלס דארף מען ניט שטודירען דעם סאציאליזם צו פארשטעהען, אז די ארבייטער־פראגע איז א פאליטישע פראגע, וועו עס זאל אפהיינגען פון די פאליטישענס צו באשטימען דעם ארבייטס־לוין, וועט יעדער ארבייטער פארשטעהען, וואם פאר א בהמה ער זאל ניט זיין, אז ער מוז זעהן צו ערווהלען א קאנדידאט, וואם וועט זיך אייגשטעלען פאר די אינטערעסען פון די ארבייטער*).

*) א ביישפיל, ווי די רעגולירונג פון א געשעפט דורך די רעגירונג זיכט אריין די ארבייטער אין דעם פאליטישען קאמפף, האבען מיר געזעהען אין דעם פרעזידענטשאפטס־קאמפעין פון 1908. זינט 1889 עקזיסטירט דא די „אינטערסטעיט קאמערס קאמישאן", א סארט אייזענבאן־מיניסטעריום, ווי עס זיינען פארהאן אין אירהאפאישע לענדער. אין 1906 האט דער קאנגרעס איר געגעבען די מאכט צו רעגולירען די אייזענבאן־פראכט. באלד נאכדעם האבען די געשעפטסלייט איבעראל אנגעהויבען צו אגיטירען פאר ביליגערע פראכט. דא אבער האט זיך אררינגעמישט דער קריזיס, די אייזענבאנען האבען אין דערינ־ זעהען א גוטען תירוץ צו העכערען די פראכט. וואס־זשע טוען זיי? זיי האבען געגעבען אנצוהערעניס, אז זיי קענען מיט די אלטע טאריפען ניט צאלען די אלטע שכירות און וועלען מוזען די שכירות ארונטערי־ סען. טילא, וואלט דאס ניט געווען קאמפעין־ציים, וואלט אפשר די רעגירונג אין דעם עסק זיך ניט אריינגעמישט. דא אבער האט זיי פרע־ זידענט רוזעוועלט געלאזט וויסען, אז אויב זיי וועלען זיך דערוועגען

קאמפאניעס, וואס שטעהען אונטער איר השגחה : נאו, עלעק־טרישע קראפט, קאר־טיקעטס, וועז דער שטאט (די רעגירונג) זאל באשטימען דעם פרייז פון די וואַרען, וואס וועלען געמאכט פון א טראסט, טו מוז די רעגירונג אופפאסען, אז דער טראסט זאל ניט באריימען דעם עולם. אבער צו דערזעלבער צייט קען די רעגירונג ניט שטעלען אזא נידעריקען פרייז, אז עס זאל קיין פראפיט ניט בלייבען פאר די סטאק האלדערס. מיר רעדען דא ניט פון א רעוואלוציאנערער רעגירונג, וואס וויל אוועקנעמען דעם קאפיטאל פון די קאפיטאליסטען, נאר פון דער היינטיקער רעגירונג. די קא־מישאן וועט אלזא דארפען אויסרעכענען, וואס עס קאסט צו ברענ־גען די וואַרע אופ'ן מארק — און צולייגען דערצו א געווינסען פראַ־פיט. דא לאמיר זיך אפשטעלען. ערסטענס, איז די קשיה : וויפיל, וואס פאר א פראצענט? און, צווייטענס, א פראצענט פון וואס פאר א קאפיטאל? דער קאפיטאל פון אלע טראסטס איז פארוואַ־סערט. היינט צו טאג, אז א טראסט צאלט 6% אוף זיין קאפי־טאל, מאכט דאס אוים אפשר 20% אף דעם אמת'ן קאפיטאל, וואס איז אריינגעלעגט געווארען אין געשעפט. אבער וועז דער טראסט צאלט 6%, איז יעדע שער פון זיין קאפיטאל ווערט אויפ'ן סטאק־עקסטשענדזש 100$, הגם געקאסט האט זי נאר 30. היינט וועז דער שטאט געהט באשטימען דעם פראפיט, מעג ער זאגען : 6% איז רעכט, נאר לאז דאס הייסען 6% טאקע אף דעם קאפיטאל, וואס איז ווירקליך אריינגעלעגט געווארען אין געשעפט, דאס הייסט, אף 30$. וואס־זשע קומט דערפון ארויס? די שער, וואס האט זיך פריהער פארקויפט פאר 100$, וועט איצטער זינקען ביז 30$. דאס הייסט, מיט דעם רעגולירען דעם פרייז קאנפיסקירט דער שטאט 70$ פון יעדע 100 פון דעם טראסטס'ס קאפיטאל. איר וועט מיך פרעגען: ווי אזוי, עס איז דאך געגען די קאנסטיטוציע צו נעמען אן באצא־לען? ניין, עס איז ניט. דער שטאט נעמט דאך ניט אוועק פון דעם טראסט קיין ברעקעל פון זיין מאשינערי, פון זיין מאטעריאל, פון זיינע פראדוקטען; ער זאגט אפילו נים, אז די הונדערט־דאלאר־דיקע שער זאל פון היינט אן הייסען 30$. חלילה, איר מעגט זיך דאס רופען 100$. דער שטאט נעמט נאר און שאצט אפעט, וואס דער טראסט האט, און זאגט, אז האבען האט ער ניט מער ווי אף 30$ אייגענם אויף יעדע שער, אף די 30$ מעג ער צאלען 6% די־ווידענדען. דער פועל יוצא דערפון אבער איז פארט דער פאר־

האָט געשריבען אייגער פון די באגרינדער פון דעם וויסענשאפטליכען סאציאליזם קארל ראדבערטום.

נאטירלאך, אלץ העננט אָפּ דערפון, אין וואסערע חלקים דער פראדוקט זאל איינגעטיילט ווערען. אבער אין א דעמאקראטישען שטאט, וואו דער ארבייטער קלאס איז אן ערך 40% פון דער באפעלקערונג, קען דער ארבייטער קלאס שוין זאגען אין דערין א דעה.

וועו די נעזעלשאפט זאל זיין אזוי איינגעאָרדענט אוו דער פראָפיט זאל ארונטעזינקען ביז א קליינעם פראצענט, קען דעמאָלט קומען אזא צייט, אז די נעזעלשאפט זאל אין גאנצען אויסקויפען פון די קאפיטאליסטען זייער רעכט צו ציהען א פראָפיט פון דעם געשעפט.

דער אַרבייטער קלאַס און דער קאַפּיטאַליסטישער קלאַס (די סטאַק־האָלדערס) וועלען דעמאָלט שטעהען איינער אנטקעגען דעם אנדערען אין דער פּאָליטיק, אָן קיין שום פּאַרשטעלענעם. וואָס גרעסער איז דער פּראָצענט פון פּראָפּיט, דאָס נידעריקער זיינען די שכירות; וואָס העכער די שכירות, דאָס וויניקער בלייבט פאר דעם קאַפּיטאַל. וואָס מערער דער ארבייטער וועט באקומען, וואָס קירצער עס וועט זיין דער ארבייטס־טאָג, וועט דער ארבייטער וועלן מער מענטש, ער וועט ווערען געבילדעטער, עס וועט זיך עס וועלען לעבען מער ווי א מענטש דאַרף לעבען. דער חלק פון דעם ארבייטער וועט שטייגען, דער חלק פון קאַפּיטאַל וועט זינקען. די ראָלע פון דעם קאַפּיטאַליסט וועט באשטעהען נאָר אין דעם וואָס ער וועט ציהען א געוויסען פּראָצענט פון געשעפט, די נאנצע פירונג פון געשעפט וועט זיין אונטער דער אופזיכט פון דעם שטאט. דאָס איז אזא צושטאנד פון וועלכען עס האָט אמאל געשריבען דער גרויסער אוטאָפּיסטישער סאָציאליסט פוריעי, וואָס האָט פאַרלאַנגט אז אלץ וואָס ווערט אופּנעארבייט אין דער געזעלשאפט זאל צוטיילט ווערען נאָך א געוויסער פּראָפּאָרציע צווישען קאַפּיטאַל און ארבייט און דער נאנצער געשעפט זאָל שטעהען אונטער דער אופזיכט פון דעם שטאט. דאָס איז דער צושטאנד פון וועלכען עם

דאָס צו טאָן, האָט ער אף זיי אַ בייטש. אַלזאָ, זעט איר, אַז רעגולירען די פּראָצענט היסט רעגולירען אַרבייטס־לוין.

די בראָדערהודס פון די אייזענבאן אַרבייטער האָבען באשלאָסען פון זייער זייט, אַז זיי וועלען אַרבייטען פאר טאָפּט'ן, וואָרים טאָפּט וועט זיין גוט־פּרויוד מיט די אייזענבאַנען און וועט זיי לאָזען העכערען די פּראָצענט, דעמאָלט וועלען זיי קענען צאָלען דעם אַלטען אַרבייטסלוין. אַלזאָ, וויבאלד דער שטאָט האָט אַ דעה איבער אַרבייטסלוין, זעט איהר שוין, אַז עס נעמט ניט לאַנג, די ארבייטער זאָלען וואוטען פאר אַ קאַנדידאַט, וואָס דורך עם האָפען זיי צו קריגען אַ העכערען אַרבייטס־לוין.

צי זיי זיינען געווען געראכט דערטיט, וואָס זיי האָבען זיך פאר־טרויט אין טאָפּט'ן, צי ניט, דאָס איז דאָ ניט די פראגע. דער עיקר איז וואָס זיי זיינען אריינגעצויגען געוואָרען אין די פּאָליטיק צו באַשיצען זייערע אינטערעסען אלס ארבייטער.

קאפיטאליסטישער געזעלשאפט ווי פון איינער וואס איז געגרינדעט אף קאקורענציע. ער זאגט, אז דער געשעפט ווערט פאראייניקט אין וויניקער הענט דורך דעם, וואס איין גרויסער קאפיטאליסט קויפט אוועק א סך קלענערע און דאס טוט ער דורך קאנקורענציע. ער פארקויפט וועלווער און זיי מוזן אפטרעטן. קאנקורענציע אליין, ווייזט זיך עס אוים, איז פעסט פארבונדען מיט קאפיטאליזם, און ער זאגט בפירוש, אז ער וועט די נאטור פון קאנקורענציע נאר באזונדער ניט אונטערזוכן. נו, די ענטוויקלונג פון די סטאדיס האט באוויזען אז קאנקורענציע ווערט אפגעשאפט נאך אונטער דער הערשאפט פון קאפיטאל, ווערט אפגעשאפט פון די קאפיטאליסטען גופא.

די ענטוויקלונג פון טראסטס ווייזט, אז די נעקסטע מדרגה נאך קאנקורענציע איז ניט סאציאליזם, נאר פריוואט מאנאפאליע. סאציאליזם וואקסט אוים פון פריוואט מאנאפאליע, סאציאליזם איז קהל'שע מאנאפאליע. דער ערסטער, וואס האט דעם געדאנק אויסגעשפראכען, איז געווען עדוארד בעלאמי, אן אמעריקאנער, אין זיין בוך, „לוקינג בעקווארד", וועלכער איז ערשינען אין 1888, בשעת עס האט זיך אנגעהויבען א שטארקע אגיטאציע געגען די טראסטס. ער זאגט, אז סוף כל סוף וועלען זיך אלע טראסטס פאראיניקען אין אלגעמיינעם טראסט. און דער אלגעמיינער טראסט וועט זיין „דער פאלק" אליין. ווי דאס וועט פאסירען זאגט ער ניט, וואהרים דעמאלט איז נאך די זאך ניט געווען קלאר. עם האבען זיך אין דער פראגע סך הכל אינטערעסירט נאר סאציאליסטען. רעפארמערס און געלערטע. א געשעפטליכען אינטערעס האבען אין איר אין נאנצען געהאט א קלייניע צאל מענטשען, ווען עס האט אליין צוגעקוועטשט. אבער די פארברייטונג פון די טראסטס האט צוגעקוועטשט א סך קאפיטאליסטען, און עס האט זיך דעמאלט ארויסגעווייזען אז די אינטערעסען פון די קאפיטאליסטען זיינען נאר ניט אייניק. אין דעם קאפיטאליסטישען קלאס גופא געהט פאר א קאמפף וואס צוטיילט עס אין פיינדליכע לאגערן. און דער קאמפף צווישען די קאפיטאליסטען מאכט ביסלאכווייז איבער פריוואט־מאנאפאליע אין קהל'שע מאנאפאליע. וועלן די קאפיטאליסטען און די פארמערס (א גרויסער טייל פון דעם „מיטעלקלאס") פארדערבן, אז די רעגירונג זאל איבערנעמען די אייזענבאנען, איז דאס א שטיקעל סאציאליזם. און זיי וועלען דאס געווים אויספירען.

ע ל פ ט ע ר ק א פ י ט ע ל :

דער פּלאַץ פון די טראָסטס אין דעם מאַרקסיסטישען סיסטעם.

1.

דער אריינוואָקסען פון דעם קאַפּיטאַליזם אין סאָציאַליזם*).

איך האָב אייך געגעבען צו פארשטעהען, ווי די טראָסטס וואקסען אין אמעריקע. איצטער קענען מיר א שמועס טאָן איבער דעם, וואס די טראָסטס האָבען צו טאָן מיט'ן סאָציאַליזם. ווי איר ווייסט, האָט זיך דער ערסטער טראָסט, און ביז היינט נאָך איינער פון די גרעסטע, ראקעפעלערס סטענדארד אויל, געגרינדעט אין 1882, ווען קארל מארקס איז שוין געלעגען א טויט קראנקער. מיט עטלאכע חדשים שפעטער איז ער געשטאָרבען. ארום דער זעלביקער צייט האָבען זיך אין דייטשלאנד נעגומען גרינדען קארטעלען, דאָס הייסט אַ אמעריקאנער לשון „פּולס", פאראייניקונגען פון אונאפהענגיקע קאפּיטאַליסטען צו באשטימען דעם פּרייז. אין איראָפּא איז נאָך ער היום ווייטער ניט געגאנגען, א חוץ אין ענגלאנד, וואו די יענקים הויבען אָן אייגפירען אמעריקאנער מעטאַדען. די סאָציאַליסטישע שרייבער האָבען באלד פון אנהויב אָנגעצייגט, אז די טראָסטס באווייזען נאָך אמאל, אז קארל מארקס איז געווען נערעכט, — אלע געשעפטען ווערען פּראַייניקט אין א קנאפּער צאָל הענט. אבער דאָס האָט מען שוין געווואוסט נאָר אידער די טראָסטס האָבען זיך נעגומען גרינדען, דער עיקר פון די טראָסטס, אז זיי אַרגאניזירען דעם געשעפט פון דער געזעלשאפט מיט א סאָציאַליסטישען פּלאַן פּארשטעהט מען נאָך זעהר ווייניק. קארל מארקס, אין זיין „קאפּיטאל", רעט אימער פון דער

*) אוגוסט בעבעל האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ רעדע אין 1892, אז די קאפּיטאַליסטישע געזעלשאפט „וואקסט אריין אין סאָציאַליזם". די ראַליע פון די טראָסטס האָט ער אבער דערביי ניט באריהרט.

זיך פערגעשטעלט, נאר צווישען קאפיטאליסטען און קאפיטאליסטען.

וועו עס וואקסט אויס פון פריוואט־קאפיטאליזם שטאטס־קאפיטאליזם, אדער שטאטס־סאציאליזם (עס איז אלץ איינס), דעמאלט ערשט קומט פאר דער קלאסען קאמפף צווישען דעם גאנצען ארבייטער־קלאס און דעם גאנצען קאפיטאליסטען־קלאס. עס האנדעלט זיך אבער ניט אום סאציאליזם, נאר צי די ארבייטער זאלען קריגען דריטאלבען דאלאר א טאג צי פינף דאלאר, ווי ביי פארד'ן אין זיין אויטאמאביל־פעקטארי, — דאס דארף דער שטאט באשטימען. דער ארבייטער וויים, אז וועו ער וועט וואוטען פאר דעם קאפיטאליסטישען קאנדידאט, וועט ער בלייבען ביי זיינע אלטע שכירות, וועו ער וועט וואוטען פאם דער ארבייטער־קאנדידאט, וועט ער קריגען מיט א פאר דאלאר א טאג מער. זעט ער, אז עס איז בעסער כדאי צו וואוטען פאר דעם ארבייטער־קאנדידאט. און וועו עס זאל שוין האלטען ביין וואוטען פראסט וועגען די פאר דאלאר א וואך, טו זיינען פארען מער ארבייטער־וואוטס איידער קאפיטאליסטישע וואוטס.

און אזוי געהט דאס: היינט א פאר דאלאר, איבער א יאר מיט א שטונדע ארבייט א טאג וויניקער. עס איז פארען אביסעל מער קריינגעלט אין קעשענע און ציים ארויסצוגעהן איז אויך פאראן. מ'זעט זיך אן א סך גוטע זאכען, עם וויל זיך זיי האבען, עס וויל זיך ניט זיין ערגער פאר לייטען. וויפיל איר זאלט א מענטשען ניט צאלען, וועט עם רק זיין קנאפ. אלזא, מוז דאס פירען דערצו, אז דער פראצענט פון דעם דיווידענד מוז שטענדיק זינקען. סוף כל סוף קען בלייבען פאר די קאפיטאליסטען אזא קלייניער פראפיט. אז עס וועט זיך זיי פשוט לוינען בעסער צו פארקויפען זייערע ביזנעס דעם שטאט און קריגען שטאטס־באנדס. די ארבייטער ווידער בארעבענען זיך אויך, אז ס'איז כדאי אויסצוצאלען די קאפיטאליסטען, פטור צו ווערען פון זיי איין מאל פאר אלע מאל, מ'זאל זיך ניט דארפען רייסען שטענדיק איבער א דאלאר. אזוי ווערט אפגעשאפט דער קאפיטאליסטען־קלאס אין גאנצען און דער סאציאליזם ווערט מקיום אין פולען.

די גאנצע מעשה ווערט אויסגעפירט נאר אן רעוואלוציע, אן קיין שום באגיסטערונג פאר וואסערען אידעאל, נאר דורך די טאג־טעגלאכע רייסעריי איבער די פאר דאלאר.

וועז קאפיטאליסטען און געשעפטס־לייט פאדערען, אז די רעגירונג זאל צונעמען די טעלעגראפען, איז דאס וויכטער אשטיקעל סאציאליזם. וועז די געשעפטס־לייט פאדערען אז די שטאט זאל אריינעמען די נאז קאמפאניעס און די טעלעפאנען, איז דאס נאך א שטיק סאציאליזם. וועז די קאפיטאליסטען שרייען, אז די רעגירונג זאל איבערנעמען די קוילען־נרובען, האט איר וויכטער א היפשען ביסען סאציאליזם. וועז די סטאק־האלדערס, דאס הייסט, די שותפים פון די טראסטס, פארלאנגען, די רעגירונג זאל האבען א דעה אין דעם געשעפט פון די טראסטס, איז דאס נאך קיין סאציאליזם ניט, אבער עס איז אן אנהויב. זאל מען נאר לאזען די רעגירונג אריינמישען זיך אין די געשעפטען פון א טראסט, דע־מאלט וועט שוין קענען פארקומען די פראגע, פאר וועמען זאל זיך די רעגירונג אנעמען. וועז די קאפיטאליסטען פארלאנגען, אז די רע־גירונג זאל אזוי ארדער באשטימען די פרייזען פון די ווארען, וואס ווערען געמאכט פון א טראסט, טו איז דאס שוין א היפשע שטיק סאציאליזם, ווארים דאס צווינגט די רעגירונג צו באשטימען וויפיל פראפיט מעג דער קאפיטאליסט מאכען און וויפיל שכירות זאל דער ארבייטער קריגען.

וועז האט דער רעגירונג געגעבען דאס רעכט צו מישען זיך אין די געשעפטען פון די טראסטס? די טראסטס אליין. ווי אזוי? וויל זיי קענען ניט באשטהן ווי פריוואט־געשעפטען, זיי מוזען זיין קאפּעראציאנס, און א קאפּעראציאן איז פון אייביק אן נעווען אונטער דער אויפזיכט פון דער רעגירונג. קיינער האט די קאפיטאליסטען ניט געצוואונגען זיי זאלען מאכען פון זייערע פריוואט געשעפטען קאפּעראציאנס, זיי האבען דאס מיט זייער אייגענעם ווילען געטאן, ווארים אנדערס קענען זיי ניט פארניכטען די קאנקורענציע און מאכען א מאנאפאליע.

איר זעט אלזא אז די קאפיטאליסטען אליין, יענע וואס בויען טראסטס און יענע וואס ווילען זיי ציברעכען, טוען יעדערער זיין קלייגע שטיקעל ארבייט, איבערצומאכען די פריהערדיקע פריוואט־קאפיטאליסטישע געזעלשאפט אין א געזעלשאפט פון שטאטס־קא־פיטאליזם, ארער שטאטס־סאציאליזם.

עס איז א קלאסען־קאמפף, אבער ניט צווישען דעם קאפי־טאליסטישען קלאס און דעם ארבייטער־קלאס, ווי מארקס האט עס

דורך זייער פּארטיי. זיי וועלען זיך ניט לאָזען נארען פון רעפּאָר־
מערס: די אייזענבאנען זאָלען איבערגעהן צום שטאַט — אָבער ניט פריהער אייידער די סאָציאָליסטישע פּארטיי וועט האָבען אירען א פּרעזידענט אין דער „ווייסער הויז".

עס קלינגט זעהר רעוואָלוציאָנער, וועז אָן אסעמבלי דיסטריקט פון דער סאָציאָליסטישער פּארטיי ערקלערט, אז ביז וואנען די פּארטיי וועט ניט ערָאבערן די פּאָליטישע מאכט, איז דער דיסט־ריקט אייגשטימיק דאגעגען, אז די אייזענבאנען זאָלען באלאנגען צו דער רעגירונג, וואָס טוט מען אָבער, אז דער אמעריקאנער פּאָלק וועט גאָר ניט דערהערען די שטימע פון דעם דיסטריקט?

די ענטוויקעלונג פון קאָמוניזם אין אלע קאפּיטאָליסטישע לענדער וויזט אונדז, אז א גוטער חלק פון סאָציאָליזם וועט אייג־געפירט ווערען ניט דורך א פּראָלעטאריישער רעוואָלוציאָן, נאָר דורך קאפּיטאָליסטישע פּאָליטיק. די אייזענבאנען זאָלען איבערגעהן צום שטאַט, פּארלאנגען די פּארמערס און קליינע געשעפּטס־לייט, די טעלעגראפען זאָלען איבערגעהן צום שטאַט, פּארלאנגען אויך גע־שעפּטס־לייט, און די טעלעפּאָנס זאָלען איבערגעהן צו דער שטאַט, פּארלאנגען אויך געשעפּטס־לייט. דער קויפען־טראָסט וועט מיט דער צייט אויך קומען אן דער רייהע: די קאָפּיטאָליסטען וועלען סוף כל סוף פּארלאנגען, אז די קויפען־גרופּען זאָלען באלאנ־גען צום שטאַט, א. אז. וו. בקצור, אויב עס זאָל א מאָל קומען צו א רעוואָלוציאָן, וועט א גוטער חלק סאָציאָליזם שוין פריהער זיין איינגעפירט.

שטעלט זיך אָבער פּאָר, אז עס האָט היינטיקען טאָג אויס־געברָאכען „די סאָציאלע רעוואָלוציאָן", און עס האָט זיך געביל־דעט א „רעוואָלוציאָנערע דיקטאָטור פון פּראָלעטאריאט", באשטע־הענד פון אונקאָמפּראָמיסליכע און וויסענשאָפּטליכע רעוואָ־לוציאָנערען, וואָס וואָלטען זיי געקענט אופּטאָן היינט צו טאָג? די אייזענבאנען, טעלעגראפען, טעלעפּאָנען, און אלע טראָסטס וואָלט זיי אָנגעקומען גאָר לייכט צוצונעמען: אנשטאָט דעם איצ־טיגע זאָבאָרד אף דירעקטאָרס וואָלט מען אומעטום אָנגעשטעלט קאָמיטעס פון גוט־שטעהענדע געזאָנען, אָבער אלע בעאמטע און ארבייטער וואָלטען געבליבען אף זייערע פּלעצער און דער געשעפּט וואָלט נעגאנגען ווי בעפּאָר. העכערען דעם ארבייטס־לוין, פּאר

ניט די קאַפּיטאַליסטען און ניט די ארבייטער אינטערעסירען זיך ניט מיט דער סאָציאַליסטישער טעאָריע. (היינט צו טאָג איז דאָס נעווייס ריכטיק אין אמעריקע). קיינער קוקט ניט ווייטער אייידער זיין נאָז. יעדער זאָגרט נאָר פאר זיינע אייגענע בויך־אינטערעסען, מיט איין וואָרט די גאנצע וועלט ענדערט זיך אף א ריין עקאָנאָמישען וועג.

איר זעהט אַלזא, אז דער סאָציאַליזם קען אויסוואקסען לאנג־זאם פון קאַפּיטאַליזם, פונקט אזוי ווי דער קאַפּיטאַליזם איז אויס־געוואקסען פון דעם שבט־קאָנוניזם. איך האָב שוין געוויזען אין א פריהערען קאַפּיטעל, אז אויב דער סאָציאַליזם קען ניט קומען אנ־דערש ווי דורך א רעוואָלוציאָן, דאָס הייסט דורך באגיימטערונג פאר אן אידעאַל, טו הייסט עס אז אין מאַרקס'עס תורה איז ערגעץ פאראן א לאָך. וואָרים ביז אהער, ווייזט מען אונדז, האָט זיך די וועלט ארויפגעארבייט פון איין מדרגה אף די אנדערע, אף א ריין עקאָנאָמישען וועג, און דא, וועז מען קומט אן צום רעכטען פונקט, וועז מ' האלט שוין ביי'ן איבערגעהן פון קאַפּיטאַליזם צום סאָציאַליזם, איז מיט אמאל נא דיר! מ' דארף גאָר האָבען באַ־גיימטערונג, אידעאַליזם, אנדערש וועט דאָס ניט געהן. איך האָב אייך באַוויזען, אז דער סאָציאַליזם קומט אפילע גאָר אן סאָציאַליס־טען.

2.

דער סאָציאַליזם לאָזט זיך ניט איינפירען דורך א רעוואָלוציע.

די אמעריקאַנער רעוואָלוציאָנערע סאָציאַליסטען זיינען ניט מסקים אוף דעם, אז דער סאָציאַליזם זאָל איינגעפירט ווערען בים־לאכווייס, דורך די ענטוויקעלונג פון „נאַטירליכע מאַנאָפּאַליעס" און טראָסטס*). זיי ווילען ניט אנדערס אלץ מיט אמאל, און

*) אין דעם זין האָט קריטיקירט מיינע אויספירונגען ערנעסט אוס־טערמאַן, וועז זיי זיינען צוערסט ערשינען אין 1900 אין דער „אינ־טערנאַציאָנאל סאָשאַליסט רעוויאוי" אין ענגליש, און שפעטער א סך אָר־טאָדאָקסישע מארקסיסטען אין דער אידישער פרעסע.

און עם געפינען זיך ליט וואָס שטערען די סאָציאַליסטישע אייניקייט און גיבען איר זייער גרעסט אנשטאָס עס צו שיקען אין די סאָציאַליסטישע לאָנדרי ? וואָס איז די פּעולה איבערצונעמען די לאָנדרים, אז מאָרגען קען קומען אן אונווייסענשאָפטליכע גוי'ע וואָס קען מאכען א קלייניגם פּריוואָט־נעשעפט און דורך דעם קאָליע מאכען דעם גאנצען סאָציאַליסטישען פּלאַן? וואָס טוט מען, אז די איטאַליענער וועלען אונגעזעצליך פּארקויפען באנאנעם? מ'וועט מסתמא מוזען האַלטען א גאנצען שטאָט סאָציאַליסטישע דעטעקטיוום און אקציזנע, זיי זאָלען אכטונג געבען, אז קיינער זאָל ניט האנדלען מיט אועלכע זאכען. וואָס זיינען שוין איבערגענאנגען צו דער רעוואָלוציאנערער דיקטאטור, און קיינער זאָל ניט מאכען קיין שאָפּ פּאר אועלכע ארבייטען וואָס ווערען באטריבען פון דער רעוואָלוציאנערער דיקטאטור. וועט אפילו עם זאָל מעגלאָך זיין, א דיקטאטור מיט אועלכע משוגענע פּלענער זאָל געלינגען אריינצוכאפען די פּאָליטישע מאכט, טו ווי מיינט איר ווי לאנג וואָלט דויערען ביז וואנען אוא דיקטאטור וואָלט אנגעלייגט מיט די קעפּ ? וועט די רעגירונג נעמט איבער אוא געשעפט, וועלכער געפינט זיך שוין אין וויניקע הענט, שטערט זי דערמיט קיינעם ניט. למשל, מילך ווערט שוין היינט צו טאָג צוגעשטעלט אין גרויסע שטעט אלעמען אהיים, וואָס מאכט אייך אויס, צי די מילך קומט פון דעם מילך־טראָסט, צי פון דער רעגירונג ? אבער נעמט א קלייניג שטעטעל וואו די מילך ווערט צוגעשטעלט פון די ארומיקע פארמערס, און שטעלט זיך פאר, די רעגירונג פארוועדט זיי צוצושטעלען מילך דירעקט צו די קונדען און פארלאנגט עס זאָל דורכגעהן דורך די קאָנטראָלע פון דער רעגירונג, — וועמען וואָלט אוא קאנצעליארטשינג ניט דערעסען וועדען ? קיין דיקטאטור קען ניט אריינשפּאַרען אין סאָציאַליסטישע פּארמעס אועלכע גשעפטען, וואָס זיינען נאָך צוברעקעלט אין טויזענטער הענט. אפילו א „רעוואָלוציאָנערע דיקטאטור פון פּראָלעטאריאט" וואָלט מוזען צופריעדען זיין מיט אועלכע אינדוסטריעז, וועלכע זיינען שוין אין די הענט פון א טראָסט, אדער אועלכע, וואָס געפינען זיך שוין אין וועניקע הענט. אלזא, די אלע רייד

קירצען די ארבייטס־צייט, איבערבייטען עטלאכע פאַרלייט, וואָלט אויך געגומען צייט, אַבער פיל קאַפּ־ברעכענעם איז אין דערין ני־טא. וואָם וואָלט מען אַבער טאָן מיט די טויזענטער קלייניע געשעפטען, רעסטאָראנס, גראָסעריעס, קלאָדינג־סטאָרס, אפטיי־קען, צייטונגס־סטענדס, א. א. וו. ? וואָם וואָלט מען געטאָן מיט די טויזענטער קלייניע שעפּער און פאבריקען ? נאָך דער פאַלקס־צעלונג, וואָם איז געווען דאָ, אין אמעריקע 1910, איז דאָ פּאראן אן ערך א האלבער מיליאָן אונטערנעמער אין דער אינ־דוסטרי, וואָם וואָלט מען געטאָן מיט די מיליאָנען פּארמערס? ארויסגעבען אן אוקאז, אז מ'זאָל ביי אַלע פּארמערס צונעמען די לאנד און מאכען קאָזיאנע גראָסערים? וויי פיל צייט דארף דאָס סעריעס און מאכען קאָזיאנע גראָסערים ? ווי פיל צייט דארף דאָס נעמען און וואָם וועט מען דערווייל טאָן — פאסטען ? ווי עס שיינט וועט די רעוואָלוציאָנערע דיקטאָטור זיין פּארנומען א היבשע ביסל צייט. מיט אמאָל וועט אפילו אן אונקאָמפּראָמיס־לי־כע קאָמיטע ניט קענען איבערסטראָיען די גאנצע וועלט. מ'וועט זיך מוזען נעמען צו יעדער זאך איינציקווייז, „וואָן טהינג עט א טיים". ביז וואנען די רעוואָלוציאָנערע דיקטאָטור פון פּראָלעטאריאט וועט עקספּראָפּריאירען ביי אַלע שטיוועלפּוצערס זייערע פּראָדוקציאָנס־מיטעל — די קעסטלאָך מיט שוואוקס און מיט די בערסטלאָך, וועלען דערווייל די סאָדא־וואסער־סטענדס און די באנאנא־סטענדס פּארבלייבען אין קאפּיטאַליסטישע הענט.

היינט, אז די רייהע וועט קומען צו די פּארמערס, וועט די וויסענשאפטליגע דיקטאָטור האָבען צרות : עס איז א סברא, אז די אונווייסענשאפטליגע פּויערים וועלען זיך איינשפּארען און וועלען ניט לאָזען ביי זיי אוועקנעמען די לאנד, די בהמות, און די פּלוהעס. מען וועט נאָך אפשר מוזען ארויסשיקען סאָציאליסטישע מיליץ, צו שיסען די קליין־בירגערליכע פּארמערס, זיי זאָלען זיך ניט בונטעווען אנטקעגען דעם סאָציאליזם. דאָס איז נאָך אָבער אויך ניט אלץ. וועט די רעוואָלוציאָנערע דיקטאָטור נעמט איבער אן אייזענבאן, האָט זי ניט וואָם מורא צו האָבען, אז עס וועט זיך יאוועז א קליין בירגערליכער בעל עגלה, וואָם וועט פון איר אוועק־נעמען די לייזונג. אבער לאָמיר זאָגען די רעוואָלוציאָנערע דיקטא־טור האָט איבערגענומען אלע לאָנדרים, וואָם טוט מען אז ערגעץ אין א דארף נעפינט זיך א גוי'ע, וואָם נעמט וואָשען גרעט אהיים,

נאר מ'זאל איר דעם עק איינלאזען, צי זי מיינט א „דעקלארעי־שאן אוו אינדעפענדענס"*).

וועו די סאציאליסטען האבען אויסגעארבייט א געוויסען פלאן, וואס איז זייער אידעאל, און זוכען איינצורייידען די ארבייטער. זיי זאלען דעם פלאן אויספירען, איז דאס אידעאליזם, וואהרים די ווירקליכקייט איז אין דעם פאל דער רעזולטאט פון דעם אידעאל. וועו דער קאפיטאליסט פארלאנגט אז די רעגירונג זאל צונעמען די קויל־גרובען, איז דאס ניט קיין אידעאליזם, וואהרים דער קאפי־טאליסט האט נאר אין זינען, אז קויל־ען זאלען וועלוועלער ווערען, ניט דעם סאציאליסטישען אידעאל. וועו דער ארבייטער פאדערט א דאלאר מערער א טאג, איז דאס אויך ניט קיין אידעאליזם, וואהרים דער ארבייטער פארשטעהט נאר ניט, אז עס איז א שריט צו דער אויספירונג פון דעם סאציאליסטישען אידעאל. (אפילו די סאציאליסטען זעהען עס ניט אין). וועו די רוסישע רעגירונג נעמט איבער די אייזענבאנען, איז דאס ניט קיין אידעאליזם, וואהרים זי מיינט ניט דערמיט מקיים צו זיין דעם סאציאליסטישען אידעאל, נאר צו באנוצען די אייזענבא־נען אין צייט פון מלחמה. וועו אבער מיט הונדערט יאר שפעטער ווייזט זיך אויס, אז פון די אלע וואכעדיקע קלייניקייטען איז אויס־געוואקסען א גאנצער סיסטעם, וואס מ'רופט „סאציאליזם", פאר־שטעהט מען, אז ער איז אויסגעוואקסען פון עקאנאמישע אורזא־כען אוו ניט פון דעם סאציאליסטישען אידעאל.

יעדער פארשטעהט, אז די זאך ווערט ניט געמאכט אן מענ־טשען, מענטשען מוזען זי אויספירען, אוו נעווהנטלאך טוט א מענטש קיין ארבייט ניט שלאפענדיק. זיין געדאנק ארבייט. דער עיקר איז אבער וואס פאר א געדאנק ער האט ביי דערבי: צי איז ער ביי זיך באוואוסט פון דעם גאנצען געזעלשאפטליכען פלאן אוו ארבייט טאקע עם אויסצופירען, צי ער טראכט נאר וועגען זיין פערזענליכע שטיקעל מלאכה, גאר אן קיין שום אידעאלען. אין דעם לעצטען פאל איז דער רעזולטאט גאנץ פארשידען פון דעם, וואס דער מענטש האט בשעת מעשה געטראכט, דערפאר קען מען דאס ניט רופען אידעאליזם.

---

* די אמעריקאנער „ערקלערונג פון אונאפהענגיקייט" פון 1776.

פון „דער סאציאלער רעוואלוציע", וועלכע וועט איבערקערען די וועלט קאפיר מיט אמאל, זיינען ניט מער ווי אן איינבילדונג. דער גאנצער סאציאליזם קען ניט איינגעפירט ווערען מיט א מאל, אפילע דורך א רעוואלוציע. ביסלאכווייז אבער לאזט זיך א היפּשער חלק איינפירען אן א רעוואלוציע. עס איז דערפאר ניט „יסענשאפטליך" עס איז פשוט נארישׂ אפצולייגען די גאנצע פראקטישע ארבייט פאר דעם סאציאליזם ביז וואנען משיח וועט קומען. די „סאציאלע רעוואלוציע" האט זיך שוין לאנג אנגעהויבען, מיר לעבען היינט אין דעם רעכטען מיטעל פון א „סאציאלער רעוואלוציאן", און זי וועט זיך נאך ציהען א היבשען עסיטל צייט. וועו די בירגער פון שיקאגא האבען ערקלערט ביי דעם וואהל פון 1091, אז זיי זיינען פאר קהל'שען אייגענטום אף אלע שטאט מאנאפאליעס, איז דאס געווען א שטיקעל „סאציאל רעוואלוציאן". וועו די אייזענבאנען זאלען איבערגעהן צו דער רעגירונג, וועט דאס זיין א גוטער שטיק „סאציאל רעוואלוציאן", און אזוי כסדר.

זיכער, די מאנאפאליסטען וועלען זיך פאר אלצדינג לאזען גוט באצאלען, און מיט א רעוואלוציע קען מען דאס אלץ אוועקנעמען אומזיסט. „פאר וואס זאל מען די רויבער נאך צאלען?" קאכט זיך דער רעוואלוציאנער. דערפאר ווייל עס איז פשוט וועלער. די באפרייאונג פון די שקלאפען איז די פאראייניקטע שטאטען האט אפגעקאסט מערער איידער אלע שקלאפען זיינען בשעת מעשה ווערט געווען צו קויפען אין מארק. עס וואלט זיך א סך בעסער געלוינט זיי אויסצוקויפען איידער צו פירען א מלחמה פיר יאר.

א רעוואלוציע קען ניט אלע מאל אויסמיידען, דאס איז אמת, אבער די רעוואלוציע באשאפט ניט די נייע ארדענונג, זי ראמט נאך אף די קלעצער פון וועג, אף וועלכען די וועלט געהט פארווערטס.

3.

שלום-באמערקונגען איבער אידעאליזם און מאטעריאליזם.

איך וויל פארענדיקען מיט אן ענטפער אף א פאר קריטיקעס. וואס זיינען געמאכט געווארען בשעת דיזער קאפיטעל איז ערשינען אין אן ארטיקעל־סעריע. ראשית, וואס איז אידעאליזם, און וואס איז מאטעריאליזם? אז מ' טרעט אן א קאץ אפ'ן עק און זי שרייט, טו וואס איז דאס, פרעגט איין קריטיקער, מאטעריאליזם אדער אידעאליזם? עם וועגדעט זיך אן דעם וואס זי שרייט: צי זי וויל

געמוזט ענטוויקלען א געזעלשאפט, אין וועלכער די ארבייט איז אייגנעטיילט צווישען אפגעזונדערטע הויזגעזינדען, וואס מען רופט „וואַרען־פראדוקציאן" ; דאס הייסט אז א געוויסער טייל פון די זאַכען וואס וועלן געמאכט מוזען אויסגעביטען וועלן אפ'ן מארק. נעמט, למשל, א פויער האט אופגענאדעוועט א פאר פערד צו פארקויפען; אין א פינסטערע נאכט קלייבט זיך צו עם אריין אין שטאל א ציגיינער און פארשפארט עם די טרחה צו פירען די פערד אין מארק, — הייסט דאס, אז דער פערד־מארק איז באשאפען געוואָרען פאר פערד־גנבים? וויבאלד עס זיינען פאראַנען פערד אויף צו פארקויפען, איז וועז ניט דער פערד־גנב וואלט זיי דער בעל הבית אליין פארקויפט און ער וואלט נעהאט די געלט וואס איז אריינגעפאלען דעם גנב אין די הענט.

וויטער זאגט ענגעלס, וועז עס איז שוין פאראן א געזעלשאפט מיט וואַרען־פראדוקציאן, טו מוז פון איר אויסוואקסען א קאפיטאליסטישע געזעלשאפט. מלחמות, רויבערייי שפילען דאס פונקט אזא ראלע ווי דער פערד־גנב אין מיין ביישפיל.

אמת, אין ענגלאנד האט מען פארטריבען די פויערים פון זייער לאנד און זיי זיינען דאדורך געוואָרען פראלעטאריער. דאס איז געווען דער אנפאנג פון קאפיטאליזם. די פראַפארציע דאַרף מען דאך אבער ניט פארגעסען: נאך אלעמען, מיט דעם לאנדרווב, מיט די מלחמות, מיט אלערליי געוואלט, איז ענגלאנד מיט א 150 יאר צוריק געווען א לאנד פון פויערים, ניט מער ווי אן ערך 10% פון אלע פארדינערם זיינען געווען פראלעטאריער, פאברין־ארבייטער. דאַ זיינען אבער געקומען די מאשינען, און אין 1890 האבען די פארמערם מיט די פארם־ארבייטער פון גאנץ ענגלאנד אויסגעמאכט סך הכל 10% פון אלע פארדינערם. אלזאַ פון 90% פויערים בין 10%, — 80% האבען אנגעוואָרען זייערע פארמס דורך די ענטוויקלונג פון מאשין־ארבייט. אף יעדען פויער וואס איז געוואָרען א פראלעטאריער דורך רויב, האט די מאשין גענאכט א האלב טוץ פראלעטאריער גאנץ שטיל און פאוואליע.

דער קאלעקטיווער באוואוסטזיין פון דעם קאפיטאליסטישען קלאס איז דאַ געווען נאר א זייטיקע זאך. וועז מען גריבעלט זיך אין דער ליטעראטור פון יענער צייט, געפינט מען פילאסאפען, וועלכע

וועו דער סאציאליסט קומט צו געהן אוו קוקט דאס אן אוו זאגט, אז דאס קומט דער סאציאליזם, אוו די וועלט הערט עם ניט. אדער לאכט עם אויס, אוו טוט זיך ווייטער אירע וואכערייקע אר־ בייט, הייסט דאס, אז די סאציאליסטישע לערע איז נאר א סימז פוו דער נעזעלשאפטליכער ענטוויקלונג, ניט קיין אורזאכע.

דער מענטש איז נעגליכען צו א נערטנער, זאגט אף דערויף אן אנדערער פוו מיינע קריטיקער. וועו דער נערטנער זאל ניט שאקלען דעם בוים, וועלען די עפעל ניט אראפפאלען, סיידען ער רעט פוו חד גדיא, וואריס אז ניט, מוז ער וויסען, אז עפעל פאלען אליין אראף פוו בוים, וועו זיי וואקסען אויס אוו וועלען צו שווער, אדער א ווינט רייסט זיי אראף. אנדערע חיות קלייבען טאקע די עפעל, וועו זיי ליגען שוין אף דער ערד. די מאטעריאליסטישע פילאסאפיע מוז ווייזען, ווי דער סאציאליזם וואקסט אויס, וועו די מענטשען לעבען קאלופענדיק מיט'ן פינגער אין נאז, ווי א רוסי־ שער שרייבער דריקט זיך אויס.

דאס, האף איך, האב איך אין דעם קאפיטעל באוויזען. וועו דאס וואלט ניט געקענט באוויזען וועלען, וועו דער סאציאליזם וואלט ניט אנדערס געקענט קומען ווי דורך א קלאסען־בעווואוסטע סאציאליס־ טישע רעוואלוציאן, דאן וואלט די מאטעריאליסטישע פילאסאפיע צוגעהינקט.

די ארטאדאקסישע מארקסיסטען, וואס גלויבען אין א „סאציאלע רעוואלוציאן", פארמאכען די אויגען אף דעם וויידערשפרוך. אוג־ באוואוסטערהייט שטעלען זיי זיך אף דעם שטאנדפונקט פוו דיוו־ רינג'ען, געגען וועמען ענגעלס האט געריכטעט זיין בארימטען פא־ לעמישען בוך: „אנטי־דיורינג".

דיורינג האט באהויפטעט, אז דער היינטיקער קאפיטאליסטי־ שער סיסטעם שטאמט פוו רויב, פוו געוואלט: דער פונדאמענט איז געווען מלחמה, פוו מלחמה איז ארויסגעקומען שקלאפערייי פוו די באזיגטע אוו דער רייכטום פוו די זיינער, דורך מלחמה אוו רויב האט זיך ענטוויקעלט דער קאפיטאליזם, דער גרונד פוו דעם קאפי־ טאליסטישען סיסטעם איז אלזא א פאליטישער, ניט קיין עקאנא־ מישער, די עקאנאמישע אפהענגיקייט איז דער רעזולטאט פוו פא־ ליטישער אונטערדריקונג, ניט פארקערט. וואס זאגט אף דערויף ענגעלס? ער באווייזט, אז פוו דעם פארצייטיקען שטאם האט זיך

פּראָדוצירמטען וועלען מוחל זיין דעם טראָסט, וואָס ער מאכט זייער קאָפּיטאַל צו גאָרנישט. די פּארמערס וועלען מוחל זיין דעם פּלייש־טראָסט, וואָס ער לאָזט זיי ניט מאכען קיין פּראָפּיט, אבי אויסצושטעכען אן אויג דעם פּארהאַסטען סאָציאַליזם. די אקציאָנערען פון דעם טראָסט וועלען מוחל זיין די קליקע מאָרגאַנס און ראָקעפעלערס, וואָס נעמט זיך אראָב די סמעטענע און לאָזט פּאר זיי אפילו די זויערמילך אויך ניט. אלע וועלען וועלן איניק אין דעם קאמפּף נעגען „פּאטערנאַליזם"! קינדיש. דער פּריוואַטקאָפּיטאַליסט כאפט זיך פּאר שטאַטס־קאָפּיטאַליזם, וואָרים ער זעט אין דערין דעם איינציקען מיטל צו באשיצען דעם אייגענטום פון דעם גאנצען קאָפּיטאַליסטישען קלאַס נעגען די קליינע באנדע טראָסט־מאַגנאַטען*).

וועג די היינטיקע אינטערעסען פון די סטאקהאָלדערס פאָדערען, דער שטאט זאָל באשיצען זייער אייגענטום, וויל אליין זיי־נען זיי ניט בכח עס צו באשיצען נעגען די קליקע וואָס האלט די לייצעס, טו מעגט איר זיכער זיין, זיי וועלען זיך נאָר ניט פּאר־טראכטען וועגען דעם, וואָס עס וועט קומען אין א פּינף און צוואַנ־ציק אָדער פּופציק יאָר ארום.

וועג אבער איר פּארשטעהט וואָס עס איז די מאטעריאליסטישע אויפאסונג פון דער געשיכטע, טו מוזט איר וויסען, אז די עקאָנאָ־מישע ווירקונג פון דעם וואָס א סאָציאַליזער קלאַס טוט, וועלט ניט באשטימט דורך דעם וואָס ער אליין ערקלערט וועגען דעם.

דער קאמפּף צווישען פּארשידענע גרופּען פון דעם קאָפּיטא־ליסטישען קלאַס שטופּט זיי צו מאכען אזעלכע שריט וואָס מוזען זיי ברענגען צום שטאַטס־סאָציאַליזם, צי זיי פּארשטעהען עס, צי זיי פּארשטעהען עס ניט. די סאָציאַליסטען שטעהען זיך אן א זייט און שיטען קלוגות אף דעם „שטאַטס־קאָפּיטאַליזם".

---

*) אין 1905 האָט פּרעזידענט רוזוועלט צוגעפּגערופען עטלאכע גרויסע אייזענבאן־פּרעזידענטען און האָט זיי געזאָגט, אז אויב זיי וועלען ניט אינוויליגען, אז די אייזענבאַנען זאָלען רעגולירט ווערען דורך די רעגירונג, וועט זיך דער געשריי געגען די אייזענבאַנען אויס־לאָזען טיט „סאָציאל־דעמאָקראַטיע". ער האָט דעם וואָרט פּארטייטשט אלס שטאַטס־אייגענטום.

זיינען געווען קלאסענבאנאוסטע אדוואקאטען פון קאפיטאליזם. זייער איינפלוס אבער אף די ענטוויקעלונג פון קאפיטאליזם איז געווען פוגקט אזוי גרויס, ווי דער איינפלוס פון די היינטיקע אמעריקאנער פראפעסארען פון פאליטישע עקאנאמיע אף די ענטוויקעלונג פון די טראסטס. איר מעגט זיין זיכער, אז ראקעפעלער, מארגאן אדער קארנעגי האבען זיך ניט מישב געווען מיט פראפעסאר קלארק אין זייערע אונטערנעמונגען, און די ענגלישע קאפיטאליסטען מיט הונדערט יאר צורוק זיינען געווען העכסט אונווישענדע קעלנער. די קאפיטאליסטען האבען אופנעבויט דעם קאפיטאליזם, דעמאלט זיינען געקומען די עקאנאמיסטען און האבען גענומען טיפזיניק באטראכטען, פון וואנען דאס האט זיך גענומען אף דער וועלט. דאס איז דער נעשיכטליכער מאטעריאליזם, ווי ער ווייזט זיך אויס אין דער ווירקליכער גשיכטע. וועג ער איז ריכטיק געווען מיט הונדערט יאר צוריק, מוז ער זיך לאזען צופאסען אף דעם זעלבען אופן צו די היינטיקע פארהעלטניסע.

מענטשען, וואס האבען זיך אופגעהאדעוועט אף די אידעען פון דעם רעוואלוציאנערען סאציאליזם, קענען ניט פארשטעהן, ווי אזוי די קאפיטאליסטען וועלען „זיך אליין" אפשאפען. אט האט אין 1905 די לעדזשיסלייטשור פון קענסאס באשלאסען צו בויען א שטאטס־רעפיינערי אף צו מאכען קארסין. דאס איז שטאטס־סאציאליזם. ווער האט דאס דורכגעפירט? די קלאסענבאוואוסטע ארבייטער? די סאציאליסטישע פארטיי? דאס האבען געמאכט די קאפיטאליסטען, וועלכע פראדוצירען רויהע אויל, ווייל זיי האפען דערמיט זיך צו העלפען נעגען דעם סטענדארד אויל טראסט. „דער" קאפיטאליסטישער קלאס איז נאר אייניק נעגען דעם ארבייטערקלאס, צווישען זיך אבער האבען פארשידענע גרופען קאפיטאליסטען פיינדליכע אינטערעסען. מיר האבען זיך איינגעוואהנט צו באטראכטען דעם סאציאליזם אלס דעם אויסשליסלאכען אידעאל פון דעם ארבייטערקלאס, דערפאר דוכט זיך אונדז, אז די קאפיטאליסטען זיינען „נארען", וועז זיי אונטערשטיצען דעם שטאטס־סאציאליזם; ציהט אוף אבער, וועז די סאציאליסטישע פארטיי וועט ווערען א שטארקע פארטיי, וועלען זיך די קאפיטאליסטען אלע פאראייניקען נעגען „פאטערנאליזם"! רבונו של עולם, ווי אלט דאס איז! עס איז ניט דער צוואנציקסטער יארהונדערט, עס איז נאך אלץ 1847. ווער וועט זיך מיט וועמען פאראייניגען? די אויל־

פּוּנקט פֿופּצעהן קאַפּיטעל:

דער שטאַטס־סאָציאַליזם.

מיר האָבן געזעהן, ווי די סאָציאַליסטישע אידעען פֿאַרשפּרייטען זיך צווישען דעם נאַנצען עולם, אפילו צווישען קאַפּיטאַליסטיש געזאָנענע מענטשען. דאָכט זיך די סאָציאַליסטען האָבן זיך געזאָלט פּרייען דערמיט, עס איז אבער א מאָדנע זאַך: זינט דער סאָציאַליזם איז ארויס פון די סאָציאַליסטישע קלייזלאַך אין די בריי־טע וועלט, האַלטען די „אמת'ע" סאָציאַליסטען אין איין ציטער־נעם, אז טען וועט ביי זיי ארויס'גנב'ענען דעם סאָציאַליזם און ער וועט פֿארפֿרעמדט ווערען.

איך מיין דאָס ניט אין שפּאָס, אין דער „אינטערניישאָנאַל סאָשאַליסט רעוויואָ" אין 1902 איז געווען אן ארטיקעל פון דעם דעראָקטאָר אליין, וואו ער מאכט אויפֿמערקזאם די לעזער אף די גע־פֿאר, אז די קאַפּיטאַליסטען ווילען גנב'ענען דעם סאָציאַליזם פון די סאָציאַליסטען, און זיינען געפֿאַלען אפ'ן פּלאַן אייניצופּירען א פֿאַלשען סאָציאַליזם, כדי דערמיט אויסצומיידען דעם אמת'ען רע־וואָלוציאָנערען סאָציאַליזם.

וואָס דער שטאַטס־סאָציאַליזם נעפּינט סימפּאַטיע צווישען די קאַפּיטאַליסטען, וואָרים צווישען די קאַפּיטאַליסטען גופּא געהט אויך פֿאַר אש טענדיקע מלחמ, און פון די קאַפּיטאַליסטען טראכטען אנדערע, אז דער שטאַטס־סאָציאַליזם קען זיי ראטעווען פון די מראָסטס, — דאָס פֿאַלט אונדזער „מאטעריאַליסטען" נאָר ניט איין.

אין פֿריהערדיקע יאָרען, איז אין יעדער סאָציאַליסטישער געשטאַלט א פּונקט, אז די אייזענבאנען דארפען איבערגעהן צום שטאַט, און נאַך דערגלייכען. היינט ערקלערען שוין די אמת'ע טאַל־נער חסידים פון דעם רעוואָלוציאָנערען סאָציאַליזם, אז דאָס איז נאָר קיין סאָציאַליזם ניט, אז דער שטאַטס־סאָציאַליזם איז ניט מער ווי „שטאַטס־קאַפּיטאַליזם".

דער גלייכווערטעל שטאַמט פון ליעבקנעכט'ן. ער האָט נע־מיינט אז דאָס איז א וויץ, אין דער אמת'ען איז דאָס טאַקע ריכ־טיק אזוי, אבער איבערגערדעהט פֿארקערט: שטאַטס־קאַפּיטא־ליזם איז שטאַטס־סאָציאַליזם.

פון פֿריוואַט־קאַפּיטאַליזם וואקסט אויס מיט דער נאַטור שטאַטס־קאַפּיטאַליזם, און אזוי ווערט „שטאַטס־סאָציאַליזם" איינ־געפירט אין דער נעוועלשאַפט.

אלזא, ווי עס ווייזט אוים, וועט דער שטאט־סאציאליזם אויך־
נעפירט ווערען גאר אן סאציאליסטישע פילאסאפען, אזוי ווי דער
קאפיטאליזם איז איינגעפירט געוואָרען אן די קאפיטאליסטישע
פילאסאפען.

יחסנים איידער די איבריקע ארבייטער ? ווי אזוי קען זיך די גאנצע ארבייטערשאפט פארלאזען אף איין פאל ארבייטער אז זיי זאלען זיך אליין נעמען אזוי פיל וויפיל זיי ווילען ? דער גאנצער עולם וועט וועלען האבען א דעה וויפיל יעדער פאך ארבייטער זאל ליפערען ארבייט און וויפיל ער זאל באקומען פון קהל'שען שפייכלער. ווי אזוי קען דער גאנצער עולם דאס באזארגען ? דער עולם וועט מוזען אויסקלייבען בעאמטע, וועלכע זאלען דאס אלץ באזארגען. היינט ווי אזוי וועט דאס זיין אונטער „שטאטס־קאפיטאליזם ?" דער „שטאט" וועט באשטימען אלע אינצעלהייטען דורך זיינע בעאמטע. נו, און פון וואנען נעמען זיך די בעאמטע פון דעם שטאט דא אין אמעריקע ? זיי ווערען ערווהלט פון דעם גאנצען עולם. טו זאגט זשע מיר, וואס איז די נפקא מינה צווישען דעם „רעוואלוציאנערן" סאציאליזם און „שטאטס־סאציאליזם" ?

די שטימונג געגען דעם „שטאטס־סאציאליזם" שטאמט פון דייטשלאנד. דער דייטשער שטאט האט א קאנסטיטוציע, אבער דער פאלק האט נאך זהר ווייניק וואס צו זאגען אין דער רעגירונג. דער דייטשער שטאט איז נאך א פאליציי־שטאט, און דער שטאטס־סאציאליזם איז דארטען א פאליציי־סאציאליזם, וועמ' קייט אבער אויבער די זעלבע רייד דא היא, אין א דעמאקראטישען שטאט, קומט אויס, אז די סאציאל־דעמאקראטיע טויג בכלל אף כפרות. ענגעלס האט אין זיין ביכל איבער דעם „אורשפרונג פון דער פאמיליע, דעם פריוואט־אייגענטום'ס און דעם שטאטס" ענטוויקעלט דעם געדאנק, אז דער שטאט וועט מיט דער צייט אפשטארבען*). דיעזער געדאנק איז א קאמפראמיס מיט דעם אנארכיזם, ער שטאמט פון דער צייט פון דעם קאמפף צווישען די מארקסיסטען און די באקונינסטען אין דעם ערסטען אינטערנאציאנאל. אויב מען האלט זיך קאנסעקווענט אן דעם געדאנק, אז די עקאנאמישע ארגאניזאציע פון דער נעזעלשאפט איז דער פונדאמענט, אף וועלכען עס ווערט אופגעבויט איר פאליטישע ארגאניזאציע, טו קען דער שטאט נאר אפשטארבען, וועז דער פארטשריט פון דער

*) דער ביכל איז צוזאמענגעשטעלט פון נאטיצען, וואס זיינען איבערגעבליבען פון קארל מארקס. ענגעלס האט זיי צוזאמענגעבראכט און זיי אריינגעגעבען אין דער פארמע פון א בוך.

היינט לאמיר פרעגען, מיט וואס איז דער שטאטס־סאציאליזם ניט קיין אמת'ער סאציאליזם? וואהרים, הייסט דאס, אונטער דעם שטאטס־סאציאליזם איז דער שטאט דער באלעבאס איבער די ארבייטער, און אונטער דעם עכטען רעוואלוציאנערען סאציאליזם וועלען די ארבייטער אליין באלעבאטעווען איבער די אייזענבאנען, די מעטאל און קוילען גרובען, די פאבריקעס וכדומה.

וואס זשע מיינט מען, וועז מ' זאגט, אז די ארבייטער וועלען אליין באלעבאטעווען איבער אלע געשעפטען? הייסט דאס אז די אייזענבאן־ארבייטער וועלען אליין באשטימען וויפיל שעה אין א מעת־לעת זיי זאלען ארבייטען און וויי פיל זיי זאלען קריגען פון דעם קהל'שען שפייכלער ברויט, פלייש, שיך און אלערליי אנדערע זאכען? איך האב אמאל געלעזען אזא ערקלערונג, דאס איז גאר קיין סאציאליזם ניט: עס איז ניט קיין שטאטס־קאפיטאליזם, עס איז איינפאכער פריוואט־קאפיטאליזם.

די נפקא מינה פון דער היינטיקער ארדענונג צו אזא כלומרשט סאציאליסטישער ארדענונג איז אין נאנצען נאר אין דערין, וואס היינט באשטעהט דער אייזענבאן־טראסט פון הונדערט טויזענט קאפיטאליסטישע סטאק־האלדערס (אקציאנערן) און דעמאלט וואלט דער טראסט באשטאנען פון א מיליאן ארבייטער־סטאקהאלדערס. מיינט איר אז די ארבייטער־סטאקהאלדערס וועלען זיין מלכים און קוקען נאר אף טובות הכלל? וועלען די אייזענבאן ארבייטער ניט פרובירען צי קריגען פאר זיך וואס מער און וואס בעסער, וועלען זיי ניט פרובירען דורך דעם צו באריסען אלע ארבייטער פון אלע אנדערע פאכען? אן אידעאליסט זאגט, אז דער סאציאליזם וועט מקיים ווערען דורך דעם וואס אלע מענטשען וועלען ווערען הויך מאראליש דורך די סאציאליסטישע אגיטאציע. נו, מילא אז אלע וועלען זיין הויך מאראליש, וועלען זיי זיך אלע פירען ווי די צוויי פראנצויזען אלפאנס און גאסטאן אין די אמעריקאנער וויצענבלעטער: איינער וועט רק זאגען, דעם אנדערען זאל זיין גוט. אבער דאס פאסט נאר ניט פאר „מאטעריאליסטען", וואס טענה'ען רק פון „קלאסען־אינטערעסען", זעט מען דען ניט ווי די יוניאנס רייסען זיך איינע מיט די אנדערע? האלטען זיך דען די אייזענבאן־ארבייטער היינט־צו־טאג ניט פאר גרעסערע

ווען איר שטעלט זיך פאָר אזא נעשעפט, ווי דער שטאָל־טראָסט, אין וועלכען עס זיינען אנגעשטעלט ארום צוויי הונדערט טויזענט ארבייטער פון פּענסילוווייניע ביז מינעסאטא, טו מוזט איר צוגעבען, אז דער נעשעפט וואָלט קיין אייגציקע וואָך ניט נעקענט געהן, וועו יעדער אייגער פון די ארבייטער זאָל זיך שטעלען צו דער ארבייט, וועו עס נעפעלט עס און ענדיקען, וועו עס נעפעלט עס, און אויסקלייבען פאר זיך אזא שטיקעל ארבייט, וואָס נעפעלט עס בעסער, אזוי ווי ער וואָלט נעטאָן וועו ער וואָלט נעארבייט פאר זיך אין זיין אייגענעם שאפּ. מ׳ מוז האָבען אן ארגאניזאַציע מיט א סופּעראינטענדענט, מיט א פּאַרמאן, מיט רולם (פּראַווילעם). דער שטאָל־טראָסט איז אָבער נאָר א פּריוואט־נעשעפט, אין א סאָציאליסטישער נעזעלשאפט, וועלען צענדליקע אזעלכע נעשעפטען פּאראיניקט וועדען אין איין אלגעמיינעם קהל׳שען נעשעפט. אזא נעשעפט וועט מוזען האָבען א צענטראָלע פּאראוואלטונג פּאר אלגעמיינע בּאראטונג, מיט לאָקאָלע פּאראוואלטונגען פּאר לאָקאָלע אנגעלעגנהייטען, מיט אלגעמיינע רולם און מיט לאָקאָלע רולם. היינט פון וואנען וועט זיך נעמען די פּאראוואלטונג? זי וועט ערוועהלט וועדען פון אלע ארבייטער; אין א סאָציאליסטישער נעזעלשאפט וועלען דאָך אָבער אלע זיין ארבייטער, מענען מיר אלזא זאָנען, אז די פּאראוואלטונג וועט ערוועהלט וועדען פון דעם גאנצען פאָלק, אמת? ווייטער די רולם וועלען אויך נעמאכט וועדען פון דעם גאנצען פאָלק, ווי אזוי? אין אמעריקע זיינען פּאראן הונדערט מיליאן מענטשען. ווי קענען זיי אלע צוזאמען מאכען רולם? האָט איר אמאָל נעפּרופט פּארהאנדלען נעשעפטען אין א מאס־מיטינג פון טויזענט מענטשען? נעווהנלאָך מוז מען ערוועהלען א קאָמיטע וואָס זאָל מאכען די רולם און דערנאָך מוז מען איבער זיי אפּשטימען. וואָס זשע איז די נפקא מינה פון א „פּאראוואלטונג", וואָס איז ערוועהלט פון דעם גאנצען פאָלק אין דער שטאָט ניו־יאָרק, ביז צו דעם מעיאר און די אלדערמען — וועלכע וועדען אויך ערוועהלט פון דעם זעלבען פאָלק? אדער וואָס איז די נפקא מינה פון דער קאָמיטע, וואָס מאכט די רולם פאָר דעם גאנצען לאנד ביז צו דעם קאָנגרעס? אין דער טעאָריע איז דער פּרעזידענט אדער דער מיניסטער אייערער א

שטאָנדפונקט באטראכט איך די וויטערע עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון דער געזעלשאפט.

טעכניק זאָל ברענגען דעם מענטשען אזוי ווייט, אז א פּאָר מענטשען זאָלען קענען מיט זייער אייגענער ארבייט זיך פּארשאפען אלץ וואָס זיי בארַפען, זיי זאָלען קענען אויסקומען אָן דער איבערייקער וועלט. א רוסישער אינזשענער ענגעלמייער האָט מיט א יאָר דרייסיק צוריק פּאָראויסגעזאָגט, אז די ענטוויקלונג פון עלעקטריזיטעט וועט מעגלאָך מאכען פּאבריקלאָך, וועלכע וועלען זיך באנוצען מיט עלעקטריש קראפט פון א צענטראלער סטאנציע, אזעלכע פאבריקלאָך וועלען אימשטאנד זיין צו קאָנקורירן מיט גרויסע פאבריקעס. דורך דעם וועט די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטרי זיך פארקערעווען צוריק פון דער גרויסער פאבריקע צו דעם קליינעם ווארשטאט, און מיט דער צייט וועלען מיר ווידער האָבן קליין־אינדוסטרי. און קליין־אינדוסטרי איז דער טעכנישער פונקט דאָמענט פון אינדיווידואליזם. וועט איר זייט א דרוקער, ארבייט אליין פאר זיך אין אייער אייגענער דרוקערייַ, גאָר אָן קיין שום געדונגענע ארבייטער, און וועט איר זאָלט גאָר שטענדיק האָבן ארבייט און די ארבייט זאָל זיך גוט באצאָלען, טו זייט איר פריי ווי א פויגעל; איר האָט קיין באָם ניט איבער זיך, איר שטעלט זיך צו דער ארבייט, וועט עם געפעלט אייך, און איר געהט אהיים וועט עם געפעלט אייך, איר דארפט קיין יוניאָן ניט און איר פארשפּאָרט צו סטרייקן, קורץ, איר זייט זיך גאָר אליין א פּריץ און ווילט פון קיינעם ניט ווייסען. מיר ווייסען אָבער אז אזא צושטאנד קען זיך אין אונדזער געזעלשאפט ניט האַלטען, פון דער קליין אינדוסטרי האָט זיך ענטוויקלעלט דער קאפּיטאליזם און עם מ ו ז זיך ענטוויקלען דער קאפּיטאליזם*).

---

*) דאָס איז אין אַלגעמיין אַנערקענט אין דער סאָציאליסטישער ליטעראטור. די סינגעל מעקסער און די אַנארכיסטען לייקענען עס, זיי זאָגען, אז דער קאָפּיטאַליזם האָט זיך ענטוויקלעלט ניט דורך פּריוץ קאָנקורענץ, נאָר דורך מאָנאָפּאָליעס, קיין פּריוץ קאָנקורענץ האָט נאָך די וועלט ניט געפרופט. וועלן די קאָנקורענץ זאָל באמת זיין פּריי, זאָגען זיי וועט דערמיט אַלעמען פּארזיכערט ווערען גלייכהייט און וואָהלשטאַנד. דאָס זעלבע זאָגט אויך פּראָפעסאָר קלארק פון קאָלאָמביא יוניווערסיטי, דער אנארקענטער נביא פון דער קאָפּיטאַליסטישער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. פּאלעמיזירען דאָ מכח דעם איז ניט טויג אופּגאבע. איך האלט די סאָציאליסטישע אנשויאונג פאר די ריכטיקע און פון דעם

צוטומעלט די קעפּ ביי פילע אמעריקאנער סאציאליסטען. מ׳ בילדעט זיך איין, אז נאך דער „סאציאלער רעוואלוציאן" וועט יעדער שאפּ זיין א קאאפּעראטיוו אונטערנעמונג און די ארבייטער פון שאפּ וועלען אליין זיין די בעלי הבתים פון זייער שאפּ. אז קיין אייניציקער נעבילדעטער סאציאל־דעמאקראט אין אייראפּא שטעלט זיך ניט פאר דעם סאציאליזם אין אזא פארם, קענט איר זיך לייכט דערווייסען, וועז איר וועט ארייננקוקען אין קאוטסקי׳ס ביכעל „די סאציאלע רעוואלוציאן", אין דער לעצטער צייט האט מען צוויישען סאציאליסטען זיך גענומען אינטערעסירען מער ווי אמאל מיט דער קאאפּעראטיוער באוועגונג, לאמיר־זשע א קוק טאן, וואס פאר א שייכות האט זי מיט דעם סאציאליזם.

קאאפּעראציע האט נעמאכט גרויסע פארטשריט אין האנדעל, הויפּטזעכליך אין ענגלאנד. די קאאפּעראטיוון נענאסענשאפטען מאכען נעשעפטען אף הונדערטער מיליאן דאלאר. פארגעסט אבער ניט, אז עס זיינען פאראן אין ענגלאנד עטלאכע מיליאן ארבייטער פאמיליעס, וואס יעדערע פארצערט יערלאך וויניקסטענס א פאר הונדערט דאלאר אין אלערליי וואראן. דער נאנצער פארבראוך פון דעם ארבייטער־קלאס באטרעפט א פאר טויזענט מיליאן, דאס אלעס וועלט נעקויפט אין נעווענהנלאכע קראמען, קליינע אדער גרויסע. וועז מ׳זאל בארעכענען די געשעפטען פון די דעפארטמענט סטאארס אין די גרויסע שטעט, וועט זיך נעווים ארויסווייזען א נאנץ היפּשע סומע, פיל נרעסער מסתמא פון אלע קאאפּעראטיוון סטאארס.

קאאפּערעישאן האט באקומען א ווירקליכע סאציאלע באדייטונג אין לאנדווירטשאפט, אין דענעמארק, אין דייטשלאנד, אין אירלאנד, אין פינלאנד, אין אמעריקע האבען זיך זינט די נייניציקער יארען פון דעם פארגאנגענעם יארהונדערט נעגרינדעט גרויסע קאאפּעראטיוון נענאסענשאפטען צווישען פארמערס. אין אמעריקע אליין זיינען אין אלע קאאפּעראטיוון נענאסענשאפטען צוזאמען פאראנען עטלאכע מיליאן מיטגליעדער, די באוועגונג איז אבער נאך אזוי יונג, אז מ׳ קען דערווייל ניט פאראויסזאנען, ווי זי וועט זיך וויטער ענטוויקלען, יעדענפאלס קען מען נאך דערווייל ניט רעכענען איינצופירען דעם סאציאליזם אין דער פארמערייי. די

משרת און איר זייט א קיסר איבער דעם פֿרעזידענט : אן שפּאם. א קיסר, „אן אמעריקאן סאוועריין". וועז דער פּאָליסמאן גיט אייך מיט'ן קלאָב איבער'ן קאָפּ איז דאָס אים נאָמען פון דעם סואוועריענעם אמעריקאנער פּאָלק.

די רוֹלם וואָס וועלען געמאכט ווערען צו רעגולירען די פּרונג פון א „געזעלשאפטליכער" פּאבריק אונטערשיידען זיך ניט אין פּרינציפּ פון די רוֹלם, וואָס ווערען היינט געמאכט פּאר דעם ברוקלינער נעיוויי־יארד, איז עס עפּעס אנדערס ווי א פּאבריק, וואָס באַלאנגט צו דעם גאַנצען אמעריקאנער פּאָלק? און ווער מאכט די רוֹלם פּאר די נייוויי־יארד היינט, ניט א קאָמיטע וואָס איז ערוועהלט פון דעם פּאָלק, דער קאָנגרעס פון די פּאראיניקטע שטאַטען?

קענען די בעאמטע פון א פּאבריק אימיצען צווינגען מיט גע־וואלט צו האַלטען זייערע בעשלוסן, האָבען זיי די מאכט דאָס צו טאָן? אודאי, פּאר ניט פּאָלגען די רוֹלם פון אייער פּעקטאָרי ווען אייך דער סופּעראינטענדענט ניט אריינזעצען אין פּריזאָן, עס איז אמעריקע, א פּרייע מדינה, ער וועט אייך נאָר משלח זיין, געבען די סעק בלע"ז. וועז אייערע ווייזשעס זיינען צען דאָ־לאר א וואָך אוז איר וועט ארומגעהן לויידיק א וואָך בין איר וועט קריגען א נייעם דזשאב איז דאָס אזוי ווי איר וואלט שטראפּירט געוואָרען מיט צען דאָלאר אין פּאָליס קאָרט.

אוז, וואָס מיינט איר, אז די פּאבריק זאָל באַלאנגען צו די „ארבייטער", וועלען זיי ניט געצוואונגען זיין צו פּאָלגען די באשלי־סע פון דעם פּאָלק? וועז איר זייט א מעמבער פון א יוניאָן, צו זייט איר דען ניט געצוואונגען צו פּאָלגען די רוֹלם פון אייער יו־ניאָן?

אלזאָ רופט עם אן ווי איר ווילט, וועז די „געזעלשאפט" איז די בעל הבית'טע איבער דער גאנצער פּראָדוקציאָן, טו האָט איר ערוועהלטע בעאמטע וועלכע איר מוזט פּאָלגען, איר האָט באשלוסן וועלכע איר מוזט פּאָלגען, איר האָט אלזאָ דעם גאנצען אפּאראט פון דעם היינטיקען שטאַט.

דער אויסדרוק „קאָאפּעראטיוו קאמאָנוועלטה", (קאָאפּעראַ־טיווע רעפובליק), וועלכער שטאַמט פון לאַרענס גראַנלונד האָט

לעז ארבייטען, אוז נעמען זיך דעם פולען פּראָדוקט פון זייער אר־
בייט ? צום ביישפּיל, די ארבייטער אין די קויליען־גרובען וועל־
לען באקומען אלע קויליען אוז וועלען באשטימען ווי פיל פּראָדוקטען
זיי זיינען דערפּאר בארעכטיקט צו פּארלאנגען פון דעם קהל'שען
דעפּארטמענט סטאָר ? נאטירלאך, ווי געזאגט, מיר זיינען דאך
אלץ איינענע מענטשען, גענאָסען, מסתמא וועלען מיר איינע די
אנדערע חלילה ניט וועלען קריוודזשען ; פּאָרט אָבער, ווי עס רעט
זיך, זיינען מיר דאך ניט מער, ווי לעבעדיקע מענטשען, מיט וואָס
זיינען מיר באוואָרנט, די גענאָסען פון די קויליען־גרובען וועלען ניט
פּארלאנגען פּאר זייערע קויליען צופיל ? אוז ווייטער פּארשטעהט
איר דאך. אז ווינטער־צייט אָז קויליען קענען מיר ניט בלייבען, וועל־
לען מיר געצוואונגען זיין נאכצוגעבען די פּאָדערונגען פון די גענאָ־
סען פון דעם קויליען־טראָסט. דיזעלבע זאך קען פּאסירען אויך מיט
די גענאָסען פון דעם פּליישטראָסט אוז מיט די גענאָסען פון דעם
גאז־טראָסט אוז אזוי כסדר. שטייטש, וואָס עפּעס א טראָסט, זאגט
איר, עס איז דאך די „קאָאָפּעראטיוו קאמאנוועלטה" ? זאגט זשע
מיר, זייט מוחל, וואָס איז די נפקה מינה פון דעם היינטיקען קויליען
טראָסט ביז אזא קאָאָפּעראטיווער ארבייטער־ארגאניזאציע, וואָס
וועט האלטען די קויליען־גרובען אין אירע הענט אוז מעגען אליין בא־
שטימען, וואָס זי קען פּארלאנגען פּו דער געזעלשאפט פּאר איר פּרא־
דוקט ? איז דען עפּעס פּאראן אן אונטערשיד צווישען א טראָסט
וואָס באשטעהט פון א פּאָר הונדערט סטאקהאָלדערס אוז א טראָסט
וואָס באשטעהט פון א פּאָר הונדערט טויזענט ? ניין, אזא פּלאן
וואלט ניט זיין שטאטס־קאפּיטאליזם, עס וואלט זיין נאָר אויפּאך
פּריוואט־קאפּיטאליזם.

די נאנצע געזעלשאפט האָט אן אינטערעס אין יעדען אויס־
ציקען שאפּ. ניט נאָר די ארבייטער פון יענעם שאפּ. דערפּאר
מוז די נאנצע געזעלשאפט זיין די בעל־הבית־טע פון יעדען שאפּ.
אוז די אינטערעסען פון דער נאנצער געזעלשאפט מוזען פערטרא־
טען זיין פון אויסען, ניט דורך די ארבייטער פון יענעם שאפּ,
וועלכע האבען זייערע פּריוואט־אינטערעסען. די געזעלשאפט איז
באלעבאסטע, די ארבייטער זיינען בעל הבתים נאָר אף אזוי פיל, ווי
די ארבייטער פון דער רעגירונגס־דרוקערייי אין וואשינגטאן זיינ־
נען די בעלי־הבתים. — אלס אמעריקאנער בירגער האבען זיי אויך
א חלק אין איר. וועז די אייזענבאנען זאלען באלאנגען צו דער
אמעריקאנער „געזעלשפאט", אדער צו דעם אמעריקאנער „פאלק".

קאָאָפּעראַטיוועס געזעלשאפטן זיינען א סאָרט קאָמפּאַמים צווישן פּריוואט־אייגנטום און סאָציאליזם.

קען מען זיך פּאַרשטעלן דעם סאָציאליזם אלס א פּאַרבאנד פון פּרייוויליקע קאָפּעראַטיוועס געזעלשאפטן אין דער גרויסער אינדוסטרי? נעמט למשל, אוא געשעפט, ווי דער שטאָל־טראַסט, וואָס באשטעהט פון א פּאָר הונדערט פּארשידענע פּאבריקעס, וואָלט מען זיי צוטיילט, יעדע פּאבריקע זאָל פּאר זיך מאכען שבת? דאָס היסט, סאָציאליזם וואָלט באדייטען א שריט צוריק פון דער היינטיקער צענטראליזאציע אין געשעפט צו א צושפּאלטונג אין קליינע געשעפטלאָך פון עטלאכע הונדערט פּערזאָן! פון וואנען איז דאָס קענטיק, אז עפּעס אַזויגס וועט פּאַרקומען? און א געזעלשאפט פון הונדערט מיליאָן מענטשען איז ניט קיין קליינע קאָאָפּעראַטיוו פון אידעאליסטען, וואו מ' מאכט סאָציאלע עקספּערימענטען. א געזעלשאפט וואקסט, דער טראָסט האָט באזייטיקט די פּראַיינצעלטע פּאבריקע, וויל ער באדייטעט א פּאַרשריט אין דער ארגאניזאציע פון דער ארבייט. דאָס גילט פּאר די סאָציאליסטישע געזעלשאפט פונקט אזוי ווי פּאר די קאפּיטאליסטישע. אבער לאָמיר זיך פּאַרשטעלן, אז „די רעוואָלוציאָנערע דיקטאָטור פון דעם פּראָלעטאריאט" האָט ארויסגעגעבען א דעקרעט אז יעדע פּאבריקע זאָל פון היינט אָן זיין א קאָאָפּעראַטיוו געזאָסענשאפט וואָס וואָלל געווען דער רעזולטאט? אנשטאט וואָס היינט זיינען די אייגענטימער פון דער פּאבריקע עטלאכע צענדליק סטאקהאָלדערס, וואָלטען דעמאָלט זיין עטלאכע הונדערט. די גאנצע אינדוסטרי וואָלט באשטעהען פון א מאסע קליינע פּריוואט קאָרפּאָראַציאָנס, אקוראט ווי אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט אין יענע געשעפטען, וואָס זיינען נאָך ניט קאָנסאָלידירט געווארען אונטער איין טראָסט, יעדע קאָרפּאָראציאָן פון קליינע קאפּיטאליסטען וואָלט אזוי לאַנג קאָנקורירט מיט אלע אנדערע, ביסקעלוואנען זיי וואָלטען ענדלאָך וויטער געקומען צום פּלאָן צו פּאראייניקען זיך אין א טראָסט. דאָס איז אָלזא פּשוט אוטאָפּיסטיש. קומען מיר צוריק צו אזא ארגאניזאציע, וואו די „גאנצע געזעלשאפט" איז די בעל'טע איבער אלע געשעפטען, אפשר וועלען אין אזא צוקונפט די ארבייטער פון יעדען שאפּ צונויפקלייבען זיך, ערוועהלען דעם סופּראינטענדענט. באשטימען ווי אזוי און ווי לאנג זיי זאָל־

אַדער די איניציאַטיוועס מיט דעם רעפֿערענדום, איר זייט נעצוואונגען צו באַלאַנגען צום שטאַט, וואַרים איר האָט ניט וואוהין פון עם אוועקצולויפֿען. אויב איר שטעלט זיך פֿאָר די סאָציאַליסטישע „געזעלשאפֿט" „אלם א פֿרייַע פֿאַראייניגונג פון אויטאָנאָמע אינדיוויִדואומען" וואָס קומען און געהען אוועק, וועט עס ווילט זיך זיי, דאָן מעגט איר רייַדען פון דעם „אפֿשטערבענדען שטאָט", אפֿשר אין עטלאכע הונדערט אַדער אין עטלאכע טויזענט יאָר ארום וועט זיך די מענטשהייט אזוי אינריכטען, וואָס קען מען וויסען? אבער היינט צו טאָג האָבען מיר ניט דעם מינדעסטען וויסענשאפֿטלאכען גרונד פֿאַראויסצוזאָגען אזא צושטאַנד, די סאָציאַליסטישע געזעלשאפֿט, וועלכע מיר קענען שוין היינט פֿאַראויסזעהן, איז א „סאָציאַלע דעמאָקראַטיע" און די דעמאָקראַטיע איז ניט די אָפּשאפונג פון שטאָט, זי איז ניט מער, ווי א פֿאַרמע פון שטאָט, די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אלזא ניט מער ווי א דעמאָקראַטישע פֿאַרמע פון שטאָטס־סאָציאַליזם.

טו ווער וועט אנשטעלען די סופּעראינטענדענט, די מענערזשערס דאם „פּאלק", אמת ?

אין א דעמאקראטיע, איז דער „פּאלק" אדער די „געזעלשאפט" אליין דער שטאט, איז וואם דער קאפּיטאליסטישער קלאס האלט דעם שטאט אין זיינע הענט, טו איז עס דערפּאר, וואם דער „פּאלק" לאזט עם, וואם דער פּאלק שטימט פּאר עם.

עס איז נעווען אמאל א צייט, ווען דער שטאט האט נאך ניט עקזיסטירט, דעמאלט האבען די מענטשען געלעבט אין שטעמער, אלע מיטגליעדער פון דער געזעלשאפט זיינען נעווען קרובים, זיי האבען ניט געהאט קיין רעגיערונג, וויל דער זייד, דער עלטער פעטער, דער טאטע איז נעווען די נאטירלאכע רעגיערונג, די קינדער פאלגען נעווענטלאך די עלטערן אפילע אין היינטיקע צייטען, ווען די קינדער זיינען גאר אונאבהענגיק פון עלטערן, און שטימען ניט איין מיט זייערע מיינונגען, דעם בעסטען ביישפּיל האט איר צווישען די סאציאליסטען און אפילע אנארכיסטען, וואם מלין זייערע קינדער. פרעגט זיי פּאר וואם טוען זיי דאם, פון ברית אברהם האלטען זיי דאך ניט. עס איז דאך איינפאך בארבארי, וועלען זיי אייך ענטפערען, אז זיי טוען דאם צוליב די עלטערן. יעצט קענט איר זיך פארשטעלען, ווי שטארק האט געמוזט זיין דער אווטאריטעט פון די עלטערן, פון אבות אבותינו אין א פארצייטיקען שטאם, דער ווילען פון די עלטעסטע פון שטאם איז נעווען געזעץ, ווען דער שטאם פלעגט ווערען צו גרויס, אדער א טייל איז נעווען אונצופרידען, פלעגט מען זיך אפזונדערען איינע פון די אנדערע.

דער שטאם איז אלזא נעווען א פרייוויליגער פארבאנד פון בלוט־פארוואנדטע. וועו די באפעלקערונג איז נעווארען גרעסער, מ' האט זיך באזעצט אף איין ארט אוו עס האבען זיך צוזאמענגעטראפען אין דער זעלבער געגענד פרעמדע שטעמער, איז מיט דער צייט דערפון אויסגעוואקסען א נייע ארגאניזאציע פון דער נעזעלשאפט, וועלבע האט ארייננעמען אלע איינוואהנער פון א געוויסען פלאץ, צו זיי האבען נעווארט, צו ניט, אזא נעצווואונגענער פארבאנד פון פרעמ־דע מענטשען, וואם וואהנען אין א געוויסע לאנד, רופט זיך „שטאט". דער אנהויב פון יעדען שטאט איז נעווען מלחמה, געווארט. מיט דער צייט האט די נעווארט אנגענומען מילדערע פארמען, דער עיקר אבער בלייבט דערזעלבער. ס' מעג זיך זיין א קאזאצקע נאגייקע

TORONTO
S.D.P. OF C.
UNION
No. 3
LOCAL